תלמוד בבלי · אחרונים · פורת יוסף

פורת יוסף על כתובות

רבי יוסף תאומים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פורת יוסף על כתובות

רבי יוסף תאומים

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פורת-יוסף-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 7
דף ג. 9
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 12
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ח. 14
דף ח: 15
דף ט. 15
דף ט: 19
דף י. 21
דף יא. 22
דף יא: 22
דף יב. 23
דף יב: 25
דף יג. 26
דף יג: 32
דף יד. 32
דף טו. 32
דף טז. 34
דף טז: 36
דף יז. 37
דף יז: 37
דף יח. 38
דף יח: 38
דף יט. 39
דף יט: 40
דף כ. 40
דף כא. 40
דף כב. 41
דף כב: 42
דף כג. 44
דף כג: 46
דף כד. 46
דף כה. 47
דף כה: 47
דף כו. 48
דף כז. 48
דף כז: 49
דף כח. 49
דף כט. 49
דף כט: 51
דף ל. 54
דף ל: 57
דף לא. 60
דף לא: 61
דף לב. 62
דף לג. 68
דף לד. 69
דף לד: 70
דף לה. 70
דף לה: 70
דף לו. 72
דף לו: 73
דף לז. 73
דף לח. 73
דף לח: 75

דף לט. 75
דף לט: 76
דף מ. 76
דף מא. 78
דף מא: 79
דף מב. 80
דף מב: 80
דף מג. 84
דף מג: 85
דף מד. 89
דף מד: 90
דף מה. 95
דף מה: 98
דף מו. 98
דף מו: 99
דף מז. 100
דף מז: 101
דף מח. 101
דף מט. 103
דף מט: 104
דף נ. 104
דף נא. 105
דף נא: 106
דף נב. 107
דף נב: 109
דף נג. 109
דף נד. 109
דף עג. 110
דף עד. 116

דף ב.

בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין כו' כן הוא גירסת הריטב"א ז"ל ליום הרביעי בלמ"ד ופירוש דהכי קאמר דאף אם הגיע זמן של שנים עשר חודש דנותנין לבתולה משתבעה הבעל ביום א' אפילו הכי צריכה להמתין עד יום ד' וע"ש ובסמוך יבואר זאת.

בפירש"י בד"ה בשני ובחמישי כו' ושמא יבואו עדים כו' עכ"ל הא דלא ניחא ליה לפרש כפירוש התוספת דתקנתא היה באשת כהן או באשת ישראל ופחותה מג' שנים כו' ואין לומר דלא ניחא ליה לפרש דמתני' לא פלוג כו' ולכך פירוש דתקנתא היה בכל הנשים שמא יבואו עדים כו' דא"כ אכתי תקשה הא דקתני במתני' סתמא משמע דתקנה היתה בכל הנשים שיהא נשאות דוקא ביום הרביעי תינח נערה קטנה מאי איכא למימר דאם נשאה בקטנותה הא ודאי דליכא למיחש שמא זנתה דאפילו זנתה תחתיו באשת ישראל דפיתוי קטנה אונס הוא ומישרא שרי אלא דלא פלוג וא"כ אכתי תקשה אמאי לא ניחא ליה כפי' התוספת. אבל הנראה לי בזה דהריטב"א ז"ל כתב אהא דכתבו התוספת דעיקר התקנה היה באשת כהן או באשת ישראל פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וכי עשו תקנה למעוטא כו' וא"כ אתי שפיר דודאי עיקר התקנה היה אף באשת ישראל שמא יבואו עדים ולכך תקנו בכל הנשים משום לא פלוג משא"כ לשיטת התוספת עיקר התקנה היתה משום אשת כהן ולמיעוטא לא היה להם לעשות תקנה כו':

ובזה יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דכתב בפ"ג דהלכות סוטה וזה לשונו היתה קטנה שנתקדשה לדעת אביה וזינתה הרי זו אסורה לבעלה ישראל וכתב הכסף משנה שם דאף דאמרינן ביבמות בפד"א שתים שקידשו שתי נשים כו' דפיתוי קטנה אונס הוא דלישראל שרי רבינו דחאה זאת מהלכה מההיא דפתח פתוח כו' יע"ש ולפי מ"ש אפשר דהר"מ סובר כפירוש רש"י ז"ל דהתקנה לא היתה משום לא פלוג אלא שמא יבואו עדים וא"כ קשיא תינח נערה קטנה מאי איכא למימר ולכך צריך לומר דההיא דאמרינן שם דפיתוי קטנה אונס הוא ליתא מקמא הך מתני'. והר"מ ז"ל לשיטתי' דסבירא ליה דבבוגרת ומוכת עץ נמי יש להו טענת דמים ומתני' מוקי לקמן (בדף ח' ע"ב) לא בטענת דמים ושייך נמי הך תקנתא אפילו בבוגרת ומ"ע כו' ואף דלפי ה"א מוקי הך מתני' בטענת פתח פתוח מ"מ אין לחוש כיון דלא קאי הכי במסקנא ובסמוך יבואר עוד מזה בגמרא לקמן ודוק:

שם גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו הגיע זמן ולא נשאת כו' מריה דאברהם תני תניא בדלא תניא כו' עכ"ל לפירש"י

ז"ל דפירש דשואל הטעם מפי מה דוקא ליום הרביעי יש לראות במה יתורץ במה שמשני לפי ששנינו הגיע זמן כו' והוא קושית התוספת ז"ל אבל הנראה לי בזה כמ"ש הריטב"א ז"ל אהא דקתני במתניתין ליום הרביעי ולא תני ביום הרביעי והיינו אף אם הגיע זמן בא' בשבת אפ"ה צריך להמתין עד יום ד' עכ"ל וא"כ הכי פירושו דשואל הטעם מפני מה קתני ליום הרביעי וזה שאמר מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי ולא אמר מפני מה תקנו כו' אלא דאין שואל הטעם על התקנה אלא אהא דקתני ליום הרביעי ועל זה אמר לפי ששנינו הגיע זמן כו' מעלה לה מזונת ולכך אמר ליום הרביעי לאשמעינן דמעוכב הוא בתקנת חכמים ואין לה מזונת וזה שאמר ליום הרביעי דצריך להמתין ואין לה מזונת וזה שכתב רש"י ז"ל דמעוכב הוא בתקנת חכמים כו' ופריך מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא דבשלמא אי הוה תני התם בהדיא במתני' שם דאם הגיע זמן באחד בשבת שאין מעלה לה מזונת מפני שמעוכב בתקנת חכמים הוה א"ש משא"כ דלא תני התם כלל כו' וכאן תני בפירוש הטעם דצריך להמתין עד יום ד' מפני תקנת חכמים שמא יהא לו טענת בתולים ושפיר קאמר ליום הרביעי דצריך להמתין ומכ"ש שאם לא קבעו זמן פשיטא דצריך להמתין כו' ודוק:

שם גמרא שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים כו' עכ"ל מפירוש הריטב"א ז"ל ויש בזה תקנות בנות ישראל שלא יעליל עליה בטענת בתולים לכך תקנו כל הטורח הזה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה בחנם עכ"ל יש להקשות לפי פירושו דלעיל שפירש דעיקר התקנה היתה משום שמא יבואו עדים כפירש"י דלא ניחא ליה כפירוש התוס' משום אשת כהן או משום פחותה מבת ג' שנים ויום אחד דמשום מיעוטא לא עשו תקנה אכתי תקשה ותנשא באחד בשבת ואי משום תקנת שקדו הא באשת ישראל אכתי אם ישקר במזיד איכא ספק ספיקא כו' ומותרת לו בשלמא במתני' פירש"י דשמא יבואו עדים כו' משא"כ בתקנת שקדו דחיישינן שמא ישקר במזיד ויעליל עליה ומאי בכך הא לא נאסרה בכך דאיכא ספק ספיקא ומשום אשת כהן או פחותה מבת ג' שנים ויום אחר לא עשו תקנה כמ"ש הוא ז"ל ואין לומר דטעמא כדי שלא יעליל עליה להפסידה כתובה דיהא נאמן דכתובתה ליכא אלא חדא ספיקא דשמא באונס דספק שמא אינו תחתיו ליכא דכנס' בחזקת בתולה ונמצאת בעולה ליכא כתובה אפילו מנה ועיין באבן העזר (סימן ס"ח) בח"מ כו' יע"ש היטב אלא דאכתי קשה דלקמן אמרינן דנאמן להפסידה כתובה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כו' והיכא דלא טרח בסעודה ג' ימים כתב הר"ן ומביאו הח"מ א"ה (סימן ס"ח) דאינו נאמן להפסיד כתובה דליכא חזקה כו' וא"כ אכתי למה תקנו תקנה זו דאדרבה אי לא טרח ליכא חזקה

ולא יהא נאמן כו' ואף אם נאמר כמה שכתב החלקת מחוקק שם דלא אמרינן כן אלא בטענת פתח פתוח דליכא לברורי הוא דבעינן דוקא חזקה כו' משא"כ בטענת דמים אף בלא חזקה נמי מהימן דמילתא דעבידא לגלוי הוא כו' ומתני' מיירי בטענת דמים כמו דמסיק לקמן (בדף ט' ע"ב) לא בטענת דמים כו' מכל מקום מה מהני בהך דתקנו דיהא טורח בסעודה כו' ומפסידה דאכתי יעליל עליה באשת ישראל להפסידה כתובה ואי דאין אדם כו' הא לא נאסרה עליו דלגבי איסורא הוה ספק ספיקא כמה שכתבתי לעיל אבל לשיטת הרמב"ם ז"ל דכתב דאף דהיכא דלא מפסידה היינו דאין נאסרת עליו באשת ישראל אפילו הכי מהימן להפסידה כתובתה דאין אדם טורח בסעודה והופך שמחתו אבל עיין בח"מ באבן העזר (סימן ס"ח) יע"ש היטב א"ש דמהני תקנה זו דלא יעליל עליה בחנם להפסידה כתובה כו':

ולפי זה א"ש דרש"י ז"ל שפירש במתני' שמא יבואו עדים ולא ניחא ליה לומר לא פלוג כמ"ש לעיל והיינו משום מיעוטא לא היה להם לעשות תקנה כו' לשיטתיה והתוספת ז"ל לשיטתייהו שפירשו לקמן בהך דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה היינו דוקא היכא שנאסרת עליו כו' וא"כ הא דתקנו תקנת שקדו ע"כ משום אשת כהן לחוד וע"כ לא פלוג ולכך פירשו נמי במתני' משום טענת בתולים היינו נמי באשת כהן ולא פלוג ורש"י ז"ל יסבור כסברת הר"מ ז"ל דאף דאין נאסרת עליו אפילו הכי אין אדם טורח בסעודה כו' ושייך תקנה זו אף באשת ישראל כו' ולא ניחא ליה לא פלוג ולכך מפרש במתני' בחשש טענת בתולים דשמא יבואו עדים ויאמרו שזנתה תחתיו ברצון ושייך בכל הנשים ודוק היטב לפענ"ד:

דף ב:

גמרא מת הוא דאינו גט הא חלה הרי זה גט כו' עכ"ל עיין במהרש"א ז"ל. והנה לכאורה יאמר דהמקשן קמא לא הוה ידע מרישא דאין גט לאחר מיתה אלא דמקשה דאם כן ליתני חלה וכל שכן מת דאי נמי דיש גט לאחר מיתה מ"מ בכה"ג בתנאי ודאי דהדין כך דאינו גט מטעם דיש אונס בגיטין כו' והמתרץ השיב לו דתנא תרתי בעי לאשמעינן חדא דיש אונס בגיטין ואין גט לאחר מיתה ונ"מ דאין גט לאחר מיתה בלא תנאי אלא במהיום ולאחר י"ב חודש ואונס בתנאי בחלה כו' ולכך קתני בתנאי ומת וע"כ תרתי אתי לאשמעינן דאי דיש אונס ליתני חלה ואי דאין גט ליתני בלא תנאי כו' אלא ע"כ דתרתי אשמעינן כו' ואין להקשות להמקשה דבא לאשמעינן דוקא מת הא חלה הרי זה גט דאין אונס בגיטין א"כ לאשמעינן בלא תנאי כיון דעיקר דינא דאין גט לאחר מיתה כו' יש

לומר דאדרבה היא גופא אתי לאשמעינן דאין אונס וקתני מיתה ותנאי וא"כ אמאי לא תני חלה אלא ע"כ דאין אונס משא"כ אי לא הוה תני תנאי כלל לא הוה קשה ליתני חלה כו'. והמתרץ השיב דאשמעינן תרתי כו' ועיין במהרש"א ז"ל ופריך הא מרישא שמעינן ליה דאין גט לאחר מיתה ואם כן למה לי כלל האי דינא כו' אלא לדיוקא איצטריך הא חלה הרי זה גט ולאשמעינן דאין אונס בגיטין כו' ולפ"ז קושיא שני' לא יהיה כקושיא ראשונה דקושיא ראשונה היתה דליתני חלה וקושיא שני' דלמה לי כלל הך דינא כו'. אבל מהרש"א ז"ל מיאן בזה דאימא דקושית המקשן הראשון נמי מכח משנה יתירא דייק לה דהוה ידע מרישא דאין גט לאחר מיתה כו'. והתרצן דמשני דילמא היא גופא קמ"ל היינו לאפוקי מדרבותינו המקשין לא הבין קושייתו ולכך פריך הא מרישא שמעינן לה כו' וכן יש להקשות בתוספת ז"ל דכתבו דהמקשין לא אסיק אדעתי' כו' ואמאי נימא דאסיק אדעתי' אלא דפריך ממשנה יתירא כו'. ולזה כתב מהרש"א ז"ל דאיכא לקיומיה במעכשיו הרצון בזה דאיצטריך לאשמעינן מת דאינו גט מטעם אונס ונ"מ במעכשיו כו' דלא שמעינן מחלה כו' ולכך איצטריך מת דוקא לכך כתבו התוס' דלא אסיק אדעתי' כו'. אלא דאכתי יקשה דא"כ למה לו לאשמעינן במהיום בלא מעכשיו דכיון דעיקר הרבותא דיש אונס במיתה ונפקא מיניה במעכשיו א"כ ליתני במעכשיו אלא ודאי דלדיוקא אתי ולאשמעינן הא חלה הרי זה גט כו'. אבל יאמר בזה איפכא דאי אסיק אדעתי' לחלק בין מת לחלה ונאמר דסברא חזקה היא דבמת לא ניחא ליה דתפול קמי' יבם א"כ אימא דאתי לאשמעינן דיוק אחר אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש הוא דאינו גט הא במעכשיו דליכא למימר אין גט לאחר מיתה הרי זה גט ואי מטעם אונס יש לומר דבמת לא שייך זה דלא ניחא ליה דתפול קמיה יבם כו' אבל אונס דחלה אימא דאינו גט דיש אונס בגיטין ולכך כתבו התוס' דאכתי לא אסיק אדעתי' דלא ניחא ליה דתפול קמיה יבם ויהיה פירושו דלא אסיק כו' היינו דלא אסיק לחלק באמת כך דבמת לא שייך אונס כו' ומשא"כ לפי מ"ש לעיל צריך לומר דלא אסיק כו' הרצון דיש לחלק כך לפי שלא נטעה אלא דכבר כתבנו דזה ליתא כו' אלא דלא אסיק היינו לומר דהאמת כך הוא דבמת לא שייך אונס כו' ורש"י ז"ל דפירוש דאי יש אונס בגיטין ליתני חלה וכל שכן מת היינו נמי למאי דלא אסיק כו' דלא ניחא ליה דתפול קמיה יבם. והוא הדין דהוי מצי להקשות לאשמעינן במעכשיו גרידא אלא דעדיפא מיניה פריך דלאשמעינן חלה וכל שכן מת כו' דאין לך אונס גדול והיינו במעכשיו כמו שכתב מהרש"א ז"ל. וזה שכתב מהרש"א ז"ל ואף דבסיפא בהדיא קתני לה דמעכשיו כו' וא"כ למה לי לדיוקא

מ"מ אכתי לא נחית לאקשוי מידי מסיפא כו' זהו הנראה לי בכוונת דברי מהרש"א ז"ל אשר דבריו מיוסדים על אדני פז ודוק היטב לענ"ד:

דף ג.

בתוספת בד"ה וסברה דאנוס כו' וא"ת במת נמי ליהוי גיטא דמעגנא ויתבה כו' עכ"ל עיין במהר"ם שיף ז"ל שכתב דזקוקה ליבם כו' ואין להקשות ליחלוץ לה היבם וממ"נ מותרת די"ל דהב"ד לא יניחו לחלוץ לה דשמא אח"כ יקח זה אחותה ויאמרו דמותר לישא אחות חלוצה ובאמת לא הוה חליצה כלל כמו גבי היבמה לא תחלוץ כו' עד שיהא לה ג' חדשים דאמרינן נמי כן דא"כ אתה מצריכה כרוז לכהונה כו' יע"ש:

ומ"ש מהרש"א ז"ל משום פריצות דזימנין דמת ואמרה לא מת וה"ה דזימנין דלא מת ואמרה מת דנשאת ליבם והוה אשת אח שלא במקום מצוה כו' וק"ל:

ע"ש בפירש"י בד"ה דבתי דינין קבועין בכל יום כלומר שקביעות כל הימים שווין כו' עד כאן לשונו רצונו כמה שכתבו התוס' ז"ל דודאי לא תיקן עזרא לגרוע ממה שהיה מקודם דהיו בתי דינין קבועין בכל יום אלא דקודם תקנת עזרא לא היו קבועין כלל אלא כל זמן שירצה כו' ועכשיו קבועין בשני וחמישי ובשאר הימים נמי דנין וא"כ צ"ל אף דבשאר הימים דנין מ"מ בשני וחמישי עדיף טפי שיבוא מיד לב"ד משא"כ בשאר הימים חיישינן קודם שיתאספו הב"ד יתקרר דעתי' כו' ולזה פי' רש"י שקביעות כל הימים שוה כו' דודאי הא דקאמר קודם תקנת עזרא דבתי דינין קבועין בכל יום לאו למעליותא אלא כיון שכל הימים שווין א"כ מאי מהני שני וחמישי כו' ודוק לענ"ד:

דף ג:

גמרא מאי שקדו ופירוש רש"י ז"ל דאי משום דאמר שמואל ליכא לאותבי' לאמורא אחרינא כו' עכ"ל ואין להקשות דהא שמואל מכח קושיא דתנשא באחד בשבת הוצרך לשנוי טעמא משום שקדו וא"כ אכתי קשה ממתני' כו' ואין לומר דממתני' אימא דיום אחד בעינן שקדו ויום ב' וג' כו' ליכא משום טענת בתולים כמ"ש מהרש"א ז"ל לעיל דאכתי יקשה היאך קאמר אשה נשאת בכל יום משמע אף ביום א' והא בעינן לפחות שקדו יום אחד ומיהו ע"כ הא דקאמר אשה נשאת בכל יום לאו דוקא דהא הר"מ ז"ל פסק (בהלכות אישות פרק ט') וז"ל האידנא דבתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום חוץ מאחד בשבת שמא ישחוט בן עוף ולא בע"ש שאין דנין וא"כ ע"כ האי בכל יום לאו דוקא. ומיהו אם נאמר כסברת הר"מ ז"ל לא מוכח ממתני' אפילו שקדו יום אחד

דבאחד בשבת לא שמא ישחוט בן עוף וממילא בעינן דוקא ליום הרביעי משום טענת בתולים והא דפריך לעיל ותנשא באחד בשבת והוצרך שמואל לשנוי משום שקדו היינו לתירץ שני דמסיק לקמן על הא דיום הכיפורים שחל בשני בשבת ידחה ומשני הכא אית ליה רווחא כו' א"כ ה"ה ביום א' אית ליה רווחא כל הלילה ופריך שפיר ותנשא בא' בשבת והר"מ ז"ל פסק כתירץ הראשון שם דמסיק הכא דלעצמו לא טריד משמע דלאחרים כהאי גוונא אף דאיכא רווחא כל הלילה אפ"ה אסור ולכך פסק דבאחד בשבת לא תנשא שמא ישחוט בן עוף ולכך פריך שפיר מאי שקדו דממתני' אין מוכח אפילו שקדו יום אחד דאימא דלא תנשא ביום א' משום שמא ישחוט בן עוף כו' ומשמואל לא מצינו לאותבי לאמורא אחרינא ודוק לענ"ד:

שם גמרא ולידרוש להו דאונס שרי כו' יאמר לשיטת רש"י ז"ל דהכי פריך דקאמר מפני הסכנה נהגו דמשמע דהיו באים לידי סכנה בצנועת ואמאי הניחו להם למסור נפשם לידרוש להם דאונס שרי ולהציל נפשם ואי דדרשי להו ולא היה בא כלם לידי סכנה דלא מסרו נפשם א"כ אמאי קאמר מפני הסכנה הוה למימר מפני האונס ואילך כו' ומשני דלא היה יכול לדרוש להם דאונס שרי מפני פרוצת ולכך היו באים צנועת לידי סכנה ולכך קאמר שפיר ומפני הסכנה ואילך. אבל התוספת מיאנו בזה דהשתא נמי דלא דרשי דאונס שרי וא"כ סברה דאונס אסור כמו רצון ואפשר דסברה דחייב מיתה אאונס כמו ארצון דמדסברי דאסורה לבעלה באונס כמו רצון כו' א"כ הפרוצת דעושין באונס ולא מסרו נפשייהו לקטלא הוא הדין דעושין ברצון וא"כ מאי אהני דלא דרשי דאונס שרי ואדרבה אם היו דורשין דאונס שרי לא היו שבקינן התירא ואכיל איסורא ועיין במהרש"א ז"ל מ"ש מזה:

שם בתוספת בד"ה בשלישי מיהא לכנוס ולא בעי לשנוי דאתי בג' דא"כ לכנוס ב"ד כו' עיין במהרש"א ז"ל ובא ליישב לשיטת רש"י דסובר דשר צבא קבע בעיר כמה ימים א"כ לא יועיל תירוצם לכך כתב דלשיטת רש"י הקושיא מעיקרא ליתא כו' וק"ל לענ"ד:

דף ד.

בתוספת בד"ה ובועל בעילת מצוה ופורש קודם שיקבר המת דאי לאחר שנקבר המת הא אמרינן לקמן דדברים של צנעא נוהג ברגל ודייק לה מדקתני הוא ישן כו' עכ"ל עיין במהרש"א והוכרח לזה דקשיא ליה אימא דיש חילוק בין בעילת מצוה לשאר ביאות דהא קודם שיקבר המת נמי אסור ביאה לפי האמת דהך ברייתא איתאמרא למשנה אחרונה דלאו משום דם בתולים אלא דיש חילוק בין בעילת מצוה כו' ומזה כתב דכל זה

הוא מגמרא דלקמן אך במה שכתב דמ"ש אף בלא בעל כלל דאל"כ היאך מייתי ראיי' אבעילת מצוה וא"כ למה להו להתוספת ז"ל דאי משום נדה כו' תיפוק ליה דהאי ברייתא מיירי אף שלא בעל כלל וליכא נדה וצ"ע ודוק:

דף ד:

בתוספת בד"ה ומי שאני בין אבילות דידה לאבילות דידיה משמע בלא רב יוסף לא הוה קשיא ותימא כו' עכ"ל תוס' פירשו דעיקר קושית הגמרא היינו והא עמו במטה קתני וה"ה לרש"י בקושיא השניה נמי היה יכול להקשות בלא רב יוסף ועיין בריטב"א ז"ל ולולי דבריהם הייתי אומר דבלא רב יוסף לא הוה קשיא דאיכא למימר דאבילות חמירא מנדה מההיא דרוחצות פניו ידיו ורגליו כו' ואין חילוק בין אבילות דידיה לאבילת דידה והא דהוא ישן בין אנשים היינו משום נדה וכמשנה ראשונה משום דם בתולים דקילא מאבילות ואין לומר סוף סוף איכא עליו נמי איסור אבילות י"ל דהשתא אפשר דסבירא לן דאין אבילות ברגל כו' דלא שמעינן אלא שהוא ישן בין האנשים ואימא משום דם נדה דהשתא קיימינן דבנדה אף דבעל אפ"ה הוא ישן בין האנשים אבל השתא ע"כ דטעם משום אבילות וכמשנה אחרונה פריך שפיר ומי שאני כו'. אמנם דלר' יוחנן בלא רב יוסף הוה מצי למיפרך דסבירא ליה דאין אבילות ברגל ואפ"ה דברים שבצינעא א"כ תיקשי ליה ברייתות אהדדי אבל י"ל דלמ"ד דברים שבצינעא נוהג רשות א"כ מאי סייעתא וכתב הריטב"א דשפיר מסייע דבמועד דאורייתא רשות הכא במועד דרבנן חובה כו' עכ"ל וא"כ לר' יוחנן לא מצי פריך דאימא רשות ה"ה במועד דרבנן כו' אבל לרב יוסף פריך שפיר ע"כ במועד דרבנן חובה וא"כ פריך שפיר לרב יוסף דוקא ומיהו למאן דאמר חובה שפיר הוה מצי למיפרך אלא דלא אסיק אדעתי' מזה אלא דאכתי קשה דהיאך איכא למימר דטעמא משום נדה דא"כ בז' ימי אבילות אמאי הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים כו' ודוחק לומר דקאי רק אז' ימי משתה:

אבל הנראה לי בזה דבלא רב יוסף אפשר לומר איפכא דבנדה שהוא דאורייתא בכרת החמירו חכמים יותר בההיא דמזינת הכוס והאבילות שהוא מדרבנן לא החמירו חכמים וכהנה רבות והוה אמינא דכל אותן הימים בין ז' ימי המשתה ובין ז' ימי אבילות טעמא משום נדה דאמרינן נדה בימי אבלה אסורה לטבול ועיין ביומא ריש פרקין שם דטבילה בזמנה לא מצוה כו' וכל זמן שלא טבלה בנדתה היא וא"כ לכך אסור להתיחד עמה כל אותן הימים היינו בין ז' אבילות ובין ז' ימי המשתה משום נדה משא"כ באבילות בלא נדה דקילא ואין לומר תינח אמה של כלה אביו של חתן מאי איכא למימר דכי קתני הוא

ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים אמתה אמה של כלה קאי כו' כי היכי דמסיק כי קתני אאביו של חתן כו' מה שאין כן לרב יוסף שאמר בעל אשתו ישנה עמו במטה ומכל שכן אבילות דידה דהשתא אמרינן דלא קילא אבילות כו' ואדרבה במה שהוא קל בעיניו עשו הרחקה טפי וא"כ פריך שפיר והא עמו במטה קתני דעל כרחך אין הטעם משום דם בתולים דהא אמר רב יוסף בבעל אשתו ישנה עמו וא"כ מקשה שפיר ודוק היטב:
ודע שמ"ש התוס' ז"ל בהא דר"י ס"ל חובה מדמייתי סייעתא לדידיה כו' אבל הריטב"א כתב דאף דרשות איכא למימר דמייתי סייעתא שפיר דברגל דרבנן ליהוי חובה יע"ש ודוק:

דף ה.

גמרא גזירה שמא ישחוט בן עוף אי הכי יום הכיפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה כו' הכי דלנפשי' לא טריד כו' עכ"ל משמע דלאחרים כהאי גוונא אף דאיכא רווחא כל הלילה אסור ולפי זה הר"מ ז"ל דפסק דאין נושאין נשים באחד בשבת גזירה שמא ישחוט בן עוף פסק כהאי תירוצא ולשנויא בתרא אין חילוק בין לנפשיה ובין לאחרים אלא היכא דאיכא רווחא שרי ופריך שפיר לעיל ותנשא באחד בשבת דליכא למגזר שמא ישחוט בן עוף כיון דאיכא רווחא וע"ז תירץ משום שקדו כו' וק"ל:
ע"ש מאי איכא בין ברכה לשקדו כו'. יאמר לתירוצא קמא נמי אפשר משום שקדו לחוד לא היו מניחין ברכה דדגים ומשום ברכה לחוד לא היו קובעין לכתחלה אלא דמכל מקום תקשה למה למימר ברכה דאדם עדיפא כיון דעל כרחך משום ברכה לחוד לא היו קובעין יום כו' ומשום שקדו א"כ ודאי דעדיף מברכה דדגים ולמה ליה למימר ברכה דאדם עדיפא אלא ודאי דמשני אפילו באדם בטל דליכא אלא ברכה לכך הוצרך לומר ברכה דאדם עדיפא ליה וצ"ע ודוק:

דף ה:

גמרא מהו למיבעל בתחלה בשבת אף בזמן דבתי דינין קבועין בכל יום לא יכול לנשא בשבת דאין דנין בשבת אלא כמה שכתבו התוספת דמבעי ליה אם לא בעל כו' ודע בהא דאמר אם תמצא לומר דם מיפקד פקיד אם כן בוגרת ודאי דשרי למיבעל בתחלה בשבת דלפירש"י דבוגרת ומוכת עץ דפתחן פתוח וטענת דמים יש להן א"כ מותר לבעול בתחלה בשבת:

אמנם יש להקשות אימא דמבעיא ליה אי מותר לבעול בתחלה בשבת ולא אסור משום חבורה א"כ אסור לישא בע"ש דחיישינן לאיקרורי דעתו משא"כ אי אסור למיבעל בתחלה בשבת א"כ מותר לישא בע"ש דליכא למיחש שמא יבעול בשבת ולאיקרורי דעתי' דאסור למיבעל בתחלה בשבת משום חבורה ובמ"ש לא חיישינן היכא שבתי דינין קבועין בכל יום כו':

שם גמרא לדם הוא צריך ושרי או לפתח הוא צריך ואסור כו' עכ"ל יאמר לדם הוא צריך היינו לראות אם היא בתולה. ולפ"ז לא ס"ל לר"י ז"ל כשיטת הרמב"ם ז"ל דסובר דאף דיש דמים אין הדמים ראיה אם היא בתולה כמו שיתבאר לקמן בעז"ה א"כ פשיטא דאסור דהא צריך נמי לפתח כו' אלא על כרחך כשיטת שאר מפרשים דדמים לחוד ראיה שהיא בתולה אבל הר"מ על כרחך יאמר כפירוש רש"י דלדם הוא צריך היינו שלא יתלכלך בפעם אחר כשיבעול כו'. ובזה יתישב טפי הא דמיבעיא אי דם חיבורי מיחבר ולהנאת עצמו הוא צריך כו' ולא אמר דלפתח הוא צריך ומקלקל הוא אצל הפתח ואפילו אי מקלקל הלכה כר"ש או כר"י ואפי' הלכה כר"י במקלקל בחבורה הלכה כמי אלא דודאי דאי לפתח הוא צריך היינו לראות אם היא בתולה על כרחך נמי לדם הוא צריך דפתח בלא דמים ודאי אין ראי' אליבא דכ"ע כמו שיתבאר לקמן בעז"ה:

דף ו.

להך לישנא דאמרת דם מיפקד פקיד מקלקל הוא אצל הפתח כו' ולפי זה בודאי פליג אהך ברייתא דמפרישין החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה דע"כ ס"ל להך ברייתא דמתקן הוא כו' אלא דרב תנא ופליג הוא אהך ברייתא ולשמואל למאן דאמרי דשרי היינו משום דבר שאין מתכוין דאיהו פסק כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וק"ל לע"ד:

דף ו:

גמרא מאי לאו דאי לא בעיל בעילה גמורה בועל ובפרש"י וכל דם שמוציא בהערותיו הוה דם בתולים עכ"ל רש"י ז"ל הוצרך לזה דמשמע ליה דנותנין לו ד' לילות היינו לומר דאפילו בעל בלילה הראשון אפ"ה תולין בדם בתולים ועיין במהרש"א ז"ל יראה מלשונו דהשתא סלקא דעתי' דהכי קאמר נותנין לו ד' לילות בהעראה וכל דם שהוא מוציא בהעראה הוה דם בתולים אבל טפי מד' לילות אפילו בהעראה תו לא תלינן בדם בתולים ואיכא למימר בבעילה גמורה אין נותנין לו אלא לילה ראשונה וקצת קשה דא"כ מאי

פריך אי כשבעל מאי למימרא רצה לומר למה למימר עד מוצאי שבת אימא דמשום הכי נקט עד מוצאי שבת לאשמעינן דאפילו בעל בעילה גמורה אפילו הכי שרי למיבעל ותולין בדם בתולים דמדקתני עד מוצאי שבת על כרחך בבעיל בעילה גמורה דאל"כ היאך קתני עד מוצאי שבת ושבת בכלל הא אסור למיבעל בתחילה בשבת כו' אלא ע"כ כשבעל בעילה גמורה ואפילו הכי נותנין לו ד' לילות ודוק:

מה שמקשה הגמרא לשמואל מהא דנותנין לו ד' לילות היינו ללישנא דדם מיפקד פקיד ואפילו הכי פסק שמואל דאסור דאיהו סובר כר' שמעון וצריך לומר דלפתח הוא צריך ומתקן הוא אצל הפתח א"כ קשיא שפיר דהכא קתני דמותר אבל ללישנא בתרא דדם חיבורי מיחבר לא קשיא מידי דאימא דשמואל סבר מקלקל בחבורה חייב והך ברייתא כר' יהודה דמקלקל בחבורה פטור אלא כמ"ש וק"ל:

דף ז.

מתיב רב אמי המפיס מורסא כו' קושית הגמרא הוא להך לישנא דאמרת דם מיפקד פקיד ולדם הוא צריך ואפילו הכי אסור והא במפיס מורסא מותר משום מלאכה שאינה צריכא לגופא דאי משום דבר שאין מתכוין מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כו' דחייב עליה מן התורה כמו שיתבאר לקמן בעזה"י אלא על כרחך דמשום מלאכה שאינה צריכה לגופא דאף דאיכא איסורא מדרבנן מ"מ במקום צערא כמו במפיס מורסא שרי אליבי' דר' שמעון כו'. וא"כ גבי מצוה נמי אי לדם הוא צריך היינו לראות שהיא בתולה אתי שפיר ואי לדם הוא צריך היינו כדי שלא יתלכלך פעם אחרת בדם א"כ הוה מלאכה שאינה צריכא לגופא היא ואפילו הכי אסור דמצוה לא דמי למפיס מורסא כו' דהוה צערא וא"כ על כרחך קושית הגמרא דהכי דדבר שאין מתכוין כו' ולא פסיק רישי' ועיין שם בתוס' מזה ומשני דם חיבורי מיחבר דהוה מלאכה הצריכה לגופה ולפירוש ר"ת דהוה פסיק רישי' כיון דלדם הוא מתכוין. אלא דלפי זה קשה במאי דקאמר והא הוה פסיק רישיה אי דם מיפקד פקיד ולדם הוא צריך לא כהללו בבליים שאין בקיאין בהטייה ואפילו אין בקיאין בהטייה שרי לר' שמעון דמצוה הוה כמו צערא לפירוש ר"י אי לדם הוא צריך היינו להראות שהיא בתולה ושוה מצוה כמו צערא וצ"ע ודוק:

דף ח.

גמרא מאי מברך שהכל ברא לכבודו כו' עכ"ל על ברכה ראשונה אין צריך טעם למה פותחת בברוך דאינה סמוכה לשום ברכה דאי לבורא פרי הגפן זו לא מיקרי סמוכה עיין

במהרש"א ז"ל אלא על ברכה שניה צריך טעם כו' ואשר יצר אפשר דלכך פותחת בברוך דאל"כ הוה אמינא דיצירה אחת הוא או משום דברכה שלפניה קצרה וק"ל:

דף ח:

ברכה בשורה מי איכא כו' אלא ודאי לענין ברכת אבילים קאמר דהיינו מה שמוסיפין בברכת דין אמת כו' עיין בריטב"א ולכך הקשו מאי איכא בין כו' לר' יוחנן מההיא דחתנים ואבילים מן המנין דההיא בג' להצטרף לזימון דע"כ השתא ברכת אבילים בעשרה כו' וק"ל:

דף ט.

סוגיא דפתח פתוח. ראיתי לבאר כמה עיקרים הצריכים לסוגיא זו. הנה רש"י ז"ל סובר דבוגרת ומוכת עץ יש להם דמים ופתחן פתוח וע"כ לאו בבוגרת מיירי הך דר"א אלא שנאבדה מפה או ממשפחת דורקטי כמ"ש רש"י ז"ל ומיניה דאם היה המפה והיה דם על המפה שוב אינו נאמן לטעון פתח פתוח מצאתי דסבירא ליה דדם לחוד נמי ראי' דלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל דדמי' לחוד אין ראיה והבאתיו לעיל ואף שאפשר שיש דם והפתח פתוח כמו בוגרת לשיטת רש"י ז"ל כבר כתב הח"מ בא"ה (בסימן ס"ח) דנהי דפתח פתוח מ"מ אין פתוח לגמרי כו' ואף דלענין שבת פתח פתוח מיקרי מההיא דבתולה נותנין לה ד' לילות עד מוצאי שבת כו' מ"מ שיהא הוא בקי בדוחק זה אינו בקי כן כתב החלקת מחוקק עי"ש היטב ועל כרחך שאומר שפתוח לגמרי דבזה הוא בקי כו' וא"כ ע"כ ליכא דם בפתוח לגמרי וכיון דאיכא דמים הדמים ראי' וע"כ שנאבדה המפה כו' אבל פתח סתום לחוד לכ"ע אין ראיה אף לבבלים שאין בקיאין בהטיה ומכל מקום תלינן הדוחק באיזה סבה ועיין בבית שמואל מה שכתב שם (בסימן ס"ח) ומיהו מה שכתב הבית שמואל דהנך שני דיעות לאו לענין איסורא אלא להפסידה כתובתה אבל לאוסרה עליו אפילו נמצא דם דאין הדמים ראיה א"כ רש"י דלא כמאן דאכתי לוקי בנמצא דם ואין הכי נמי דלהפסידה כתובתה אינו נאמן אלא לענין לאוסרה עליו כמה שכתב רש"י דר"א דוקא לענין לאוסרה עליו כו' אבל הריטב"א ז"ל כתב דהנך שני דיעות לא פליגי אלא לענין איסורא ולא לענין כתובה דלכ"ע אינו נאמן וא"כ רש"י ז"ל כדיעה ראשונה דדמים ראיה לענין איסורא וכ"ש לענין כתובה דאינו נאמן. עוד אבאר לך דהכי מיירי בשותקת או במכחישתו אבל בטוענת נאנסה כתבו תלמידי רבינו יונה דנאמנת וכן אי טענה מוכת עץ לפירש"י דפתחה פתוח דנאמנת. אמנם מה שכתב הרא"ש על תר"י דכי

אמרינן דוקא במקום חזקה אי נמי במיגו והכי ליכא מיגו כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא מהימנה במיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני לפרש"י דמ"ע דפתחה פתוח כו' אם נאמר דאמרינן מיגו לאיסורא וכמו שיתבאר לקמן דעדיפא דלא פסלה נפשה מכהונה ומיהו הרא"ש ז"ל סובר כפירוש ר"ת דבוגרת ומ"ע פתחן סתום וליכא מיגו אבל תר"י אפשר דסבירא להו כפירוש רש"י ז"ל ושפיר איכא מיגו כו':

ומ"ש הרא"ש ז"ל דאין לומר דוקא לאפוקיה ממונא מחזקה לא אמרינן ברי עדיף אבל הכי אדרבה יש חזקה לאשה כו' ולא דרובה עדיף מחזקה ורצון רובה כו' עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דודאי דבחד ספיקא דהיינו באשת ישראל בקיבלה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד ודאי דאסורה דאין לומר אוקמיה אחזקה דרובה עדיף ואין לומר דילמא בקטנותה ופיתוי קטנה אונס הוא דא"כ איכא חזקה להיפך דנעמוד בחזקת הגוף ונאמר דעכשיו זינתה כמו באשת כהן אבל הא קשיא לי דבטוענה נאנסה דהיינו פיתוי קטנה אונס דמתרצין דיבורא הא ודאי דברי ושמא ברי עדיף דליכא הכי חזקה דנעמוד בחזקת בתולה דאיכא נמי חזקה דהעמיד אשה בחזקת כשרות כו' וליכא למימר רובא עדיף דאונס כזה ודאי אין לו קול דהא אמרינן התם דברי עדיף עם חזקה דהיינו חזקת הגוף אף דאיכא חזקה אחרת כנגדו דאוקי ממונא בחזקת מרי אפ"ה ברי עדיף וא"כ ה"נ נימא דנאנסה היינו בקטנותה דפיתוי קטנה אונס הוא דלית ליה קול ואי דהעמיד על חזקת הגוף הא איכא חזקת היתר לבעל שוב ראיתי בריטב"א ז"ל שכתב דחזקה דממונא עדיפא מחזקת הגוף ור"ג מודה ביה יע"ש (בדף י"ז ע"א) אלא דברי ושמא עדיף וכ"ש כהאי גוונא דחזקת הגוף וחזקת היתר לבעלה שוין א"כ ודאי דנאמנת. אמנם כן מחלוקת גדולה וישנה הוא דרש"י ז"ל והתוספת וכן נראה מהרא"ש ז"ל סוברים לר"ג דחזקה דגופא עדיף מחזקה דממונא (בדף ע"ה ע"ב) גבי היו בה מומין יע"ש ואפילו בלא ברי והריטב"א ז"ל ושאר פוסקים סבירא להו דדוקא ברי ושמא וחזקה כו' ואדרבה כתב הריטב"א דחזקה דממונא עדיף אי לאו משום ברי ושמא ועיין באבן העזר (סימן קי"ז) סעיף ט' ובבית שמואל שם ומה שכתב הרא"ש ז"ל שוב לקיים דבריהם דהתם נמי רצון רובא כו' אפשר דאיכא לקוימיה בכהאי גוונא שקדשה בקטנותה ואיכא ספק דפיתוי קטנה אונס הוא. ומה שיש להקשות ניהמני לדידה במיגו דאי בעי אמרה נאנסתי תחתיו דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורה ובסמוך יבואר עוד מזה:

והנה ר"א דאמר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו כו' ר"א עיקר דינא אתי לאשמעינן דאימור לא קים ליה בפתח פתוח קמ"ל דקים ליה בפתח פתוח דאי דלא משקר במזיד כבר שמעינן ממתני' דהאומר לאשה קדשתיך והוא אומרת לא קידשתני

דהיא נאמנת כו' ולכך נקיט פתח פתוח ולא טענת דמים דהא ודאי דמהימן דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא:

ובזה יתישב מה דמקשין העולם לפי שיטת התוספת שפירשו דעיקר תקנה דמתני' דבתולה נישאת ליום הרביעי הוא משום אשת כהן או בפחותה מג' שנים ויום א' ולא ניחא להו כפרש"י ז"ל דזנות בעדים לא שכיח א"כ תקשה אמתני' לפום סברא דהשתא דלא אסיק אדעתיה באשת כהן כו' א"כ מאי נ"מ בהך דנשאת ברביעי הא אכתי איכא ספק ספיקא כו' ולפי מה שכתבתי א"ש דהתוס' כתבו בשמעתין דמוכת עץ לא חיישינן דאם איתא דמ"ע היתה טוענת דאין גנאי כל כך כמו בביאת אונס ולפירוש ר"ח א"ש דמ"ע פתחן סתום כו' עכ"ל. מפי' מהרש"א ז"ל דבשמעתין אמרינן ואמאי ס"ס הוא כו' ואמאי לא דאם היתה באונס היתה טוענת די"ל דמ"מ הוא גנאי כו' עכ"ל ולפי זה אמתני' לא הוה מצי להקשות דאיכא ס"ס די"ל דאם היתה באונס היתה טוענת דאין גנאי והמקשה היה סובר כמו במ"ע דאין גנאי הכי נמי בביאת אונס כו' מה שאין כן השתא דקאמר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה ועיקר רבותא דידי' לפום סברא דהשתא דנאמן לאוסרה ולא חיישינן שישקר במזיד דהא פריך עלה מאי קמ"ל מתני' היא האומר לאשה קדשתיך משמע דהיה סבור דעיקר דינא אתי לאשמעינן דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא והמתרץ השיב לו מהו דתימא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל וא"כ לפי סברת המקשה אמאי לא קאמר ר"א דיניה סתם האומר לא מצאתי בתולים ויהיה משמעו בין טענת דמים ובין טענת פתח כו' אלא על כרחך דוקא טענת פתח פתוח דטענת דמים איכא ספק ספיקא לפירוש ר"ת ז"ל דמ"ע פתחן סתום וטענת דמים אין לה וא"כ בטענת דמים איכא ס"ס דמ"ע משא"כ בטענת פתח פתוח דליכא ספק ספיקא דגם מ"ע פתחן סתום לפירוש ר"ח וא"כ כיון דבמ"ע חיישינן אף דאין גנאי מכל שכן בטענת אונס ופריך שפי' דאפילו בטענת פתח פתוח אכתי איכא ספק ספיקא כו' ודוק היטב:

או יאמר כמ"ש הרב הגדול בספרו פני יהושע דמ"ש התוספת דמ"ע לא שכיחא מ"מ ליהוי האי ספק פלגא ופלגא ומיעוטא דמוכת עץ הוה רובא דהא ספק ספיקא דשרינן הוה מטעם רוב כמו שכתב הרשב"א וכן בהך שכתבו התוס' ז"ל דאונס מיעוטא ומאי בכך הא הוה פלגא ופלגא ומיעוטא דאונס הוה כמו רוב כו' עכ"ל וכל זה אי אמרינן דטעם ס"ס הוה כמו רוב עיין בספר פני יהושע שהאריך בזה וא"כ אמתני' איכא למימר דספק אונס כמאן דליתא דמי דרצון רובא וס"ס לאו מטעם רובא שרינן ליה מה שאין כן השתא דקאמר ר"א פתח פתוח כו' ולא קאמר האומר לא מצאתי בתולים דהוה משמע בין טענת דמים ובין טענת פתח פתוח אלא דבטענת דמים איכא ספק ספיקא לפירוש

ר"ח דמ"ע פתחן סתום וטענת דמים אין לה ואמאי הא מ"ע מיעוטא כו' אלא דאכתי הוה ספק ספיקא דס"ס הוה מטעם רוב כו' כמ"ש הרשב"א ז"ל א"כ אכתי איכא ספק ספיקא גם בטענת פתח פתוח ספק אונס ואף דאונס הוה מיעוטא לגבי רצון אכתי הוה פלגא ופלגא ומיעוטא דאונס כו' כנ"ל:

ובפירש"י בד"ה נאמן לאוסרה עליו אבל להפסידה כתובתה אינו נאמן כו' עכ"ל יאמר בזה מדנקיט ר"א נאמן לאוסרה עליו ולא אמר נאמן סתם אלא דוקא לאוסרה ולא להפסידה כתובתה דלא סבירא ליה הך חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. או יאמר דקשה ליה לר"א אמאי לא מהימן במיגו דבאשת כהן מיגו דאי בעי אמרה נאנסתי קודם שנתארסה לשיטת רבינו יונה וכן כתב החלקת מחוקק (סימן ס"ח) באבן העזר דלאו דוקא באשת ישראל בטוענת נאנסה תחתיו דמיהמנא אלא אפילו באשת כהן ובטוענת נאנסתי קודם נמי מהמנא כו' מטעם ברי ושמא בשלמא אשת ישראל ליכא מיגו דאי בעי אמרה נאנסתי תחתיו דלא בעי למיפסלה נפשה מכהונה דאפילו באונס הוה זונה כמו שכתב הר"מ ז"ל (בהל' איסורי ביאה פ' י"ח) יע"ש אלא באשת כהן איכא מיגו דאי בעי אמרה נאנסתי קודם וצריך לומר דלא טענה כך שלא להפסידה כתובתה דאם היתה טוענת נאנסה קודם דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ולכן לא מהימנה במכחישתו משא"כ אי אמרינן דנאמן להפסידה כתובתה דחזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אכתי אמאי יהא נאמן לאוסרה עליו נהימנא במיגו דאי בעי אמרה נאנסתי קודם שנתארסה באשת כהן דאי דלא טענה כך כדי שלא להפסידה כתובתה הא השתא ג"כ מפסידה כתובה ואין לומר דלית לה מיגו דהיאך נהימנה א"כ לית חזקה דאין אדם טורח י"ל דרש"י ז"ל יסבור כשיטת הר"מ ז"ל דאפילו היכא שאין נאסרת עליו אפילו הכי הוה חזקה דאין אדם הופך שמחתו אבל כמ"ש לעיל דמשום הכי פירש במתני' שמא יבואו עדים ולא כפירוש התוספת יע"ש היטב ואין לומר אדרבה אי ס"ל לר' אליעזר חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה א"כ תו לית לה מיגו דלא אמרינן מיגו במקום חזקה י"ל דרש"י ז"ל יסבור דאיבעיא הוא בבבא בתרא והא דלקמן משום דלא אמרינן מיגו להוציא מה שאין כן כאן לאיסורא אמאי לא להימנא במיגו דאי בעי אמרה נאנסתי קודם אלא על כרחך דר' אליעזר ס"ל דלא נאמן להפסידה כתובה וא"כ תו ליכא מיגו כו' ולפ"ז שמואל דקאמר לקמן דהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובה היינו על כרחך דוקא להפסידה כתובה ולא לאוסרה עליו דאית לה מיגו דאי בעי אמרה כו' ובכתובה איכא חזקה ולא שייך מיגו דמיגו להוציא לא אמרינן משא"כ לענין לאוסרה עליו אית לומר דלא מהימן דאית לה מיגו כו' אבל מה אעשה

שהבית שמואל באבן העזר והרב הגדול בספרו פני יהושע כתבו דמשום הכי לא מהימנא במיגו דלא שייך כאן מיגו דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא כו' יעיון שם היטב. ואולם אפשר דזאת לשיטת התוס' ז"ל שפירשו דר"א אית ליה ג"כ דנאמן להפסידה כתובתה ושמואל ס"ל דנאמן לאוסרה עליו אם כן תקשה אמאי לא מהימנא במיגו וצריך לומר דלא שייך כאן מיגו דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא משא"כ רש"י ז"ל אפשר דסובר דשפיר אמרינן מיגו ועל כרחך דלא נאמן להפסידה כתובתה ולית ליה מיגו ושמואל דס"ל דנאמן להפסידה כתובתה ע"כ דס"ל דלא נאמן לאוסרה עליו דאית לה מיגו כו' ודוק היטב לפענ"ד:

דף ט:

בתוס' בד"ה אי למיתב לה כתובה ניתב לה כו' משמע דמוקמינן אחזקה כו' עכ"ל היינו באשת כהן וקיבלה בה אביה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד דליכא כלל ספק דתחתיו או באונס כו' אלא חדא ספיקא ואהא כתבו דאוקמא אחזקת היתר דכיון דספק השקול הוא וליכא חזקה אחרת כנגדה דבאשת כהן לחוד או בקיבלה בה אביה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד אכתי איכא ספק ספיקא ספק שמא לא בקי בפתח פתוח ואם תמצא לומר בקי שמא אינו תחתיו או שמא באונס דלשיטתם אף ספק ספיקא דלא מתהפך הוה שפיר ספק ספיקא כמה שכתב בספר פני יהושע והכי נמי אף דאי אמרינן שמא באונס ואת"ל ברצון תו ליכא למימר שמא אינו בקי מ"מ לשיטתם הא הוה ספק ספיקא אף שאינו מתהפך אלא ודאי באשת כהן ובקיבלה בה אביה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד דליכא כלל ספק אונס או ספק תחתיו אלא ספק שמא בקי ועיין בספר פני יהושע יע"ש ודוק:

ע"ש גמ' אמר שמואל האומר פ"פ מצאתי נאמן להפסידה כתובה כו' ופרש"י הטעם משום חזקה דבשלמא לאיסורא אמרינן שויא אנפשיא חתיכא דאיסורא מה שאין כן לענין להפסידה כתובתה אימא דשקורי קמשקר לכך אמרינן דאמרי' חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כו' ועכ"ז קשיא לי במאי דקאמר לעיל אי למיתב לה כתובה ניתיב לה כו' משמע דאי למיתב לה הוה נאמן להפסידה כתובתה ואמאי מהימן אפילו לר"י דלית ליה מיגו וחזקה דגופא מ"מ נימא שקורי קמשקר במזיד דהא לפום סברא דהשתא דלאוסרה עליו אינו נאמן ליכא חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ועוד מאי הועילו חכמים בתקנתם דכל אדם יכול להעליל על אשתו כו' אמנם לשיטת הרמב"ם ז"ל וכן הוא שיטת רש"י ז"ל לפי מה שהתבאר לעיל דאף דיושבת תחתיו אפילו

הכי איכא חזקה דאין אדם טורח בסעודה והופך שמחתו לאבל אתי שפיר מה שאין כן לשיטת התוס' דפירשו דהך חזקה אינו אלא דוקא באשת כהן או באשת ישראל ובקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כו' א"כ קשיא ויש ליישב ודוק:

(**בשם** חבירי המופלא ומופלג כבוד מוהר"ר חיים אברהם הלוי הורוויץ מזאלקווא).

בסוגיא דפתח פתוח בתוס' ד"ה אבל בגליל מצי טעין כו' אבל קשה כו' דקתני בתולה אלמנה מן האירוסין כו' יע"ש ונלפע"ד ליישב קושית התוס' דהנה מבואר להמעיין לקמן (דף י"ב) בתוס' ד"ה וניחוש כו' יע"ש שמשמע ויראה קצת מדברי תוס' שם דמ"ל דמש"ה תיקנו שיהא נאמן להפסידה כתובה דאל"כ יסבור הבעל דמש"ה אינו נאמן דלא בקי בפ"פ וגם לאוסרה עליו לא יביאה לב"ד דסבר דאינו בקי בפ"פ ויהא אצלו באיסור כל ימיו יע"ש ולפ"ז מצינו לומר דהיכא דלא מצי לאוסרה עליו כגון באשת ישראל גדולה דאיכא ספק ספיקא וכקושית הגמ' דלעיל אף דלהפסידה כתובתה ליכא ס"ס כיון דבהאי ס"ס מוכרחין לומר דלמא אינה תחתיו וא"כ בעולה היתה כשנשאה בחזקת בתולה ולית לה כתובה לר"א כלל ולר"י מנה כדכ' מהרש"א ז"ל יע"ש כיון דכאן ליכא לאוסרה עליו אינו נאמן ג"כ להפסידה כתובתה לפי סברא דלעיל שכתבנו משא"כ לטעמא דמסיק הגמרא הכא אליבא דשמואל דגם בהפסידה כתובתה לחוד נמי נאמן יע"ש:

והשתא ניחא דוקא לקשוי' לשמואל מדיוקא דמתניתין אבל ממתניתין דבתולה אלמנה כו' ליכא לאקשוי מקמ"ל תנינא די"ל אי ממתניתין ה"א היכא נאמן להפסידה כתובתה דוקא היכא דנאמן ג"כ לאוסרה ומטעמא דכתבנו לעיל אבל שמואל אתא לאשמעינן אפילו בהפסידה כתובה לחוד נמי נאמן וניחא נמי לפ"ז דקאמר שמואל נאמן להפסידה כתובתה ולא קאמר נאמן אף להפסידה כתובתה כיון דאר"א דלעיל קאי אבל למש"כ דשמואל לאו אר"א קאי דלר"א מיירי דוקא באשת כהן או בקטנה ישראלית ושמואל מיירי באשת ישראל וגדולה ומילתא באנפי נפשי' ולכך לא קאמר אף נאמן כו':

אמנם השתא דמקשה הגמרא לשמואל מקמ"ל מדיוקא ניחא דודאי גם מתניתין דגליל ויהודא מדנאמן להפסידה כתובתה דוקא בגליל אבל לא ביהודא מוכח שפיר דמיירי בלהפסידה כתובתה לחוד ואפ"ה נאמן מטעמא דשמואל דאל"כ דה"א דמיירי דוקא בדאיכא תרוייהו לאוסרה ולהפסידה וכדכ' לעיל א"כ ביהודא אמאי לא מהימן להפסידה נמי מן כתובתה כיון דנאמן ביהודה לאוסרה לפי הטעם שכתבנו אלא ודאי דמיירי בהפסידה כתובתה לחוד ולכך ביהודה אינו נאמן ומקשה הגמרא שפיר ודוק:

שם מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח כו' עכ"ל אם יאמר דהראיה לענין דנאמן ולא אמרינן דמשקר מייתי ראיה כמו שנראה מדברי התוספת במתני' שהקשו לשיטת רש"י

ז"ל מאי מייתי לקמן ראי' משמע אבל לפירושם אתי שפיר משמע שם דהא דמייתי ראיה ממתני' היינו דלא משקר במזיד ולפי זה צריך לומר דהא דמשני לא טענת דמים היינו שמביא המפה לבית דין על ידי שושבינין אבל אינו נראה דמביא ראיה על זה דמתחלה מקשה מאי קמ"ל מתני' היא האומר לאשה קידשתיך כו' וא"כ מאי צריך עוד להביא ראיה ממתני' אלא נראה לי דהראיה דקים ליה בפתח פתוח כו' אמנם יש להקשות מאי דקאמר אביי אף אנן נמי תנינא ולא מקשה מאי קמ"ל מתני' היא וכן הקשה מהר"מ שיף ז"ל ונראה דיש דעות מחולקת באבן העזר דיש אומרים דוקא באלמן הוא דמהימן באומר פתח פתוח מצאתי דקים ליה אבל לא בבחור ויש אומרים אף בבחור מדקאמר ר"א סתמא כו' וא"כ לא קשיא מאי קמ"ל מתני' היא י"ל דר"א אשמעינן אף בבחור מהימן וממתני' אין ראיה דאיכא למימר משום לא פלוג דאף לשיטת רש"י ז"ל צריך נמי לומר לא פלוג כמה שכתבתי לעיל לכך אשמעינן ר"א דאף בבחור אמרינן דקים ליה בפתח פתוח כו'. ועיין במהר"ם שיף שתירץ שם בענין אחר ולא קשה לאותן יש אומרים דר"א דוקא באלמן קאמר יע"ש היטב:

דף י.

גמרא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה כו' עכ"ל הקשה הר"ן ז"ל תיפוק ליה בלא חזקה נמי הבעל מהימן דמוחזק וטוען ברי ותירץ בספר פני יהושע דאית ליה מגו דמ"ע ולכך אמר חזקה כו' והוה מיגו במקום חזקה כו' ולפי זה אם טוען פתח פתוח לשיטת התוספת דמוכת עץ פתחן סתום והוא הדין איפכא לפירש"י אם טוען טענת דמים דליכא מיגו דמ"ע דלשיטת רש"י מ"ע יש לה דמים ואם כן אפילו לא טרח בסעודה שלשה ימים נמי מהימן להפסידה כתובתה כקושית הר"ן ז"ל וא"כ אתי שפיר הא דתקנו תקנת שקדו כו' דנפקא מיניה כמ"ש דלא יעליל עליה להפסידה כתובתה כמה שכתב הריטב"א ז"ל דיהא נאמן כו' דליכא מיגו ולכך תקנו שיהא אדם טורח בסעודה ומפסידה לשיטת הרמב"ם ז"ל דאין אדם הופך שמחתו אבל כמה שכתבתי לעיל ודוק היטב:

שם גמרא הואיל ותקנת חכמים כו' הרצון דאי הוה מן התורה היתה גביא בבינונית ולא מן הזיבורית דמדינא היה לגבות מעידיות אלא דימנעו בני אדם מלישא להם לכך בבינונית כו' אבל אי תקנת חכמים הוא גביא בזיבורית. שוב מצאתי כתוב בספר פני יהושע במס' גיטין פרק הניזקין שכתב כן ונהנתי וק"ל לענ"ד:

ע"ש גמ' אסבוהו כופרי כו' מברכתא חביטא ליה כו' הנה המקשן היה סבור מברכתא חביטא בלשון תימא דאינו נאמן כו' והמתרץ השיב לו דנאמן ומסבינן כופרי אזנות

ורב אחאי השיב בלשון בתמיה והא דמהימן היינו בנשוי ורב נחמן איירי בבחור אף לפי תירץ ראשון כו' ולאותן י"א דפוסקין דבבחור אינו נאמן לומר פתח פתוח מצאתי היינו כפירוש זה ופוסקין כרב אחאי אבל הנך דסבירא להו דגם בבחור מהימן סבירא להו כפירוש השני דהמקשן ג"כ היה סבור דמברכתא חביטא ליה היינו בניחותא אלא דמדקאמר רב נחמן מהימן משמע דלא לקי כו' ומשני רב נחמן לא איירי כלל לענין מלקות ואה"נ דלקי ורב אחאי השיב דר' נחמן איירי בנשוי אבל בחור מהימן ומסבינן כופרי כנ"ל טעם שני הדיעות:

דף יא.

מתניתין הגיורת כו' עיין בריטב"א דנקט גיורת קודם דחביבא ליה שנכנסה תחת כנפי השכינה והדר נקיט שנפדו אפשר במה דסיים פתח אבל הריטב"א ז"ל כתב דנקיט שנפדו קודם דהיא קודמת לגיורת יע"ש:

שם אביי לא אמר כרבא כו' רצה לומר דיקשה מאלו נערות ג"כ כן כתב בספר פני יהושע ובריטב"א כתב דלכי גדלה וא"ת נערה אין קטנה לא וי"ל דנערה למעוטי בוגרת כו' ועיין בתוספת ריש אלו נערות שהקשו כן א אגמרא ותירץ ריצב"א דאסיפא סמיך ויש להקשות א"כ מאי קאמר אביי אמאי לא מקשה כרבא אימא דסבירא ליה נערה דוקא וא"כ ליכא להקשות מהך דאלו נערות:

אמנם לשיטת הריטב"א במה שכתב דא"נ דמנהג יהודית וכן שיטת התוספת אתי שפיר. ומה שכתב מהר"ם שיף ז"ל דליכא למימר שנתגיירה עם אביה וקנסא לאביה דגר אינו יורש כו' יש להקשות א"כ רב פפא דמוקי למתני' דאלו נערות במפותה בסנהדרין א"כ תיקשי אמאי יש לה קנס כיון דקנסה לעצמה ומחלה כו' ומיהו י"ל דנהי דמוקי סיפא במפותה הך דהבא על אחותו אבל רישא איירי באנוסה וכן כתב רש"י ז"ל בריש אלו נערות ועיין בחדושינו לקמן מה שאכתוב שם ועיין בספר פני יהושע מה שכתב שם וק"ל:

דף יא:

מתיב ר"נ הוא אומר דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת ש"מ דיש לה כו' עיין בריטב"א ובספר פני יהושע מ"ש שם:

ע"ש והדר ביה רבא מההיא לפירש"י ז"ל דלא גרס ליה היינו דהדר ביה רבא מהא דאמר בלא הכיר בה לרבנן ולא כלום ומההיא משמע מהא דתניא וזה אינו ועיין בריטב"א שמיישב מההיא דאמר מעיקרא ועיין שם וק"ל:

דף יב.

בתוס' בד"ה רבה אמר זאת אומרת כו' רבה גרסינן רצה לומר דלא נימא דרבא מהא ברייתא הוכיח וליה לא סבירא ליה דהא ממתני' נמי איכא לאוכחי ואם כן תקשה רישא לסיפא ועיין בריטב"א מזה:

והנה בשמעתין דרבה אמר כנסה בחזקת בתולה כו' ורב אשי השיב דשאני הכא שהרי כנסה הראשון פירשו התוספת דאף על גב דקיימי עדים ואמרי מ"מ סבור הוא דלשבחא אמרינן כן אבל לפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל דכל נכנסה לחופה היא בחזקת שתבעל ועיין בבית שמואל שכתב הא איכא עדים מהימן וכתב דהר"מ לא הביא אלא המתניתין לחוד יעוין שם היטב ולענ"ד צריך עיון דאמאי דחה הר"מ ז"ל ההיא ברייתא דאפילו יש עדים נמי אין לה טענת בתולים מאחר דלית מאן דפליג עליה ואפשר דפסק כאיכא דמתני להא דרב אשי אמתני' אבל אברייתא לא דמשמע ליה דהנך תרי לישני פליגי בהכי ומברייתא מוכח על כרחך דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ולכך פסק הרמב"ם כסתם מתני' דהיא אומרת משארסתני נאנסתי דמקח טעות לגמרי משמע דוקא היכא שאין עדים ודוק:

ע"ש בתוספת בד"ה כגון שקידש ובעל לאלתר וצריך לומר דגם הראשון קידש ומת לאלתר או עדים מעידים כו' עכ"ל והר"מ שיף ז"ל הקשה אמאי לא נימא דמוקמינן בחזקת היתר לבעלה דלאו תחת בעלה הראשון זינתה ואם נאמר דנוקמי' בחזקת הגוף א"כ לאו תחתיו זינתה אלא לאחר מיכן קודם שקידשה בעל השני דהא מיירי דקידש ובעל לאלתר וספר פני יהושע תמה ג"כ יע"ש:

ולענ"ד נראה דהתוספת מקשין דאמאי אית לה כתובה מנה ניחוש שמא זינתה תחת בעלה הראשון ואף באונס אסורה לכהן דהוה זונה כמו שפסק הר"מ ז"ל והבאתיו לעיל ואם כן הוה ליה חייבי לאוין לכהן אחר וחייבי לאוין שלא הכיר בה קיימא לן דלית לה כתובה כלל כדאיתא ביבמות ובאבן העזר (סימן קט"ז) יע"ש ולזה כתבו דמיירי שגם הראשון כו' דהשתא ליכא למימר אוקמיה אחזקה דאית לן למימר אוקי ממונא בחזקת מרי' כיון דלענין כתובה איירי:

אמנם דאית לן למימר אוקי בחזקת הגוף דהשתא נבעלה לאחר מיתת בעלה הראשון וחזקת כשרות לכהונה כו' דהשתא הוה תרתי במקום חדא ותרתי במקום חדא לא אמרינן כמו דאיתא בסוף המדיר (דף ע"ה ע"א) יעוין שם:

אמנם י"ל כמ"ש הרב הגדול בספרו פני יהושע (בדף ט' ע"א) בסוגיא דפתח פתוח בתוספת בד"ה לא צריכא באשת כהן וא"ת ונוקמא בחזקת כשרות לכהונה כו' והקשה

דנימא הרי בעולה לפניך ונוקמי' אחזקה דהשתא דמקודם נבעלה אף דחזקת הגוף עדיף מ"מ הוה חדא במקום תרתי וחדא במקום תרתי לא אמרינן וי"ל דחזקת היתר לא חשיבא לגבי חזקת הגוף כו' עכ"ל וא"כ בהא י"ל דשפיר אמרינן כן דהוה תרתי חזקה חדא אחזקה דהשתא ואוקי ממונא בחזקת מריה דהוה תרתי במקום חדא חזקת הגוף וחדא במקום תרתי לא אמרינן. ואף דהוה נמי תרתי דחזקת כשרות כו' מ"מ כיון דתרתי ותרתי ניהו תו לא מפקינן ממונא מספיקא. מיהו כל זה אי אמרינן דחזקת הגוף לא עדיף מחזקת ממון אלא דוקא בהדי ברי ושמא כמו דאמר בריש פרק האשה שנתארמלה אבל לשיטת התוס' ורש"י ז"ל (בדף ע"ה ע"א) משמע אף בלא ברי ושמא מהני חזקת ממון לחוד כו' א"כ הוה תרתי במקום חדא דחזקת הגוף עדיף טפי והוה חזקת ממון כמאן דליתא דמי כמו שכתב רש"י ז"ל שם (בדף ע"ה ע"א) בד"ה רישא כאן נמצאו וכאן היו כו' יעוין שם היטב והדרא קושיין לדוכתי' ואין לומר כמ"ש הרב הגדול בספרו שם (בדף ע"ה) דדוקא בשמא ושמא הוא דמהני חזקת הגוף אבל בברי וברי חזקת ממון שוה כמו חזקת הגוף כו' והכא איירי בהיא מכחישתו ואומרת בתולה הייתי דהוה ברי וברי ואתי שפיר דהוה תרתי דלחזקת מריה קמא ותרתי לאשה ולא מוציאין ממון מספיקא:

אבל לשיטת התוספת שכתבו בהא דחזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה דהיכא דאין נאסרת עליו תו לא מהימן להפסידה כתובתה דלא שייך אין אדם טורח כו' אם כן אמאי נאמן כאן כיון דלאוסרה עליו אינו נאמן דאיכא חזקה כו' כמ"ש מהר"ם שיף ז"ל והרב הגדול בספרו פני יהושע ואם כן תו לא מהימן להפסידה כתובה אבל י"ל דמיירי בטענת דמים דנאמן אפילו היכא שאין נאסרת עליו כמה שכתב הבית שמואל באבן העזר (סימן ס"ח) והבאתיו לעיל דכי בעינן חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה דוקא בטענת פתח פתוח דליכא לברורי אבל בטענת דמים כיון דאיכא לברורי מהימן כו' והיא אומרת לא כי או שותקת דמסתמא מיירי סיפא דמתני' כמו רישא דאם לא כן פשיטא דאף באלמנה מן האירוסין אינו נאמן כו'. או כמה שכתב הרב בספרו פני יהושע אמתניתין דאלמנה מן האירוסין דמיירי בטענת דמים והיינו שמביא המפה לבית דין כו' דטענתו מבוררת והיא שותקת דמתניתין אתיא אליביה דכ"ע אליביה דהילכתא כר"ג דברי ושמא ברי עדיף וכן כתבו התוספת אהא דניחוש דלענין להפסידה כתובה איכא ספק ספיקא משמע דמתני' כר"ג אליבא דהילכתא ועוד דמתני' נמי משמע כן דאל"כ הוי פליג עלי' ודוק היטב:

ומה שהקשה בספרו פני יהושע דשומרת יבם שזינתה אסורה לכולי עלמא לכהן א"כ אכתי לא מתורץ מידי יע"ש ר"ל דהיבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו לה ג' חדשים

וא"כ אימא דזינתה בעודה שומרת יבם ואפשר דמיירי שיש עדים שלא זינתה ומ"ש שיש עדים אההיא קאי סוף דבר העולה מדברינו דחזקה הרי בעולה לפניך לא שייך אלא משנכנסה לרשות הבעל דלא איתרע חזקת האב משא"כ דקידש ובעל לאלתר א"כ איתרע חזקת הגוף ונשאר תרתי לגבי תרתי וכל זה אי אמרינן דאין מוציאין ממון אי לא בהדי ברי ושמא ואף שהתוספת בהמדיר כתבו דאף בלא ברי ושמא עיין בספר פני יהושע שהאריך בזה וכתב התוספת לשיטת רש"י פי' כן ועיין בריש האשה שנתארמלה זאת ועוד אחרת לפי מאי דקיי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב וכשכ' אחר חזקה דרובא וחזקה רובא עדיף אם לא בהדי ברי ושמא כן כתב בספר פני יהושע וא"כ כ"ש דלא קשיא מידי מהכא דאיירי לענין ממון והכא איירי שהיא שותקת או מכחישתו כמה שכתבתי לעיל כנ"ל נכון ובסוגיות הבאות לפנינו יתבאר יותר בעזה"י ודוק היטב:

דף יב:

מתניתין הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי כו' ר"ג ור"א אומרים נאמנת כו' עכ"ל אם נאמר דמתני' בכל גווני מיירי דעל כרחך בפחותה מג' לא מצינו לאוקמיה דא"כ עד שלא אורסה בתולי' חוזרין ובאשת כהן נמי לא מצינו לאוקמיה דא"כ מאי קאמר בגמ' העמד על חזקתה חזקת הגוף הא איכא נמי חזקת היתר לבעלה וחזקת ממון וחדא במקום תרתי לא אמרינן ומיהו ז"א דחזקת ממון כמאן דליתא דמי בהדי ברי ושמא דאל"כ באשת ישראל נוקמי' בחזקת כשרות לכהונה ואף אם נאמר דבכל גווני מיירי אפשר בטענת דמים שהוא טענה מבוררת שמביא המפה לב"ד ואין לומר שמא הטה דיש לומר דבודקין אותה ע"י חביות יין אם אין ריחה נודף הרי היא בתולה ואם לאו הדמים ראיה דאי אפשר למיפתח הפתח בלא דם וא"כ בודאי זינתה. וזה דלא כמה שכתבתי לעיל בסוגיא דמהו לבעול בתחלה בשבת:

אמנם מצאתי בתוספת ישנים דכתבו דאפשר למיפתח פתח בלא דם וא"כ צריך לומר כמ"ש הם דדם נמי אין ריחה נודף יע"ש בתוספת ישנים וא"כ יש בדיקה ע"י חביות ואף שכתבתי לעיל דדמים לחוד ראי' ואמאי נימא שמא הטה ואפילו בבליים שאין בקיאין בהטיה מ"מ אפשר דאירע כן כמה שכתב בספר פני יהושע ועוד מדסתם משמע בכל גווני אינו נאמן וי"ל דפתח פתוח לגמרי אי אפשר כמ"ש החלקת מחוקק והבאתיו לעיל בסוגיא דפתח פתוח והוא בודאי אינו בקי בין סתום לגמרי ובין פירצה זו מדסתמו הפוסקים ולא חילקו בין האומר פתח פתוח לגמרי או לא אלא ודאי דאין חילוק דלא בקי ומיהו בבוגרת נמי לא בקי בין פתח פתוח לגמרי ובין פירצה דחוקה ודוק לענ"ד:

ודע דלפ"ז הא דאמרינן לעיל שושבינין למה שמא תראה ותאבד דלאו לכל מילי אהני שושבינין דאם יוצא דם ויאמר לא מצאתי פתח אינו נאמן דאין פתח פתוח לגמרי אם לא יוציא דם אפשר שלענין פתח לא הטה ולענין דם הטה ואף דאין ריחה נודף שמא מחמת הדם ואפשר שבזה אינו נאמן כיון דעל כרחך הטה שמא הטה גם בפתח ודוק לענ"ד:

שם גמרא עד כאן לא אמר ר"ג אלא היכא דאיכא מיגו א"נ חזקה כו' בפירש"י דהעמד חזקת הגוף כתב מהר"ם שיף ז"ל ונימא ברצון זינתה ורצון רובא י"ל דהוה כאינו יודע אם פרעתי לך כו' וע"ש. אמנם הרא"ש ז"ל שכתב בפתח פתוח דראיה מכאן אף דרצון רובא יע"ש ע"כ צריך לומר דסבירא ליה דרובא דברצון אינו רוב גמור אלא מדרבנן ולגבי חזקת היתר לא אמרינן אבל ברי ושמא עם חזקה דהיתר לא הוה רצון רובא כלל כן צ"ל לשיטת הרא"ש ז"ל:

יש לראות בהא דקאמר במתני' היא אומרת משארסתני נאנסתי הא התוספת כתבו בסוף פרק המדיר דוקא היכא דיכולה למימר תחת בעלה נאנסה דאל"כ איתרע חזקת הגוף א"כ מאי האי דקאמר במתני' משארסתני נאנסתי הוה למימר משנכנסתי לחופה וכן הקשה בספר פני יהושע יע"ש בסוף פרק המדיר אבל י"ל דנאמנת במיגו דאי בעי אמרה נאנסתי משנכנסה לחופה דנאמנת לר"ג ומטעם חזקה הוה כשאומרת משארסתני נאמנת. ודע דבשמעתין על כרחך מטעם ברי ושמא ומיגו או חזקה כו' דבחזקה לחוד ודאי רצון רובא ורובא וחזקה רובא עדיף כנ"ל ובזה יש ליישב דלא תיקשי אמתני' אמאי לא אשמעינן רבותא כששניהם טוענים ברי או שמא אלא דבהאי גוונא גם ר"ג מודה ועוד אפילו בפיתוי קטנה אפ"ה אינה נאמנת דחזקת היתר אף דשקול הוא כמו ממון לא אמרינן דנאמנות אלא עם ברי ושמא ודוק:

דף יג.

מתניתין היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומר נאמנת הך מתני' לכאורה לא מתוקמא אלא באשת כהן דבאשת ישראל ובקיבל בה אביה קידושין פחותה מג' שנים ויום אחד דאם כן בתולי' חוזרין ואי בספק ספיקא אמאי לא מהימנא לר' יהושע דנאמנת במיגו דאי בעי אמרה בתולה הייתי דלא נאמן כיון דלא מפסיד הכתובה דשקורי קמשקר כיון דאיכא ספק ספיקא אי באשת ישראל כמ"ש לעיל התוספת ואף דר"י לית ליה מיגו היינו בטענה מעולה אבל היכא דמצי לאיפטורי בהך טענה ודאי דאית ליה מיגו כמו שכתבו התוספת לקמן (בדף י"ד ע"א) יע"ש אלא ע"כ באשת כהן מיהו דליכא למימר בטענת דמים דטענה מבוררת הוא הא מ"ע אית

לה דמים לשיטת רש"י כמו בוגרת וא"כ מאי טענה היא מ"ע אני הא מ"ע נמי אית לה דמים אלא ע"כ בטענה פתח פתוח ומיהו למאן דאית ליה דאין אומרים מיגו דהעזה אתי שפיר אף באשת ישראל דכיון דהיא מודה דאינה בתולה ומיגו ליכא דלא ניחא לה להעיז בדבר שהוא יודע ואומרת מוכת עץ דלא ידע. ולפ"ז קצת קשה מאי פריך לקמן תרתי למה לי הא איצטריך תרוייהו דהא הך מתניתין איצטריך דאפ"ה ס"ל לר"י דלא מהימנא דאף דאית לה מיגו דלא אמרינן מיגו דהעזה ותרוייהו איצטריכא לר"י דמההיא דלעיל לא שמעינן אלא דלא אמרינן מיגו בטענה מעולה ומההיא לא שמעינן אלא דלא אמרינן מיגו דהעזה אמנם בלאו הכי לא קשה מהך מתני' דהיא אומרת מוכת עץ אני דאיצטריך לאפוקי מדרמי בר חמי אלא דנקיט הך צריכותא נקיט נמי כו' אלא דמ"מ קשיא קצת אמאי לא קאמר נמי לר"י ודוק לענ"ד:

מתניתין ראוה מדברת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת כו' עכ"ל האי ר"א לאו היינו ר"א דפרק הבא על יבמתו דסבירא ליה דפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה דאל"כ אפילו מהימנן לה דאיש כשר לכהונה מ"מ הוה זונה ונפסלת ג"כ מתרומה אלא דלאו היינו ר"א דהתם וק"ל:

ע"ש גמרא מדברת זעירי אמר נסתרה כו' והיא אומרת נבעלתי לכשר כמו שכתבו התוס' והנה לזעירי איצטריך תרוייהו רישא וסיפא להודיעך כחו דר' יהושע דלא שמעינן דמאי מדברת נסתרה אלא מדקתני תרתי ע"כ רישא בנסתרה לחוד ואפ"ה סובר ר"י דאינה נאמנת משא"כ אי לא הוה תני אלא רישא לחוד הוה אמינא מאי מדברת נבעלה ולישנא מעליא נקיט דהא לדידיה אף למ"ד דמכשיר בה פוסל בבתה ומעוברת דנקיט לישנא מעליא נקיט א"כ ה"ה אי הוה תני מדברת לחוד ה"א מאי מדברת נבעלה ולישנא מעליא נקיט ועיין במהר"ם שיף ז"ל ודוק:

ובתוס' בד"ה רב אסי אמר נבעלה אבל נסתרה מודה ר' יהושע דנאמנת וזעירי אית ליה דאף בנסתרה לית ליה לר' יהושע מיגו ואף דבפ"ב אמרינן בהדיא דהיכא דאית ליה מיגו מעליא כגון בשדה של אביך היתה דמודה ר"י ולשיטת התוס' שם דאיירי התם בתובעו כיון דאיכא טענה דמצי למיפטר אנפשיה מהימן י"ל דשאני הכי דכיון דאיסתתר אין אפוטרפוס לעריות ולא הוה מיגו כו' ומיהו אי הוה טענה דלא נבעלתי ודאי דהוה מהימנא דהוה ס"ס אלא דלא חשיב מיגו שסבורה דאי אמרה לא' נבעלתי חשיבא טפי משקרה דאין אפוטרפוס לעריות כו' ומה שכתב מהרש"א ז"ל דסמכו עצמן אמה שכתבו לקמן דזעירי דאמר נסתרה על כרחך מיירי בהיא אומרת נבעלה וע"כ רב אסי סובר דאפילו בכהאי גוונא באומרת נבעלה מודה ר' יהושע דמהימנא כו' עכ"ל ולא אבין דאף

אם נימא דזעירי איירי באומרת נסתרה ולא נבעלתי אפ"ה מדלא מוקי רב אסי מתני' בנסתרה והיא אומרת נבעלתי דליכא ס"ס ולכך סובר ר"י דלא מהימנא ולמה ליה לומר מאי מדברת נבעלה כו' וצריך לדחוקי לישנא מעליא נקיט אלא שמע מיניה דסובר רב אסי דאף באומרת נבעלה אפילו הכי מודה ר"י דנאמנת דהוה מיגו דאי בעי כו'. ומיהו הא ליכא להקשות אמאי לא הקשו נמי לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה והיא אומרת נבעלה משמע הא לא ראוה מדברת והיא אומרת נבעלת לכשר הוה מודה ר"י והא לית ליה מיגו כלל כו' די"ל דודאי אסק' אדעתייהו דכהאי גוונא מודה ר"י דאמרינן מיגו בפ"ב גבי שדה ושל אביך אלא דיש לומר כפירש"י שם דפירש דאין שור שחוט לפניך היינו שאין הלה תובעו הא בשור שחוט לפניך כו' וא"כ דוקא ראוה מדברת הא לא ראוה מדברת דהיינו נסתרה אלא שהיא אומרת כן ודאי דנאמנת דדמיא להא שדה זו של אביך משא"כ ביחוד דהוה כמו הלה תובעו דכיון דאנו רואין שיחדה עם זה אנו שואלין אותה מה טיבו של איש זה ועיין במגיני שלמה מה שכתב שם לכך כתבו דלא כן אלא כמה שכתבו התם דהתם נמי איירי בהלה תובעו אלא היכא דאית ליה מיגו לאיפטורי אמרינן שפיר מיגו. אלא דזעירי סבר כיון דאיסתתר אין אפוטרפוס כו' ולא הוה מיגו ורב אסי סבר דמכל מקום הוה מיגו. ואיך שיהי' קשה מאי קושיא על רב אסי אימא דגם רב אסי סבר דלא אמרינן מיגו לר"י והא דלא אוקמי' מתני' בראוה מדברת והיא אומרת נבעלתי דאפילו בלא נתיח' נמי אסור לר"י וע"כ משום מעלה עשו ביוחסין דאיהו ס"ל דלא אמרינן אין אפוטרפוס לעריות דמהתם איתותב רב אסי וא"כ ע"כ משום מעלה עשו ביוחסין אלא ע"כ מתניתין מיירי ביש עדים שנבעלה ואין להקשות ליתני רבותא טפי דאפילו לא ראינו כלל אלא שהיא אומרת נבעלתי י"ל לאשמעינן אליביה דר"ג דאפ"ה נאמנת ואין להקשות הא מסיפא שמעינן בהיתה מעוברת דמכשיר ר"ג י"ל דאי מסיפא הוה אמינא דוקא אבתה נאמנת דהוה דיעבד כו' כמו שכתב הרא"ש ז"ל לקמן בההיא ארוס וארוסתו יע"ש ולקמן יתבאר מזה לכך איצטריך רישא כו'. אבל התוספת לשיטתייהו דכתבו בהא דחדא להודיעך כחו דר"ג שכתבו דרישא להודיעך דר"י ואמאי לא דגם רישא להודיעך כחו דר"ג דאי מסיפא הוה אמינא שאני בתה דחשוב דיעבד אלא דלא סבירא להו כמ"ש הרא"ש ושפיר כתבו דעל כרחך דרב אסי דאמר מאי מדברת נבעלה אבל נסתרה מודה ר"י כו' ומ"מ דברי מהרש"א קשה ודוק לענ"ד:

ובתוס' בד"ה ואין אוסרין על היחוד כו'. וקצת קשה כו' עכ"ל יש לדקדק במאי דכתבו וק"ק והיא קושיא עצומה כמו שהעיר בזה בעל קיקיון דיונה ב' במאי דכתבו אח"כ בדיבור שאחר זה והר"ר יוסף משליטון תירוץ דנפקא מיניה באנוסת אביו דאין אוסרין

על היחוד יש להקשות מיד ה"ל לשנוי לעיל אהא דמקשין התם כו' ועוד דפריך לזעירי מרב דאמר מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד דאין אשה נאסרת על בעלה ביחוד ואמאי לא פריך מכמה משניות דמתני בהו בהדיא דאין אשה נאסרת על בעלה בלא קינוי וסתירה אח"כ מצאתי להתוס' ישנים שהקשו זאת ותירוצם יתבאר לקמן בעזה"י ומלבד זאת מה דקאמר לקמן דלדברי הפוסל פוסל בבתה ולדברי המכשיר מכשיר בבתה כו' ולכאורה למאן דפוסל פוסל בבתה היינו למאן דפוסל ברוב פסולים כ"ש דלא מכשיר בבתה דאמה שאית לה חזקת כשרות פסולה ברוב פסולים מכל שכן בתה דלית לה חזקת כשרות כו' ולא הוה למימר אלא לדברי המכשיר מכשיר בבתה כו':

זה לשון התרומת הדשן ז"ל (בסימן רכ"ב) האריך בדין האומרת טמאה אני לך דמסיק בסוף נדרים דאינה נאמנת למשנה אחרונה אי יחדה עם אחר אמרה טמאה אני לך אי נאמנת כיון דהוה רגלים לדבר או דאפילו הכי אינה נאמנת יע"ש שהביא בשם משאנ"ץ מינץ דנאמנת והוא ז"ל פסק דאפ"ה אינה נאמנת דמדפליג רב בין מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד ולא מפליג באיסורא גופא בין אומרת טמאה אני או לא אלא ודאי דאף ביחוד לא מהימנא כו' דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר עכ"ל הרשב"א והמגיני שלמה הקשה דידיה אדידיה דאם כן מאי מקשה הרשב"א כאן בשמעתין דהקשה דעל כרחך דזעירי איירי באומרת נבעלה ומאי מקשה מרב דאיירי בלא אמרה נבעלה והא איהו ז"ל כתב דגם רב איירי אפילו באומרת טמאה אני לך מדלא מפליג כו' עד כאן לשונו:

ולענ"ד נראה ליישב דהתם איירי ביחוד אשת איש ודיבורה כמאן דליתא דמי דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר מה שאין כאן במתני' דאיירי בפנויה וא"כ ודאי דאי אמרה נבעלתי דליכא כאן אלא חדא ספיקא כו' ומיגו ליכא דכיון דרגלים לדבר דכיון דאיסתתר אין אפוטרפוס לעריות וזה שהקשו התוס' כאן ותירצו דהכי פריך דהכי בספק אחד אוסרין והתם בספק אחד אין אוסרין והנה מה שתירצו דספק אספק פריך הוא דוחק דאכתי אין הנדון דומה לראי' ולכך הקשו בלשון תימא דהכי הוה הספק דשמא לכשר והתם הספק שמא לא נבעלה כלל ואף דאומרת נבעלה הא כבר כתבתי דכיון דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר דיבורה כמאן דליתא דמי כו'. ועיין במגיני שלמה מ"ש והנה בזה אתי שפיר דפריך לזעירי דוקא ולא לרב אסי דיש לנו לומר דהא דאמר רב התם מלקין על היחוד ביחוד פנויה איירי ותדע שהרי התוס' לקמן בדיבור שאחר זה הקשו דמשמע דביחוד פנויה איירי דומיא דמלקין על היחוד כו' וא"כ המקשה היה סבור דהתם לענין יחוד פנויה איירי ולאוסרה על כהן ואפילו אמרה נבעלתי אפילו הכי אין אוסרין על היחוד דאית ליה מיגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי והוה מהימנא דס"ס כו' משא"כ כאן

דאית עדים שנבעלה ולכך סובר ר' יהושע דאינה נאמנת מה שאין כן לזעירי דאמר מאי מדברת נסתרה פריך שפיר דממה נפשך היאך מיירי אי ביחוד פנויה ולענין לאוסרה לכהונה ולכך מהימנא דאית לה מיגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי הא כאן נמי אית לה מיגו ואפ"ה אית ליה לר"י דאינה נאמנת כו' ואי לענין אשת איש לאוסרה על בעלה כמו דמסקי התוספת באמת א"כ אמאי אינה נאמנת כאן דמספק אוסרין והתם אין אוסרין כו'. אמנם יאמר לפי סברת הרשב"א משאנ"ץ שהביא בס' תרומת הדשן דאם יחדה ואמרה נבעלתי אסורה ולא חש להא דלא מפליג רב כו' ודאי אי בפנויה מיירי רב גם לזעירי לא תקשה דאימא רב איירי בלא אמרה נבעלתי ואיכא ס"ס כו' חדא שמא לא זינתה ואת"ל זינתה שמא לכשר נבעלה משא"כ כאן דאומרת נבעלה ליכא אלא חדא ספיקא כו' ומיגו ליכא כיון דאיסתתר כו' אף שהתוס' כתבו לקמן דלא הוה ס"ס מכל מקום הא מעיקרא חשבו ס"ס ודוק היטב לפענ"ד:

ובזה א"ש מאי דמקשין התוס' בדיבור שאחר זה מההיא נואף ומאי קושיא אימא דההיא נואף איירי באומרת נבעלה כו' כיון דרגלים לדבר מהימנא. אמנם לשיטת בעל תרומת הדשן א"ש דאיהו ס"ל דאף ביחדה ואומרת טמאה אני לך דאינה נאמנת דההיא דרב דאין אוסרין על היחוד נמי איירי באומרת נבעלתי מדלא מפליג כו'. ולפ"ז א"ש הך דהר"ר יוסף משליטון דלא קשה נמי מהך דנואף כו' דהוכחת בעל תה"ד ז"ל דאף בנתיחדה ואומרת טמאה אני לך דאינה נאמנת מדלא מפליג רב באוסרין גופא אי אומרת נבעלתי או לא וכל זה אי אמרינן דההיא דרב איירי באשת איש ולענין לאוסרה על בעלה אית ליה שפיר הוכחה משא"כ לפי סברת הר"ר יוסף משליטון שתירץ דהתם איירי בפנויה ולענין כו' לאוסרה על בנו אם כן אין ראיה דהתם איירי באומרת לא נבעלתי דבאומרת נבעלתי ודאי דאוסרין על היחוד דכיון דפנויה היא ליכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר ואם כן אין קושיא מההיא דנואף דהתם איירי באומרת נבעלתי ולכך כו' דלא כמה שכתב בעל תרומת הדשן דכיון דהך דרב איירי בפנויה וליתא להוכחת בעל תרומת הדשן ז"ל כו' ודוק היטב לפענ"ד:

ודע דהא דאמר חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה וכתבו התוס' ז"ל ורישא להודיעך כחו דר"י וסיפא להודיעך כחו דר"ג וכתב מהרש"א הא דלא פירש רש"י כן יע"ש אבל אם נאמר דאפשר למאן דמכשיר בבתה אינו מכשיר בה דאיתא לקמן דף הנ"ל ההוא ארוס וארוסתו כו' דהולד חשיב דיעבד דאי ממזר כו' וכמ"ש לעיל דאמר לדברי הפוסל בה פוסל בבתה דהוה אמינא דאף דלדברי הפוסל בה אפילו הכי בבתה הוה דיעבד דאי חיישינן לנתין ולממזר הוה הולד ממזר ואינו מותר לא בממזרת ולא בישראל כו'

ולפ"ז אתי שפיר דרש"י לא פי' כו' כמ"ש לעיל דאיכא למימר דרישא וסיפא תרווייהו להודיעך כחו דר"י כו' אלא דלפי זה לא מקשה הגמרא דהא דאמר רב אין אוסרין על היחוד דהתם איירי באומרת לא נבעלתי והכא איירי בנבעלה ואי דתקשה אמאי לא מפליג רב באיסורא גופא כו' י"ל דבאומרת נבעלה אף בלא יחוד אסורה דחיישינן שמא לנתין ולממזר דהתם בפנויה איירי ואיירי בלא אומרת נבעלה ואיכא ס"ס כיון דאיירי בפנויה ולענין לאוסרה לכהונה כו' ואי דתקשה א"כ מאי איריא במתני' ראוה מדברת אפילו בלא יחוד נמי אסורה י"ל דרבותא דר"ג אשמעינן דאפ"ה מותרת ואי דתקשה הא מסיפא שמעינן דאפי' היתה מעוברת י"ל דמסיפא לא מוכח אלא להכשיר בתה דהוה דיעבד ולא להכשיר בה ולכך תני רישא כו' אלא ודאי דליתא לסברת הרא"ש ז"ל דהולד חשיב כדיעבד אלא כפירש"י דלקמן דדיעבד הוא דמפקינן אשה מבעלה וא"כ שפיר פריך מרב כו' ולכך הוצרכו לפרש דסיפא להודיעך כחו דר"ג אבל רש"י ז"ל שכתב דיחוד איחוד פריך כו' דרצה לומר דכאן אמר זעירי מדברת נסתרה היינו בלא נבעלה ופריך שפיר וא"כ איכא למימר דבתה לא אתיא מרישא ולכך לא פי' כפירוש התוס' דסיפא להודיעך כחו דר"ג דאיכא למימר דסיפא להודיעך כחו דר' יהושע כמה שכתבתי דה"א דבתה הוה דיעבד ומודה בה ר' יהושע ומה שכתבתי בסמוך דמפירש"י לקמן גבי ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמי' דרב יוסף דמשמע מלשונו דאין הוולד חשיב דיעבד כבר כתב הבית יהודה והקיקיון דיונה דאפשר דגם רש"י יודה לפירוש הרא"ש ז"ל יעוין שם היטב ודוק היטב לפענ"ד:

עוד שם גמרא והאמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד לימא דלא כר' יהושע כו' עכ"ל. הנה אם נאמר דהתם ביחוד פנויה איירי ולענין אוסרה לכהונה לא משני דמעלה עשו ביוחסין א"כ לא משני מידי דמעלה עשו ביוחסין דהתם נמי לענין כהונה איירי מיהו בקושיא לא הוה קשה דמאי פריך דהתם ספק ספיקא שמא לא נבעלה ואת"ל נבעלה שמא לכשר משא"כ כאן דליכא אלא חדא ספיקא כיון דמיירי באומרת נבעלה כו' בשלמא אי באשת איש איירי הך דרב דאין אוסרין על היחוד פריך שפיר ספק אספק משא"כ אי איירי ביחוד פנויה כו'. אמנם למ"ש הרשב"א אתי שפיר דע"כ התם נמי מיירי באומרת נבעלתי דאל"כ היה לפלוגי בין אומרת נבעלתי או לאו דהא ודאי היחוד גורם האיסור דאי לאו היחוד הוה מהימנא מטעם מיגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי דליכא למימר כו' משא"כ אי היחוד ליכא מיגו כיון דאיסתתר אין אפוטרפוס לעריות כו' וא"כ פריך שפיר ספק אספק דדמיא ממש הספיקות להדדי אבל דא"כ לא משני מידי בתי' דמיירי בא"א ולצדדין קתני כו' ואהא סמכו עצמן בקושיית' לעיל להקשות דהכי בנבעלה

והתם אף דאומרת נבעלתי אינה נאמנת דשמא עיניה נתנה באחר כו' וא"כ לא דמיא ספיקות להדדי דהתם ספק נבעלה והכא ספק אם לכשר או לפסול כו'. ולהר"ר יוסף משליטן שתירץ דהתם לענין לאוסרה לאביו דאין נושאין על האנוסה אתי שפיר דהתם איירי דלא אומרת נבעלתי דליכא לאקשוי מדלא מפליג בין אומרת נבעלתי ובין לא אומרת נבעלתי דבאומרת נבעלתי אפילו בלא יחוד ודאי אסורה לאביו של בועל דליכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר כיון דהתם מיירי ביחוד פנויה וכמה שכתבתי כל זה לעיל א"ש ועיין עוד לקמן בחדושינו מ"ש שם:

דף יג:

גמרא לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה ולדברי הפוסל בה פוסל בבתה לכאורה הוא שפת יתר ולפי מה שכתבתי אתי שפיר דהוה אמינא דאף דלדברי הפוסל בה מכשיר בבתה דהוולד חשיב כדיעבד כו' קמ"ל וק"ל:

דף יד.

גמרא ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרבי יוסף כו' לפירש"י דחשיב כדיעבד להוציאה אשה מבעלה ע"כ שבעלה חי ואינו לפנינו דאי לפנינו ואמר לאו מנאי ודאי דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא אלא שאין לפנינו ועיין במהרש"א ז"ל. וצריך לומר דהאי ארוס כהן הוה דאי ישראל לא הוה איסורא מטעם ס"ס ועיין בסוגיא דפתח פתוח ודוק:

דף טו.

בקרונת של ציפורי היה מעשה והכשירוה דהוה תרי רובי כו' פירש"י ז"ל לעולם כר"י ובתרי רובא וודאי דכשר ולפי זה מתני' בברי ושמא איירי דלר"ג היא נאמנת אפילו ברוב פסולין אצלה. ולא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כר' גמליאל ובראוה שנאנסה דא"כ הוה ליה למימר לעולם כו' כיון דאמר להיפך כו' ועוד דא"כ לא הוה צריך להא דרב דאפילו בלא הך דרב נמי אתי שפיר דכיון דמיירי בראוה שנאנסה ומשום הכי בעינן רוב כשרים דוקא אצלה ומהאי טעמא לא ניחא ליה לרש"י כתירוצם שנית שכתבו התוס' דלענין לכתחלה בעינן דוקא כו' דא"כ עיקר חסרון מן הספר אלא דהוה למימר דאפילו בחד רובא כו' אלא דלכתחלה אין הלכה כר"ג ותיהוי ממש כשמואל לעיל. אמנם הר"ן ז"ל פירש דרש"י כתב דכר"י נמי אתיא מכל שכן דכר' גמליאל מצי אתיא כו' ולפי זה לא

תקשה הילכתא אהילכתא כו' יע"ש וק"ל ועיין בחדושינו במסכת יבמות מה שכתבנו שם עלה דהך מילתא שכתב המשנה למלך בהל' איסורי ביאה דמהך מתני' מוכח דתינוקת שירדה למלאות מים מן העין יע"ש:

סליק פרק ראשון

פרק שני האשה שנארמלה

האשה שנתארמלה או שנתגרשה הוא אומר אלמנה נשאתיך והיא אומרת לא כי בתולה הייתי אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרועה כתובתה מאתים כו' עכ"ל. הנה מסתימת לשון רש"י ז"ל שפירש הוא אומר אנתגרשה קאי ובאלמנה היורשים טוענים עמה. משמע שהיורשים גדולים הן וטוענין ברי דאביהם אלמנה נשא והוה כמו אביו לכל מילי דכי האי גוונא בטוען היורש בודאי חמשין ידענא וחמשין להד"מ או פרעתי דנשבע מן התורה כיון דהוא טוען ברי כמו שיתבאר לקמן בעזה"י וכן מוכח דהיורשים בעצמם טוענין עמה דאם לא כן אלא שהבית דין טוענים בשביל היורשים כל מה דהוה אביהן מצי למיטען דאם כן למאן דאמר דמוקי מתניתין במקום שכותבין כתובה ונאמן ליטען פרעתי כשאין שטר כתובה בידה אמאי נאמנת כשיש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע נימא אילו היה אביהן קיים הוה טען פרעתי אלא על כרחך דהיורשים טוענים בעצמם ברי דליכא מיגו דאי בעי אמר פרעתי דהוה מיגו במקום עדים כמה שכתבו התוס'. אמנם מצאתי בריטב"א שכתב בשם הירושלמי עלה דהך מתני' שהיורשים טוענים ופריך נימא אילו הוי אביהן קיים היה טוען פרעתי ומשני כשהודה אביו קודם מותו דלא פרע לה הכתובה וא"כ איירי שהבית דין טוענים ליורשים כל מה דהוה מצי אביהן למיטען עוד כתב בשם הירושלמי וניחוש שמא אלמנה מן הנשואין ולא נבעלה הדא דתימא אלמנה מן הנשואין אין יוצאת בהינומא והדר פריך וניחוש שמא מוכת עץ ר"ל דהלכתא כרבנן מוכת עץ לא שכיח כו' עכ"ל היינו לשיטתו דפירש דהבית דין טוענים ליורשים כו' משא"כ אי היורשים טוענים כו' אין כאן קושיא דהוי מיגו במקום עדים. ומה שהקשה עוד וליהוי יום רביעי ראיה כו' ומשני באדם בטל דנישאת באלמנה נמי ליום רביעי כו' ובמה שכתב לעיל יש לתרץ דודאי באלמנה מן הנשואין שנכנסה לחופה ולא נבעלה דבלא קדש ובעל לאלתר דודאי דיש לה טענת בתולים כדמסיק לעיל (בדף י"ב) דלענין לאוסרה על בעלה נאמן יעוין שם בתוספת וא"כ על כרחך ניסת ברביעי משום טענת בתולים כו' אבל הינומא ראיה כמ"ש לעיל וק"ל:

ומה שפירש הריטב"א ז"ל דהבית דין טוענים ליורשים כל מה דהוה מצי למיטען אביהן היינו דאל"כ לא הוה מקשה הירושלמי מההיא דמ"ע וגם מה שתירץ דמוכת עץ לא שכיח

היינו דאין הב"ד טוענים בשביל היתומים דבר שלא שכיח כו' אבל הוא בעצמו מצי טעין אלא דהוה מיגו במקום עדים ואף דלר"ג על כרחך מוכת עץ שכיח הוא דסבירא ליה במשארסתני נאנסתי דנאמנת דאית לה מיגו דמ"ע כמו שיתבאר לקמן מ"מ לגבי ב"ד אפשר דהוה מילתא דלא שכיחא דהב"ד אין טוענים אלא דבר שהוא פשוט לכל כו' ועיין עוד לקמן מה שאכתוב בזה ודוק:

ודע דעלה הך דירושלמי וליהוי יום רביעי ראיה מביאו הגהת אשר"י וזה לשונו ויש לומר כגון מוכת עץ או בוגרת לר"מ דמוכת עץ מאתים ואין נשאת ברביעי דוקא עכ"ל מרדכי ורצה לומר דאם נישאת בחמישי תו ליכא ראי'. אמנם כן יש להקשות דכיון דמוכת עץ ובוגרת דאית להם סימן אחד או פתחה סתום או דיש להם דמים וא"כ אמאי לא נישאת ברביעי דוקא דכיון דקיימינן כר"א דהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה ואם כן אף לשיטת התוספת דבוגרת ומוכת עץ דפתחן סתום וטענת דמים אין להם אפ"ה אין נישאת אלא ברביעי ויש ליישב בדוחק דהירושלמי ס"ל כפי מה דהוה סלקא דעתי' מעיקרא בהא דקאמר לעיל בסוגיא דפתח פתוח אף אנן נמי תנינא כו' מאי לאו טענת פתח פתוח לא טענת דמים וכתבו התוספת דקס"ד דבטענת דמים ליכא למיחש לאיקרורי דעתיה כו' והמתרץ השיב דאפילו בטענת דמים אפ"ה איכא למיחש לאיקרורי דעתיה כו' עכ"ל והירושלמי אפשר דסבירא ליה כדעת המקשן דבטענת דמים ליכא למיחש לאיקרורי דעתי' ומתני' בטענת פתח פתוח כו' וא"כ במ"ע ובוגרת כפי הנראה מדברי התוספת בסוגיא דפתח פתוח דבוגרת כו' שהביאו בשם הירושלמי דבוגרת כחביות של יין דמשמע דאין להם טענת פתח פתוח רק טענת דמים וא"כ נישאת שפיר בחמישי דלטענת דמים ליכא למיחש לאיקרורי דעתי כו' ועל כל זה צ"ע ודוק:

דף טז.

דאי ר"ג האמר איהי מהימנא ומסיק דהכי ברי וברי ואתיא מתני' כר"ג אף דר"ג ס"ל דמוכת עץ שכיח ומתני' ע"כ מוכח דלא שכיח כבר כתבתי לעיל דלענין שהב"ד טוענים לא אמרינן כן ומיהו אפשר דפליג עלי' בחדא:

ע"ש גמרא אלא אהא האומר לאשה כו' ומאי שנא האי מיגו מהאי מיגו כו' עכ"ל אי לא אמרינן מיגו להוציא אין כאן קושיא דלעיל הוה מיגו להוציא ולכך לית ליה מיגו משא"כ דבא להחזיק במה שתחת ידו אמנם אפשר דמקשה לר"א דאמר דפליגי במנה ולא כלום והנה גם במוכת עץ מיגו דמוכת עץ אני תחתיך כו' א"כ כי היכי דפליגי ר"ג ור"א עם ר"י לענין ממון ה"ה לענין איסור ומתני' אומרת כך שהרי לא תני במתני' שנית

דהיה מקחי מקח טעות כמו במתני' דלעיל משמע גם לענין איסור פליגי ועיין בספר פני יהושע מ"ש מזה ואם כן אף לענין איסורא לית ליה לר' יהושע מיגו ופריך שפיר מאי שנא האי מיגו מהאי מיגו ומשני הכי שור שחוט לפניך כו':

אמנם לדברי הרא"ש ז"ל שכתב אהא דפתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה שכתב וא"ת יהא נאמן במיגו דמ"ע וי"ל דמ"ע לא שכיחא א"כ ס"ל דלא אמרינן מיגו משכיח לאינו שכיח ואף דר' גמליאל אית ליה מיגו כזה גבי הנושא את האשה כו' מיגו דמ"ע דלא פסלה נפשה מכהונה היינו עם ברי ושמא מהני מיגו כזה וא"כ מאי פריך מ"ש כו' אלא על כרחך כמה שכתבתי דפריך מהא דמוכת עץ דטוענת בעצמה כן והוה שפיר מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך כו':

ודע דראיתי להש"ך ז"ל בחושן המשפט (סי' פ"ב) בדיני מיגו שכתב שם וזה לשונו (באות כ"ב שם) מיגו משכיח לאינו שכיח לא אמרינן מיגו כן כתב הר"ש מקינון בסוף ספר הכריתות שלו ולפי זה מה מקשה ומאי שנא האי מיגו מהאי מיגו כו' ולפי מ"ש אפשר דפריך מהא דמ"ע. אמנם כן ראיתי בש"ך שכתב וזה לשונו דברי רבינו שמשון צריכין עיון דמאי דכתב דלר' גמליאל לא מהימנא גבי משארסתני נאנסתי ותימא דהא ר"ג אית ליה בהדיא דנאמנת כו' ואפילו אם נגיה בדבריו ר"י במקום ר"ג מכל מקום הא בפרק ב' משמע דטעמא דר"י לאו משום דאינו שכיח אלא משום דאין שור שחוט לפניך וכמה שכתבתי לעיל מזה יע"ש היטב. והנה אפשר לומר דהנה י"ל דאיך יעלה על הדעת דר"י טעמא דידיה משום דלא אמרינן מיגו משכיח לשאינו שכיח דא"כ בהיא אומרת מוכת עץ אני לר"א דטענה בעצמה אמאי לא מהימנא לר"י דאית לה מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך דאית לה מאתים דגם טענה שהיא טענה אינו שכיח אלא על כרחך דמשום הכי לית ליה מיגו דלא אמרינן מיגו במקום שהוא רק טענה מעולה כמה שכתבו התוספת או כפירש"י דאין הלה תובע אבל אפשר ליישב דהכי פירוש דגבי משארסתני נאנסתי דלא מהימנא לר"ג רצה לומר דלא מהימנא כשאומרת לא כי אלא בתולה הייתי מטעם חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אף דהוה מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני ומיהו מיגו דמשארסתני נאנסתי ליכא דלא מיפסלא נפשה לכהונה כמה שכתבו התוספת (דף ט' ע"ב) יע"ש וזהו קושית הרא"ש ז"ל אלא על כרחך דלא אמרינן מיגו משכיח לשאינו שכיח דאל"כ נפשוט האי בעיא אי אמרינן מיגו במקום חזקה כמה שכתבו התוספת (בדף י') דאיבעיא הוא בבבא בתרא ומדלא פליגי אלא בברי ושמא אבל לא בברי וברי על כרחך דלא אמרינן מיגו בכהאי גוונא כו' ומיגו זה מיגו מעליא הוא דאם אמרה מוכת עץ אני נאמנת או מטעם מיגו או מטעם חזקה דליכא חזקה

אחרת כנגדה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אלא על כרחך דלא אמרינן מיגו משכיח לשאינו שכיח ומיהו יש להקשות דאימא דלכך לא מהימנא דלא אמרינן מיגו להוציא דהתוספת והרא"ש לא הקשו אלא אי אמרינן מיגו להוציא מה שאין כן אי לא אמרינן מיגו להוציא ליכא לאוכחי מידי מהא ורבינו שמשון סובר דלא אמרינן מיגו להוציא כמו שהביאו הש"ך ז"ל באות י"ד (בסימן פ"ב) וא"כ יקשה דידיה אדידיה. אבל באמת גם הש"ך הקשה עליו בהא דכתב באות ט"ו וז"ל רבינו שמשון שם ופעמים דאמרינן מיגו להוציא גבי משארסתני נאנסתי דהוה ברי וברי עכ"ל והש"ך הקשה עליו תיפוק ליה דשטר כתובה בידה ולא הוה מיגו להוציא יע"ש ורבינו שמשון אפשר דלרווחא דמילתא כתב דהוה ברי וברי וה"ה מטעמא דשטר כתובה יוצא מתחת ידה וא"כ יקשה בשטר כתובה יוצא מתחת ידה אמאי מהימן לומר פתח פתוח מצאתי אלא דלא אמרינן מיגו משכיח לשאינו שכיח ודוק היטב לפענ"ד:

דף טז:

גמרא וליחוש כו' שמע מיניה כותבין שובר כו' עכ"ל יאמר בזה דודאי הא דתקנו רבנן כל הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום ואף שיכול לבוא לידי הפסד שתגבה כמה פעמים הכתובה בעידי הינומא ואף אי אמרינן דאין כותבין שובר כלל אף היכא דלא אפשר כלל מ"מ איכא תקנה לזה שלא יכולה לגבות כל זמן שלא יוציאה הכתובה בבית דין דיכול הבעל לומר אינו רוצה שיהא הכתובה תחת ידך במקום שאין מכירין דיהיה נאמן במיגו כמה שכתבו התוס' ז"ל והא דאינו נאמן לומר פרעתי אף דיכול לעכב המעות מ"מ נפקא מיניה היכא שנשרפה הכתובה בעדים דתו ליכא פסידא אז אינו יכול לטעון פרעתי ובזה סרה מהר קושית מהרש"א ז"ל והוא ג"כ כתב שיש ליישב זאת עיין שם. ואולי כיון לזה ולהכי לא הקשה אלא אהא גופא דא"כ אמאי תגבה כתובה בעידי הינומא דיש חשש במקום שאין מכירין דיכול לבוא לידי הפסד במה שתשאר הכתובה תחת ידה והמתרץ השיב שמע מיניה כותבין שובר כו' והתוספת הקשה דהיאך מוכח מהכי דכותבין שובר והא ע"כ זקוק לשובר דאל"כ תעשה ערמה ותשרף הכתובה בעדים ותגבה כמה פעמים ע"י עידי שריפה כו' והיכא דלא אפשר ודאי כותבין שובר ותירצו דמכל מקום לא היה לה לגבות עד שתחזיר הכתובה כו' אלא שמע מיניה דכותבין שובר אף היכא דאפשר כו' דאם תשרפה הכתובה לא יהיה לה כלום כשלא יהיה לה עידי שריפה כמ"ש לעיל ועיין מהרש"א ומהר"ם שיף ז"ל אבל לרב פפא פריך שפיר לקמן ודוק היטב:

דף יז.

ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה כלה נאה וחסודה אף דמדבר שקר תרחק כתב הריטב"א ז"ל דמפני דרכי שלום מותר יע"ש:

דף יז:

גמרא וליתני מודה ר' יהושע כו' בפירש"י דאין שור שחוט לפניך שאין הלה תובעו כו' עכ"ל הנה יש להקשות היאך תלוי מפני דטעמא דמתני' שאין שור שחוט לפניך שאין הלה תובעו דלו יהיה טעמא דר"י אפילו בשור שחוט לפניך או כפירוש התוספת דמתני' בהלה תובעו אייר וקשה פשיטא דליתני שדה זו שלך היתה דהוה רבותא טפי. אבל יאמר בזה לפי מה שכתבו התוס' בב"ק (דף ק"ז ע"א) בדיבור הארוך שם דמתני' דהכי אייר בתובעו ולא הוה מיגו דהעזה דאם יאמר לא היתה של אביך מעולם חבירו מכיר בשקרו משא"כ אי אמר ולקחתי' הימנו שאינו יודע מ"מ לא דמי למידי דכפירה כו' ועיין בש"ך ח"מ (בסימן פ"ב) פירושו בזה דכיון שזה לא האמינו מתחלה יע"ש היטב וא"כ איך שיהיה קשה מאי קושיא וליתני שדה זו שלך היתה ולקחתי' כו' דאימא דאשמעינן רבותא טפי אפילו באביו דהוה אמינא דלא מהימן דהוה מיגו קמ"ל דלא כפי' התוספת שם בב"ק משא"כ אי אמר שדה זו שלך היתה כו' דלא הוה מיגו דהעזה דגם אם אמר ולקחתי' הימנו הוה העזה דמסתמא חבירו מכיר בשקרו כמ"ש התוס' ולכך פי' רש"י דכיון דטעמא דמתני' דאין שור שחוט לפניך שאין הלה תובעו כלל שלא ידע שהיתה של אביו א"כ ליתני שדה זו שלך היתה דלא הוה העזה גם באביו ודוק:

ובתוס' בד"ה וליתני מודה ר' יהושע דהוה רבותא טפי דהוה ברי וברי כו' עכ"ל כתב מהרש"א ז"ל אף דהתוספת כתבו דמתני' מיירי בהלה תובעו מ"מ איכא למיטעי כו' עכ"ל אף דאינו יודע אם לקח מאביו או לא כמה שכתבו התוס' בבבא קמא והבאתיו לעיל וא"כ הוה ברי ושמא באביו וכן כתב מהר"ם שיף ז"ל צ"ל דסבירא למהרש"א ז"ל דאפ"ה הוה ברי וברי כיון דהלה תובעו אייר א"כ הקרקע לעולם בחזקת בעלים עומדת כיון דליכא שטר ועידי חזקה וכן מוכח ממה שכתבו התוספת לעיל דס"ד דהוה ברי ושמא מטעמא דר"י כמו שפירש רש"י ולא ניחא להו דהיורש אינו יודע אם לקח מאביו או לא אלא ודאי כיון דהיורש יודע שהיתה של אביו הוה ברי וברי כיון דליכא שטר ועידי חזקה ודוק:

ע"ש גמרא כגון שאכל שתיים בפני האב כו' עכ"ל אין להקשות אמה שכתבו התוס' לעיל פירש"י ליתני אם תובעו דלא הוה ידעינן דינא דרב הונא דאיצטריך לגופא אף

דהוה מיגו מעליא מ"מ כיון דבתובעו איירי בשלמא אי קתני עדים קשיא פשיטא אלא לאשמעינן כו' משא"כ אי הוה תני אם תובעו כו' אבל זה אינו קושיא דגם אם תובעו אינו חדוש כלל דזה שמעינן מרישא גבי משארסתני נאנסתי דבתובעו אינו נאמן אלא על כרחך לאשמעינן האי דינא דאכלה בפני האב. שוב ראיתי במגיני שלמה שכתב אהא דהקשו התוספת ליתני אם תובעו לענ"ד דבתובעו ליכא רבותא דמרישא שמעינן לה ועדים אשמעינן אף דהוא עצמן הביאן לב"ד ואמר שדה זו של אביך היתה ולקחתי' כו' דאין זה מיגו דירא שמא יבואו העדים בעצמן לב"ד עכ"ל ולא אבין דהא פריך פשיטא ומשני כרב הונא משמע דהך דינא מילתא דפשיטא הוא אלא לאשמעינן הך דינא דרב הונא וזה היה יכול לאשמעינן באם תובעו כו' ודוק:

דף יח.

וליתני מנה לויתי ממך ופרעתי' לך שהוא נאמן כו' עכ"ל היינו דלויתי ממך בעדים ופרעתי לך שלא בעדים דהוה מיגו כו' ועיין בסמ"ע (סימן ע') שכתב כן דאם אין עדים על הלואה שהוא נאמן יע"ש והמתרץ השיב לו הא קיימא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים אבל אירשא לא קשה דאימא מנה לויתי ממך בעדים ואמר אל תפרעני אלא בעדים ופרעתיו לך שלא בעדים דנאמן במיגו כו' אבל אסיפא קשיא פשיטא ועיין זה מהרש"א ואף דאית לי' מיגו דאי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למ"ה מ"מ חשבו התוס' זאת למילתא פשיטא דאין זה מיגו דיאמרו הרוצה לשקר ירחיק עדותו כו'. ועוד מטעם חזקה יע"ש בסמ"ע יש לראות במאי דכתבו התוספת ליתני אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני דהא אף באמר ליה אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ודוק ע"ש בגמרא וליתני מנה לאביך בידי יע"ש במהר"ם שיף ז"ל שכתב דכל זה הוא מסיפא יע"ש:

דף יח:

גמרא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים היינו מחמת ממון לא כו' ומשחק בקובי' שפי' רש"י ז"ל דוקא דלא חשיב גזל אלא פסולין מטעם שאין בקיאין בישובו של עולם כן כתב בספר פני יהושע ועיין בחושן המשפט מזה. במתניתין אמר נאמנין ואין נאמנין היינו דמגבינן ביה או קרעינן ליה. וכל זאת אי אמרינן דאינו חוזר ומגיד אפילו בשטר אבל אי בשטר חוזר ומגיד הא דאין נאמנין היינו דלא גבינן ביה ומיהו אין זה נכון דהא דאמרינן דאנוסים היינו מחמת נפשות דנאמנין היינו

על כרחך דלא גבינן ולא קרעינן דתרי ותרי נינהו ועל כרחך הא דאמרינן מחמת ממון דאין נאמנים היינו דאין נאמנים כלל ומגבינן ביה כבשטרא מעליא דאין אדם משים עצמו רשע כו' ומה שהקשו התוספת אמתניתין דנאמנין ואמאי הא תרי ותרי נינהו כו' אפשר דנאמן דלא מגבינן ביה ולא קרעינן ליה אבל אברייתא דלקמן הוה להו להקשות דהתם אין יכולין למימר דלא מגבינן ביה ולא קרעינן ליה דבסיפא דקתני דאין נאמנין על כרחך דברישא דנאמנין היינו דקרעינן ליה ועיין במהר"ם שיף יע"ש שכתב דמצי להקשות מסיפא ורישא דברייתא יע"ש ולפי מה שכתבתי אמתני' ליכא להקשות שוב ראיתי למהר"ם שיף ז"ל שכתב לתירץ התוספת דהוה מיגו במקום עדים ולפי זה סיפא דקתני אין נאמנים היינו דלא קרעינן ליה כו' עכ"ל ולפי זה אתי שפיר דהתוספת מקשין לעיל להך תירוצא. אמנם כן דבריו צריכין ביאור דא"כ למה לשנוי דאין חוזר ומגיד ואף דבשטר יכול לחזור ולהעיד מ"מ תרי ותרי נינהו ואין נאמנים. אבל הוא ז"ל לשיטתם שכתב שם מקודם דלפי מה דסלקא דעתי' דאנוסים היינו מחמת נפשות לא תיקשי סיפא דברייתא דאין כתב ידם כו' נאמנין ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנין ותירץ דכיון דחוזר ומגיד תו לא הוה תרי ותרי כלל שיכולין לחזור מעידותן הראשונה משא"כ באחריני עכ"ל וא"כ על כרחך צריך לומר כל כמיני' כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אמנם לפי מ"ש יש ליישב דלפי מה דהוה ס"ד הרישא דנאמנין דלא מגבינן ולא קרעינן ליה ועיין עוד לקמן מזה ודוק:

דף יט.

חזקה כו' הכא משמע דלר"מ לא אמרינן מגו במקום חזקה ולרבנן מיגו במקום חזקה ובבבא בתרא מיבעי' לן אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא כו' עכ"ל עיין במהר"ם שיף ז"ל שכתב דהפה שאסור כו' עדיף ממיגו כו' ורצה לומר דלרבנן לא מצי למיפשטי' וכן כתב הש"ך ובספר פני יהושע יע"ש:

מה שהקשו התוספת עלה דלא שנו אלא מחמת ממון אבל מחמת נפשות כו' וא"ת להימניה במיגו כו' כתב מהר"ם שיף ז"ל דלא שייך דתרי ותרי כיון דחוזר ומגיד והיינו לשיטתי' אבל יאמר דאמאי אין נאמנין ומגבינן ביה כו' ואמאי אין נאמנין וליהמני' במיגו דאי בעי כו' וליהוי תרי ותרי אבל זה אינו כיון דלית להו מיגו שוב אין אדם משים עצמו רשע ודוק:

דף יט:

תנו רבנן שנים החתומים על השטר ומתו כו'. במתני' נקיט על הן עצמן דמיירי לענין לגבות או לקרוע אבל ברייתא מיירי לענין דלא מגבינן בית כו' לכך נקיט עדות אחרים:

דף כ.

תנו רבנן כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה ימים עיין בח"מ בפירושים שונים ובב"א יעוין שם:

דף כא.

גמרא ודוקא אחספא אבל אמגילתא לא דילמא משכח אינש דלא מעלי וכתב עליו מאי דבעי כו' עכ"ל דלא תימא כ"ש אמגילתא וחספ' איצטריך לי' לומר אף דדב' שיכול להזדיף הוא אפילו הכי מקיימין עדות ממנו ועיין בסמ"ע (סימן מ"ו) מה שכתב שם ולכך אמר אבל אמגילתא לא והיינו דוקא בסופו אבל אירשא דמגילתא ליכא למיחש. ואין להקשות ומאי בכך אם ימצא אינש דלא מעלי כו' הא יכול לטעון פרעתי דיש לומר שמא ישכח ויטעון לא היו דברים מעולם והוחזק כפרן ואז אפילו בעדים אינו נאמן והוא הדין בשטר מכר או מתנה אף דיכול לטעון תנאי היה בינינו וזייפו והמכר או המתנה בטל מ"מ חיישינן שמא ישכח ויטעון לא היו דברים מעולם ויהא הוחזק כפרן ועיין ש"ך (סימן מ"ב סעיף קטן ב') שישב דברי מהרש"א ז"ל או שיכתוב עליו נאמנות ולא מצי תו למיטען פרעתי והש"ך כתב (בסימן מ"ב ס"ק ב') על דברי מהרש"א ז"ל דלא קשה מידי דיכתוב עליו שדי מכורה לך או שדי נתונה לך ויטעון לא היו דברים מעולם ויהא הוחזק כפרן. ובסימן (מ"ו) כתב דאיכא למימר דאחספא יזכור חתימתו שחתם בב"ד ויהיה נאמן במיגו דפרעתי עכ"ל. יש להקשות דניחוש שמא יתבענו על פה לויתי לך מנה או מכרתי כו' והלה יאמר לא לויתי ולא מכרתי ואחר כך יוציא זה כת"י ושוב אינו יכו' לטעון חתמתי בב"ד כדי להראות חתימתי בבי"ד במיגו דלית ליה כלל מיגו דפרעתי דכל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי כמה שכתב הוא בעצמו (בסימן מ"ב) דחיישינן שיאמר לא מכרתי כו' ומיהו התם אף שיראה לו הכת"י מיד לא מהימן אם טוען לא מכרתי אלא חתמתי בב"ד להראות חתימתי כו' במיגו דהיה תנאי כו' ולא נתקיים דיכתוב נאמנות:

ודע דמה שאמרו בגמרא דילמא משכח אינש דלא מעלי וכתב עליו מה דבעי כו' הוכיח אביו של הש"ך ז"ל (בסימן ס"ט) דחתימה בלא כתב אינו כלום דאל"כ דילמא משכח

אינש וטען עליו מה דבעי יע"ש ומיהו במוציא כתב ידו חלק על חספא איכא למימר דילמא היה כתוב בו עסק אחר ומחק כיון דהוא דבר שיכול להזדייף ודוק לענ"ד:

דף כב.

גמרא שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן כו' עכ"ל והוא הדין אם הלך א' מהם אין צריך לטרוח אחריו וחותמין שנים וחד ליתוהי עיין בחושן המשפט (סימן מ"ו) ובסמ"ע שם. ודע הא דאמרינן דאם כתב בי דינא תו לא צריך היינו אף דלא כתבו גם במותב תלתא לא צריך והיינו דבדיעבד כשר אבל לכתחלה ודאי דצריך למיכתב וחד ליתוהי דלא עדיף ממותב כו' דצריך למיכתב וחד ליתוהי לפי מה דהוה ס"ד דבי דינא משמע תלתא. אבל לפי מה דמסיק שהיה שם גדול הדור אפילו לכתחלה אין צריך למיכתב וחד ליתוהי והא דמצריכין לכתוב וחד ליתוהי לכתחלה אף שכתב במותב תלתא דחיישינן שמא יאמר מתחלה היה בדעתם ליקח שלשה ואח"כ לא היו רק שנים עיין ברא"ש וסמ"ע (סימן מ"ו) והוא הדין אם כתוב בי דינא נמי צריך לכתחלה כו' וחד ליתוהי לפום סברא דהשתא אבל לפי מה דמסיק אף לכתחלה אין צריך. ודע עוד שהתוספת מפרשין דצריך למיכתב וחד ליתוהי משום האי טעמא דכתיבנא אבל לפי מה דמביא הש"ך דחיישינן שמא אחד קרוב או פסול ולכך לא חתם אפשר לומר דלא דמי לבית דין דמשמע כשירים. ומיהו אי אמרינן דאי כתב בית דין וגם במותב תלתא תו לא חיישינן וזה מוסכם אליביה דכ"ע כמבואר בחושן המשפט א"כ איכא למימר דהכי פירוש דאי כתב בית דין במותב תלתא תו לא צריך אתי שפיר ומיהו אין ראיה לשיטת התוס' אלא על כרחך דהתוספת מפרשין תו לא צריך במותב תלתא וא"כ יקשה הלשון דתו לא צריך ודוק:

משנה האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסור הוא הפה שהתיר ואם יש עדים אינה נאמנת וכן בשבוי' כו' עכ"ל והנה מחלוקת ישנה ביני רבוואתא יש מהן אומרים דוקא תוך כדי דבור הוא דנאמנת הא לאחר כדי דבור אינה נאמנת והקשה המ"מ (פי"ב מהלכות גירושין) דאם כן אדתני ואם יש עדים לאשמעינן רבותא דלאחר כדי דבור אינה נאמנת. והנה לא ידעתי אמאי לא קשיא ליה ג"כ אמתניתין דלעיל העדים שאמרו אנוסים היינו דלאשמעינן רבותא טפי דלאחר כדי דבור אינם נאמנין ויש ליישב דאפשר דזה רבותא טפי דאף דהוה מיגו דאין זה כתב ידינו והוה תרי ותרי כי אמרו אנוסים היינו להמניה וליהוי כתרי ותרי קמ"ל דמיגו במקום עדים הוא אבל באיהו גופייהו ליכא רבותא דהוה מיגו למפרע או דאין חוזרין ומגידין. ודע

להנך דמפרשים מתניתין דהכי תוך כדי דבור א"כ לאשמעינן רבותא טפי אפילו האשה שאמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני דנאמנת בתכ"ד חוזרת לגמרי וכן הוא מוסכם בש"ע אליביה דכ"ע באבן העזר (סימן מ"ו וסימן קנ"ג) יע"ש בבית שמואל ודוחק לומר דלהנך דיעות דהביא (בסימן קנ"ג) דמתניתין מיירי בתוך כדי דבור ע"כ סבירא להו דבחוזרת וסותרת לגמרי אפילו תכ"ד אמתלא בעי דאם כן אמאי לא הביא (בסימן מ"ו) דעת י"א וגם רמ"א לא הגיה עליו כלום. לכך צ"ל דמתניתין משום סיפא נקיט לה דאם יש עדים דאינה נאמנת דאי יש עדים שהיא עכשיו אשת איש פשיטא דאינה נאמנת אלא אפילו האשה שאמרה אשת איש הייתי ויש עדים אינה נאמנת דכיון דליכא מיגו תו לא מהימנא. וליכא לאקשוי אם כן מאי פריך והא שויא אנפשי' חתיכא דאיסורא אימא בלא אמתלא ובתוך כדי דבור יש לומר דוחזרה ואמרה משמע לאחר כדי דבור ועיין בלחם משנה ודוק:

ועוד יאמר בזה דודאי תוך כדי דבור הוא דמהני דהפה שאסור הוא הפה שהתיר משמע תכ"ד הא לאחר כדי דבור אינה נאמנת ולדיוקא איצטריך הא לאחר כדי דבור אינה נאמנת אבל זה דוחק ועיין מהרש"א ז"ל ואל אלקים יודע כי אחרי זאת מצאתי להמגיד משנה (בפי"ב מהלכות גירושין) שכתב וזה לשונו דהקשה לפי שיטתם למה לי הפה שאסור תיפוק ליה דאפילו הוה חזרה כו' ותירץ דכיון דעומד בדיבורו אלא שמתירין מצד אחר הוה אמינא לאו כל כמיניה קמ"ל א"כ ודאי דרבותא טפי הך דמתני' גרע טפי במתירין מצד אחר מחזרה דלישנא דאיתקלה ועיין בלח"מ ולפי זה לא קשיא נמי אמאי דפריך והא שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא דליכא למימר דאיירי תוך כדי דבור דא"כ לאשמעינן רבותא טפי דעומד בדיבורו מחזרה וכעין זה הקשה הלחם משנה יע"ש היטב ודוק:

דף כב:

תנו רבנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ר' מנחם בר"י כו' עכ"ל אין להקשות אמאי דפריך היא גופא באשם תלוי קאי וכן הנושאה אימא דמיירי בע"א כו' דאין דבריו של אחד במקום שנים כמו דמשני לקמן על ר' יוחנן דא"כ אמאי פליג ר' מנחם בר' יוסי דודאי בכה"ג אם נשאת לא תצא:

ע"ש באומרת ברי לי שאין לבי נוקפו עכ"ל שיטת רש"י ז"ל דאם אומרת ברי לי שמת בעלי מותרת אפילו לאחר ועוד מאי טעמא דר' מבר"י לכך פירש באומרת ברי לי שאין לבי נוקפי כו' אבל הר"ן והריטב"א פירשו כיון דאיכא עדים שאמרו לא מת אינה נאמנת

אף דאיכא חזקה דאשה דייקא ומנסבא מהני נגד חזקת אשת איש אבל לא לגבי עדים והוה ליה ותרי ותרי ספיקא דאורייתא אם לא שנשאת לאחד מעידיה ודוק:

ובתוס' בד"ה כגון שניסת לאחד מעידיה והא דאמרינן ביבמות הרגנוהו לא ישא את אשתו כו' עכ"ל הנה הרב הגדול בספרו פ"י הביא תשובה מהרב הגדול מוה' אברהם ברודא ז"ל דהא דאם כנס אינו מוציא יע"ש היטב. והנה הוא מחלוקת בין הפוסקים בעד אחד אי כנס מוציא או לא עיין באבן העזר (סימן י"ז) דהב"ח ז"ל ס"ל דטעמא דהרא"ש דבע"א תצא אפילו בדיעבד עיין בבית שמואל שם. ולפי זה צריך לומר דאחכם ואמביא גט קאי התם דאם כנס אינו מוציא אבל בעד המעיד אף כנס מוציא והתוס' מחלקין בין שני עדים לעד אחד ועיין בפי"ג מהלכות גירושין במגיד משנה במ"ש שם בשם הרשב"א ז"ל יע"ש היטב. ומ"ש מהר"ם שיף ז"ל דליכא למימר בהא אקומתי' דר"י בע"א שמת והתירוה ושני עדים דלא מת והוה תרי ותרי דא"כ הא לא ישא את אשתו היינו נמי דבע"א אפילו בדיעבד אם כנס מוציא כשיטת הב"ח ז"ל ומיהו בלא"ה דחה מהר"ם שיף ז"ל דודאי דתרי עדיפא ומבואר בכמה מקומות כן נראה בדרך הפשוט אבל מה אעשה שהריטב"א ז"ל בביאור קושיא זאת כתב וזה לשונו ואי קשיא דהכא משמע משום תרי ותרי לא תנשא לכתחלה וביבמות משמע הרגנוהו לא ישא את אשתו כו'. ותירץ מה שתירץ התוס' יע"ש הרי בהדיא דקושית התוספת הכי הוא דלא הוה למימר הרי זה לא תנשא דמילתא דפשיטא הוא משום חשד ולא שייך כלל הכא להאי דינא אלא הכי הוה ליה למימר שנים אומרים מת כו' אם נישאת לא תצא דזהו עיקר החידוש פלוגתא דרבנן ודר' מנחם בר' יוסי אלא ש"מ דעיקר דינא אתי לאשמעינן בהא גופא אף דאומרת ברי לי אפילו הכי לכתחלה לא ואיסורא נמי אית ביה ולאו משום לזות שפתים דהוא רק עצה טובה כמו שיתבאר בסמוך אלא דאיסורא כו' ועל זה תירצו דבשנים ליכא למיחש כו':

או יאמר בזה דודאי האי דינא דתנא קמא ודר' מנחם בר' יוסי אפילו בעד אחד הוה מצי לאשמעינן כגון שבאו שניהם בבת אחת רצה לומר קודם שהתירוה לינשא לשיטת הרמב"ם (בפרק י"ב מהלכות גירושין) דהוה כתרי ותרי בניסת לעד המעיד ולאשמעינן רבותא טפי ומאי איריא שנים לכך פירשו דרבותא אשמעינן דאף בשנים לכתחלה לא דבעד אחד פשיטא דלכתחלה לא משום חשדא אבל בשנים אימא לא לכך אשמעינן רבותא דאפ"ה לכתחלה לא דהוה תרי ותרי כו' ועל זה הקשו דהתם תנן בהרגנוהו לא ישא את אשתו אף בשני עדים ותירצו דהתם שאמר שהרגו עם חבורת אנשים ודו"ק:

ע"ש גמרא שנים אומרים מת כו' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כו' עכ"ל הרמב"ן בהשגותיו על הר"מ ז"ל השיג עליו בזה (בפי"ב מהלכות גירושין) דא"כ לישני בעד

אחד בב"א יע"ש במ"מ והלחם משנה הקשה עוד למאי דמוקי רבא בתרי ותרי אמאי לא אשמעינן רבותא טפי דאפילו בע"א כו' ותירץ דאפ"ה לכתחלה לא ועיין מ"ש לעיל. מדברי מהר"מ שיף ז"ל משמע דמגיה הברייתא דברי ר"י אבל בספר פני יהושע צידד בזה דאפשר דשני קרובים או פסולים דלא חשיבי אלא כחד ועיין בריטב"א והבית שמואל השיב על הב"ח דסבירא ליה דבע"א תצא מתשובת הרא"ש (כלל ל"ב סימן ד') דעד אחד אמר מת וע"א אומר לא מת ונשאת לעד המעיד תצא משום דאוקמיה חד לגבי חד והוא בחזקת חי ואי ס"ד דתצא תיפוק ליה בלא"ה דתצא כו' עכ"ל יע"ש בבית שמואל (בסימן י"ז סעיף ל"ז ס"ק קי"ג) ואני אומר דלא תהא זו גדולה ממה שכתב הש"ע שם ואם נשאת לאחד מעידיה ותמה שם הבית שמואל הא הכי מיירי בע"א ותירץ דשני אחים או פסולים לא חשיבי אלא כאחד א"כ אימא דהרא"ש נמי הכי מיירי ע"א אומר מת שני קרובים או פסולים דליכא תו חשדא בשנים אפילו הכי תנא דאוקי חד לגבי חד והוא בחזקת שהוא חי. ומה שכתב הרא"ש דאוקי חד לגבי חד והוא בחזקת שהוא חי הלשון קשה דהא אשה דייקא ומנסבה מרעה לה להך חזקה דחזקת אשת איש בתרי ותרי והוא הדין בכאן אלא דלא מסלקינין לגמרי העדים וגם חזקה זו מרע לה הך עד כו' וק"ל לענ"ד:

דף כג.

עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה כו' לשיטת התוס' מיירי שזרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו דליכא חזקה אבל הרמב"ן והראב"ד סבירא להו דמיירי דהיא אינה יודעת ומחולקין אם קיבל אביה קידושין או לאו דלא מוקמינן אחזקה ויבואר בסמוך בעזה"י:

לשון הרמב"ם (בפ"ט מהלכות אישות הלכה ל"א) אמר ע"א נתקדשה והיא אומרת לא נתקדשתי מותרת היינו אפילו לכתחלה אחד אומר מקודשת ואחד אומר אין מקודשת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי עכ"ל הר"מ ז"ל והר"א השיג עליו דסברא הפוכה היא דבאחד אומר מותרת לכתחלה ובשנים לא תנשא ודעת הר"מ דכיון דאחד מסייע לה גרע טפי ולשיטת הר"מ אם אין מכחשת העד ומסופקת כגון שזרק לה ספק קרוב לה ספק קרוב לו תצא אפילו בדיעבד אם נשאת ומוקי הך דכתובות דקיימינן עלה במכחשת וע"כ בזרק לה דתו ליכא חזקה דפנויה וזהו שיטת התוס' אבל הר"א ז"ל מוקי להך דכתובות בשותקת או שהיא ג"כ מסופקת ואף אם העדים אומרים אביה קיבל ואחד אומר לא קיבל כיון שהיא אינה יודעת הרי זה לא תנשא לכתחלה דעד אחד בהכחשה לאו כלום היכא שמכחשת אבל היכא שאין מכחשת

לא תנשא ולפי דברי הר"א ז"ל לא תיקשי למה לי תרוייהו בפנויה מסהדי תיפוק ליה דאפילו לא היה אלא ע"א שאומר נתקדשה אין דבר שבערוה פחות משנים דיש לומר כיון שהיא אינה יודעת ומכ"ש בזרק לה ספק קרוב לה ספק קרוב לו דודאי לא תנשא ואם נשאת תצא אלא דכיון דאיכא ע"א דמכחיש אותו העד אוקי אחזקה ועיין במגיד משנה ודעת הר"מ דאפילו אחר מכחיש תצא דכיון דהיא מסופקת ג"כ תצא יע"ש (בפ"ט מהלכות אישות) ולדעת הר"מ צריך לומר הא דנקיט ע"א אומר וע"א מכחיש היינו דאי לאו הע"א מכחיש היתה מותרת לכתחלה כמו שפסק בפ"ט מהל' אלו כיון דליכא ע"א דמסייע יע"ש:

אמנם ראיתי באבן העזר (סימן מ"ז סעיף ב') ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים וזה לשונו שם עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה אם אמר שמעולם לא הוו בה קידושין הרי זה תנשא לכתחלה ואם מעיד שספק קרוב לה או לו לא תנשא כו' וכתב החלקת מחוקק דכאן מיירי דהיא אינה יודעת לכך אוקי עד לבהדי עד ואשה בחזקת פנויה ואני לא זכיתי להבין דבריו הקדושים דאמאי אם בכהאי גוונא לכתחלה הא הר"מ כתב אחד אומר כו' ואחד אומר לא תצא שהרי אומרת לא נתקדשתי משמע באינה יודעת תצא בין שאומר שאביה קיבל קדושין ובין שהיא מסופקת ומיירי דאמר העד בפני ב' נתקדשה כמה שכתב הלחם משנה והבית שמואל וגם המגיד משנה כתב שרבינו הכריח דין זה מפרק ב' דכתובות על כרחך כיון דלא ידעה תצא אף באומרים שאביה כו' ועיין בלחם משנה שם ומ"מ אפשר לומר דבאומרים דאביה קיבל קידושין אף שהיא אינה יודעת לא תצא לדעת הר"מ דליכא למימר אוקי עד לבהדי עד והיא מסופקת ועיין שם במגיד משנה ודע דלא דמי אף לדעת הר"א באם היא מכחישתו דתנשא לכתחלה ובאינה יודעת וע"א מכחיש אותו העד שלא תנשא לכתחלה. ולולי דברי ח"מ הייתי אומר דהכי בש"ע מיירי במכחישתו כמו בסיפא דודאי על כרחך איירי במכחישתו ספק קרוב לה ספק קרוב לו לשיטת הרמב"ם (בפ"ט מה"א) והא דנקט עד אומר ועד אומר לרבותא דאפילו הכי תנשא לכתחלה דלא תימא דוקא בא העד לחודיה והיא מכחישתו דמותרת לכתחלה דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא אבל בשזה מסייע לה לא דמעיזה קמ"ל דאוקי אחזקה ומכ"ש בעד א' לחוד דע"א בהכחשה לאו כלום היא ומה שכתבתי דהר"מ ז"ל סובר יש לדקדק דא"כ נוקי בחזקת פנויה אלא ע"כ כתי' התוספת ודו"ק היטב:

דף כג:

מתניתין שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני אינה נאמנת ובזמן שהן מעידות זו לזו נאמנות כו' עכ"ל ביש שני עדים איירי דאי ע"א לאו כלום הוא דאי בעי מכחיש ליה לאותו העד א' וכן באבן העזר (סימן ד') כתב בפשיטות דעד א' לאו כלום הוא. ויש לדקדק אימא דמתני' דהכי מיירי לאחר כדי דבור דאינה נאמנת דלית לה מיגו לאחר כדי דיבור כמ"ש לעיל ואפשר שבשבויה גם הר"מ מודה כמו שכתב הרמ"ך והביאו המגיד משנה דפשוט לו דין שבויה יותר מאשת איש ועיין בלחם משנה דאפילו בא"א אמרינן דנאמנת לאחר כדי דבור אפילו הכי בשבויה לא וא"כ אתא שפיר לישנא דזאת אומרת כו' אמנם יש ליישב זאת דא"כ הוה למיתני שתי נשים שבאו ואמרו נשביתי כו' ומדקאמר שנשבו משמע דיש עדים שנשבו ולשון הרמב"ם בצחות לשונו בפירוש המשניות אשר לו שנשבו ענין ידוע בעדים יע"ש והיינו כמה שכתבתי וההיא רישא לא אצטריך אלא משום סיפא נקיט לה דלא חיישינן לגומלין כו' ודוק:

ובפירש"י בד"ה הא מרישא שמעת ליה מרישא דרישא כו' ומרישא כו' עכ"ל הא ודאי דגם מרישא דרישא מצי למימר דשמעינן לה אלא בא ליישב דלא תקשה דלא אמר מרישא דרישא בהדיא ולכך כתב דמרישא נמי מצי שמעינן לה ולכך לא מפרש כמה שכתבו התוספת. או יאמר כמה שכתבו התוס' ישנים דמרישא דרישא לאשמעינן לה דהיא נאמנת על חברתה דהיא נשבית עמה ויודעת שפיר יע"ש וק"ל:

דף כד.

גמרא ת"ר אני כהן וחבירי כהן נאמן יש בכאן מחלוקת בין הפוסקים אי אמרינן דוקא בתרומה דרבנן עד אחד מהימן ולא בתרומה דאורייתא או אפילו בתרומה דאורייתא עד אחד מהימן עיין בתוספת י"ט והרמב"ם ס"ל דבתרומה דרבנן הוא דעד א' מהימן ולא בתרומה דאורייתא דמעלין מתרומה ליוחסין בתרומה דאורייתא וביוחסין בעינן שני עדים דאל"ה וודאי ע"א מהימן חוץ בדבר שבערוה דאין פחות משנים וכ"ש היכא דליכא חזקה לא לאיסורא ודעת החולקים סבירא להו דאין מעלין מתרומה ליוחסין אף בתרומה דאורייתא ובאבן העזר בסימן ג') יע"ש והא דקאמר במעלין מתרומה ליוחסין היינו בדרבנן ומכל מקום אף לדעת החולקים ואומרים בתרומה דאורייתא פליגי ר"י בתרומה דרבנן נמי סבירא ליה דלא מהימן אי משום דחייש לגומלין או דאף בתרומה דרבנן נמי מעלין ליוחסין ודוק:

ע"ש נשביתי וטהורה אני למה לי כו' משום דקא בעי למיתני סיפא ואם אחת מעידה לחברתה נאמנות כו' אף דאיכא ע"א בשבויה לאו כלום הוא. והש"ע בא"ה (סימן ז') כתב ואפילו היה עד אחד שמעיד שהיא שבויה נאמנת ובבית שמואל כתב דאפילו ע"א שמעיד שהיא טמאה נאמנת והיינו דכל דבר שבערוה אין פחות משנים ואין אשה נאסרת בעד אחד אלא ע"י קינוי וסתירה וע"א בטומאה ויבואר עוד לקמן מזה בעז"ה ועיין בפרש"י בד"ה איהו דאיכא עדים דפי' דאעידי שבויה קאי כו' ובאמת יש להקשות על הש"ע שכתב דע"א שאומר שבויה נאמנת ואמאי לא השמיענו רבותא טפי דאפילו בע"א שאומר נטמאה אפ"ה לא מהימן היכי שאיהי מכחישתו אבל יש לומר דזה רבותא טפי דאפילו שאין מכחשת העד אלא שאומרת שטהורה היא אפ"ה מהימנא דהוה אמינא דאינה נאמנת דכיון דלא מהימנא אלא מטעם מיגו והכי ליכא מיגו דלא מעיזה בפני העד כמו בנסכא דר' אבא בבבא בתרא דלא חשיב מיגו דאי בעי היה מכחיש העד אפ"ה כאן מהימנא והטעם דבשבויה הקילו משא"כ אי אומר העד שנטמאה והיא מכחישתו דודאי מהימנא דאית לה מיגו דבין כך ובין כך מעיזה. משא"כ גבי גירושין כהאי גוונא דע"א אומר שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני דאינה נאמנת דלית לה מיגו דאין מעיזה בפני העד דהוה איסור דאורייתא אם לא לאותן הסוברים דבנסכא דר"א הטעם דלא אמרינן מיגו דמחויב שבועה או ישבע או ישלם משא"כ כאן ועיין בבית שמואל (סימן קנ"ב) ולאותן היש אומרים תקשה אמאי קתני במתניתין ואם יש עדים אפילו בע"א נמי אינה נאמנת דהוה מיגו דהעזה ואפשר איידי דסיפא דשבויה נקיט לה ודוק לענ"ד:

דף כה.

גמרא ואב"ע השתא נמי בתרומה דרבנן אכיל בתרומה דאורייתא לא אכיל ומאי גדולה חזקה כו' ר"ל דבא לשנוי דמאי גדולה חזקה אבל מעלין מתרומה ליוחסין והכי שאני דריע חזקייהו כו' כמ"ש התוס' וק"ל:

דף כה:

מוחזקני בזה שהוא כהן שקרא אחריו לוי צריך לומר לשיטת רש"י על כרחך שהיה כהן אחר בבית הכנסת ואפילו הכי שמא גברא רבה הוא כרב דקרי בכהנא דאפילו כהנא דארעא דישראל כייפי ליה ומכל מקום כיון שקרא אחריו לוי ודאי כהן הוא דאף דיכול לקרוא בכהנא מ"מ לא קודם לוי כיון דאיכא כהן בבית הכנסת לא נתפרדה החבילה

ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי ומיהו שלשה ישראלים אפשר דשרי ועיין בא"ח ודוק לפי עניות דעתי:

דף כו.

אתו בי תרי ואמרו דלאו כהן הוא כו' עכ"ל בספר פני יהושע הביא בקונטרס אחרון שחכם אחד טעה וסבר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים ואפילו באו אח"כ שנים הרי הוא כתרי ותרי והוא דחה זאת יע"ש ואף אני אומר דליתא כלל וכלל ונשתקע הדבר ולא נאמר דא"כ בע"א אומר מת ושנים אומרים לא מת אם ניסת בדיעבד לא תצא אם ניסת לאותו העד דלא כסברת הב"ח שהבאתיו לעיל דמשום חשדא בדיעבד לא תצא כשיטת שאר הפוסקים א"כ אמאי לא אוקמיה לעיל הך דר' יוחנן בעד אחד ושנים והוא קושית מהר"ם שיף ז"ל דליכא למימר דאם נשאת תצא דזה סברת הב"ח אבל רבים חולקים עליו ולא תקשה אי הכי לכתחלה נמי אלא על כרחך דבמקום שנים אין דבריו של אחד כלום ותצא אפילו אם ניסת לאותו העד המעיד וכן כתב הבית שמואל באבן העזר (סימן י"ז) ומיהו ממתני' דפרק האשה שלום (דף קי"ז ע"ב) לא מוכח דאפי' אם ניסת לאותו העד דתצא דאימא דמיירי בניסת לאחר ומיהו זה אינו דא"כ אפי' בשנים נמי תצא כו' ואפשר דאיכא לאוקמיה שבאו שניהן בב"א ודו"ק:

דף כז.

עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאות כו' ורמינהו בלשת שבא לעיר כו' מפרש"י יראה ג"כ דלא משני מתני' אהדדי שכתב פעמים בבעילה נמי יש חילוק כו' וא"כ ההיא מתני' דהתם במלכות אחרת איירי דאי באותה מלכות למה לי שאין פנאי לכך תיפוק ליה דלא רצה להשחית בני עירו דהא בעילה יש פנאי ואפילו הכי באותה מלכות לא כו' וקיימא שינויא דלבעול יש לו פנאי ופריך אהך דהכא אי אפשר דלא ערק חד מינייהו ובעל כן הוא הגירסא בגמרא ועל זה הקשו התוספת דהוה למיתני ונסיך עיין במהרש"ל וכן לשיטת התוספת קאי הקושיא ג"כ כך אלא דקשיא א"א דלא ערקת חדא מינייהו ולפירוש רש"י א"א דלא ערק חד מינייהו משא"כ לפירוש הא' בפירש"י דאתי לשנוי כו' צריך לומר דתרתי בעי אין פנאי ואין רוצה להשחית ומוקי יין נסך באותה מלכות ודוק:

דף כז:

גמרא ומאי שנא מההיא דנהר פקיד דהוה מיגו במקום עדים כו' הרצון בזה דלא אמרינן התם מיגו דהוה מיגו במקום עדים הוא הדין הכי ועיין בריטב"א בזה ודוק:

דף כח.

גמרא מהו לדור עמו בחצירו כו' ועיין באבן העזר מ"ש שם מזה:

דף כט.

בתוספת בד"ה דקיום שטרות דרבנן תימא דמשמע דמדאורייתא אין צריך קיום א"כ כל אחד יזייף השטר כו' ויש לומר דהאי תנא סבירא ליה דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דהאי מדרבנן הוא אי נמי במקיים משתי שטרות שיוצאין מתחת ידו כו' עכ"ל הוצרכו לתירוץ זה דקשיא להו לתירוץ ראשון הא דאמרינן לעיל אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר כו' דמוכח מיניה דעד נעשה דיין בקיום שטרות דרבנן ולרב על כרחך ליכא לפרש כהאי גוונא דהא רב סובר דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כדמסיק לעיל בהא דאמר שטר אמנה כו' אלא על כרחך דמיירי דמקיים משני שטרות היוצאין מתחת ידו ועיין בח"מ מ"ש הש"ך:

(שייך לעיל)

ומ"ש מהרש"א ז"ל אהא דכתב רש"י דנתפרדה החבילה היינו שישראל קורא קודם לוי צ"ל דהיה כהן אחר בבית הכנסת אפשר לומר דבשני וחמישי היה קורא זה בתורה דבשני וחמישי יכול הכהן למחול על כבודו כו' עיין בגיטין (דף כ"ט ע"ב) יע"ש ובא"ח הלכות קריאת ספר תורה יע"ש דזהו החילוק בין שני וחמישי לשבתות דשכיחי רבים דאין הכהן יכול למחול על כבודו אלא לגדול ממנו כגון רב ולשיטת הרי"ף דוקא במחל יע"ש ובטורי זהב לא כתוב כן כמ"ש הב"י יע"ש:

סליק פרק האשה שנתארמלה

פרק שלישי אלו נערות

אלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית כו' עכ"ל חייבי לאוין קתני לחוד ובתר הכי קתני חייבי כריתות בבא בפני עצמו כמ"ש התוספת והנה לרב פפא דמוקי הך מתני' בסנהדרין במפותה א"כ ע"כ צריך לומר דח"כ מוקי במפותה ורישא ע"כ מיירי באונס דמדקתני הגיורת והשפחה כו' דאי במפותה ולעצמה הא מחלה וחייבי לאוין מיירי בין באונסין ובין במפותה וא"כ אתי שפיר דנקיט במתני' ג' בבות

דהנך כשירות לגמרי מיירי באונס גיורת ושפחה וחייבי לאוין בין באונס ובין במפותה וחייבי כריתות על כרחך במפותה אלא דכתבו זאת להנך דמוקי בסנהדרין בין באונס ובין במפותה כתבו דלכך חילקן לג' בבות כו'. והנה במתני' דנקיט חייבי לאוין וחייבי כריתות דיש להן קנס דה"א דאין להם קנס ירצה בזה בשני פנים האחד דכתיב ולו תהיה לאשה אשה הראוי' לקיימה או שקדושין תופסין בהן כו' או דלא נימא דאין לוקין ומשלם לכך איצטריך לומר דיש להן קנס אמנם כן יש להקשות ליתני חייבי כריתות דיש להן קנס וכל שכן חייבי לאוין דיש להם קנס דבבא שלימה לא שייך לומר ביה לא זו אף זו כמה שכתבו התוספת ז"ל ביבמות (דף ל') יע"ש ולפי שיטת הר"א ז"ל דכל חייבי לאוין לוקין אפילו בלא קידושין אתי שפיר דאפשר דמתני' ר' יצחק היא דסבירא ליה דחייבי כריתות אין בכלל מלקות ארבעים וה"א דחייבי לאוין אין להם קנס מטעם דכל הלוקה אינו משלם לכך איצטריך כו' אבל לשיטת הרמב"ם שכתב דכל חייבי לאוין אינן לוקין עד שיקדש ויבעל (בפ' ט"ו מהלכות איסורי ביאה) כמו שיתבאר לקמן קשה דודאי לא איצטריך דחייבי לאוין יש להם קנס אלא דה"א שאין ראויה לקיימה וזה נשמע במכל שכן מח"כ. ולקמן יתבאר עוד מזה:

ובתוס' בד"ה הבא על הכותית כו' וא"ת פשיטא דיש להם קנס דכשירות הן כו' עכ"ל קשה הא ודאי דאסורה להנשא לו כותית אף למ"ד דגירי אמת הן או שמייבמין ארוסת כו' או משום פסולי עבד ושפחה שנתערבו בהן א"כ איצטריך דה"א דבעינן אשה הראוי' לו דאף בדרבנן יתבאר לקמן דבעינן אשה הראוי' לו גבי שניות וי"ל לפי מה שכתבו התוספת דמשום הכי לא קתני גרושה במתני' דלא נקיט אלא חייבי לאוין דוקא וא"כ הוקשו להם שפיר אמאי תני כותית כיון דאין בהן איסור לאוין ואיך שיהי' יש להקשות אימא דאשמעינן דלא נימא שפחה כו' כמ"ש התוספת לקמן שוב מצאתי בת"י שכתבו דבא לאשמעינן דגירי אמת הן:

בש"ס חדש הגיהו עוד תירץ אחר על הא דלא נקיט במתני' גרושה לכהן הדיוט דלא קתני אלא חייבי לאוין כו' ותירץ זה אין לו שחר כפשוטו דודאי כהן גדול באלמנה דלוקה אף בלא קידושין משום לא יחלל ואולי טעות נפל בספרים אמנם יש ליישב זאת כמ"ש הרב הגאון מוה' דוב בפתיחת הספר לספרו פני יהושע דלאו דלא יחלל לא הוה אלא בתחלה דלבסוף הוה מחוללת ועומדת וזה סיוע לדברי הרמב"ם ז"ל יע"ש היטב ולפי זה אפשר שזה כוונתם כאן בתירוצם זאת. ובמהרש"ל כתב אהא פשיטא היינו דמשום ספק ממזרת דהא קתני בהדיא כו' הרגיש בזה ולפ"ז למאן דאמר משום עבד ושפחה ודאי דאיצטריך למתני ודו"ק לענ"ד:

ומ"ש בפתיחה בספר פני יהושיע להרב הגאון מוה' דוב וזה לשונו דמשום הכי לא קתני במתני' אלמנה לכהן גדול דליכא רבותא דלאו לית ביה דלא יחלל הוא בתחלת ביאה יעוין שם ותמה אני הא לשיטת הרמב"ם ז"ל כל חייבי לאוין אין לוקין עד שיקדש ויבעל וא"כ עיקר הרבותא במתני' במאי דתני חייבי לאוין היינו דלא נימא דבעינן ראוי לקיימה וא"כ אכתי יקשה ליתני במתני' אלמנה לכהן גדול ואולי יאמר כן ענין בפ"ע לתרץ קושית התוספת אבל לשיטת הר"מ ז"ל ודאי לא יוצדק זאת שכתב דיש ראייה מכאן לשיטת הרמב"ם ז"ל יע"ש ודוק:

ע"ש בתוספת בד"ה ועל אשת אחיו כו' בירושלמי פריך והלא היא זקוקה ליבם ומשני ביש לו בנים מאשה אחרת כו' עכ"ל היינו לר' יוחנן דהילכתא כוותי' ביבמות (דף י' ע"ב) דהחולץ ליבמתו בין הוא ובין שאר אחיו בלאו הקשה שפיר משא"כ לריש לקיש איכא לקיומי' בפשיטות כגון שחלץ לה אחד מן האחין דהוה על שאר האחין בכרת והוה שפיר חייבי כריתות:

מפי' מהרש"א ז"ל דמסיפא לחוד ליכא למידק דאימא דאיירי באונס אלא דמם"נ כו' וכתבו דאי במפותה פשיטא תיקשי כו' עכ"ל מ"ש דלרווחא כו' לישנא דתוספת שכתבו דאי לעצמה תיפוק ליה דמחלה לא היה להם ליכתב אלא דתיקשי רישא ועוד דהיאך יאמר דסיפא מיירי באונס א"כ אכתי תקשה מאי איריא חייבי מיתות ב"ד בתו דנקיט דפטור אפילו חייבי כריתות נמי לר"פ דהרודף אחר חייבי כריתות ניתן להצילו בנפשו כו' אלא על כרחך במפותה וע"כ דלעצמה א"כ תיקשי ליה דמחלה ובלא רישא תיקשי סיפא. ואפשר ליישב דאף דרב פפא מוקי רישא דמתני' במפותה היינו לרווחא דמילתא וסיפא מצינו לאוקמיה בניתן להצילו באחד מאבריו וכמו דמוקי התם בסנהדרין וא"כ מצי לאוקמיה סיפא באונס כו' ולפי זה כי מסקי התוס' דבירושלמי מסיק כגון שמת כו' היינו דמתני' דהתם איירי באונס. ואי תיקשי תיפוק ליה דקנסא לאביה י"ל שמת או שבגרה דלא כמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל דמוכח מכאן דאינה יכולה למחול כיון דבשעה שבא עליה לא היה הקנס ברשותה שוב אינה יכולה למחול כו' יע"ש ואולי הוא ז"ל היה גורס אכתי וענין בפני עצמו הוא ודוק:

דף כט:

בפרש"י בד"ה איקרי כאן כו' אמתניתין מקשה כו' עכ"ל הנה דברי רש"י ז"ל שפת יתר הוא והנה לכאורה יאמר דוקא לפי מה דמסיק נערה אין קטנה לא הוא דמקשה דאי לאו הוה אמינא מתני' ר"י הוא דאית ליה דקטנה נמי כו' וכיון דמתני' ר' יהודה דאיהו

ס"ל כר"ע דחייבי לאוין אין קידושין תופסין בהן שפיר איכא למימר דידע מתרי ריבויא חדא לחייבי לאוין וחייבי כריתות וחדא לחייבי עשה כמ"ש התוס' משא"כ דמסיק נערה אין קטנה לא ומתני' ר"מ הוא ואיהו ס"ל בכל מקום דחייבי לאוין קדושין תופסין בהן וא"כ אימא דחדא לחייבי עשה וחדא לחייבי לאוין דלא נימא דלוקה ואינו משלם ואכתי חייבי כריתות מנלן כו' ויתבאר לקמן מזה אלא דאם כן לא משני מידי נערה כו' דאכתי כו' והוא קושית המקשן לקמן (בדף ל"ב) ורמינהי אלו הן הלוקין יע"ש. ואפשר היה לומר דהמקשן אפשר דידע מהך ריבויא חדא דכתיב באונס וחדא במפתה ולא הוה ידע מגזירה שוה דאונס ומפתה מהדדי וא"כ היה קשה ליה אימא דתרוייהו לחייבי לאוין כו' ויבואר לקמן עוד מזה:

או יאמר דבמתני' נקיט חייבי לאוין וח"כ וכתבתי לעיל דה"א דחייבי לאוין אין להם קנס או דאין ראוי לקיימה או דלא נימא דלוקה ואין משלם והנה בספר פני יהושע מקשה אהא דפריך ואמאי איקרי כאן כו' הא קרא איצטריך לכדרשינן לקמן ומהיכי תיתי לומר כן יע"ש היטב ואפשר דפריך למאן דבעינן קרא כדכתיב ובזה א"ש דאמתני' לא הוה מצי להקשות ואמאי כו' דמהיכי תיתי לומר כן והא דקתני במתני' חייבי לאוין היינו דלא נימא דלוקה ואין משלם כו' אבל דלא נימא דבעינן אשה הראויה לקיימה זה לא איצטריך כלל וכל זה אי מתני' ר"י הוא דאיהו סבירא ליה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ לשיטת הר"מ דכל חייבי לאוין אין לוקין עד שיקדש ויבעל היינו לדידן דקדושין תופסין בחייבי לאוין משא"כ לר"י ודאי אף בלא קידושין לוקה כיון דאין קידושין תופסין כמו חייבי כריתות דודאי לוקין אף בלא קידושין וכן כתב בספר פ"י (דף ל"ב) ע"ש וא"כ א"ש דאיצטריך מתני' דלא נימא דלוקה משא"כ השתא דמסיק דמתני' ר"מ היא וא"כ ע"כ דאיצטריך דלא נימא דבעינן אשה הראויה לקיימה דאי דלא נימא דלוקה ואין משלם הא לר"מ דס"ל דקדושין תופסין וא"כ ליכא מלקות כלל בלא קידושין כו' וא"כ אימא אין ה"נ דבעינן דוקא אשה הראויה לקיימה וכה"ג ביבמות (דף י"ט ע"א) אלמנה בין מן האירוסין ובין מן הנשואין ופריך פשיטא מהו דתימא לילף אלמנה מתמר ופריך ואימא אה"נ יע"ש היטב וה"נ דכוותי' משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דאיהו סובר דכל חייבי לאוין לוקין בלא קידושין כו' אם כן שפיר כתב דאמתניתין מקשי כו' ודוק לענ"ד:

מה שמקשה הגמרא ואמאי איקרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו אף דהאי קרא כתיב באונס ודילמא מתני' מיירי במפותה דמכל מקום הא ילפינן אונס ומפותה מהדדי בגזירה שוה דידע מהג"ש כמו דיליף לקמן לר"ע אשר לא אורסה כמו שיתבאר לקמן וראיתי כתוב להרב הגדול בספרו פ"י דאימא דאתיא כר"ע דברייתא דדריש ליה מאשר

לא אורשה ואייתר ליה בתולה ג' פעמים והנ"ל ענ"ד דלר"ע דברייתא לא איצטריך לחייבי לאוין וחייבי כריתות דאיצטריך אשר לא אורסה וקרי אשר לא ארוסה דה"א דחידוש כו' ש"מ דלא בעינן ראויה לקיימה עכ"ל והנה יש לדקדק אימא דמתני' אתיא כר"ע דמתני' דס"ל לעצמה נמי דריש להג"ש מאשר לא אורסה כדמוכח התם בהדיא ואימא רב פפא אליביה דידיה אמרה ואי דמתני' לא אתיא כר"ע דמתני' כו' דהא פשיטא דלא אתיא מתניתין נמי כר' יוסי הגלילי דאיהו סבירא ליה דנערה שנתארסה ונתגרשה לית לה קנס כלל אלא דר"פ לכ"ע אמרה ואפילו לר"י כמה שכתב הריטב"א ז"ל דהך סוגיא דהכי אליביה דר"י הגלילי יע"ש. ומה שכתב בספר פני יהושע דלר"ע דברייתא לא איצטריך לרבוי חייבי לאוין וחייבי כריתות דמדאיצטריך אשר לא אורסה כו' יש להקשות דבאמת דיש לן לימוד דחייבי לאוין וחייבי כריתות יש להן קנס ע"כ הקרא דאשר לא אורסה דלא מיקטל ומשלם מה שאין כן אי לא הוה ריבויא לחייבי לאוין וחייבי כריתות הוה אמרינן דאשר לא אורסה לאשמעינן דאין משלם קנס משום שאין ראויה לקיימה ואי דקשיא למה לי קרא להכי י"ל דהג"ש אצטריך וקרא לא מיעקר מפשטיה דודאי הוה אמרינן דחדוש הוא אע"ג דמיקטל משלם וקרא דאשר לא אורסה דלא משלם קנס משום שאין ראויה לקיימה ומיהו לאו מיותר דאצטריך לג"ש יע"ש אבל בזה י"ל דאי להכי אכתי לא הוה למיכתב אשר לא אורסה דמצי למיטעי אלא הוה למיכתב אשר לא ארוסה כמ"ש התוספת (בדף ל"ח ע"ב) יע"ש אהא דפריך ארוסה בת סקילה היא וא"ת כיון דלא אצטריך כ"ש דאתי שפיר לג"ש די"ל לא הוה למיכתב אשר לא אורסה דמצי למיטעי כיון שאין צריך לגופא משא"כ בצריך נמי לגופיה יע"ש והכי נמי דכוותי' ומ"ש דלר"ע דברייתא לא אצטריך לרבוי חייבי לאוין וח"כ יש להקשות א"כ למה לי כסף ישקול כמוהר הבתולת דנהי דלא דריש ה"א מ"מ בתולה גופא למאי אתי וצ"ל דאצטריך לחייבי לאוין אף שלוקה ומשלם ובהתרו בו דבעלמא ס"ל דלקי כו'. ואמנם מה שאמר בגמרא ורב פפא לית ליה ג"ש ואביי כו' דאל"כ תיקשי למה לי ה' דהנערה דכיון דדרש ה"א דהבתולות כו' ה"ה ה"א דהנערה לכך מסיק דשיתא קראי כתיבי וכן לרב פפא נמי וכן לר"ל דלמה לי כו' ודוק:

מה שהקשה בספר פני יהושע אימא דלא אמרינן כלל ג"ש וחד לחייבי לאוין וחד לח"כ באונס וכן במפתה כו' כבר כתבו התוס' לקמן דע"כ קים ליה דנתקבל ג"ש או בתולה בתולה או אשר לא אורסה. ומ"ש לקמן (בדף ל"ח) דאי לאו ג"ש א"כ לא אצטריך לרבוי חייבי לאוין וח"כ במפותה דלו תהיה באונס כתיב י"ל דאצטריך לחייבי לאוין דמשלם

ומיהו י"ל דאפשר דר"ע סובר דחייבי לאוין מילקא לא לקי ועיין דאפשר לר"ע דמתני' תקשה ויבואר לקמן בזה ודוק:

דף ל.

בפרש"י בד"ה איכא בנייהו בעולה לכ"ג כו'. וא"ת הוה זונה וי"ל דר"א הכי ס"ל כו'. ובשלא כדרכה היינו לשיטתו אבל לשיטת התוספת ז"ל דבעולת עצמן נמי לא ישא כו' לא קשה ההיא דסנהדרין שהביא המשנה למלך ובסמוך יבואר מזה. המשנה למלך (בהלכות איסורי ביאה פרק י"ז ופרק י"ח) האריך מאד בלשון רש"י והביא בשם שטה ישנה דמ"ה לא ניחא לרש"י לפרש דבעולת עצמו כיון דקודם ביאה היתה ראוי לקיימה ע"ש וזה שלא תקשה הסוגיא דיבמות ובאמת דהתם פסק רב דמוציא בגט וכן פסק הרמב"ם בפרקים אלו יע"ש אך התמיה קיימת אמאי לא מוקי רש"י הך דביאה שלא כדרכה מאחר בממאנת דליכא ביאת זנות יע"ש במשנה למלך אמנם יראה לומר דודאי מבעולת עצמו קא קשיא ליה דנהי דלא קשיא ליה דכי תהיה משמע קודם ביאה יש לחלק והוא דאם נאמר דבהעראה לא מחשיבא בעולה הן לכ"ג הן לענין קנס דהערו בה עשרה בני אדם עדיין בתולה היא ומשלמין קנס ועל העראה לא משלם קנס וזונה ודאי דעשאה משעת העראה לר"א וא"כ ודאי דכי מתחלה חיוב קנס תו לא ראויה לו משא"כ לענין בעולה ודאי דלא מצינו לאוקמי בעולת עצמו דכיון דבהערה לא חשיבא בעולה כמו שנתבאר וא"כ קודם חיוב קנס עדיין מיקרי ראוי לו כנ"ל נכון לחלק ולא צריכנא למימר דבעולה מאחר אלא הוא בעצמו קודם לכן קודם ביאה זו דתו לא מיקרי ראוי' לו ואף דלענין כה"ג הוה בעולה מ"מ לענין קנס עדיין בתולה היא דבכהן גדול מרבינן מב' יתירא בבתוליה דהוה בעולה שלא כדרכה משא"כ לענין קנס דהוה עדיין בתולה וא"כ איכא לקיומיה בעולת עצמו שבא עליה קודם ביאה זו ולפ"ז לא יקשה מ"ש המשנה למלך דאמאי לא מוקי רש"י בממאנת יע"ש ואם נאמר דקושית רש"י מבעולת עצמו וכמ"ש דודאי לר"א עשאה זונה מבעולת עצמו דלא שייך הואיל וסופה להיות זונה תחתיו וכן כתבו התוספת בהדיא ביבמות (דף נ"ט ע"ב ודף ס"א):

ודע דלמאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה ודאי דליכא לאוקמיה דלא קשיא כלל מזונה דבאין בהדי הדדי לדידיה דלא חשיבה זונה אלא בהכ"ע ואז נתחייב ג"כ בקנס בהכ"ע כמבואר בפרק בן סורר יע"ש אלא דרש"י רוצה לפרש אליביה דכ"ע אפילו למ"ד העראה זו נשיקה דהוה זונה כו' ואח"כ מתחיל חיובא דקנס כו'. ואין להקשות איך שיהיה הוה דלא ככ"ע א"כ נימא דאתיא כר"א ולמ"ד העראה הכ"ע די"ל דודאי ניחא ליה לאוקמיה

אליביה דכ"ע אלא דר"א ודאי דלא תיקשי הניחא כו' דר"ע סובר בהדיא בהבע"י דאיזהו זונה כל שמופקרת לכל וכמ"ש המשנה למלך בהלכות איסורי ביאה פי"ח) דר"א ור"ע מחולקין דלר"א אפילו ביאה אחת ולר"ע דוקא בהרבה ביאות ויתבאר לקמן וא"כ ר"ש בן מנסיא דהוה תלמיד דר"ע כמ"ש התוספת בד"ה איכא בינייהו ודאי דלא שייך להקשות הניחא אבל זאת יצדק הניחא למ"ד הערוה זו הכ"ע כו'. ובזה יש ליישב הא דכתבו התוס' וא"ת הניחא כו' ואמאי לא הקשו הניחא דפנוי הבא על הפנויה כו' וגם לשיטתם יקשה ולפי מ"ש דר"ע פליג בהדיא ודוק היטב לפענ"ד:

או יאמר לשיטת התוספת שאנס בתולה גמורה ודאי דלא הוה זונה באונס כמ"ש השיטה ישנה הביאו המשנה למלך (בהלכות איסורי ביאה פרק י"ח) יעוין שם ורש"י אפשר דלרווחא דמילתא כתב כן דר"א הוא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה כו' ודוק:

ע"ש גמרא ומאי שנא דהוה עשה שאין שוה בכל כו' עכ"ל יאמר בזה דפריך ומאי שנא לאו דפריך לימא דחייבי עשה דכהונה דלא תפסי בה קידושין דעל כרחך חייבי עשה דכהונה תפסי בה קידושין דאל"כ כי תהיין לאיש שתי נשים במאי מוקים ליה כדפריך בקדושין ומסיק לבעולה לכ"ג ועל כרחך מוכח דקדושין תופסין בהן אימא יבמתו דכתיב דחייבי עשה עולין לחליצה ולא ליבום ולר"ע אליביה דר' ישבב דמרבי חייבי עשה דלא תפסי בה קידושין ופטורין מחליצה ויבום וע"כ יבמתו לחייבי עשה דכהונה וכגון חללה דחייבי עשה לראב"י דס"ל דיש חלל מחייבי עשה וכבר התבאר זה בחדושינו במסכת יבמות דהתוספת כתבו דחלל מחייבי עשה אינו לוקה עליה כו' יע"ש היטב וא"כ אצטריך יבמתו להכי דאי בעולה לכ"ג הוה חייבי לאוין דאלמנה לא יקח ואיך שיהיה מוכח דחייבי עשה דכהונה תפסי בה קידושין אלא דפריך דא"כ נימא כל חייבי עשה תפסי בה קידושין ומ"ש דנימא דוקא חייבי עשה דכהונה ומשני הנך שאין שווין בכל כו' ולפ"ז א"ש מה דהוה קשיא לן דכיון דלר"ע מוקי קרא דלא יקח ולא יגלה במסתבר טפי היינו דוקא שווין בכל א"כ אימא דגם חייבי לאוין דכהונה תפסי בה קידושין ולפי מה שכתבתי א"ש דר"ע מוקי קרא לאיסורא בכל גוונא אלא כי תהיין לאיש שתי נשים או יבמתו ע"כ דחייבי עשה דכהונה כו'. ולפ"ז א"ש דלהר"מ ז"ל שפסק דעל חילול זרעו אינו לוקה יע"ש (בהל' איסורי ביאה) יע"ש במגיד משנה א"כ תקשה לר"ע אליביה דר' ישבב דמרבי אפילו חייבי לאוין דאלמנה לכ"ג כו' אם כן לא יחלל זרעו למה לי זרעו דאי דיהא זרעו חולין השתא לקהל ישראל אסור לבוא לר"ע ואי דלוקה הא הר"מ כתב דאינו לוקה אלא ע"כ צריך לומר דר"ע ס"ל כראב"י דיש חלל מחייבי עשה וא"כ אצטריך לא

יחלל זרעו דיהא זרעו חולין בחייבי עשה דודאי בחייבי עשה דכהונה מודה ר"ע דקדושין תופסין בהן ודוק:

ובתוס' בד"ה הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס כו' ולר"ע ניחא דמפקא כו' היינו לר' סימאי ולר' ישבב אי לאפוקי מדר' סימאי קאתי. ומיהו אצטריך קרא לבעולה לכ"ג דלכ"ע קידושין תופסין בה ודוחק לומר דקרא אחדא קאי כמ"ש מהרש"א וא"כ דוקא אליביה דר' סימאי אבל ר"י אליביה דנפשיה לא ניחא דכיון דאיתרבי חייבי לאוין או עשה איתרבי הכל דאבעולה לכ"ג לא אתי דלא מסתברא לאוקמיה אחדא מילתא ומיהו אם נאמר דחללה מחייבי עשה וכמ"ש התוס' ביבמות דאינו לוקה עליה כו' א"כ איכא לאוקמיה קרא אתרתי אבעולה לכ"ג ולחללה דחייבי עשה ויתבאר לקמן (בדף ל"ג):

ומ"ש בספר פני יהושע אמ"ש מהרש"א ז"ל דלעיל ולו תהיה לאשה לאו מיותר חוזר ממ"ש למעלה דודאי דהנך מיתורא דקרא קדרישׁ וזה נראה דעת מהרש"א בכאן דקרא משתעי ולא יוכל לשלחה כל ימיו יע"ש ולפי זה א"ש מה דהוה קשיא לן לעיל לר"ע דמתניתין לקמן דדרישׁ אשר לא אורסה לג"ש א"כ ה"א לא דרישׁ והוה ד' קראי ואנן חמשה בעינן כמ"ש הריטב"א ז"ל י"ל דאליביה דר"ע דמתניתין סובר כר' ישבב אליביה דנפשיה א"כ כיון דאיתרבי חייבי עשה ה"ה חייבי לאוין וח"כ. ולר"ע דברייתא מוכח בלא"ה כמ"ש בספר פני יהושע מדאצטריך ארוסה כו' ש"מ דחייבי כריתות יש להן קנס. אלא דלפ"ז קשיא תפשוט דר' ישבב טעמיה דנפשיה קאמר וכמ"ש התוספת ומיהו אין זה קושיא דאיכא למימר דתלמודא מסופק אליביה דר"י אבל תנא דמתני' אליביה דר"ע סובר דלגמרי אמר דאין קידושין תופסין וה"ה דהוה מצי למימר ולתנא דמתני' מאי איכא למימר אלא דנקיט ר' ישבב דקאי אמילתיה דר"ע. ולפ"ז יש ליישב קושית התוספת דניפשוט דר"י אליביה דנפשיה דאל"כ מתני' דר"ג דאין בעילה אחר בעילה כמאן אתיא י"ל כתנא דמתניתין אליביה דר"ע. ומיהו הר"מ ז"ל דפוסק (בהלכות נערה בתולה פרק שני הלכה י"ו) דיתומה שנתארסה ונתגרשה קנסא לעצמה מנא ליה כיון דלדידן הילכתא דאין ממזר אלא מחייבי כריתות וממילא דקידושין תופסין ועל כרחך כמ"ש הריטב"א ז"ל דבתולת כו' והירושלמי דמוקי להך דהכי כר"ע דמתני' מכח הבא על בתו כמ"ש התוס' בסנהדרין (דף ע"ג ע"ב) יע"ש אפשר כמ"ש ונאמר דלא מספקא אי ר' ישבב טעמיה דנפשיה קאמר דודאי לדידיה טעמא דנפשיה קאמר:

אמנם כן דברי התוספת דכאן שגבו ממני ולא זכיתי להבין דבריהם הקדושים שהקשו לרש"י מנלן דמפקא מתני' כו' עכ"ל. הנה בירושלמי במסכת תרומה פרק האוכל תרומה מזיד איתא התם פלוגתא עלה דיה"כ כשבת דגרסינן התם תמן תנינן אין בין יה"כ כו'

מתני' רנב"ה ר"ש בן מנסיא אמר כרת כחייבי מיתות ב"ד כו' מה ביניהון חד אמר נערה נדה ביניהון וחד אמר אחות אשתו ביניהון לר"נ ב"ה אין הכרת פוטר אלא דומיא דשבת דאין היתר משא"כ נערה נדה ואחות אשתו דיש להם היתר וכו' ולר"ש בן מנסיא אף בכה"ג הכרת פוטר. ולפ"ז יש לתמוה מה שכתבו התוספת דהכל מודים ר"ש התימני ור"ש בן מנסיא ולאפוקי מדר"נ בן הקנה אדרבה לרנב"ה אין הכרת פוטר דהא נדה יש לה היתר ולר"ש בן מנסיא הכרת פוטר מן התשלומין דאף שיש אחריה היתר כו' ולשיטת רש"י אתי שפיר דהכי קאמר הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס היינו בשוגג דמודה ר"ש בן מנסיא דאיהו לשיטתיה דפירש בפסחים דהא דפוטר כרת מן התשלומין דוקא במזיד ולא בשוגג יע"ש (בדף ל"ב) ובמהרש"א ולא תימא דאין תופסין בה קדושין דהא הכל מודים בנדה דתפסי בה קדושין ולאפוקי מדר' נחוניא ב"ה כו' היינו מתני' מפקי מדר' נחוניא בן הקנה דקתני נמי הבא על אחותו כו' דאף דאין לה היתר קתני דפוטר כו' וה"ה דהוה מצי למנקט ולאפוקי מדר"ש בן מנסיא אלא דבלאו הכי מתני' דלא כרבי שמעון בן מנסיא כדמסיק דלאפוקי מהאי תנא ולפ"ז לא קשיא קושית התוספת דילמא דרבי קרא דאימא דקרא אתי לח"כ שיש להן היתר כגון אחות אשתו ומיהו נערה נדה ליכא למימר דלא אצטריך קרא דקדושין תופסין בה ולא יסבור רש"י כסברת התוס' דדוחק לאוקמיה קרא אחדא מילתא אאחות אשתו לחוד דמ"מ מוקמינן ליה לאחות אשתו ושפיר מפקי מתני' מדר' נחוניא בן הקנה ואין להקשות דילמא מתני' בשוגג כבר ישבו בספר פני יהושע יע"ש ושיטת התוספת דכתבו בפסחים דאף בשוגג סובר ר"נ ב"ה דח"כ פוטרין מתשלומין כמו חייבי מיתות ב"ד שוגגין צ"ל הא דקאמר בגמרא הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס לר"ש בן מנסיא אף דסובר דחייבי כריתות כחייבי מיתות ב"ד מ"מ הא רבי קרא כקושייתם ומכל מקום מה שכתבו התוספת דאפשר דר"ש כו' הא בהדיא סובר ר"ש בן מנסיא דחייבי כריתות כחייבי מיתות ב"ד סוף דבר שדברי התוס' צריכין אצלי תלמוד ממקום אחר ודוק היטב:

דף ל:

בתוספת בד"ה לאביי פטור תרומת חמץ כו' עכ"ל הא דלא ניחא להו לפרש האוכל חמץ של הקדש במועד דלא מעל היינו דאחמץ מזיד היה דמשמע להו דבחדא גווני מיירי כמו ששגג בהקדש ה"ה בחמץ ומזה דלא תקשי להו הכי בפשיטות בתרומה אמאי במזיד פטור נימא כיון דגלי גלי דבעלמא אמרינן לר"נ בפירוש שוגג כמזיד בין במיתה בידי שמים וכן בכרת וכיון דגלי בתרומה לענין שוגג דחייב ה"ה במזיד אלא דלא אמרינן

כן דודאי בשוגג דגלי גלי ובמזיד לא גלי אבל ממיתה לכרת שפיר אית לן למימר דגלי במיתה והוא הדין בכרת יע"ש בפסחים:

ודע דהתוספת בפסחים (דף כ"ח ע"א) תירצו עוד תירוץ אחר דר"נ לא ס"ל כרבי ובאמת יש להקשות מאי ס"ד מעיקרא להקשות אימא דר"נ לית ליה כרבי אלא כרבנן ובכאן לא זכרו כלום מזה והנראה בזה דיש להקשות אהא דכתבו התוספת דבתרומה כיון דגלי גלי דמאי גילוי איכא דאימא הא דאמרה תורה דהאוכל תרומה בשוגג דחייב לשלם משום דמכי עידניה דאגבי' קניא ולא באין כאחד ומאן נימא דהתורה חייבתו בתחב לו חבירו לתוך בית הבליעה שהוא בדרך רחוק אבל יאמר בזה דמדחייב חומש וחיוב החומש אינו בא אלא על אכילה דכי יאכל פרט למזיק וא"כ אמאי חייב כיון דתשלומין ומיתה באין כאחד אלא ודאי כיון דגלי גלי ולפ"ז יש להקשות אמאי לא אמר בגמרא דאיכא בנייהו איפכא בזר שאכל תרומת חמץ בפסח לאביי חייב בשוגג כיון דגלי במיתה בידי שמים ה"ה בכרת ולרבא פטור דלרבא לא גלי במיתה בידי שמים וא"כ בכרת פטור דלא שייך כיון דגלי גלי. ולא צריך לדחוקי בדרך רחוק בתחב לו חבירו לתוך בית הבליעה ואי דמתני' דפסחים דקתני התם האוכל תרומת חמץ בפסח דבשוגג חייב ע"כ אי לפי מדה משלם דפלוגתא הוא התם או כר' חגא מדרומאה דאייתי מתני' בידיה דחייבי מיתות שוגגין חייבין בתשלומין אלא ודאי דשאני תשלומי תרומה דכפרה נינהו. משא"כ לתירוץ שני שכתבו התוספת בפסחים דר"נ לא סבירא ליה כרבי וא"כ ע"כ דאמרינן כיון דגלי גלי א"כ אמאי לא אמר א"ב הא כו' ולכך לא הביאו התוספת כאן תירוצא שנית שכתבו בפסחים:

והנה ראיתי לבאר בכאן דברי הר"ם בפירוש המשניות בפסחים (דף ל"ב) שיש לתמוה הרבה בדבריו וכבר הרעישו עליו בעל התי"ט בפסחים וזה לשונו האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים ובפירוש המשניות וז"ל כבר קדם לך העיקר במסכת מכות כל הלוקה אינו משלם ולכך פטור מן התשלומין ופטור מדמי עצים שיעורו דלא תימא שנחשוב לחמץ זה כאילו הוא עץ בעלמא קמ"ל שהחמץ בפסח אסור בהנאה עכ"ד הקדושים והתי"ט תמה עליו במסכת פסחים יע"ש ואני אוסיף להפליא אם כדבריו למה מוקי גמרא מתני' כר"נ ב"ה אמאי לא מוקי מתני' כר"ע שהזיד במלקות דחמץ ועוד שסותר עצמו דמתחלה כתב דבשוגג פטור משום שהזיד במלקות וע"כ דאי חמץ בפסח מותר בהנאה ואח"כ כתב דפטור מדמי עצים דחמץ בפסח אסור בהנאה ועיין שם בתי"ט. והנה קושיא ראשונה יש ליישב דודאי מצי לאוקמיה מתני' אליביה דכולי עלמא שהזיד במלקות אלא דא"כ תיקשי ליתני חמץ

חולין של חבירו כו' כמו שהקשה רש"י ז"ל אבל לשיטת התוספת ז"ל יאמר בזה דודאי שהזיד במלקות אלא דקשיא א"כ ליתני חמץ חולין של חבירו ולכך אמר דמתני' ר"נ ב"ה הוא דכרת פוטר אף בשוגג מתשלומין וא"כ אף בשוגג הוה למיפטר כו' ולכך תני דוקא בתרומת חמץ דלכך בשוגג חייב או כיון דגלי גלי או דשאני תרומה דתשלומי כפרה נינהו כמ"ש התוס' (בדף כ"ח) יע"ש היטב ואה"נ הא דקאמר בגמרא ר' נב"ה הוא הכי היינו שהזיד במלקות ואפ"ה ע"כ מתני' רנב"ה דאל"כ ליתני חמץ חולין של חבירו כו'. אלא דלא ידענא מי הכריחו להר"מ ז"ל לפרש דהזיד במלקות ולא שהזיד בכרת כו'. ואפשר דלענין הילכתא כתב כן דנ"מ נמי לדידן. ומה שיש להקשות מה שכתב דהזיד במלקות דחמץ ולא בהזיד במלקות תרומה וכן הקשה התי"ט ז"ל י"ל דהנה יש להקשות במתני' דקתני פטור מתשלומין ומדמי עצים מה לי תרומה טהורה או תרומה טמאה לפרש"י יע"ש אלא יאמר בזה דאשמעינן רבותא בזה דאף דהוה תרומה טמאה והקדישה קודם הפסח דהוה אמינא דאין איסור חמץ חל על תרומה טמאה בשלמא בתרומה טהורה שפיר מצי חייל איסור חמץ בפסח דהוה איסור מוסף דמתחלה קודם היתה אסורה לזרים ומותרת לכהן משא"כ כשבא הפסח מיגו דאיתוסף איסורא על כהנים כו' ושפיר מצי חייל איסור חמץ משא"כ בתרומה טמאה דבלא"ה אסורה לכהנים הוה אמינא דלא חייל איסור חמץ בפסח וא"כ אף בהזיד בחמץ חייב תשלומין קמ"ל דמצי חייל דאיסור חמור הוא לשיטת התוס' דאיסור הנאה לא הוה איסור מוסיף כמ"ש בחולין (דף ק"א ע"א) יע"ש והנה ע"כ דמתניתין מיירי שהזיד בחמץ דאל"כ שהזיד בתרומה הדרא קושין לדוכתיה למה לי מדמי עצים דאפילו אי לא יחול איסור חמץ הא חייב מלקות משום איסור תרומה כו'. ומתני' מיירי כו' דחייב דהוה כולל דמיגו דחייל איסור חמץ אשאר חתיכות חייל נמי אתרומה כו' והנה אם נאמר דמתני' לאו ר"י הגלילי הוא וטעמא דבמזיד פטור משום דלפי דמים משלם א"כ יקשה למה לי במתני' ומדמי עצים מה לי תרומה טהורה או תרומה טמאה והנה לזה כתב הר"ם דלפי מה דס"ד דמוקי למתני' דחמ"פ אסור בהנאה ולכך במזיד פטור ע"כ הא דקתני ומדמי עצים שיעורו דלא תימא נחשוב כעץ בעלמא הרצון דלא תימא דחמ"פ הוה שריפה וכל הנשרפין אפרן מותר וישלם דמי עצים מיהת לכך אמר דחמץ מן הנקברין דהילכתא כחכמים דמפרר וזורה לרוח זה שכתב שעורו כו' היינו כדי ליישב דבריו הראשונים ודוק היטב:

ע"ש בתוספת בד"ה מכי עידניה דאגביה קניא כו' אמתני' דפסחים דקתני במזיד פטור מתשלומין כו' עכ"ל והנה במתני' דהתם היה אפשר לומר שהזיד במלקות וכמו שכתב הר"מ ובאין כאחד דמכי עידניה דאגביה קניא וחייב באחריות ועובר עליו בבל יראה ובל

ימצא כמו שכתבו התוספת בפסחים (דף נ"א ע"א) יע"ש וא"כ חיוב מלקות ותשלומין באין כאחד ולכך פטור מתשלומין והא דמוקי כר"נ ב"ה כבר כתבתי לעיל דאל"כ ליתני חמץ חולין שלחבירו כו' ואי דאבל יראה אין לוקין עליו י"ל דלשיטת הר"מ לוקין על בל יראה שכן כתב בהל' חמץ ומצה קנה חמץ או חמצו חייב משא"כ לשיטת התוספת בפסחים (דף כ"ט ע"ב) שכתבו דבל יראה ניתק לעשה ואין לוקין עליו הוקשו להם שפיר ודוק:

דף לא.

הכי לא מצי לאהדורי והכי מצי לאהדורי הא דאמר לעיל כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו ופריך אי דמצי לאהדורי ניהדר ופרש"י ומשעה דלא אהדרי' חייב כו' היינו כפי תירוץ זה דהיכא דמצי לאהדורי דחייב דחיוב מיתה בא לאחר מיכן משא"כ ללישנא קמא דאמר הכי אי אפשר להנחה בלא עקירה כו' הא ודאי דלא אפשר לאכילה בלא הנחה בפיו שוב מצאתי בריטב"א שכתב כן ונהנתי ולפ"ז איכא בינייהו נמי בתחב לתוך פיו של חבירו אלא דנקיט במאי דקאי ביה:

ובתוס' בד"ה שעקירה צורך הנחה היא כו' קשה דאמרינן במרובה גבי גנב ומכר בשבת דפריך מכי מטי כו' דלא מפליג בין דמצי לאהדורי או לאו תדע כו' עכ"ל לכאורה יאמר דלא מפליג תדע כו' רצה לומר דלא תליא מילתא במצי לאהדורי דאל"כ לאשמעינן רבותא טפי כו' ועל זה הקשה מהרש"א דפשיטא דאל"כ מאי איכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא. אמנם במה שכתב דר' ירמיה כו' לא היה צריך לזה אלא דאימא דהיכא דלא מצי לאהדורי כולי עלמא מודו דפטור וכן כתב מהר"ם שיף ז"ל יע"ש אבל יאמר בזה דודאי אי דהיכא דלא מצי לאהדורי לכ"ע פטור א"כ אמאי פליג לישנא קמא אלישנא בתרא כיון שזה סברא פשוטא היא זו מלומר דפליג אר' ירמיה וסוף סוף לא מיתוקמא מילתיה דר' אבין ככ"ע וא"כ הוה ניחא הך דב"ק אלא על כרחך לישנא קמא ס"ל דאין חילוק אבל כתבו דמדר' ירמיה על כרחך מוכח דיש לחלק מדלא קאמר רבותא אפילו היכא דלא מצי לאהדורי כו' על זה כתבו דליכא שום רבותא ללישנא קמא בין מצי לאהדורי או לא מצי לאהדורי מדלא נקט נמי ר"א הך רבותא אפילו במצי לאהדורי כנ"ל בכוונת מהרש"א ז"ל ועיין בספר פני יהושע שכתב ג"כ מזה קצת ודוק:

דף לא:

הבא על אחותו ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו כו' עכ"ל הנה ר"י פירש דקושיא הוא על מתני' דהכי דהמקשה היה סבור דמילקא לקי ממונא לא משלם כמו דמצינו דסמיך ליה ארבעים יכנו כמו שאמר ר"י לקמן. ור"ת סובר דאמתני' דהכי לא קשיא דאימא ממון משלם כן היה סובר המקשה דגמר מעדים זוממין וחובל בחבירו אלא דאמתני' דמכות קשיא ליה והיינו כמ"ש בספר פני יהושע וכן כתב הריטב"א עלה דההיא וז"ל לא אמתני' דהכי קא קשיא ליה דהא רבי קרא אלא אמתני' דמכות קשיא כו' עכ"ל והיינו כמ"ש בספר פ"י דהמקשה היה סבור דממון משלם דאל"כ אין כאן קושיא דאימא הכי בלא אתרו ביה ולא רביי' קרא אלא היכא דלא אתרו ביה ומשום דלא תימא דבעינן אשה הראוי לו כו' אבל באתרו ביה דלוקה כו' אלא ע"כ דהמקשה היה סבור כו'. אמנם יקשה דא"כ מאי פריך אח"כ מנא ליה לעולא הא אלימא כו' א"כ לא קשיא מתחלה כלל הך דמכות כיון דאיהו סובר דמילקא לקי כו' אם לא שנאמר דמקשן אחר הוא אבל זה דוחק אמנם נראה לומר בזה לפי דבריו בסמוך שם בספר פני יהושע שכתב וז"ל דיש ליישב שיטת ר"ת דע"כ עולא לית ליה דריש לקיש דחייבי מלקות שוגגין פטורין מתשלומין דמכה מכה נימא דאתיא כתנא דלא דריש מכה מכה ואי דרשע רשע ע"כ עולא לא ס"ל לכ"ע רשע רשע מדאוקי פלוגתא דר"מ ורבנן במכות כו' וא"כ נילף ג"ש דהוא עדיף מבנין אב כו' עכ"ל יע"ש היטב וא"כ להמקשה דפריך למאן דאית ליה ג"ש דרשע רשע ודאי דלא תיקשי הך דהכא ואין חילוק בין אתרו ללא אתרו ביה אבל אמתני' דמכות קשיא ליה שפיר דאמאי לוקה דודאי תרי רשעות לא עבדינן ואי דלוקה ואין משלם הא התורה רבתה כו' ובזה יש ליישב דברי הריטב"א שכתב לאו אמתני' דהכי קשיא דהא רבי קרא ומאי בכך ודאי דלא רבי אלא בלא אתרו ביה וכך היה לו לכתוב דאימא דמתני' בלא אתרי ביה אלא לפי מ"ש א"ש דודאי המקשה היה סובר דמילקא לקי ממונא לא משלם אלא דהכי רבייה קרא דאין חילוק דחייבי מלקות שוגגין נמי פטורין אלא ההיא דמכות קשיא ליה ולקמן יבואר עוד מזה:

והנה הא דמקשה הך שתי משניות אהדדי היינו כמ"ש הריטב"א ז"ל דאי ר' יצחק קשיא רישא ואי רנב"ה קשיא אחותו ואי ר"מ קשיא בתו כמו שמסיק הגמרא לקמן (בדף ל"ה ע"ב) יע"ש ובריטב"א ולשיטת הר"מ דכל חייבי לאוין אינן לוקין עד שיקדש ויבעל על כרחך פריך הכי לאביי כמו שיתבאר לקמן (בדף ל"ה) דאיהו לית ליה הך דאל"כ אין כאן קושיא דאל"כ אימא מתני' ר"י דחייבי כריתות אינו בכלל מלקות ארבעים ורישא בממזרת נמי לא תיקשי ליה אלא לאביי פריך דאיהו אית ליה דחייבי לאוין בלא קידושין

נמי לוקה כמו שיתבאר לקמן והר"מ פסק כרבא דהילכתא כוותי'. ובזה מ"ש בספר פני יהושע דמרישא אין קושיא דלשיטת הר"מ יע"ש וז"א דא"כ גם מסיפא אין קושיא דאימא ר"י דח"כ אין בכלל מלקות ארבעים כו' אלא דנקיט הבא על אחותו דהוא רישא דמתני' במכות כמ"ש התוס' ואמנם יצטרך ג"כ לקושי' דאי ר"י קשיא ממזרת ואי ר' נב"ה קשיא אחותו כו'. ואולי אפשר דקושית המקשן כאן מהבא על אחותו דלא נראה לו שתחלוק הך סתמא אסתמא דמכות וכעין זה כתבו התוס' בריש ג"ה דהקשו התוס' דלימא דאין איסור חל על איסור דאין נראה לו שתחלוק הך סתמא אסתמא דכריתות יע"ש וכהנה רבות ולא יצטרך לצירוף אי ר"י קשיא ממזרת והא דקאמר לקמן אי ר"י כו' היינו בדוחק ודוק לפענ"ד:

ובתוס' בד"ה ורמינהו כו' היינו לרבנן דפליגי עליה דר"מ וסברי דאין לוקה ומשלם ואי כר"נ קשיא נמי האי כו' כמ"ש הריטב"א ויש להקשות מ"ש הריטב"א שכתב דעיקר הקושיא אמאי דלוקה והיינו ההיא דמכות וכתב דאי ר"י כו' לא ידענא היאך יאמר זאת דהא מתני' דהתם על כרחך לא אתיא כר"י יע"ש. ועיין בספר פני יהושע שכתב לשיטת ר"י לא קשיא כלל מרישא אלא לשיטת ר"ת וא"ש לשיטת הר"מ ז"ל יע"ש היטב:

ומלבד זאת אני אומר לשיטת ר"ת וריטב"א דאמתני' דמכות קא קשיא ליה כנראה מדברי הריטב"א שם יע"ש אימא דמתני' דהתם אתיא כאידך תנאי דסבירא להו דאין משלם קנס אלא באשה הראויה לו ושפיר לקי עליה אלא דסתמא אסתמא פריך כמה שכתבתי לעיל דאין נראה לו שיחלוק הך סתמא אסתמא דמכות ודוק לפענ"ד:

דף לב.

גמרא אמר עולא לא קשיא כאן באחותו נערה כו' הקשה הגאון הגדול מוה' דוב בפתיחה לספר פני יהושע לשיטת התוס' דבהעראה לא נתרבתה לקנס א"כ מאי קושיא אמתני' דמכות דנתחייב במלקות משעת העראה ותי' דקשיא ליה דא"כ ניתן להצילו בנפשו בח"כ ולית מלקות אלא צ"ל דמשעת העראה הוא דפגמה וחייב מלקות לאחר מיכן א"כ חיוב מלקות ותשלומין באין כאחד עכ"ל ולפי זה יש להקשות מאי מקשין התוס' דמרישא דהבא על הממזרת הוה מצי למיפרך ממתני' אליביה דמאן מקשין אי לפי' ר"י הא רבי הקרא ואי לפירוש ר"ת דאמתני' דמכות קא קשיא ליה כמו שיתבאר בסמוך וכמ"ש בספר פני יהושע יע"ש היטב ודאי דלא תקשה מחייבי לאוין דכבר נתחייב מלקות בהעראה אבל מח"כ פריך שפיר והנה י"ל דהמקשה דהכא לא אסיק אדעתיה

דרבי קרא דא"כ אימא מתני' דהכא כר' יצחק אתיא כו' וע"כ דקשיא ליה מממזרת כמ"ש הריטב"א ועכ"ז צריך עיון ודוק לפענ"ד:

והנה ראיתי לבאר כאן סוגיא דפרק בן סורר ויש בכאן שלש שיטות והנני מבארם הוא שיטת ר"ת וריב"א ושיטת רש"י ז"ל ושיטת יש מפרשים שהביאו התוספת בפרק בן סורר (דף ע"ג) כמו שיתבאר לקמן בעזה"י שיטת רש"י ז"ל בפרק בן סורר (דף ע"ג ע"ב) בהא דאמר ואמאי והא ניתן להצילו בנפשו ומשני משעת העראה הוא דפגמה וקנסא לא משלם עד גמר ביאה ופירש"י שאין קנס בהעראה למאן דאמר העראה זו נשיקה. אלא למ"ד העראה זו הכ"ע מאי איכא למימר כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה עכ"ל נמצינו למידין מדברי רש"י ז"ל דלמ"ד העראה זו הכ"ע משלם קנס בהעראה ולמ"ד העראה זו נשיקה לא מיחייב אלא בהכ"ע ולכ"ע בהכ"ע משלם קנס. ור"ת ז"ל פירש שם בסנהדרין וביבמות (דף נ"ט ע"ב) דאף למ"ד העראה זו נשיקה חייב בהעראה אלא דמ"מ לא תיקשי והא ניתן להצילו בנפשו דמ"מ חייב אח"כ בקנס יע"ש היטב ושיטת יש מפרשים שהביאו התוספת דאין משלם קנס בהכ"ע אלא בגמר ביאה. ובספר פני יהושע בפתיחה הקשה הרב הגאון הגדול מוה' דוב לשיטת יש מפרשים מאי מקשה הגמרא כאן מההיא דאלו הן הלוקין והא אין מלקות וקנס באין כאחד דמלקות מתחיל מיד בהעראה וקנס לא מיחייב אלא בגמר ביאה ותי' דבהעראה מתחייב מיתה דרודף הוא אלא בגמר ביאה ובאין תשלומין ומלקות כאחד ומשני ביתומה ומפותה דלית בושת ופגם דמחלה דאי לא מחלה מיחייב בהעראה בושת ופגם אפילו אי קנס לא מיחייב בהעראה דחובל הוא ודמיא לשאר חבלות ולכך הוצרך ביתומה וקנס אע"ג דלא מחיל מלקות משעת העראה דליכא חיוב מיתה דמפותה היא ולאו רודף הוא עד כאן תוכן דבריו אמנם כן יקשה דא"כ אמאי איצטריך לאוקמיה בשוטה ומפותה ואחותו בוגרת ואפילו אי שוטה ומפותה ואחותו נערה נמי א"ש דלית בושת ופגם וצער וקנס לא מתחיל אלא בגמר ביאה לשיטת היש מפרשים וממון ומלקות לא באין כאחד כמ"ש הוא לעיל ומזה הוכיחו התוספת דתלמודא דידן לא סבר הך דירושלמי דקנס לא מחיל דאל"כ היאך מוקי לה ביתומה ואי כמ"ש הוא לוקי מתניתין בשוטה ומפותה ואמאי הדר ביה ממאי דהוה אמר ביה מעיקרא ובאמת לשיטת י"מ צ"ע אמאי לא מוקי באחותו נערה ובשוטה ומפותה. ובזה אפשר ליישב מ"ש רש"י ז"ל דלא גרסינן שוטה מצי מחלה כו' והריטב"א ז"ל כתב דגרסינן ליה ומבין שניהם נלמוד דשוטה מצי מחלה דמשמע לפי' רש"י דאי גרסינן שוטה נמי א"ש ואמאי הא לא מצי מחלה אלא ש"מ דסבירא לרש"י דמצי מחלה כיון דמדעתה עבדה וא"כ גם בקטנה הדין כן ומיהו במשנה למלך בפרק

שני מהלכות נערה בתולה הלכה י"ג נסתפק בזה יע"ש ועיין בחדושינו לקמן בפרק נערה יע"ש ולפי שיטת י"מ אפשר לומר דשפיר גרסינן ליה ואף דלא מצי מחלה מ"מ קנס אין מתחיל אלא בגמר ביאה כו' אלא דלמה לי כן דאפילו בלא שוטה נמי לשיטתייהו ומיהו רש"י ז"ל אינו סובר כשיטת י"מ כמו שכתבתי לעיל ודע שמה שהקשו התוספת כאן דמרישא מחייבי לאוין הוה מצי למיפרך היינו לשיטת ר"ת שם דעיקר קושיא ממתניתין דמכות ואי דמצי לאוקמיה בהעראה י"ל דלר"ת משלם קנס בהעראה ומקשין שפיר ומה שלא יקשה לפרש"י לוקמיה בנשיקה דקנס לא משלם אלא בהכ"ע לשיטת רש"י כבר כתב המשנה למלך (בהל' איסורי ביאה פרק י"ז הלכה י"ג) בד"ה נחזור לענינו דמוקי אליביה דהילכתא דהעראה זו הכ"ע יע"ש:

ודע דמהרש"א ז"ל במסכת יבמות (דף כ"ט ע"ב) עלה דהך מילתא שהקשו התוספת לשיטת י"מ מאי קאמר בסנהדרין אלא למ"ד הכ"ע מאי איכא למימר ומאי קושיא הא אינו משלם אלא על גמר ביאה הקשה מהרש"א ז"ל הא לשיטת ר"ת יקשה זאת מאי קושיא דלא מחייבין אהכ"ע דקים ליה בדרבא מיניה ומחייב קנס אגמר ביאה ותירוץ דלר"ת לא מיחייב קנס אגמר ביאה כיון דהוה בעולה והנה דבריו נכונים עד מאד דבשלמא לשיטת יש מפרשים דלא מיחייב קנס בהכ"ע אם כן גזירת הכתוב הוא דמחייב אגמר ביאה אף דהוה בעולה משא"כ לשיטת ר"ת דמחויב קנס בהכ"ע א"כ מצינו למימר דעל גמר ביאה תו לא מיחייב קנס דהוה בעולה וא"כ היכא דלא מיחייב בהעראה כגון רודף תו לא מיחייב בגמר ביאה ובמשנה למלך כתב שם דלא נכנסו דברי מהרש"א באזניו (בהל' איסורי ביאה פרק י"ז הלכה י"ג) בד"ה אלא שקשה יע"ש ולא ידעתי על מה:

הן אמת שמכאן מוכח דגם בגמר ביאה שייך חיובא דקנס דאל"כ קשה מאי פריך דלוקה התם ומשלם לשיטת ר"ת דעיקר קושית המקשן אמתני' דמכות כמו שכתב בספר פני יהושע וכמ"ש לעיל דאימא דלוקה אסוף ביאה דליכא חיובא דקנס ולכך לוקה כו' אלא ודאי דחיובא דקנס שייך גם בגמר ביאה ולכך פריך שפיר אמאי לוקה כיון דאכתי חיוב תשלומין עליו תו אין לוקה כו' ומוקי לה באחותו בוגרת וא"כ הדרא קושין לדוכתיה דגם לשיטת ר"ת יקשה מאי פריך אלא למ"ד הראה זו הכ"ע מאי איכא למימר ואמאי לא דמשלם קנס על גמר ביאה ואולי מפני זה כתב המשנה למלך דלא נכנסו דבריו באזניו ומה שהקשה המ"ל דאמאי לא מוקי בנשיקה דאי דרודף דמחייב מיתה אהעראה אלא בהכ"ע וא"כ חייב קנס זה אינו דלוקי במפותה ותו לא ובנערה ומיהו בשוטה ג"כ דב"ופ משלם אף בהעראה בנשיקה ומיהו ז"א דאפשר דאינו משלם בושת ופגם אלא בהכ"ע דמשיר בתולים יע"ש היטב. אמנם כן יש להקשות לעולא באחותו בוגרת ולא מוקי להך

מתני' דהכי בבעולה דתו לא צריך לאוקמיה אלא במפותה בשוטה דליכא בשו"פ ולא בבוגרת ומפותה דצער ליכא אפילו באונס כמו דמסיק לקמן גבי חבטה על גבי שיראין יע"ש היטב. ודע דהרא"ש ז"ל דסובר דבהכ"ע אם לא השיר בתולים שבא בהטיה אינו משלם קנס מוקי ההיא דירושלמי בבאו עליה עשרה בני אדם והערו בה דכולם משלמין קנס דהעראה בהכ"ע אליבא דהלכתא ולא היה שם השרת בתולים משא"כ להמשנה למלך ע"כ מוקי ההיא דירושלמי למ"ד העראה זו נשיקה ומשלם ג"כ קנס בנשיקה כפי' התוספת ר"ת וריב"א יע"ש היטב במסכת יבמות (דף נ"ט ע"ב) ובפרק בן סורר (דף ע"ג ע"ב):

שוב ראיתי (בהלכות איסורי ביאה פרק י"ז הלכה ט"ו במשנה למלך) בד"ה וא"ת כיון דלכ"ע כו' שכתב בשם הרשב"א ז"ל וא"ת מכי הערה בה נתחללה ושוב הוה חללה וי"ל דיש מפרשים דבביאה אחת לא נעשית חללה כו' וכבר התבאר זה לעיל במסכת יבמות וא"כ הא דאמר בקדושין (דף ע"ז) כהן הבא על אחותו כו' חזר ובא עליה כו' ה"ה אם גמר ביאתו אם נאמר דביאה אחת עושה שתי איסורין וא"כ ע"כ הא דתני התם אלמנה חייב אחת ומסיק משום שם אחת ואי בגמר ביאתו ודאי דחייב נמי משום חללה כקושית הרשב"א דביאה אחת עושה שתי איסורין כו' ועל כרחך צריך לומר דלא גמר ביאתו אלא הערה דהכ"ע וא"כ קשיא ליה דומיא דמתני' דלא איירי אלא בשלא גמר ביאתו או מאלמנה גופא קא קשיא ליה דמשמע ליה אף מן האירוסין ואם כן מצינו לומר כשיטת ר"ת וכמה שכתב מהרש"א דלר"ת לא משלם קנס בגמר ביאה ואפ"ה פריך שפיר מהך דמכות דמסתמא מיירי מתני' בחד גוונא דומיא דאלמנה דמיירי בלא גמר ביאתו ה"ה אינך כו':

ודע שמה שהקשה הרשב"א דמכי הערה נתחללה וא"כ הוה חללה כו' אמאי לא מוקי לי' בשלא עשה כי אם הערה לחוד ואפשר דקושייתו למאן דאית ליה דלא משלם קנס בהערה כי אם בגמר ביאה משא"כ לשיטת ר"ת וריב"א דס"ל דמשלם קנס בהערה אין כאן קושיא דמיירי שלא עשה כי אם הערה ושפיר מצינו למימר דבהערה נתחללה ואם גמר ביאתו תו הוה חללה וע"כ מתני' דמכות דקתני אלמנה ע"כ בשלא גמר ביאתו ומסתמא בחד גוונא מיירי מתני' ושפיר מקשה כמ"ש לעיל. ומיהו אפשר לומר דקושית הרשב"א אף אם נאמר דמשלם קנס בהערה דתיקשי התם בהא דאמר א"ב בעולה לכהן גדול הניחא למ"ד הערה זו הכ"ע אלא למ"ד הערה זו נשיקה מכי הערה בה נתחללה כו' ושוב כשעשה הכ"ע דלא משלם קנס אלא בהכ"ע הוה חללה כו' ומיהו ז"א דהמ"ל

כתב דלכ"ע אינה אסורה בנשיקה לחוד והוה בתולה אף למ"ד העראה זו נשיקה ועוד דלר"ת משלם קנס אף בהכ"ע כמ"ש לעיל וא"ש ודוק היטב:

והנה מה שאמרו ביבמות (דף ס' ע"א) דיש חלל מחייבי עשה כו' במאי קמפלגי דלראב"י יש חלל מחייבי עשה ואיך משכחת זאת והא אין אשה מתעברת בהעראה אלא בגמר ביאה וא"כ ע"כ שגמר ביאתו ומכי הערה בה נתחללה והוה לה תו חללה והוה חייבי לאוין אם נאמר דביאה אחת עושה שני איסורין וי"ל דכבר כתבתי בחדושינו במסכת יבמות דמוכח סברת ריב"ם שכתבו התוספת דחללה מחייבי עשה אין לוקין עלי' כו' וא"ש. ודע דנחלקו הר"מ והר"א ז"ל בדיני זונה וחללה (בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה) והר"א ז"ל סובר דכל שיש קדושין לא לקי עליה אלא פסולה כו' ומשכחת חלל מחייבי עשה שבא עליה אח"כ ה"כ דאי עשאה זונה מחייבי לאוין דלא נעשית זונה או יאמר דזונה מחייבי עשה אין לוקין עלי' אלא עשה הוא דאית בה וא"כ בכהן הדיוט שנשא מצרית שנית דלא יחלל זרעו לא קאי עליה כמ"ש המ"מ (בהלכות איסורי ביאה) דלא נתקבלה ג"ש לא לענין מלקות ולא לענין לאו אלא לענין איסור כו' ודוק היטב:

ובתוס' בד"ה אלמא קסבר עולא כו' וא"ת דרבייה קרא ור"ת כו' עכ"ל לשיטת ר"ת קאי הקושיא לעיל אמתני' דמכות ועיין בספר פני יהושע. אמנם יקשה הא דאמר לקמן אי ר"י קשיא ממזרת משמע דאמתני' דהכי קשיא ולפי דברי ר"ת לא קשיא כלל דרבי קרא ואמתני' דמכות ליכא לאקשוי דאימא דאתיא כאידך תנאי דסבירא להו חייבי לאוין וח"כ אין להן קנס ואבושת ופגם מילקא לקי ממונא לא משלם דלא רבי קרא או יאמר ביתומה ומפותה כמ"ש לעיל ואחרי זאת מצאתי לספר פני יהושע שכתב כן יע"ש שכתב ולקמן יבואר ושם לא ביאר מזה אלא ר"ע דברייתא יע"ש. ומ"ש דאימא כר"ע דברייתא ואייתר ליה בתולה כו' לא ידענא אפילו אי לא אייתר נמי א"ש דכיון דמרבינן חייבי לאוין ה"ה חייבי כריתות דחייבי לאוין נמי אין קידושין תופסין בהן ויבואר לקמן בעזה"י וע"כ יאמר כמ"ש הריטב"א והבאתיו לעיל דלר"ע נמי לא מיותר אלא תרי יע"ש היטב. והנה לשיטת ר"ת ע"כ יאמר דלר"ע ודאי דרבי קרא כיון דשמעינן חייבי לאוין כו' כמ"ש התוס' לרבנן כו' וכמ"ש לעיל דהיינו אי ר' ישבב טעמיה דנפשיה קאמר וכמ"ש דתנא דמתני' הכי ס"ל יע"ש לעיל אלא ע"כ דהוה לשנוי בלא אתרו ביה ודעת ר"ת בזה הוא נכון עד מאד ולקמן דפריך אי ר"י קשיא ממזרת א"ש דלא ניחא למימר דסבר כר"ע דמסתמא ס"ל כרבנן כמ"ש התוספת שם יע"ש היטב ודעת ר"י נמי א"ש דמקשה לקמן אי ר"י קשיא ממזרת דאין לומר דרבייה קרא דא"כ תיקשי חייבי כריתות מנלן וכן מצאתי במהר"ם שיף ז"ל ודברי מהרש"א ז"ל יבואר במקומו בעזה"י ומיהו יש להקשות אימא דמתני'

דהכא כר"ע לשיטת ר"י וכן לקמן מאי פריך אימא כר"ע דרבי' קרא אליביה דר"י אי טעמיה דנפשיה קאמר ואף דהגמרא מסופק אי טעמיה דנפשיה קאמר מ"מ מאי קשיא לעולא דאימא לעולא פשיטא ליה דר"י טעמיה דנפשיה קאמר ובפרט שמשנה דאין בעילה אחר בעילה מסייע ליה כמ"ש לעיל ומ"ש בספר פני יהושע דאימא מתני' כר"ע דדריש אשר לא אורסה ואייתר ליה חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין וחד לח"כ עכ"ל יש להקשות לר"ע בלא"ה א"ש כמ"ש התוספת דלדידיה חייבי לאוין וח"כ כי הדדי נינהו לענין תפיסת קידושין אלא יאמר זאת אי ר"י אליבא דר' סימאי אמר כתב כן והתוספת ז"ל נקטו מילתא דפשיטא אליביה דרבנן ועיין עוד לקמן (בדף ל"ה ע"ב) יע"ש בעזה"י:

בא"ד דא"כ חייבי כריתות מנלן דחד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין כו' עכ"ל הנה לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל דכל מי שבא ביאה בזנות לוקה משום קדשה כמו שכתב ריש הלכות אישות ועיין בהל' מלכים בלחם משנה שם ואף דבהל' (נערה ובתולה פרק שני) משמע שם דאינו לוקה אלא במופקרת לזנות כבר כתב הר"א בנו של הרמב"ם ז"ל ומביאו הכסף משנה (בהל' איסורי ביאה פט"ו) אהא שכתב דכל חייבי לאוין אין לוקין עד שיקדש ויבעל כתב דהלכה זו קשיא לדבריו שכתב בהל' נערה ובתולה היתה האנוסה מחייבי לאוין כו' ותי' משום קדשה ואף דבעינן דוקא במופקרת היינו כי היכי דלוקה היא אבל הוא בביאה אחת יע"ש היטב וא"כ מאי קושיא כיון דלפום סברא דהשתא דחייבי מלקות שוגגין נמי פטורין מתשלומין א"כ ע"כ רבי קרא דחייבי לאוין חייב קנס דאל"כ לא משכחת כלל קנס דלוקה משום קדשה ואף בשוגג פטור כו' וכיון שכן מאי קשיא לעולא וצ"ל דהר"מ ס"ל כתירץ השני שכתב התוספת כו'. ולקמן גבי ריש לקיש אמר הא מני ר"מ הוא דאמר לוקה ומשלם יבואר עוד בזה והנה מ"ש הר"א בנו של הר"מ דקשיא מאי דכתב היתה מחייבי לאוין קשיא לדבריו ומאי קושיא והא כהן גדול באלמנה ודאי דלוקה בביאה לחוד משום לא יחלל כמו שכתב בהל' איסור ביאה ואי דקשיא ליה דקרי ליה חייבי לאוין ואלו אלמנה לכ"ג הוה למיקרי איסורי לאוין דז"א דכמה פעמים קורא לאיסורי לאוין חייבי לאוין אבל י"ל דכתב היתה אנוסה זו או מפותה מחייבי לאוין אם התרו בו כו' ובמפותה על כרחך ליכא לאוקמיה באלמנה לכהן גדול דהר"מ ז"ל פסק דנערה שנתארסה ונתגרשה קנסא לעצמה כר"ע דמתני' וא"כ באלמנה לכהן גדול במפותה אמאי לוקה הא במפותה מחלה דקנסא לעצמה כו' ואין לומר דאירי בחללה דכבר כתבנו לשיטת הר"מ אינו לוקה אלא כהן גדול באלמנה משום לא יחלל ולא כהן גדול בגרושה וה"ה חללה וזונה דכבר מחוללת ועומדת וכבר התבאר זאת (בפט"ו מהלכות איסורי ביאה) וגם דין דחלול זרע אינו לוקה כמבואר (בפרק ששה עשר

יע"ש היטב ומיהו אי אמרינן דקנס דקטנה אינה יכולה למחול וכמו שנסתפק המשנה למלך בהל' נערה ובתולה והבאתיו לעיל אכתי אין כאן קושיא דאימא דאיירי בקטנה דאינה יכולה למחול וש"מ מדברי הר"א בנו של הר"מ ז"ל דאף בקטנה יכולה למחול וה"ה בשוטה וכנראה מדברי רש"י שכתב דלא גרסינן שוטה משמע דאי גרסינן ליה נמי א"ש דמשמע בהדיא דיכולה למחול וה"ה בקטנה דדין אחד להם וכבר התבאר זה לעיל בחדושינו יע"ש:

ומ"ש הר"מ אם היתה מחייבי לאוין דמשמע דיש שאינה מחייבי לאוין אפשר דאם נאמר דלפי מה שכתב המ"מ בריש הלכות אישות דקדשה אינה אלא דוקא בבת ישראל וא"כ אפשר דגיורת נמי ממעטינן מיניה דכל מקום דכתיב בישראל ממעטינן נמי מיניה הורתו שלא בקדושה כו' וא"כ מצינו בקנס נמי כה"ג לכך כתב אם היתה מחייבי לאוין כו' יע"ש היטב. ודע דבקנס ליכא למימר הכי הא דכתיב בתורה דמיירי בגיורת דהא כתיב ונתן לאבי הנערה ובהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה לאו לאביה כו' והנה נתבאר זאת דקדשה אף באונס הוה קדשה כמו שכתב הר"א בנו של הר"מ ז"ל דאם היתה מחייבי לאוין שכתב דקדשה אף באונס שהוא לוקה יע"ש היטב ועיין בחדושנו לקמן ודוק היטב לע"ד:

דף לג.

גמרא במצות שבמיתה הכתוב מדבר ואם לא יהיה אסון כו' מזה הפסוק מוכח דמיתה פטורה מתשלומין אלא שאין הכרע מכאן אי דוקא במזיד פטור מן התשלומין או אפילו בשוגג פטור ועיין לקמן מ"ש שם מזה:

ע"ש אלמלא נגדוהו לחנניא מישאל ועזריה הוה פלחו לצלמא כו' הא ודאי דצדיקים גמורים כמותם לא עברו על דבר זה דעל שלשה דברים יהרוג ואל יעבור ומיהו מיתת ב"ד אין חייב דאונס רחמנא פטריה וקאמר דאנגדיה לא חייב אדם למסור עצמו על זה הקשו התוספת מר' עקיבא וק"ל:

ע"ש ריש לקיש אמר הא מני ר"מ הוא דאמר לוקה ומשלם כו' והא דעולא מוקי למתני' דהכא דממונא משלם כו' ומתני' דהתם בבוגרת כו' ולא מוקי מתני' כר"מ דאמר לוקה ומשלם דרוצה לאוקמיה אליביה דכ"ע וקאמר לר"י וה"ה לעולא וריש לקיש דמוקי כר"מ סבר דמילקא לקי וממונא לא משלם לרבנן כר' יוחנן ובחדא פליג עליה דאף בלא התרו ביה כיון דאילו אתרי ביה פטור ה"ה בלא אתרו ביה נמי פטור ומוקי מתני' דהכי כר"מ. ולשיטת הר"מ שכתבתי לעיל קשה דודאי אמתני' דהכי לא קשיא כלל דע"כ רבי קרא

דמשלם קנס דאם לא כן לא משכחת ליה כלל דמשלם קנס דחייב משום קדשה כו' ואי אמתני' דמכות איכא לאוקמי' כעולא באחותו בוגרת ועוד דמדפריך אי ר"מ קשיא בתו משמע דריש לקיש מוקי מתניתין דהכי כר"מ למה ליה לאוקמיה מתני' כר"מ דהא ודאי אמתני' דהכי לא קשיא כלל לשיטת הר"מ דכל שבא ביאה בזנות לוקה משום קדשה א"כ ודאי לריש לקיש דאיהו סובר דחייבי מלקות שוגגין נמי פטורין מתשלומין ודאי רבי התורה כאן לקנס אף דבעלמא לוקה ולא משלם ואמתני' דמכות הוה ליה לשנוי הא מני ר"מ הוא ואה"נ דיפול הקושיא ג"כ התם אי ר"מ אפילו חייבי מיתות ב"ד נמי והתם לא קחשיב אלא חייבי כריתות אבל מדפריך אי ר"מ אפי' בתו נמי משמע דאמתני' דהכי קאמר הא מני ר"מ היא ועוד דאמאי לא כעולא דהתם ביתומה ומפותה מלאוקמי כר"מ ודוק לפענ"ד:

דף לד.

ר"ש היא דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמיה שחיטה היא. והמקשה דסבר דלאו ר' שמעון הוא צריך לומר דטעמא דשור הנסקל משום דלאו דמרי' קטבח ור"מ ורבנן בהא פליגי אי דבר הגורם לממון כממון דמי או לא ומיהו באמת דמסיק דרבנן דהכי ר"ש הוא ניחא ליה למימר כולהו חד טעמא דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי אלא דפטור משום שחיטה שאינה ראויה והא דקאמר ור"מ סבר לה כר' יעקב ה"ה רבנן מצי סברי הכי אלא נקיט מילתא דפסיקא כו':

או יאמר דכי פליגי רבנן אשארא ע"ז ושור הנסקל ומיהו ע"ז נמי לא כיון דמוקי בטבח ע"י אחר ועיין בספר פני יהושע יע"ש וק"ל:

ע"ש גמרא ואי בטובח ע"י אחר מאי טעמא דרבנן דפטרי כו' לפי מה שכתבו התוס' בחולין (פרק ראשון דף י"ד) עלה דהשוחט בשבת ובי"ה שהקשו דהוה מומר לחלל שבתות ותירצו יע"ש דמשמע דבפעם אחת חשיב מומר בשוגג וא"כ מאי קושיא אימא דמיירי ששחט במזיד בפרהסיא דהוה מומר לחלל שבתות ושחיטתו פסולה והוה שחיטה שאינה ראויה ואפשר דמשום הכי השמיט הטור בי"ד דבפעם אחת חשיב מומר בפרהסיא יע"ש ואפשר דגנב כשהוא טובח לאו בפרהסיא הוא טובח וצ"ע ודוק ובחדושינו במסכת חולין נאריך בזה בעזה"י:

ובתוס' בד"ה בשוגג יאכל פירוש בו ביום וכן מוכח בפרק כירה כו' עכ"ל עיין בחדושינו בחולין (דף ט"ו) ואין להקשות תיפוק ליה מדמזיד לא יאכל היינו על כרחך עד למוצאי שבת כמו שהוכיחו התוספת לקמן א"כ על כרחך בשוגג יאכל היינו בו ביום ואי דנאמר

במזיד לא יאכל עולמית כפירש"י נמי מוכח דבשוגג יאכל בו ביום דאל"כ היינו ר"י ממש בין שוגג ובין מזיד וי"ל דר"מ סבירא ליה דבשוגג יאכל הוא במוצאי שבת ואחרים מותרין בו ביום ור"י סובר בין הוא ובין אחרים למוצאי שבת ועיין בגיטין ובחדושינו למסכת חולין נאריך בזה בעזה"י יע"ש היטב ודוק:

ע"ש גמרא ולמאן דאמר דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי כו' יש להקשות אימא למאן דאית ליה דמעשה שבת מדרבנן סבירא ליה דהך ברייתא מיירי בטובח ע"י עצמו ורבנן לית להו מת ומשלם כמו שמוקי רבה לקמן ומתני' דהכי כשאר אמוראי וצ"ע:

דף לד:

בשלמא ר"י כו' ועולא מוקי למתני' דהתם ההיא דמכות כהלכתא ויש לראות לר"מ דאית ליה דלוקה ומשלם לא סבר הך גזירה שוה ואין כאן מקומו להאריך ודוק:

דף לה.

גמרא והא תנא דבי חזקיה מה מכה כו' לעולא לא ניחא ליה לאוקמיה מתניתין בלא אתרו ביה וא"כ קשיא רישא דאעפ"י שהן בכרת ולא מפליג בדידיה היכא דאתרו ביה י"ל דלוקמיה מתניתין כתנא דבי חזקיה ודוק לפענ"ד:

דף לה:

מתניתין כמאן מוקים ליה אי ר"נ ב"ה קשיא אחותו ואי ר"י קשיא ממזרת ע"כ כר"י ס"ל עכ"ל. הנה לשיטת רש"י ז"ל דבשוגג אינו פוטר כרת מתשלומין כמ"ש לעיל א"כ מאי קושיא ממתניתין אי ר"נ ב"ה קשיא אחותו וכן הקשה הריטב"א ז"ל ובספר פני יהושע ותירוץ דהא דפי' רש"י כן היינו אליביה דר"י משא"כ הכי קיימינן אליביה דריש לקיש דאין חילוק בין שוגג למזיד יע"ש ולפ"ז הא דקאמר הניחא אי סבר לה כר"י איהו נמי מתרץ לה כר"י ואמאי לא דאי סבר כר"י בלאו הכי ניחא דמוקי מתני' כר"נ ב"ה ולא קשיא מאחותו דאיכא לאוקמיה בשוגג אלא דאמר שפיר דמצי לאוקמיה מתני' אליביה דהילכתא. או יאמר דע"כ מוקי ליה כר"י דאל"כ אלא כר"נ ב"ה דהא ר"נ אפשר דסובר דאין לוקה ומשלם ולא יסבור כר"י דהא דאמר דחייבי כריתות פטורין מתשלומין היינו בלא התרו ביה למלקות אע"פ כן כיון שהזיד בכרת פטור מתשלומין ולא קשיא אלא כר"ל על כרחך צ"ל כן ומיהו ר"ל מוקי נמי כר"נ ומוקי מתניתין כר"מ דסתם מתניתין ר"מ היא כנ"ל ודוק:

ודע הא דכתב בספר פני יהושע דלר"י חייב בחייבי כריתות שוגגין ולר"ל פטור א"כ מאי פריך בפסחים (דף כ"ט ע"א) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל מאן י"א ר"נ ב"ה הוא כו' ופירוש רש"י דפוטר חייבי כריתות מתשלומין יש טועין ומקשין כו' היינו דהתם ר"י אמר מאן י"א כו' יע"ש:

מפירוש מהרש"א ז"ל אי ר' יצחק קשיא ממזרת כו' אין להקשות אימא דרבי קרא נערה הנערה לחייבי לאוין וי"ל דא"כ חייבי מיתות בית דין נמי כמ"ש התוס' לעיל ובזה יתישב נמי לרבנן כו' ומיהו בזה י"ל דרך אחר דא"כ חייבי כריתות מנלן כו' וכהאי גוונא כתבו התוספת לעיל עכ"ל דברי מהרש"א ז"ל צריכין עיון דודאי גם לר"י תפול קושיא זאת דאי דרבי קרא ח"כ מנלן ואמאי כתב דוקא לרבנן יש לתרץ כן וכן כתב מהר"ם שיף ז"ל דאין לומר דרבי קרא דא"כ חייבי כריתות מנלן יע"ש והנה היה נראה לומר לפי מה שכתב הרב הגאון הגדול מוה' דוב בפתיחה בספר פני יהושע דעל כרחך ר"י לא סבירא ליה דחייבי לאוין תופסין בה קידושין דלא יקח ע"כ לדידיה באנוסת אביו דאי לשומרת יבם ולעבור עליו בשני לאוין הא איהו ס"ל דח"כ אין לוקין כו' וכבר הבאתיו לעיל בחדושינו במסכת יבמות וא"כ א"ש דודאי לר"י ליכא למימר דח"כ מנלן כיון דאיהו ס"ל כר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין וחייבי לאוין וח"כ מחד קרא נפקי כו' אלא דכבר כתבתי שם דלר"י פשיטא דלא קשה תיפוק ליה משום דודתו דאי משום דודתו אין לוקה ולאוי נוכראי לוקה כמ"ש דנהי דמיעטה התורה דח"כ אין לוקה היינו לאו דכתיב גבי כרת אבל לא לאו אחר אלא דאפילו אם נימא כן פשיטא דיקשה דאימא חד לחייבי עשה וחד לחייבי כריתות וחייבי לאוין מנלן דמשלם קנס אימא דלוקה ואינו משלם כו':

אמנם כן י"ל דכיון דר"י על כרחך סובר כר"ע אם נאמר כמ"ש א"כ אימא דס"ל כר' ישבב אליביה דר"ע אי טעמיה דנפשי' קאמר דאפילו חייבי עשה אין קידושין תופסין בה וא"כ כיון דאיתרבו חייבי עשה הוא הדין חייבי כריתות וחד קרא לחייבי לאוין דמשלם ואינו לוקה. ואין לומר חדא לחייבי עשה דכהונה כגון בעולה לכהן גדול דודאי קידושין תופסין בה י"ל דאחדא מילתא לא שייך לאוקמיה קרא ומנא לך להקשות ומהרש"א ז"ל יסבור כסברת המשנה למלך דוקא בעולה לכ"ג ולא חללה דחייבי עשה כו' וא"כ ע"כ חדא לחייבי עשה וחייבי כריתות וחדא לחייבי לאוין. ומיהו אנן פסקינן כרבנן דחייבי כריתות לא פטרי ממון. אמנם אי קשיא לי הא קשיא לי דאימא כר"ע אתיא דרבי קרא ולא אצטריך אלא חדא לחייבי לאוין וחדא לח"כ ואי דיקשה הניחא אי ר"י אליביה דנפשיה אמר י"ל דאפשר דלריש לקיש פשיטא ליה דר' ישבב טעמיה דנפשיה קאמר אלא דקשיא א"כ חייבי מיתות ב"ד נמי כמ"ש מהרש"א ז"ל יע"ש היטב ומ"ש שם בפתיחה דר"י ע"כ

כר"ע כו' ותי' כן לשיטת הר"מ ז"ל כמו שיתבאר בסמוך יש להקשות לשיטת הר"מ אין זה הוכחה דאפילו אם נימא דאין לוקין על חייבי כריתות אפילו בלאוי נוכראי לא קשיא ותיפוק ליה משום דודתו שכתב בספר המצות בשורש התשיעי דאפילו היה אמרה תורה לא יאכל שרץ הארץ אלף פעמים אפ"ה היה לוקה אחת והיכא דאמר בגמרא לעבור עליו בשני לאוין היינו לעונש יתירא אם לא שאמר בפירוש דלקי תרתי כו' והאריך בזה יע"ש וא"כ אין ראיה דכאן נמי אמר לעבור עליו בשני לאוין היינו לעונש יתירא ואף דודאי היה לוקה שתיים גם לשיטת הר"מ כיון דשני שמות הן מ"מ אין קושיא לר"י דסובר דאין ממזר אלא מח"כ כו' ע"כ דלעבור עליו בשני לאוין לעונש יתירא ודוק לפענ"ד:

ובתוס' בד"ה מתניתין כמאן מוקים ליה תימא דתיקשי לרב פפא גופא כו' עכ"ל והנה לפי מה שכתב הר"מ דכל חייבי לאוין אינן לוקין עד שיקדש ויבעל והקשו עליו מהך דהכי אי ר"י קשיא ממזרת כו' וכתב בספר פני יהושע דמקשה הכי לאביי דאיהו סבירא ליה דכל חייבי לאוין לוקין בלא קידושין והר"מ ז"ל פסק כרבא יע"ש היטב א"ש דמקשה דוקא לאביי דלרב פפא מצינו למימר דאיהו סובר כרבא דכל חייבי לאוין אין לוקין עד שיקדש ויבעל ומוקי מתניתין דהכי כר' יצחק ולא תיקשי ליה אי ר"י קשיא ממזרת כו' ודוקא לאביי ודוק:

דף לו.

בתוס' בד"ה וליתני קטנה קשיא משמע דאי הוה תני קטנה הוי אתי שפיר וקשה דלמה לי איילונית כו' עכ"ל מדברי מהר"ם שיף ז"ל יראה דהכי קשיא להו דאי נמי הוה קתני קטנה לא הוי אתי שפיר א"כ השתא נמי תקשה ל"ל איילונית ואין אני מבין דבריו דודאי אי הוה קתני קטנה שפיר קשה ל"ל איילונית משא"כ אי תני ממאנת ודאי דצריך נמי למיתני איילונית דאל"כ היה מקום לטעות ולומר ממאנת היינו נערה הא נערה בעלמא איתא ליה ולכך אצטריך איילונית משא"כ אי הוה תני קטנה שפיר קשה ומיהו דהוה קשה ל"ל ממאנת ליתני איילונית לחוד אלא כדבריו דכוונתם נמי דתקשו ליה הכא דליתני איילונית ומ"מ אין דבריו מדוקדקים במה שכתב דליתני ממאנת ועיין בספר פני יהושע ודוק:

ע"ש גמרא הממאנת עיין במשנה למלך (בהל' אישות בפרק י"א) שהביא בשם בעל המאור שפירש להיפך הא ר"ג והא ר"י יע"ש היטב שהאריך בזה:

דף לו:

גמרא משום שמעיד בה לא ישיאנה כו' עיין במהר"ם שיף ז"ל ודבריו נכונים ודברי מהרש"א בכאן אינם ברורין לי במ"ש דכיון דאפודה קאי לשיטת התוס' ודאי יאמר דאפילו לאו אפודה קאי וצ"ע ודוק:

דף לז.

צריכא כו' יאמר בזה דצריכא ללמוד מלקות וכדי רשעתו כו' אבל על הקרא גופא ודאי דלא קשה לשיטת התוספת שם דקרא אצטריך נמי למיתה ומלקות יע"ש ועיין בספר פני יהושע ולהיפך קשיא דלישתוק ממיתה וממון ותיפק ליה מאידך קרא דכדי רשעתו צ"ל כמ"ש מהר"ם שיף ז"ל דנימא דחדא בגופא אפשר דעבדינן ליה ואפשר במה הצד הוה אתיא ממיתה ומלקות ומלקות וממון וצ"ע ודע בהא דאמרי' וצריכא היינו למ"ד דס"ל דממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אבל לאידך דס"ל מילקא לקי וממונא לא משלם ונפקא ליה מדסמיך ארבעים יכנו ולפינן מיניה לשאר מקומות א"כ אצטריך כדי רשעתו דאל"כ לא הוה יודעין איזה מהן ומיהו במיתה וממון לא תיקשי דפשיטא דמיתה חמורה וכי איתגורי איתגר וכן כתב הריטב"א דמיתה וממון לא אצטריך. והריטב"א ז"ל דכתב דאין להקשות דאי מלא יהיה אסון אצטריך דאי מכדי רשעתו לא ידעינן הי מינייהו דא"כ כדי רשעתו למה לי לא ידענא דא"כ אידך צריכותא למה לי דודאי אף דמיתה וממון נפקא ממלקות וממון מ"מ אצטריך כדי רשעתו דלא ידעינן הי מינייהו דע"כ הך צריכותא אליביה דמאן דאית ליה ממונא משלם מילקא לא לקי דאל"כ אצטריך כדי רשעתו דסמיך ליה ארבעים יכנו אלא למ"ד דממונא משלם ולא לקי כמ"ש לעיל וא"כ ודאי אצטריך ולא יהיה אסון דאי מהתם ה"א כמו חובל בחבירו דממונא משלם מילקא לא לקי אלא כמ"ש בתירוץ שני דפשיטא דמיתה חמורה וכי איתגורי איתגר דבממון ומלקות אפשר דממון חמור או מלקות חמור או אף דמלקות חמור מ"מ חס רחמנא אממונא של נחבל ודוק:

דף לח.

משנה נערה שנתארסה ונתגרשה אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנסא לעצמה עכ"ל המשנה הנה תנא דמתני' נמי סובר גזירה שוה דאשר לא אורסה ומחולק עם הת"ק כמ"ש בספר פני יהושע וכן כתב מהר"ם שיף ז"ל דעיקר קושית הגמרא לקמן ור"ע היינו ר"ע דמתני' וכן הוא המשך הגמרא אלא מעתה ומשני כו' ועיין בספר פני יהושע. ויש לעיין

בהא דאמר דאשר לא אורסה תרי זימני דלית לה כלל דאי מחד ה"א דלעצמה כמ"ש בספר פני יהושע ע"ש א"כ בתולה ולא בעולה מנא ליה דודאי לא מיותר אלא חדא דכתיב גבי מפתה והאי דכתיב גבי אונס אצטריך לג"ש באמת דבתולה לג"ש אליביה דר' יוסי הגלילי כמ"ש לעיל בריש פרקין דהך גזירה שוה אליביה דר"י הגלילי הוא וא"כ מנא ליה למעט לגמרי אימא דלדידה ועוד בוגרת נמי מנא ליה למעט לגמרי אימא דלדידה דלמ"ד קטנה אין לה קנס ואימעט מנערה וא"כ אצטריך נערה ואימא דבין קטנה ובין בוגרת לדידה ומזה נראה דמקשה אלא מעתה נערה ולא בוגרת כו' דלעצמה דמתני' אליביה דר"ע דמתני' הוא לשיטת הירושלמי ושיטת הבבלי כר"ע דברייתא וא"כ מסתמא כולה כחד תנא ונערה אין קטנה לא ור"ע דברייתא או ר"ע דמתני נמי הכי ס"ל ואפילו אי לא ס"ל כן מ"מ תיקשי ליה בתולה ולא בעולה כו' כנ"ל ומיהו י"ל כמ"ש הריטב"א בריש פרקין דלמה לי בתולה במפתה לגופא כיון דאית ג"ש דבתולה כו' ותירץ הר"מ ז"ל דאורחיה דקרא כו' עכ"ל וצריך להוסיף על דבריו דודאי נתקבלה ג"ש ואפילו לא מופנה כלל נמי למידין כיון דליכא פירכא כמ"ש רש"י ז"ל ויתבאר לקמן בסמוך בעזה"י וא"כ אפשר דאצטריך בתולה דאפילו לעצמה לא ואין להקשות הא במפותה מחלה ופשיטא דלעצמה לא מ"מ אם אינו ענין למפותה תנהו ענין לאונס. או יאמר דאצטריך לקטנה דלאו בנות מחילה נינהו וכמו שכתבתי לעיל בההיא דפרש"י שוטה לא גרסינן ליה יע"ש היטב. ומ"ש לעיל דנערה אצטריך למעוטי קטנה ז"א דלר"מ מולו תהיה לאשה נפקא במהוה עצמה הכתוב מדבר יע"ש (בדף מ' ע"ב) דנער חסר כתיב ודאי משמע בין גדולה ובין קטנה אלא מולו תהיה לאשה. והא דמקשה בתולה ולא בעולה ה"נ דלעצמה במפותה ע"כ לגמרי ממעט ליה דכיון דלעצמה מחלה אלא מאונס קשיא ליה אלא לגמרי ר"ל בתולה דכתיב באונס לגמרי ממעט או במפותה בקטנה כמ"ש לעיל גם מ"ש בספר פני יהושע לר"ע דלא דרש ה' דהבתולה וה' דהנערה ואייתר ליה בתולה דאונס ומפתה חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ובזה יש ליישב קושית הריטב"א אלא שקושית הריטב"א אפשר בהא דמקשה לעיל לר"ע בריש פירקין דליכא אלא ד' קראי ואנן שיתא בעינן היינו לר"ע דמתני' אבל כבר כתבתי דלר"י הגלילי יקשה מנא ליה דלגמרי ממעט. והדר ממ"ש למעלה דלר"ע לא אצטריך כלל שום לימוד אחייבי לאוין ואחייבי כריתות ועיין בחדושינו שם. מ"ש שם בעזה"י:

דף לח:

ור"י הגלילי האי סברא מנא ליה במהר"ם שיף ז"ל הקשה דאימא אף דלית ליה הפנאה יליף ג"ש ותירץ דלר"ע דברייתא קמסיק עכ"ל פי' דבריו לשיטת התוס' דודאי בלא שום הפנאה לא היינו למידין ג"ש כלל דאיכא למיפרך מה לאונס שכן נותן את הצער ושותה בעציצו כמה שכתב מהרש"א ז"ל יע"ש אלא מדשינה למיכתב אשר לא אורסה בשינוי לשון כיון דפשטיה דקרא למעט ארוסה דלא נימא דמיקטל ומשלם ע"כ לג"ש א"ש משא"כ לר"י הגלילי דאי ס"ל א"כ מנא ליה למידק דנערה שנתארסה ונתגרשה אין לה קנס כיון דע"כ פשטיה דקרא אשר לא ארוסה דאי אשר לא אורסה א"כ ג"ש מנא ליה משא"כ לר"ע דמתני' ע"כ אף דלא אייתר כלל ילפינן ג"ש דלר"ע נמי אצטריך כפשטי' דנתארסה ונתגרשה לעצמה ע"כ דלא שייך הך פירכא דמה לאונס כו' כמה שכתב מהרש"א לא הוה קשיא ליה ולא מידי כו' כנ"ל כוונתו בזה. אמנם נראה לי דאמתני' נמי במאי פליגי אם לא כמ"ש לעיל דלר"י הגלילי כיון דאייתר ליה לגמרי ממעט להו וכמ"ש בספר פני יהושע נמי א"ש נמצינו למידין מכאן לר"ט דברייתא לכך שינה הכתוב אשר לא אורסה למילף ג"ש אבל לשיטת רש"י ז"ל שכתב דאי נמי לאו מופנה ע"כ כמ"ש דא"כ במאי פליגי ודוק:

דף לט.

גמרא לרבא מיבעיא ליה כו' הנה יש מתרצים על מה שפסק הרא"ש דתלתא קרא כתיבי כריש לקיש חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות והא בגמרא מסיק לעיל בריש פירקין דשיתא קראי כתיבי כו' משמע דכתיב באונס וחד במפותה דריש ליה לח"כ ולחייבי לאוין ואיך הוציא הרא"ש ז"ל תרתי מחד כו' ושוב מצאתי בספר זרע ברוך להרב הגדול מוה' מנחם מן ז"ל ששמע קושיא זו מהרב הגדול מוה' אברהם ברודא ז"ל ותי' דרבא בעי דיש בגר בקבר כו' א"כ על כרחך פליג אאביי והילכתא כוותי' דאביי ביע"ל קג"מ לבד עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין דהא הרא"ש פסק בהדיא בהך בעיא כאביי דבא עליה ומתה פטור וזה לשונו ואף דמיבעיא ליה לרבא מ"מ לא שבקינן פשיטותא דאביי משום בעיא דרבא יע"ש. ודע מה שכתב כן אף דללישנא קמא פשיטא ליה לרבא איפכא דחייב במתה מדבעי דיש בגר בקבר וכן כתב רש"י ז"ל להדיא ואפשר מאחר שמר בר רב אשי בעי לה דבעיא דרבא בחייב לאחר מיתה והתלמודא מסיק מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא משמע כמר בר רב אשי. ובעיקר הקושיא אפשר דודאי מבתולה יתירא דכתיב גבי מפתה נמי אפשר לדרוש מיניה חיה ולא מתה דכל חד לפי ענינו דהרי

בסקילה כתיב הנערה שהיתה כבר ועיין בתוספת מ"ש או אפשר דהרא"ש נקיט רישא דמילתא וסמיך אהא דמסיק שיתא קראי כתיבי:

במשנה האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא כו' עכ"ל הא דהדר נקיט מה בין כו' עיין בספר פני יהושע ואומרו האונס שותה בעציצו והמפתה אם רצה להוציא מוציא היינו נמי שלא יכנוס ועיין במהר"ם שיף ז"ל, והנה אומרו היתה שאינה ראוי' לבוא בקהל או שנמצא בה דבר ערוה אינה רשאי לקיימה משום נמצא בה דבר ערוה והיינו שזינתה תחתיו וכן כתב הר"מ ז"ל (בהל' נערה ובתולה פרק א') נמצא בה דבר ערוה תחתיו וכתב הכסף משנה דקדק רבינו לכתוב תחתיו דאם קודם לכן אינה נאסרת עליו וכבר היה אפשר לומר שנמצא בה דבר ערוה קודם לכן כגון שזינתה באירוסין תחת ארוס ראשון עם זה שלא כדרכה דודאי לענין קנס הוה בתולה דבאו עליה עשרה בני אדם ועדיין בתולה כולן משלמין קנס וכבר התבאר זה לעיל בחדושינו דג' ונטמאה כתיבי חד לבעל ולבועל ולתרומה דודאי אסורה עליו אלא דרבותא כתב דאפילו זינתה תחתיו דהיתה בתחלת נישואין ראויה לו אפ"ה אינה רשאי לקיימה דכיון דכתיב ולו תהיה לאשה מדעתה וכיון דאי אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל וכמו שיתבאר לקמן וכמ"ש התוספת ולכך קאמר דאינה רשאי לקיימה וכן הר"מ ז"ל לרבותא נקיט ולקמן יבואר עוד מזה בעזה"י:

דף לט:

גמ' אין לי אלא היא אביה מנא לי' באונס היינו דאיהי מצי מעכבא בבגרה דאביה מצי מעכב והיינו דאין עליו איסור עשה עיין בריטב"א וק"ל:

דף מ.

בתוספת בד"ה ניתי עשה ונדחה ל"ק לאו אשאינה ראויה לבוא בקהל פריך האיכא עשה ול"ת כו' וא"ת אמאי פריך והא מיעט קרא כו' עכ"ל הרצון בזה דאי נימא אשאינה ראויה לבוא בקהל פריך א"ש דלא מיעט קרא כיון דבשעת נשואין היתה ראוי' לו לא ממעט מקרא דולו תהיה לאשה כמה שכתב הריטב"א ז"ל אבל דא"כ לא פריך כלום דהוה עשה ולא תעשה וע"כ אנמצא בה דבר ערוה והוקשו להם שפיר דהא מיעט קרא. ובזה יתישב נמי אימא דאנמצא בה דבר ערוה פריך דליכא כי אם עשה דמיירי שזינתה עם זה בעודה תחת ארוס הראשון שלא כדרכה דיש לה קנס כמ"ש לעיל וליכא כי אם עשה דונטמאה כמו שכתבו התוספת ביבמות (דף ג' ע"ב) דלא יוכל בעלה הראשון היינו בעל אבל בועל

עשה הוא דאיכא ועשה כזה דחי אותו עשה דקום ועשה כמ"ש בספר פני יהושע כאן דעשה הבא מכלל לאו ודאי דעשה גמורה דקום ועשה יכול לדחות אותו והבאתיו לעיל א"כ פריך שפיר ליתי וידחה כו' אלא דאי הכי הוה לא מקשה מידי כיון דבתחלת נשואין לא היתה ראוי' לו ודאי דנתמעט מקרא דולו תהיה לאשה אלא ע"כ דפריך אנמצא בה דבר ערוה וכגון שזינתה תחתיו כו' ואף דלישנא דתלמודא דאמר ניתי עשה וידחה לא תעשה משמע ל"ת ממש אפשר דלאו הבא מכלל עשה נמי קרי ליה ל"ת ומיהו אמתני' ודאי דהא דנתן טעם שנאמר ולו תהיה לאשה ודאי דלא קשיא דאיכא למימר דקאי אסוטה ולבועל והריטב"א ז"ל כתב וזה לשונו ויש מפרשים דאנמצא בה דבר ערוה פריך דלא מיעט מקרא דולו תהיה לאשה אשה הראוי' לו דוקא אלא בתחלת נשואין ואינו יודע היאך יאמר זאת דאי לסוטה ולבעל הדרא קושין לדוכתיה דהוה עשה ולא תעשה כמ"ש התוספת ואם נאמר לבועל דליכא כי אם עשה ועשה כזה יכול לדחות אותו עשה דקום ועשה זה מיקרי אינה ראוי' לו בתחלת נשואין וממועט מקרא דולו תהיה לאשה כמ"ש בסמוך והנה היה נראה לומר לפי סברת פני יהושע דכיון דלאו הבא מכלל עשה לא עדיף מלאו גמור א"כ הוא הדין בלאו ועשה כזה נמי מצי לדחות אותו עשה דקום ועשה אם נאמר כמו שכתבו התוספת בנזיר דעשה יכול לדחות שני לאוין אלא דזה ודאי ליתא דאל"כ תקשה הך סוגיא דיבמות (דף כ') דקאמר בשלמא מן הנשואין דלא אתי עשה ודחי ל"ת כו' דמן התורה אינה ראויה ליבום ואמאי לידחי אלא דע"כ דשאני הכי דעשה ול"ת כזו ודאי דלא דחי א"כ תקשה זאת. אמנם בהא דאמר במתני' שנא' ולו תהיה לאשה אפשר דאצטריך נמי האי טעמא אנמצא בה דבר ערוה דנהי דאית ביה עשה ולא תעשה ובלא"ה לא מצי דחי מ"מ נ"מ במה שאמר ולו תהיה לאשה דאי משום דאין דחי א"כ הל"ת כמאן דליתי' דמי דעשה יכול לדחות אותו אם נאמר כסברת הר"ר יוסף מירושלים שהביאו התוס' בקדושין (דף ל"ב ע"א) גבי מצות עשה שהזמן גרמא שכתב דלאו ועשה דחי עשה הלאו ועיין בפסחים בפרק אלו עוברין גבי יש חורש תלם אחד ובחולין (דף ק"מ ע"א) גבי שלח תשלח לדבר מצוה ובמשנה למלך הלכות שופר יע"ש היטב וא"כ ודאי דאי מטעם שאין יכול לדחות אם עבר ונשאה ודאי דלא לקי משא"כ לטעמא שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראוי' לו לקי עליה שפיר ואפשר להעמיס פי' זה בגמרא דקשיא ליה למה לי טעמא דלו תהיה לאשה תיפוק ליה דבלאו הכי לא דחי עשה ולא תעשה אלא ע"כ מהאי טעמא דלא ללקי עליה ודאי דלו תהיה לאשה מיותר הוא דלא נימא דדחי עשה לל"ת היינו אשה שאינה ראויה לבוא בקהל אלא דפריך אנמצא בה דבר ערוה ע"כ דלו תהיה לאשה משמע מדעתה א"כ אי אמרה לא בעינא ליה כו'

ושפיר לקי עליה ופריך כל זמן דלא אמרה לידחי כו' ולא ללקי עליה ומשני כו' כמ"ש התוספת ודוק היטב:

בא"**ד** וא"ת כו' בספר פני יהושע כתב דמכאן מוכח דעשה כזה כו' והבאתיו לעיל בסמוך עיקר ראייתו דתירצו התוספת אחייבי כריתות ולא נקטו נמי בדבריהם חייבי עשה ג"כ אלא שמע מיניה כו' ואין זה הוכחה גדולה דאפשר דהתוספת חדא מיניה נקטי כו' ודו"ק ונעל"ד:

דף מא.

האומר פתיתי בתו של פלוני הרי זה משלם בושת ופגם על פי עצמו. וכתב הרע"ב בפי' המשניות דמהו דתימא דלא מהימן להחזיק הלעז קמ"ל דניחא ליה כדי להשתכר בממון והתי"ט תמה עליו דהניחא שהוא לעצמה אבל אם הוא לאביה מנא ליה ופי' דקמ"ל דלא כן וחייב לשלם ומ"ש היכא שהוא לעצמה היינו בקטנה דלאו בנות מחילה דאל"כ הא מחלה או יאמר בבוגרת לדעת מי שסובר דכיון דבשעת בעילה לא היתה שלה שוב אינה יכולה למחול וא"כ קשה שפיר היכא שהוא לעצמה כשבגרה אח"כ וכבר הובא מחלוקת זה בספר פני יהושע הר"ן והרא"ה והבאתיו לעיל וכמ"ש מהר"ם מלובלין בתוספת בד"ה ועל אשת אחיו יע"ש. ויש לראות הא דאמר מהו דתימא אונס שאין הלעז גדול כל כך אבל מפתה כו' אמאי לא קאמר דאי הוה תני אונס ה"א לכך משלם דניחא לה להשתכר משא"כ במפתה דודאי לאביה דאי לעצמה הא מחלה לדעת מי שסובר דאף אם היתה בשעה בעילה אינה יכולה למחול ומ"מ אח"כ יכולה למחול וגם בקטנה אפשר דסתם מתני' ר"מ הוא דלא מיחייב קנס בקטנה וא"כ מתני' דקתני הרי זה משלם בושת ופגם ואינו משלם קנס ע"פ עצמו כו' משמע דבחדא גוונא מיירי ומכ"ש דתיקשי למאן דאמר דקטנה יכולה למחול וע"כ לאביה ה"א דלא מהימן להחזיק הלעז אפ"ה קמ"ל דמהימן כו' ודוק לענ"ד:

והנה בזה היה אפשר לפרש הא דפירש רש"י בריש פירקין אהא דמקשה ואמאי איקרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראוי' לו אמתני' מקשה וכבר כתבנו לעיל בזה והנה היה אפשר לומר דודאי אי מתני' ר"י הוא והא דקתני במתני' אלו נערות שיש להן קנס קטנה נמי במשמע כמ"ש התוס' שם אהא דדייק נערה אין קטנה לא כו' וכתבו דמסיפא דייק א"כ איכא למימר הא דקתני נערה אף קטנה משמע והמקשן אפשר דלא ידע מגזירה שוה דאונס ממפתה מהדדי ומתני' איכא לאוקמיה במפתה דלא כתיב ביה ולו תהיה לאשה אלא באונס ולא הוה ידע מגזירה שוה והא דקאמר הגיורת והשבויה והשפחה

נמי איירי במפותה ואי דתיקשי דאי לעצמה הא מחלה די"ל דמיירי בקטנה דלאו בנות מחילה נינהו משא"כ השתא דמתני' ר"מ הוא דדייק מסיפא ודוקא נערה ולא קטנה והא דתני במתני' הגיורת ע"כ באונס ומסתמא מיירי מתני' בחד גוונא דבאונס ושפיר הוקשה לו ואמאי איקרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראוי' לו אלא דרש"י לשיטתו שכתב בהא דעולא כאן באחותו נערה שוטה לא גרסינן ליה וכתבתי שם דמשמע דאי גרסינן נמי א"ש והא לאו בנות מחילה אלא דס"ל דמצי מחלה וה"ה קטנה דדין אחד להם כמו שהתבאר בר"מ כו' נערה ובתולה יע"ש במשנה למלך ושפיר כתב דאמתני' קא קשיא ליה בלאו הך דהכי דאי נמי דמתני' ר"י הוא וקטנה כו' אעפ"כ מצי מחלה אלא דכבר כתבתי לעיל דודאי המקשן ידע מהך ג"ש דאל"כ לא הוה פריך וריש לקיש כו' מ"ט לא אמר כרב פפא כו' דאימא דאצטריך לאונס וחדא למפתה אלא דלא אצטריך במפתה דמהיכי תיתי דהא לא כתיב ולו תהיה לאשה ומיהו מאונס ודאי דלא מקשה כו' אמאי לא קאמר כו' ודוק לענ"ד:

ע"ש בגמרא וליתני אנסתי דהוה רבותא טפי כו' אבל הריטב"א ז"ל כתב דליתני נמי אנסתי ופתיתי מאי שנא דנקיט פתיתי לחוד ולא ניחא ליה כפירוש התוספת כמ"ש לעיל דרבותא אשמעינן במפתה אף דלאביה אפ"ה כו' ולכך פירוש דקושית הגמרא דליתני תרוייהו אבל התוספת ז"ל אפשר דסבירא להו דבמפותה נמי כיון דבשעת בעילה לא הי' שלה תו לא יכולה למחול כמ"ש מהר"מ מלובלין והבאתיו לעיל א"כ אכתי השתא דקתני האומר פתיתי לא ידעינן אי מיירי לאביה אימא לעצמה ופריך שפיר דהוה למיתני רבותא טפי אנסתי כו' ועיין בספר פני יהושע מ"ש מזה ודוק:

דף מא:

ת"ש המית שורי את פלוני או שורו של פלוני כו' לפלוג וליתני בדידיה כו' עיין במהרש"א ב"ק מ"ש שם מזה ובחדושינו למסכת בבא קמא נאריך בזה בעזה"י:

סליק פרק שלישי אלו נערות

פרק רביעי נערה שנתפתתה

נערה שנתפתתה בושתה ופגמה כו' לאביה והצער בתפוסה כו' עכ"ל מדנקיט במתני' הרי הן דייקו התוספת דקאי נמי אבושת ופגם כן כתב הר"ן ועיין בפרק אלו נערות ג"כ מזה. ולדעת הסוברים דכיון דבשעת ביאה לא היה שלה שוב אינה יכולה למחול א"ש טפי דקאי הרי הן לעצמה אכולהו כו' ודוק לענ"ד:

דף מב.

גמרא לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה עיין בתי"ט דלא תקשה דאימא צער אצטריך ליה דלאביה הוה דכיון דלמי שזה ניתן זה ניתן ובושת ופגם ודאי לאבוה וליכא למימר בשוטה דלאו בנות מחילה דא"כ לית לה בושת ופגם וה"ה קנס דכ"ש הוא אף במפתה ועיין בריטב"א מזה וק"ל:

דף מב:

גמרא ומעלה מעל ריבה כו' עכ"ל ראיתי לבאר בכאן דברי הרמב"ם ז"ל (בהלכות שבועת פרק א' הלכה אב"ג) מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים או שלא זרק הרי זה שבועת ביטוי נשבע שלא יזרוק פלוני צרור לים או שיזרוק הרי זה אינו לוקה אלא מכות מרדות לפי שאין בידו לא לקיים ולא לבטל ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שאפשר שיזרוק או לא יזרוק והתראת ספק הוא ואין לוקין אלא בלאו מפורש עכ"ל וכבר האריכו המפרשים ליתן טעם לזה אמנם בתחלת דבריו יש מקום עיון שכתב מי שנשבע שיזרוק כו' דאין חייב והוצרך לטעמים אחרים ואמאי לא משום דלאו שאין בו מעשה הוא דנשבע שיזרוק פלוני כו' שהרי הר"מ פסק נשבע שאוכל ולא אוכל הרי זה אינו לוקה דלאו שאין בו מעשה דלשקר דומיא דלשוא מה שוא לשעבר והוא במכות ויתבאר בזה בסמוך וא"כ למה ליה טעמא דאין לוקה ביזרוק משום דהוה התראת ספק תיפוק ליה דלאו שאין בו מעשה הוא לשעבר. אמנם אפשר לומר דמיירי שנשבע שיזרוק פלוני צרור זה לים והלך הוא בעצמו וזרקו לים דבכהאי גוונא הוה לאו שיש בו מעשה לכך אצטריך לטעמא דהתראת ספק הוא ועיין מה שכתבתי לעיל דלספר החינוך דכל לאו שאפשר לעבור מבלי מעשה אף שעבר ע"י מעשה אפ"ה אינו לוקה א"כ קשה כיון דלהבא לא יצא מכלל לאו שאין בו מעשה אף בעשה מעשה אין לוקין עליו גם דברי הר"מ (בפרק א' מהלכות אלו) וז"ל נשבע שלא אוכל כו' לוקה משום שבועת שקר לא תשבע בשמי לשקר והקשה הכסף משנה דאמאי לא מנה הר"מ לאו דלא יחל דברו ואינו יודע אמאי לא מנה הר"מ לאו דלא תשא את שמי לשוא דאמרינן בשבועות דלשוא לשוא תרי זימני אם אינו ענין לשוא תנהו ענין לשקר ויתבאר לקמן באורך מזה א"כ אמאי לא מנה הר"מ ג"כ האי לאו. אמנם נבאר כי לפי דברי הל"מ בהלכות מאכלות אסורות והבאתיו לעיל דלאו דאתי באם אינו ענין אינן לוקין עליו וא"כ אפשר דעל לאו דלשוא אינו לוקה דלאו דאתי באם אינו ענין הוא ומדאצטריך לשקר ע"כ למלקות אתי דאי לאיסורא מלשוא נפקא כן היה נ"ל לכאורה אבל אחר העיון לא יועיל ולא יציל ונעתיק סוגית הגמרא

במסכת שבועת (דף כ"א ע"א) דאמרינן בפי' ריבתה התורה מה לשוא לשעבר ופרש"י מדאפקי' בלשון שוא וא"כ מאי קושיא אימא דלהכי לא כתיב לשקר דהוה לוקה שתיים ואף אם נסבול זאת דהכי פירושו דמדאפקי' בלשון שוא ושוא לשעבר משמע ממילא דגם לשקר בעינן לשעבר דוקא אבל מ"מ יקשה קושיא אחרת דקאמר ועוד דאי לאו דאתי באם אינו ענין אין לוקין עליו א"כ מנלן דלוקה דאי מדכתיב לא תשא שמי לשקר הא אצטריך לנשבע לאוכל ולא אוכל דלשוא לא משמע אלא לשעבר ולהבא לא ידעינן לאו למלקות כלל ואפשר דלא יחל דברו מוכח דאיסורא מיהא איכא. והנה ראיתי לבאר מה דאמרינן במסכת שבועת (דף ד' ע"א) שבועה שלא אוכל כו' דלא לקי יע"ש בתוספת שהקשו ואימא דטעמא משום התראת ספק כו' וי"ל דמשמע ליה אף בהשליך ככר לים והתרו בשעת זריקה דהוה התראת ודאי עכ"ל. ויש להקשות דא"כ מהאי טעמא הוה נמי לאו שיש בו מעשה דכיון דע"י מעשה עבר הלאו אמנם לספר החינוך אתי שפיר כיון דאפשר לעבור מבלי מעשה אף שעבר ע"י מעשה נמי אינו לוקה עליו. אבל הר"מ לא סבירא ליה כן. ומ"ש הר"מ דאינו לוקה משום שוא שהתראת ספק הוא אף דכתבתי דמיירי שזרק החפץ לים כו'. א"כ הוה התראת ודאי י"ל דהתוספת כתבו בשבועות (דף ד') דלמאן דס"ל ביטלו ולא ביטלו אף זה התראת ספק הוא ויתבאר בסמוך וא"כ הר"מ ז"ל דפסק ביטלו ולא ביטלו א"ש. ומ"ש הלחם משנה שם לתמוה דמנא לן לחלק בין לאו מפורש ובין לאו שאינו מפורש י"ל דנפקא ליה ממה שכתבו התוספת בריש שבועות (דף ג') וא"ת אמאי לא תני שיזרוק ולא יזרוק וי"ל דלא תני אלא דבר והיפוכו רצה לומר כיון דתני שאוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי תו לא צריך עכ"ל והנה יש להקשות אמאי לא תני במתני' שיזרוק פלוני צרור לים או לא יזרוק דודאי יש נ"מ טובא דלשיטת הרמב"ם ז"ל היה לוקה משום שוא ולשיטת רש"י ז"ל היה לוקה משום שבועת ביטוי ונפקא מיניה להתראה אלא ודאי דאין לוקין עליו מטעם דהוה התראת ספק הוא ולא לאו מפורש ויתבאר לקמן באורך מזה בעזה"י. ועיין בהריב"ש פרק הנ"ל מביאו הכסף משנה שפירש דהא דכתב הר"מ ולמה אינו לוקה משום שוא היינו שקר יע"ש והוא גמרא ערוכה במסכת שבועות (דף כ"א ע"א) דאמר מה שוא כו' היינו ולפטור מקרבן אבל לענין לאו חייב משום שבועות שקר ועיין לקמן. ודע הא דאמר בשבועות (דף ד' ע"א) זו היא שבועת ביטוי כו' למעוטי מאי לאו כו' ומאי קושיא אימא שיזרוק פלוני צרור לים ולא זרק דלשיטת הר"מ הוא אזהרה משום שבועת ביטוי ולאו אין בו משום שקר דלאו שאין מפורש הוא. ולאו שאין מפורש פי' הלח"מ דיש בו ענין שקר ויש בו ענין שוא דאין בידו לא לקיים ולא לבטל יע"ש ודוק:

והנה ראיתי לבאר בכאן דברי הרמב"ם (דהלכות עדות פרק י"ח הלכה ח') עדים זוממין אם לא הרגו נהרגין ואם הרגו אין נהרגין אבל במלקות וממון אע"פ שעשו מעשה אין אומרים כאשר זמם ולא כאשר עשה אלא לוקין ומשלמין וכתב הכ"מ בממון דאפשר בחזרה ובמלקות אפשר דטעמו של רבינו כו' יע"ש יש לראות בדבריו דאכתי מנא ליה דבחייבי מלקות אם נלקה הנדון דלוקין העדים אם הוזמו דאין מזהירין מן הדין ואי דבכה"ג מזהירין מן הדין דבכלל מאתים מנה ובעלמא אין מזהירין דאפשר שיש להשיב על הק"ו כמו שכתב במבוא התלמוד לר' שמואל הנגיד משא"כ כאן ודאי דמזהירין ובמיתה אפשר דאין עונשין אף בכה"ג כמו שכתב הכסף משנה כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה אבל לא במלקות אכתי יקשה הא דמייתי התם במסכת מכות (דף ל"ה ע"ב) ערות אחותך בין מן האב ובין מן האם הרי דאף בכה"ג אין עונשין מהדין דמייתי התם בין לעונש בין לאזהרה ואמנם אפשר לומר לפי מה שכתב המ"מ ריש הל' מאכלות אסורות דהיכא שנאסר בביאור מן התורה תו מצינו לענוש מדין ק"ו א"כ כאן ודאי דאיסורא דעבדי עבדי והק"ו לענין מלקות וליכא לאקשוי מיתה תוכיח דהתם כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה כו' יש ליישב דברי הכ"מ:

ע"ש מה שכתב הרמב"ם (הלכות עדות פ"כ הלכה ד') העיד העד כו' ואין להם שגגה ואין צריכין התראה לפי שאין בהן מעשה כמו שבארנו והכ"מ כתב דברי רבינו קשה להולמם כו' יע"ש ולכאורה הא דמסיק רבינו טעם אחר שאין צריכין התראה ולא מטעם האמור בכתובות דמי איכא מידי דאינהו בעי קטל בלא התראה כו' דא"כ מאי מקשה במסכת מכות ותיפוק ליה מלא תענה ומאי קושיא אי לאו והצדיקו ה"א דאין לוקין דלא מצינו בכל התורה כולה שלוקין בלא התראה כמ"ש רש"י ז"ל בהדיא בהך דאומר (בדף ל"ב) דמהאי טעמא דעדי זוממין דמשלמין ואין לוקין דלא מצינו בלא התראה ומיהו בבן גרושה ובן חלוצה לוקה מוהצדיקו את הצדיק כו' הרי דאי לאו והצדיקו לא היה לוקין ובמקום אחר נאריך בזה בעזה"י:

ע"ש במסכת מכות (דף ו' ע"א) מתני' על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת כו' אם מתקיימת העדים בב' למה פרט הכתוב שלשה אלא לומר לך מה שנים נמצא אחד קרוב או פסול כו' ר"ע אומר לא בא הכתוב להקל על השלישית אלא להחמיר עליו אמר ר"י במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן קיימת ובתוספת בד"ה בד"א בדיני נפשות פי' בקונטרס משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה כו' ונראה לר"י דלא שייך להקיש כו' דבע"א שבועה מיהא בעי כו' עכ"ל הרצון בזה למאי דלא ידעינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אלא מכח

היקשא מאן נימא כו' ושבועה מיהא בעי אבל לפי האמת דקיימא לן כרבי דהלכה כרבי מחבירו א"כ בדיני ממונות אפילו שבועה לא בעי כמבואר בח"מ (סימן ל"ו) דכתב דאם לא ידע שבועה בעי ואי ידע אפילו שבועה לא בעי יע"ש ובסמוך יתבאר מ"ש בספר זרע יצחק. אמנם דברי התוספת קשים להולמם שהקשו שני קושית ולא תירצו אלא אקושיא שניה אבל הקושיא ראשונה אמאי לא ילפינן דיני ממונות מדיני נפשות דכתיב משפט אחד יהיה לכם לא תירצו כלום. והנראה בזה דודאי על פי שנים עדים או שלשה עדים דכתיב בדיני ממונות מיותר דאין לומר דאתי לומר דאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' דממשפט אחד ילפינן לה מדיני נפשות כו' אלא דע"כ דאתי לומר דפעמים מתקיים העדות בשלשה כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול דאפ"ה העדות השנים כשירים דלא תימא דילפינן מדיני נפשות ממשפט אחד יהיה לכם כו' דבשלמא בדיני נפשות ליכא למימר הכי דפעמים מתקיים העדות בשלשה דלמה לי דבלא"ה הוה הסברא החיצונה למימר כן אלא ודאי דבא לומר מה שנים כו' משא"כ בדיני ממונות ע"כ להיפך דאל"כ למה לי ממשפט אחד נפקא ואין להקשות נימא איפכא דבדיני נפשות אפילו נמצא אחד קרוב או פסול עדותן קיימת ובדיני ממונת עדותן בטילה לזה כתבו דבדיני ממונות ליכא למימר הכי מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה דשבועה מיהו בעי וא"כ ע"כ איפכא דבדיני נפשות אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ובדיני ממונות עדותן קיימת ואין להקשות היאך ס"ד למימר דבדיני נפשות יהא חמור מדיני ממונות עד שהוצרכו התוספת לומר דלא שייך אקושי י"ל הא אמרינן לקמן בעדות מיוחדת בשנים רואין מחלון זה ושנים רואין מחלון זה דבדיני נפשות הוה ליה שני עדות ואם נמצא אחד מהן זוממים הוא והן נהרגים ובדיני ממונות עדות שבטלה מקצתן בטלה כולן הרי דיש חילוק ה"ה הכי נמי אמנם זה אינו דבשלמא התם גלי' קרא משא"כ הכי מהיכי תיתי שיהיה חמור דיני נפשות מדיני ממונות ואפשר שזה כוונת רש"י ז"ל דכתיב ושפטו העדה וע"כ דהיקשא בדיני נפשות להקל ובדיני ממונות להחמיר אבל יש לתרץ בזה דהנה רבי דסבירא ליה דאין לחלק בין דיני ממונות לדיני נפשות בין כך ובין כך נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ובדיני נפשות דוקא בהתראה דאל"כ מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש ובדיני ממונות לא שייך התראה ואמאי הא כתיב ושפטו העדה כו' אלא דא"כ למה לי ע"פ שנים עדים או ע"פ שלשה עדים בדיני ממונות דילפינן מדיני נפשות מדכתיב משפט אחד יהיה לכם כו' אלא דעל כרחך דבדיני נפשות אין עדותן בטילה בנמצא אחד מהן קרוב או פסול אלא דוקא בהתראה א"כ ה"א דבדיני ממונות דלא שייך התראה לא שייך זאת ולכך אצטריך בדיני ממונות

ע"פ שנים עדים או ע"פ שלשה עדים להקיש שלשה לשנים כו' ור"י דסובר דבדיני נפשות אין צריך התראה משום דסובר דבדיני ממונות אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן קיימת וא"כ לא קשה למה לי כו' ואין הוכחה דבדיני נפשות צריך דוקא התראה ועיין בפירוש הרע"ב ובתי"ט יע"ש היטב. וע"ז הקשו דמנא ליה לרבי יוסי זאת אימא כרבי דבין בדיני נפשות ובין בדיני ממונות אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי דלמה לי שנים או שלשה בדיני ממונות י"ל דבדיני נפשות צריך התראה כו' ולכך אצטריך כמ"ש לעיל אלא דסבירא ליה דלא מסתבר להקיש שלשה לשנים דהתם אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה דשבועה מיהא בעי כו' ולכך סובר ר"י דבדיני ממונות אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן קיימת ולכך מקשין שפיר אמאי לא יליף ר"י ממשפט אחד יהיה לכם דעל כרחך רבי יליף לה דאל"כ מנא ליה לחלק דבדיני נפשות בעינן דוקא התראה כמ"ש לעיל ועיין במהרש"א ז"ל מ"ש שם יע"ש היטב. אבל שיטת רש"י ז"ל דפירש דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה יש לפרש כן דלא ילפינן דיני ממונות מדיני נפשות וא"כ מנא ליה לרבי לחלק דבדיני נפשות צריך דוקא התראה כו' וצריך לומר כמ"ש הר"ר ישעי' ומביאו הב"י (בסימן ל"ו) בחושן המשפט הלכות עדות דדוקא שאמר הקרוב או פסול שראו העדות ביחד הא לאו הכי כו' ופי' הש"ך דבריו דהכי קאמר דילמא להצילו בא כקושית התוס' ולכך כשאומר שראו ביחד דשפת יתר הוא ודאי קושטא קאמר כו' והנה בח"מ בש"ע כתב על הגליון וז"ל דוקא בדיני ממונות שייך זה דבדיני נפשות צריך עדות שלא יהא מיוחדת ולאו שפת יתר הוא כו' יע"ש היטב וא"כ דוקא בהתראה דבד"נ צריך שיאמר שראו ביחד דלאו שפת יתר הוא משא"כ בדיני ממונות משא"כ לשיטת התוס' שפירשו דשואלים לעדות הכשירים כו' א"כ מנא ליה לרבי לחלק וצריך לומר דילפינן ממשפט אחד יהיה לכם ולמה לי שנים או שלשה דכתיב בדיני ממונות כו' אלא ע"כ רש"י חילוק דבדיני נפשות בעינן דוקא בהתראה כו' ובזה יש ליישב מה שכתב התוספת לקמן למ"ד דאמרינן מיגו לאיפטורי משבועה א"כ מה מקשין התוספת לקמן (בדף ט') בעדות מיוחדת בדיני ממונות ממשפט אחד יהיה לכם ואמאי לא דע"י מיגו אלא דא"כ היאך משכחת היקש שנים לשלשה ודוק היטב:

דף מג.

בת הנזונת כו' עיין בא"ה מזה ועיין לקמן מ"ש שם בעזה"י:

דף מג:

מתני' המארס את בתו וגירשה אירסה ונתארמלה כו' עכ"ל המשנה ראיתי להאריך בכאן קצת והוא כי יאמר לשיטת רש"י דעיקר הקושיא מדלא תני בחדא גוונא אלא דלא ניחא ליה לתנא למינקט מידי דפורענות ולמ"ד מעיין גורם נקיט רישא אגב סיפא ולפריב"ן מיאן בסברת רש"י ז"ל דלאו ניחא לתנא למינקט מידי דפורענות ולכך פי' דבאשה אחת מיירי וע"ז הקשו התוספת דלמ"ד מעיין גורם תיקשי ליה מתני' ומהרש"א ז"ל הקשה דמרישא מצי למידק עכ"ל וקושית מהרש"א ז"ל ישבו בספר פני יהושע דמיותרת דבבא דסיפא דלמה לי השיאה שניה דבשלמא ברישא אשמעינן דאין מוציאין מרשות האב דבאירסה לחוד לא שמעינן דברשותי' נכתבין לר"י כו' אבל סיפא ודאי יתורא הוא יע"ש אבל קושית הר"י במקומו עומד דלמ"ד מעיין גורם תיקשי ליה:

אבל הנראה לי בזה דודאי הריב"ן נמי דייק משינוי הלשון דהוה למיתני בחדא גוונא אלא דהוה קשיא ליה למ"ד מזל גורם למה לי בבא דסיפא השיאה שנית דבשלמא למאן דאמר מעיין גורם א"ש דמרישא ודאי דלא שמעינן דהא מותר לינשא באירוסין לכך אצטריך בבא דסיפא השיאה שנית משא"כ למ"ד מזל גורם א"כ תיקשי למה לי השיאה שנית דמרישא שמעינן דנתארמלה תרי זימני תו לא חזיא לאינסובי לכך קאמר דמתני' מיירי באשה אחת ואתי מתני' לאשמעינן דבגירושין לא אמרינן דבתרתי זימנא הוה חזקה והוא מיותרא דמתני' מבבא דסיפא ע"כ באשה אחת דאי הוה תני השיאה לחוד הוי אמינא דבגירושין נמי בתרתי זימני הוה חזקה ואסורה להנשא לשלישי והיאך יאמר התנא דאף דלא היה לנקוט מידי דפורענות והיאך ליתני תרי זימני נתארמלה תו לא הוה מצי למיתני תו השיאה כיון דבאשה אחת מיירי וה"ה תרי זימני נתגרשה נמי דלא היה יכול למיתני תו השיאה משא"כ השתא דקתני השיאה שנית ע"כ דבנתגרשה תרי זימני מותרת לו ודייק לה מסיפא למ"ד מעיין גורם דלא נקיט מידי דפורענות כפרש"י ז"ל ולמאן דאמר מעיין גורם נקיט רישא אגב סיפא אלא למ"ד מזל גורם דייק להני מרישא וריב"ן דנקיט מהשיאה לישנא דגמרא נקיט כנ"ל. ובזה סרה מהר קושית מהר"ם שיף ז"ל דאימא הא דלא נקיט השיאה ונתארמלה דלא נקיט מידי דפורענות דלפריב"ן זה אינו כלום כו' עכ"ל אבל יאמר בזה דודאי מתלת בבא הוה ידעינן דבתרתי זימני הוה חזקה מדקתני אירסה כו' אלא מדנקיט בבא יתירא ש"מ דהכי קאמר דטעמא כו' תו לא הוה מצי למיתני השיאה שנית דבתרי זימנא הוה חזקה דאל"כ ליתני השיאה לחוד דעל כרחך נשמע מדקתני ברישא אירסה וגירשה אירסה ונתארמלה השיאה וגירשה ולא קתני ברישא אירסה ונתארמלה תרי זימני כו' והא דנקיט בבא יתירא כמ"ש לעיל

לאשמעינן דבגירושין מותרת להנשא לשלישי ולמ"ד מעיין גורם ע"כ מסיפא דבתרי זימנא הוה חזקה דאל"כ הוה למיתני השיאה ונתארמלה כו' כמ"ש לעיל ונקיט רישא אגב סיפא. שמעתי בשם הגאון מוה' עוזר ז"ל וז"ל דמרישא לא מצי למידק דמסתמא כשהוא נערה קידשה דאסור לקדש את בתו כשהיא קטנה וא"כ אי הוה קתני תרי זימני נתארמלה הוה צריכה להמתין שלשה חדשים משום הבחנה והוה תו בוגרת כשהשיאה לשלישי ואין הכתובה של האב כו' משא"כ נתגרשה דארוס ראשון חזר ונשאה דלא הוה צריכה להמתין ששה חדשים משא"כ בסיפא דייק שפיר עכ"ל ודבריו עריבים ומתוקים לחיך ואולם לא תירץ אלא קושית מהרש"א ז"ל אבל מה שהקשה ר"י בעל התוס' דתיקשי למ"ד מעיין גורם האי קושיא דהא לא מצי למינקט נתארמלה תרי זימני דתו הוה בוגרת כו' ונקיט סיפא איידי דרישא כמו לפר"י דנקיט רישא איידי דסיפא כן נמי למאן דאמר מעיין גורם נקיט סיפא איידי דרישא ולמ"ד מזל גורם לא צריך לזה אלא דבא לאשמעינן דבתרי זימני הוה חזקה ואם נאמר דמנא לך הא אימא דאיידי א"כ יגדל התימא באמת למידק כן אימא דאיידי לולי שנאמר דסיפא איידי דרישא לא אמרינן אבל מאן יימר לנו זאת דודאי כל היכא דאיכא לשנוי בלא איידי מתרצין ולכך למ"ד מזל גורם א"ש ולמאן דאמר מעיין גורם צ"ל איידי אמנם בלא זה יקשה דאמאי תני ברישא אירסה וגירשה ליתני תרי זימני נתגרשה לדעת ריב"ן דודאי בנתגרשה תרי זימני מותרת להנשא לשלישי דלא כיש אומרים שהביא באבן העזר (סימן ט') והוא דעת רש"י והר"ן בסוף פרק כיצד יע"ש וא"כ למה למיתני שינוי הלשון כו' הוה למיתני תרי זימני נתגרשה אלא ודאי לאשמעינן אתי תרתי זימני הוה חזקה דבשלמא בסיפא ניחא דנקיט גירשה ונתארמלה נקיט ולא תרתי זימני נתגרשה דמשום דאתי לאשמעינן דתרתי זימני הוה חזקה וזהו מדשינה הלשון כמ"ש הריטב"א ז"ל יע"ש משא"כ ברישא ליתני תרתי זימני נתגרשה אלא לאשמעינן כו':

יש לראות בהא דאמר טעמא דהשיאה וגירשה השיאה ונתארמלה הא נתארמלה תרי זימני תו לא חזיא לאינסוביה למ"ד מעיין גורם דדייק לה מסיפא ליתני תרתי זימני נתגרשה ואי דלא הוה ידעינן דנתארמלה תרי זימני הוה חזקה דמה לי נתגרשה תרי זימני או נתארמלה תרתי זימני אלא מכח שינוי הלשון דייק כמו שכתב הריטב"א ז"ל אמנם אם נרכיב זאת דמיותרא דייק ומשינוי הלשון דאף אי הוה תני תרתי זימני נתגרשה נמי הוה ידעינן דנתארמלה תרי זימני לא מיותרא דבבא דסיפא דאל"כ למה לי השיאה שנית כמ"ש לעיל וכן כתב בספר פני יהושע א"כ יקשה זאת אבל אי באשה אחת מיירי מתני' אפשר לומר דבא לאשמעינן דבגירושין דבתרתי זימני מותרת כמ"ש לעיל ואי הוה תני

תרתי זימני נתגרשה ה"א דבתלתא זימני הוה חזקה ואשמעינן בבא יתירא דאף דגירשה תלת זימני אפ"ה דפורענות מדנקיט תנא כך נתגרשה תרתי זימני ואילו הוה אסורה להנשא לשלישי לא הוה תני אלא תרי פעמים נתגרשה והשיאה ונתארמלה משא"כ השתא דנקיט השיאה ונתארמלה כו' לאשמעינן הא נתארמלה תרתי זימני הוה חזקה ולא יכול עוד להנשא לשלישי ודוק היטב לפענ"ד:

ע"ש גמרא טעמא דהשיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כו' הא נתארמלה תרי זימני תו לא חזיא לאינסובי כו' עכ"ל יש מקשין מכאן על הא דאמרינן במסכת קידושין (דף י"ג) מיתת הבעל מנלן דמתיר כו' ואיש אחר יקחנו כו' ומקשין הא מדכתיב מי האיש אשר אירס אשה כו' דרשינן שהיה לה בעל ואיך איש אחר יקחנו והלא בתרי זימני הוה חזקה ואני אומר אלמה לא ע"י גט שנתגרשה מבעלה הראשון:

והנה בהא דקדושין דמסיק מכי ימות האיש האחרון איתקש מיתה לגירושין ש"מ דמיתת הבעל מתיר ומיהו בלא"ה הוה אמרינן דלכ"ע בעשה ולדידיה בלאו משום מח"ג כו'. ויש מתרצים מכאן על מה שהקשו הרב הגדול בספר פני יהושע דעל כרחך מוכח מכאן דגט מהני אף ע"י ביאה דאם לא כן למה לי דאיתקש מיתה לגירושין דהא דהוה אמינא דבמיתה איכא עשה לשיטת התוס' היינו משום דכתיב ודבק באשתו ולא באשת חבירו ודוקא במקדש בביאה הוא דאיכא עשה ולא במקדש בכסף ובשטר דבעולת בעל יש להן כו' וא"כ מאי נ"מ בהך היקשא דאיתקש מיתה לגירושין אם דנימא דיהא מיתה מתרת במקדש ע"י כסף ושטר דהא בלא"ה ליכא איסורא ואי ע"י ביאה גט נמי לא מהני כו' עכ"ל ואני אומר דהך היקשא דאו כי ימות האיש האחרון לאו מיותר הוא כנראה מדברי מהרש"א ז"ל במסכת קידושין יע"ש ועוד דעל כרחך הא דפריך מיתת הבעל מנלן דמתיר היינו אף ע"י כסף ושטר דאל"כ מאי פריך מאלמנה לכ"ג הא לכ"ע שריא אימא דמיירי כשקדשה בכסף כו' וגם מפן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מאי מייתי ראיה אימא דמיירי בקידשה ע"י כסף ושטר ומכ"ש אם נאמר דביאה נשואין עושה ודאי דעל כרחך דקרא מיירי בקידשה בכסף ושטר דכתיב מי האיש אשר אירס אשה כו' אלא ע"כ הא דפריך מיתת הבעל מנלן דמתיר היינו אף ע"י כסף ושטר ואצטריך שפיר היקשא דאו כי ימות האיש האחרון. ועוד דאי לאו ובעלה ה"א דגט לא מהני ע"י ביאה כקושית פני יהושע דמי איכא מידי כו' וא"כ איכא למימר דאם קידשה בביאה ודאי דגט לא מהני והוה אשת איש גמורה דמי איכא מידי דלישראל מהני ולנכרי לא מהני ואצטריך היקשא דאו כי ימות האיש האחרון איפכא להקיש גירושין למיתה מה מיתה אין חייב חנק אלא עשה אף גירושין לית ביה אלא עשה דודבק באשתו ולא באשת חבירו כו' ודע שמה

שכתבנו לעיל דאו כי ימות האיש האחרון לאו מיותר הוא היינו דאל"כ הא נפקא דמיתת הבעל מתיר מדכתיב ואיש אחר כו' ואחר לא איקרי יבם ועוד דכתב מהרש"א ז"ל שם דבאמת למה לי הא מעריות נפקא ותי' דהאי ואיש אחר לאו מיותר הוא וא"כ ה"ה ע"כ דהך היקשא לאו מיותר הוא דאל"כ תיקשי באמת למה לי הך היקשא הא מדאצטריך בעריות כו'. ועוד דלר"ע אליביה דר' ישבב אי טעמיה דנפשיה קאמר דכל חייבי עשה אין קידושין תופסין בהן אם כן ממילא מוכח דמיתת הבעל מתיר דאל"כ היאך משכחת ליה הא דכתב רחמנא אלמנה וגרושה ומסיק במסכת קידושין גרושה למה נאמרה לומר לך כשם שחלוקה כו' ליחייב משום אלמנה וגרושה כו' והיאך משכחת זאת שיהיה אלמנה וגרושה וחללה זונה ויהא חייב במלקות הא לפום סברא דהשתא דמיתת הבעל איכא עשה דודבק כו' וא"כ כיון שהיתה אלמנה היאך נשאה זה ואף אם נאמר דעבר ונסיב דאי לאיסורה כתב קרא כדמסיק ביבמות מ"מ הא אין קידושין תופסין בחייבי עשה ולא הוה קידושין כלל ואמאי לוקה משום גרושה ואף אם נאמר דמיירי ע"י יבום שיבם אחיו וגירשה כו' דא"כ לכתבי' בפרשת יבמין כיון דלא משכחת להאי קרא דאלמנה וגרושה כו' וא"כ למה לי היקשא אלא ודאי דלאו מיותר הוא. ודע דליכא לאקשוי היאך משכחת ליה שיחול איסור גרושה על איסור אלמנה דמיתת הבעל אינו מתיר ולא הוה איסור מוסיף כלל דמתחלה ג"כ היתה אסורה לכל העולם כשמת בעלה. י"ל דמתחלה היתה מותרת ליבם ועכשיו כשנשאה אחר וגירשה מיגו דאסורה ליבם איתוסף איסורא על כל העולם ונאמר דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבם ונאסרת מטעם גרושה איתוסף על שאר העולם וגם אלמנה גרושה חללה זונה מצינו לאשכוחי אם נאמר דלא הוה זונה אלא אשת איש ולסברת הר"א א"ש דאיהו סובר דאין זונה אלא שאין קידושין תופסין בה כו' ודוק:

ע"ש דמסיק מיתת הבעל דמתיר מדכתיב פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה ומקשין העולם הא כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו כו' וא"כ אין ראי' מכאן ותירצו דא"כ למה לי אחר ולא ליבם דאי בגט מי שרא ליבם כו' עכ"ל. והנה אמאי לא דאי לא הוה כתיב אחר ה"א דע"י יבום בלא גט והשתא דכתיב אחר על כרחך צ"ל ע"י גט כו' ואפשר דאכתי קשיא למה לי באמת אחר אלא דבא לומר דמיתת הבעל מתיר. או יאמר כמה שכתב בספר פני יהושע בהא דקידושין שהקשה גבי גט נמי נימא הכי דאיכא עשה דודבק באשתו ולא באשת חבירו יע"ש וא"כ הא דפריך מיתת הבעל מנלן דמתיר היינו דקשיא ליה ג"כ אגט דלא יתיר לגמרי דאית ביה עשה יע"ש בספר פני יהושע דאם לא כן קשה קושית התוספת דאמאי לא יליף דיתיר מיתה מקל וחומר מגט כו' אלא על

כרחך דפריך גם אגירושין דיהא בו עשה וא"כ השתא דכתיב פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנו ממילא מוכח דמיתה מותרת דאי ע"י גט א"כ מוכח דגט מהני לגמרי מפשטי' דקרא מפן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנו וכיון דגט מתיר לגמרי הוא הדין מיתה דיליף מקל וחומר כקושית התוספת שם ובזה אתי שפיר הא דקאמר מדאצטריך אלמנה לכהן גדול מכלל דלכהן הדיוט שריא כו' ואמאי לא מוקי ליה יבום כמו שמקשין התוספת ובאמת בירושלמי מוקי ליה הכי אבל י"ל דלא ניחא ליה למימר כן דא"כ תיקשי בגרושה דכתיב למה לי דלכ"ע אסורא ואי דגירושין מתירין א"כ גם מיתה מותרת דקל וחומר הוא כמ"ש לעיל דקושית הגמרא דפריך מיתת הבעל מנלן דמתיר היינו דגם גירושין אינם מתירין דעשה מיהא אית ביה דודבק באשתו ולא באשת חבירו כמה שכתב בספר פני יהושע וכיון דע"כ מוכח דגירושין מתירין א"כ גם מיתה מותרת. והנה בהא דקאמר מפן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מוכח דמיתה מותרת והשתא ילפינן גט ממיתה בהיקשא דגירושין למיתה או כי ימות האיש האחרון והדר קאמר חדא דיבם לא איקרי אחר ועוד הרצון דלמא ע"י גט כו' א"כ כיון דמוכח דגט מתיר א"כ איתקש מיתה לגירושין או כי ימות האיש האחרון ודוק:

דף מד.

מתני' הגיורת שנתגיירה היא ובתה עמה וזינתה הרי זו בחנק היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה ואין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע היתה הורתה ולידתה בקדושה הרי היא כבת ישראל לכל דבריה עכ"ל מהר"ם שיף ז"ל כתב דרך פלפול למה לי הך בבא שלישית דאל"כ לאשמעינן רבותא ואין לומר כו' דא"כ לאשמעינן מצעיתא תחת רישא כו' עכ"ל ואפשר דתנא נקיט אף דאתי מדיוקא וכהנה רבות או יאמר דתנא אגב אורחא בא לאשמעינן דגר קטן אין טובלין ע"ד בית דין כשאין תובע וכן כתב התי"ט והוא חד תירוצא של התוס' במתני' וא"כ אצטריך רישא דהגיורת כו' והוה אמינא ה"ה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דממעטינן נמי מבישראל ומה שהקשה עוד למה לי מצעיתא דאי דבסקילה מרישא שמעינן לה ואי דלא כבת ישראל מסיפא שמעינן לה ואפשר דאי לא הוה קתני מצעיתא ה"א דמאה סלע ולא בסקילה דבעינן קרא כדכתיב כו' עכ"ל דבריו אינם מובנים לי דאיך יאמר זאת דבעינן קרא כדכתיב דהא קתני בסיפא בהדיא דבת ישראל שאין לה פתח בית אב הרי זו בסקילה אלמא דלא בעינן קרא כדכתיב אלא כמ"ש דנקיט אף דאתי מדיוקא כו' ולמ"ד לקמן המש"ר על היתומה חייב אצטריך לדיוקא דהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הוא דאין לה פתח בית האב ולא מאה

סלע הא יתומה בת ישראל יש לה מאה סלע. כמו שמדייק רבא לקמן ומרישא לא הזכיר כלום ודוק:

שם במתני דנקיט אין לה פתח בית אב הר"ז בסקילה לכאורה בבא שאינה צריכה הוא דכ"ש הוא מהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דלא בעינן קרא כדכתיב כו' ולפי שיטת רבינו שמואל לקמן בסוגיא דתני שילא כו' שהביאו התוס' שם דמש"ר חידוש הוא דנכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בחנק וכאן בסקילה אף שזינתה לאחר שנכנסה לחופה וא"כ אצטריך הך בבא דאי מהורתה שלא בקדושה כו' ה"א דמש"ה הוה בסקילה דלא גרעה מנערה המאורסה בעלמא בלא הוצאת שם רע דנסקלת על פתח שער העיר ההוא כו' כמ"ש בספר פני יהושע יע"ש היטב על קושית התוס' והא בעינן קרא כדכתיב משא"כ אי זינתה במש"ר לאחר שנכנסה לחופה דבעלמא בלא הוצאת שם רע בחנק כו' וא"כ כאן הוה אמינא דבעינן דוקא קרא כדכתיב לכך אצטריך האי בבא ולפירוש התוס' ז"ל קשה ועיין לקמן מ"ש שם בעזה"י:

דף מד:

גמרא מנה"מ כו' הנה מדסתם משמע דקשיא בין למאן דאמר בעינן קרא כדכתיב או לא בעינן קרא כדכתיב קשיא ליה והיינו משום דכתיב בישראל קא בעי כמה שכתבו התוספת ז"ל. והנה בהא דקאמר א"ה מילקי נמי לילקי ומאה סלע נמי לשלם והא בתולת ישראל כתיב דממעט בת גרים ואפילו הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דהא תרוייהו אימעט מבישראל ולא אמרינן בדדמי דהא נמי לאו בישראל קרינא ביה. ועוד לשיטת הרשב"א דמקשה אהא דמשני אם כן בישראל מאי אהני ליה אימא למעוטי מקנס א"כ בתולת ישראל ולא בתולת גרים למה לי באמת הסברא הוא דיהנה לכל הכתוב בפרשה לפי תירוצו אמנם הקושיא א"ש דעל כרחך דהמקשה לא אסיק בתולת ישראל וא"כ הקושיא על המקשין דאימא למעוטי ממאה כסף. ויגדל התימא על ר"י בעל התוס' דתירוצו דסמוך על בתולת ישראל ולא אצטריך לומר ומתה למיתה נתרבתה אלא מבתולת ישראל והנה בזה יש ליישב דברי מהרש"א שכתב לכאורה מי הכריחו לזה דהא לפי תמיהת הרשב"א כו' וי"ל דלמאי דלא סליק אדעתיה כו' עכ"ל ולכאורה יש לתמוה ואמאי לא דהרשב"א מקשה דבישראל מיותר על כרחך למעט מאה סלע משא"כ לפי האמת לכך הוצרכו לראיה שוב מצאתי למהר"ם שיף ז"ל שכתב כן ואף שיש לדחוק וליישב דבריו מ"מ נאמר בפי' יותר מרווח דלשיטת הרשב"א ע"כ דלא אסיק אדעתיה האי דבתולת ישראל כו' והיינו דאל"כ לא פריך א"ה מילקי נמי ללקי ומאה

סלע נמי לשלם כמה שכתבתי לעיל ומשני ומתה למיתה נתרבתה ולא לקנס ומנא לך הא וצריך לומר דמיעוטא דבישראל ממעט נמי מאה כסף ומלקות א"כ תיקשי באמת למה לי בתולת ישראל ולא בתולת גרים כו' ומאי הוצרכו תו לראי' ולכך כתב דכל זה לפי הוה אמינא אבל באמת דמסיק בתולת ישראל א"כ לא אצטריך לומר ומתה כו' אלא דבישראל לא ממעט אלא מיתה ומבתולת ישראל ממעטינן נמי קנס כו' ולזה הוצרכו לראייה ועכ"ז נראה דוחק לומר דהדר ביה ממאי דהוה סבור בתחלה דבישראל ממעטינן לגמרי בין מקנס כו' ועוד דמהראייה שהביאו מוכח דילפינן קנס ממיתה וא"כ למה לי בתולת ישראל ולא בתולת גרים ואפשר לומר דאצטריך לדיוקא הא בת ישראל כהאי גוונא מיחייב ולתי' ר"י שנית דמבתולת ישראל כו' א"כ ע"כ אסיק אדעתיה כו' ולמה לי לשנוי ומתה למיתה נתרבתה ולא לקנס תיפוק ליה דבתולת ישראל ולא גרים ואין לומר כמ"ש בספר פני יהושע וז"ל דהמקשין אסיק אדעתיה הא דתני אמי ופריך כיון דחזינן דומתה מפיק מבישראל ה"ה בתולת ישראל נמי ע"ש דא"כ למה לי כלל בתולת ישראל דהורתה ולידתה שלא בקדושה ממיתה ילפינן ה"ה לקנס כמו שהביאו ראיה ואולי דבתולת ישראל דלא תימא דהורתה שלא בקדושה נמי איתרבי מבישראל כמ"ש ר"י בתירוצו שנית כנ"ל כוונתו ודוק היטב לפענ"ד:

והנה ראיתי להעיר בכאן ספיקות עצומות הספק הא' במאי דקאמר מנה"מ ופי' התוס' משום דכתיב בישראל קא בעי ואמאי לא דבעינן קרא כדכתיב כיון דהמקשה לא אסיק אדעתיה ומתה כו' כמ"ש התוס' לעיל יע"ש היטב. הספק הב' באמת יש להקשות מנלן דומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דבישראל כתיב אימא ומתה לרבות אתי בת ישראל שאין לה פתח בית אב דבסקילה דלא נימא בעינן קרא כדכתיב כו' ומנלן דבקרא בא לסתור בישראל וגם בעינן קרא כדכתיב. הספק הג' במאי דקאמר א"כ בישראל מאי אהני ליה והקשה רשב"א תימא שלא ישלם ולא ילקה כו' והקשה רש"ל הא מומתה נפקא דהשתא ומתה קרא יתירה הוא דכיון דלא כתיב בישראל וע"כ למיתה נתרבתה ולא לקנס יע"ש ומאי קושיא דהא אצטריך ומתה דלא נימא בעינן קרא כדכתיב לכך אצטריך ומתה לגופא וא"כ אכתי יקשה קושית הרשב"א למ"ד בעינן קרא כדכתיב יקשה קושית הגמ' ואי דבישראל אצטריך שלא ילקה ולא ישלם מאה כסף כו'. הספק הד' במאי דמקשה בספר פני יהושע אהא דכתבו התוס' וא"ת בעינן קרא כדכתיב א"כ כו' כתב תימא היאך יעלה על הדעת דמש"ר יהא קיל מנערה המאורסה בעלמא דנסקלת על פתח שער העיר ההיא ומהיכי תיתי דבעינן קרא כדכתיב. הספק הה' במאי דכתבו התוס' ואם מאן ימאן לרבות יתומה לקנס תימה דתקשה ממתני' ותירצו דממתני' ליכא

לאקשוי דאתיא כר"ע אבל הכי פריך מר"י הגלילי לר"י הגלילי וכן הוא גירסת ר"ח וה"ג במכילתא וכן הוא בהדיא בירושלמי עכ"ל ולכאורה יש לתמוה למה להו כל אריכות הדברים והראיות שהביאו דאפילו מר"ע מצי למיפרך שפיר דע"כ לאביה הנערה לאו מיעוטא הוא דאל"כ באונס הקנס לעצמה ובמפותה דמדעתה עבדה מחלה והיאך קאמר ואם מאן ימאן לרבות יתומה לקנס דהאי קרא במפותה כתיב:

והנה בהא דהקשיתי לעיל דמנלן דקרא דומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה אימא לרבות בת ישראל דלא בעינן קרא כדכתיב כו' די"ל דע"כ מוכח דלא בעינן קרא כדכתיב דאל"כ למה לי בישראל למעט תיפוק ליה דבעינן קרא כדכתיב אלא ע"כ דלא בעינן קרא כדכתיב ומתה על כרחך להורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דנסקלת אך קשה דאימא דאי לאו ומתה הוה אמינא דבעינן קרא כדכתיב ואי בישראל למה לי דיש לומר דהוה מוקמינן ליה להורתה ולידתה בקדושה דהתוספת כתבו דמישראל מצינו למעוטי נמי הורתה ולידתה בקדושה כמו גבי חליצה אלא כיון דאיכא לאוקמיה למילתא אחריתי תו לא ממעטינן מיניה גם הורתה ולידתה בקדושה משא"כ אי לא הוה כתיב ומתה ה"א דבעינן קרא כדכתיב ובת ישראל ע"כ הוה מוקמינן ליה להורתה ולידתה בקדושה דהורתה שלא בקדושה לא אצטריך דבלא"ה פטורה מסקילה דבעינן קרא כדכתיב משא"כ השתא דכתיב ומתה א"כ אצטריך בישראל להורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה במסתבר טפי כו':

אמנם מה שהקשו התוספת ל"ל בתולת ישראל ולא בתולת גרים כיון דמישראל נפקא יש להקשות דנהי דילפינן קנס ממיתה או כפי' השני שכתבו התוספת לקמן דכל הפרשה כולה איירי בחד גוונא יע"ש מ"מ ה"א דוקא הורתה ולידתה שלא בקדושה אבל הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה כיון דחייבה סקילה ליחייב נמי במאה כסף לכך אצטריך בתולת ישראל ולא בתולת גרים כו' ואף לדברי הרשב"א ז"ל שסובר דבישראל קאי אכל הכתוב בפרשה ושפיר קשה ל"ל בתולת ישראל ולא בתולת גרים דמבישראל נפקא דאפילו הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה אין לה מאה כסף ומלקות אבל י"ל דאי לא הוה כתיב בתולת ישראל ולא בתולת גרים ה"א דומתה קאי אאין לה פתח בית אב ואי דבישראל נפקא דלא בעינן קרא כדכתיב י"ל דבישראל אצטריך ליה שלא ילקה ולא ישלם מאה כסף דלא ילפינן ממיתה ולא אמרינן כל הפרשה כולה בחד גוונא מיירי אי לאו בישראל לכך אצטריך בתולת ישראל ולא בתולת גרים דלא ילקה ולא ישלם מאה כסף וע"כ ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה. ומיהו לקמן מוכח ע"כ דילפינן קנס ממיתה או שכל הפרשה איירי בחד גוונא מההיא דכאן נערה כו' וא"כ

הדרא קושין לדוכתין דל"ל בתולת ישראל ולא בתולת גרים ואי דלא תימא דומתה לבת ישראל שאין לה פתח בית אב מבישראל נפקא דאל"כ למה לי בישראל ואי לקנס הא ילפינן קנס ממיתה אלא דאי לא הוי כתיב בתולת ישראל ה"א דומתה אתי לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה ובישראל אתי למעוטי כסף ומלקות כו':

ואחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת אפשר לומר במה שהקשה מהרש"א ז"ל מי הכריחו לזה דהא הרשב"א ע"כ סובר דבישראל אכולהו פרשה קאי כקושייתו כו' אבל נראה לומר דודאי אה"נ דבישראל אכולהו פרשה קאי דאפשר לומר דאי לאו בתולת ישראל הייתי אומר דומתה קאי לבת ישראל שאין לה פתח בית אב ואי דבישראל אצטריך לקנס ואי דסברא הוא שיהנה לכל הכתוב בפרשה אה"נ אלא דלא אצטריך למיתה דבלא"ה אין חייב סקילה דבעינן קרא כדכתיב בשלמא אי אמרינן ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה שלא בקדושה לסקילה א"כ בישראל מאי אהני ליה דמשמע ליה דבישראל קאי אכל הכתוב בפרשה בין מיתה ובין קנס דוקא בישראל משא"כ השתא דלסקילה לא אצטריך כו' לכך כתבו דילפי מהדדי ולמה לי אלא כמ"ש התוספת ומה שהקשיתי לעיל דאימא ומתה לבת ישראל שאין לה פתח אב ובישראל להורתה ולידתה בקדושה י"ל דמסתבר לומר דומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ממה דנימא דבישראל למעט כו' ואף אי לא הוה כתיב ומתה הוה ידעינן ודוק היטב לפענ"ד:

ודע דמהר"ם שיף ז"ל הקשה בהא דאמר בתולת ישראל ולא בתולת גרים על כרחך לאו דוקא לאבי הנערה דאל"כ למה לי בתולת ישראל והקשה דאימא דקרא דבתולת ישראל ולא בתולת גרים ע"כ למעט אתא אף הורתה ולידתה בקדושה כיון דלהורתה שלא בקדושה לא אצטריך כמ"ש התוספת לעיל כו' ותי' דע"כ מוקמינן לאבי הנערה לאו דוקא כל כמה דמצי למימר דבתולת ישראל להורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ממאי דנאמר דקאי אהורתה ולידתה בקדושה עכ"ל וא"כ א"ש גם כאן דכל כמה דמצי לאוקמיה קרא דבישראל להורתה שלא בקדושה מוקמינן ואם כן ע"כ מוכח דלא בעינן קרא כדכתיב ושפיר ע"כ מוכח דומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה כמ"ש לעיל. וזאת נאמר בעבור שבישראל אכולהו קאי ואצטריך למאה כסף ומלקות משא"כ לעיל דפריך אימא להורתה שלא בקדושה ולידתה שלא בקדושה א"כ בישראל מאי אהני ליה דכתיב בסמוך לגבי סקילה כפשטא דקרא משמע דוקא בישראל כו' והרשב"א ז"ל ס"ל כתי' הראשון כמ"ש התוס' לקמן דטעמא דכתיב נערה ילפינן קנס ממיתה ולא כל הפרשה כולה בחד גוונא מיירי אלא דבישראל אכולה פרשה קאי וא"כ

אי לאו בתולת ישראל ה"א דומתה קאי אבת ישראל שאין לה פתח בית אב דבסקילה דלא נימא בעינן קרא כדכתיב ואי בישראל אתי לקנס דאי מומתה לא ילפינן קנס ממיתה או יאמר דאצטריך בתולת ישראל לדיוקא הא בישראל כהאי גוונא מיחייב וכמ"ש לעיל דלתי' ראשון לא ילפינן קנס ממיתה ובזה א"ש מה שכתבו התוס' משום דכתיב בישראל קא בעי דאל"כ מאי קאמר אי הכי מילקי נמי ללקי ומאה סלע נמי לשלם דמשמע דאי לא הוה סקילה בהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה א"ש ואמאי כיון דלא אסיק אדעתיה מבישראל אמאי לא ומבתולת ישראל אכתי לא אסיק אדעתיה ועיין בספר פני יהושע דמדמקשה אי הכי לילקי נמי ללקי ומאה כסף נמי לשלם ע"כ לא ידע מבתולת ישראל יע"ש ואין לומר דהכי פריך א"ה מילקי נמי לילקי ומאה כסף נמי לשלם דבשלמא אי לא הוה סקילה הוה א"ש דילפינן קנס ממיתה די"ל לתי' ראשון לא ילפינן קנס ממיתה כמ"ש לעיל וא"כ כתבו שפיר משום דכתיב בישראל קא בעי דאל"כ מאי א"ה ומיהו דמצינו למימר דידע מבישראל ואפ"ה פריך לי' דבעינן קראי כדכתיב דאי ע"כ לא בעינן קרא כדכתיב מדכתיב בישראל דהשתא לא ידע מבתולת ישראל כמו שכתב לעיל אלא כיון דע"כ ידע מישראל כתבו בפשיטות דמשום דכתיב בישראל קא בעי כו':

או יאמר דע"כ ידע מבתולת ישראל דאל"כ אמאי לא לילקי ומאה כסף נמי לשלם דלא ילפינן קנס ממיתה ובישראל לא קאי אכולה פרשה אלא אמיתה ולא אמלקות ומאה כסף וא"כ ע"כ דהכי פריך אי אמרת בשלמא דלא מחייב מיתה א"ש דכיון דבישראל קאי אהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ה"ה בתולת ישראל קאי אהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה משא"כ אי חייב סקילה א"כ אתי בישראל אהורתה ולידתה שלא בקדושה הוא הדין בתולת ישראל לא קאי אלא אהורתה ולידתה שלא בקדושה ופריך שפיר א"ה מילקי נמי לילקי ומאה כסף נמי לשלם ועיין בספר פני יהושע וא"כ כיון דהמקשין ידע מבתולת ישראל ולא בתולת גרים א"כ שפיר כתבו משום דכתיב בישראל קא בעי דאל"כ אלא דבעינן קרא כדכתיב הא בישראל מוכח דלא בעינן קרא כדכתיב אלא עיקר קושייתו משום דכתיב בישראל קא בעי ודוק היטב לפענ"ד:

ובזה יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דהלכות נערה ובתולה והלכות איסורי ביאה וזה לשונו דין חדש יש במוציא שם רע דאפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה הרי זו בסקילה על פתח בית אביה והוא שיטת רבינו שמואל שהביאו התוס' בסוגיא דתני שילא אלא דרבינו שמואל סובר דנסקלת על פתח שער העיר ההוא דלא שייך טעמא דראו גידולים שגידלתים כמו שיתבאר לקמן והוא ז"ל כתב דנסקלת על פתח בית אביה ולפי מה שכתבתי א"ש דע"כ נסקלת על פתח בית אביה דקשיא ליה קושית התוס' דל"ל

בתולת ישראל ולא בתולת גרים דמבישראל ממעטינן הכל כמ"ש התוספת והבאתיו לעיל וע"כ דאי לאו בתולת ישראל ה"א ומתה קאי לבת ישראל שאין לה פתח בית אב דלא בעינן קרא כדכתיב אך אי אמרינן כשיטת רבינו שמואל לקמן דאם נכנסה לחופה ולא נבעלה דנסקלת על שער העיר ההוא במש"ר א"כ ע"כ מוכח דלא בעינן קרא כדכתיב דהא במש"ר גופא דאם זינתה לאחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה נסקלת על שער העיר ההיא ואף דהתם לא שייך האי טעמא ראו גידולים שגידלתים כמו שיתבאר לקמן וא"כ נימא דהכא בעינן דוקא קרא כדכתיב די"ל מהיכי תיתי דיגרע והוא קושית פני יהושע ואי דלא נימא דלא אמרינן אישתני דינא כו' דהא בנכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה אפ"ה נסקלת על שער העיר ועיין בספר פני יהושע יע"ש היטב ואי נאמר דלא אמרינן אישתני דינא כו' א"כ אצטריך דלא נימא בעינן קרא כדכתיב היינו בזינתה לאחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה דלא נימא דהא בעלמא בחנק ואיך שיהיה מוכח דזינתה לאחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה דנסקלת על פתח בית אביה כשיטת הרמב"ם ז"ל ודוק היטב לפענ"ד:

ע"ש גמרא מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים כו' אף למ"ד דהמוציא שם רע על היתומה פטור מוקי למתני דהכא כר"ע דמחייב לעצמה כמ"ש התוספת א"כ מציעתא דמתני' אתיא לדיוקא הא בת ישראל כהאי גוונא חייב ואתיא כר"ע וכן אסיפא לא קשיא דמציעתא אצטריך כמ"ש ולא קשיא קושית מהר"ם שיף ז"ל שכתב במתני' דלמה לי סיפא ומציעתא יע"ש דודאי אצטריך סיפא ומציעתא לדיוקא וק"ל:

ובתוס' בד"ה בתולת ישראל ולא בתולת גרים וא"ת למה לי מאן ימאן כו' ואין לומר דשאני מש"ר דרבי קרא ולכך אצטריך קרא נמי מאן ימאן י"ל דגילוי מילתא בעלמא הוא דאבי הנערה דכתיב במש"ר ולא ממעטינן יתומה ה"ה בעלמא דלא ממעטינן דאל"כ לא פריך מידי והא תניא מאן ימאן דשאני התם דרבי קרא לשיטת התוס' דמרבי מאן ימאן דהוה למיכתב מאן מאן בחד לישנא א"כ מאי פריך אלא ע"כ דגילוי מילתא הוא:

או יאמר דלא מסתבר למימר דאתי קרא לדייקא לחוד שוב מצאתי במהר"ם שיף שכתב כן ונהנתי וק"ל:

דף מה.

גמרא תני שילא שלש מדות בנערה המאורסה באו עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה כו' באו עדים בבית אביה כו' סרחה ולבסוף בגרה כו' עכ"ל הנה אומרו באו עדים בבית חמיה משמע בלא הוצאת שם רע נמי איירי ומה"ט הוצרך לפרש טעמיה דקרא ראו גידולים שגידלתים כמ"ש בספר פני יהושע דלא תימא דוקא במש"ר כו' לכך קאמר

ראו גידולים שגידלתים כלומר מבית אביה כו' ואף לפירש רבינו שמואל דפירש דמוציא שם רע בסקילה אף בזינתה תחתיו התם אין נסקלת על פתח בית אביה כמ"ש התוס' ולפ"ז כי משני רבא שאני מוציא שם רע דחדוש הוא על כרחך האי ברייתא דשילא במוציא שם רע איירי וסרחה ולבסוף בגרה בלא הוצאת שם רע ומ"ש התוספת דצריך לדחוקי היינו כמ"ש למעלה דמדתני סתמא כו' ועוד דלא הוה צריך לטעמא דקרא ראו גידולים שגידלתים כיון דבמוציא שם רע איירי אבל לפירוש רבינו שמואל יש חילוק בין אישתני דינא לאישתני כו' ובאו לה עדים בבית חמיה איירי בלא הוצאת שם רע וסרחה כו' היינו דאישתני קטלא ואבית אביה קאי בלא הוצאת שם רע או אבית חמיה כיון דבלא הוצאת שם רע נמי איירי אבל לשיטת התוספת אבית אביה לחוד קאי אלא דמייתי ראיה כיון דאיתחדש ביה חידוש אחר אית ביה נמי הא חידושא ופריך מנא לך זאת כיון דאית ביה האי חידושא אית ביה כו' ומשני תנאי היא כו' וא"כ לפירוש רבינו שמואל נמי צריך לדחוק דהא לא מצינו תנאי אלא באישתני דינא ואם נאמר דאין חילוק כי לפי פירושו באמת אפשר דאין חילוק ובאו עדים דתידין בסקילה היינו בהוצאת שם רע ויתבאר לקמן עוד מזה בעזה"י:

ומ"ש מהרש"א ז"ל לפירוש ר"ש אמאי לא תני באו עדים בבית חמיה שזינתה בבית חמיה שתידון בסקילה על פתח שער העיר ההיא כו' עכ"ל ואפשר שגירסת ר"ש הוא כגירסת הרמב"ן ז"ל שיתבאר לקמן דבאו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא. או דניחא ליה לאשמעינן לאפוקי מדעת הר"א ז"ל שמביא בריטב"א ז"ל דאיהו סובר דזינתה בבית אביה נמי דינא הכי דנסקלת על פתח בית אביה כדין מש"ר ומפרש וגירסתו היתה באו לה עדים בבית אביה כו' קמ"ל דאפ"ה על שער העיר ואפשר שכן כוונת מהרש"א ז"ל ובזה נתיישב נמי הא דנקיט טעמי' דקרא ראו גידולים שגידלתים לפי דעת רבא ל"ל אלא דלא נימא כמ"ש הר"א ז"ל בבית אביה כו' לכך פירש ראו כו' וכפי' רש"י כלומר להודיע שמבית זה יצאה הנבלה שלא יטעו העולם שמבית זה יצא הנבלה דהיינו מבית חמיה ועיין בריטב"א ודוק לענ"ד:

לשון הרמב"ם ז"ל (בהלכות נערה ובתולה פרק שני) הלכה זו הוציא עליה שם רע כשהיא בוגרת כו' וזינתה כשהיא נערה הרי זו בסקילה ופסק כהך ברייתא דהיא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה (ובהל' איסורי ביאה פרק ב' הלכה חט"י) כתב דין חדש יש במוציא שם רע דנכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה בסקילה היינו כפי' רבינו שמואל אלא שכתב דהיכן סוקלין אותה על פתח בית אביה והיכן סוקלין נערה המאורסה שזינתה באו עדים בבית אביה שזינתה בבית אביה סוקלין על פתח בית אביה באו עדים

בבית אביה שזינתה בבית חמיה סוקלין על שער העיר ההיא בגרה הר"ז נסקלת על בית הסקילה עכ"ל והנך רואה שגירסתו כדעת הר"א ז"ל ועיין במגיד משנה שהביאו הריטב"א ז"ל והבאתיו לעיל דזינתה בבית חמיה היינו שהיתה הולכת לחופה ועדיין לא נכנסה לחופה ואע"פ שחזרה אל בית אביה כמ"ש הר"מ אפ"ה נסקלת על שער העיר ומכ"ש כשנכנסה לחופה והגמרא רבותא אשמעינן דאפילו באו עדים בבית כו' לפי ג' ולפי זה במש"ר יש עוד דין מחודש דאפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה שכתב הרמב"ם דסוקלין אותה על פתח בית אביה אף שהזנות בבית חמיה דגזירת הכתוב הוא דבמש"ר דנסקלת על פתח בית אביה וסובר הר"מ דטעמא דקרא ראו גידולים שגידלתים כפשטי' דאביה הרגילה בכך שאילו הרגילה לטוב לא היתה מזנה ג"כ עכשיו וא"כ ה"ה בזינתה בנכנסה לחופה דלא כפי' רבינו שמואל ודלא כפי' רש"י ז"ל שעשה כלומר על כלומר ועיין במהר"ם שיף ז"ל:

אמנם הא דכתב הר"מ בהלכה י' באו עדים אחר שבגרה או אחר שבעלה בעלה הר"ז נסקלת בבית הסקילה עכ"ל וסובר הר"מ דהא דקתני בברייתא היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה היינו בית הסקילה ממש ודין שלישי הוא זה וסובר דה"ה שבעלה והר"א ז"ל השיג עליו דהא מש"ר בבעל הוא ואפ"ה נסקלת על פתח בית אביה והמ"מ ג"כ תמה עליו בזה וכ' שכבר הושג מזה עכ"ל והנה יש בכאן הודאת בעל הריב שכדין הושג. והן אמת שהר"א ז"ל לא השיג עליו אלא במ"ש בעל כו' אבל אבוגרת לא השיג עליו דודאי לשון הברייתא משמע כך דנסקלת על בית הסקילה ממש אלא שבבעל סובר שאין זה שינוי שהרי מקודם לכן היתה בעולה מנואף וכמו שכתבו התוספת בשמעתין ובאמת שגם בזה יש לתמוה על הר"מ דמאי שינוי איכא בזה אבל הנראה לי בזה דהר"מ ז"ל לא אמר דבריו אלא כשבעל כדרכה והנואף שלא כדרכה דאישתני גופא ממה שהיה בתחלה שהרי הר"מ ז"ל פסק שם באו עליה עשרה כולן בחנק והראשון בסקילה בד"א שבאו עליה כדרכה אבל אם באו עליה שלא כדרכה עדיין היא בתולה והכל בסקילה וכן הגיה המשנה למלך וכתב שכן היה גירסת המ"מ והמ"ע שכתב וקיי"ל כחכמים עכ"ל א"כ בכה"ג ודאי דאישתני גופא וכיון שאילו זינתה השתא בחנק אישתני לבית הסקילה כמו בוגרת השנויה בברייתא ואף שהר"מ ז"ל כתב סתם מ"מ צ"ל כן בדבריו כנ"ל:

ודע עוד בהא דכתב באו עדים אחר שבגרה כו' משמע בנכנסה לחופה לחוד לא אפשר דבמש"ר דלא אישתני דינא לשיטתיה דבמש"ר אף בנכנסה לחופה וזינתה בסקילה:

או יאמר דאפילו בבאו עדים לחוד כדמשמע מסתימת לשונו אפ"ה בכה"ג דלא אישתני אלא דינא נסקלת על שער העיר ההיא והראשון נראה יותר ודוק היטב לענ"ד:

דף מה:

גמרא הנערה שהיתה כבר ובריתא דשילא משבשתא היא ואין כאן אלא שני מדות ולדעת הר"מ אפשר דלא משבשינן אלא מה שאמר הר"ז בחנק אבל שלש מדות יש בה דסרחה ולבסוף בגרה בבית הסקילה ואפשר דגם הר"א ז"ל יודה לזה יע"ש וק"ל לענ"ד: **ע"ש** האמר ר"י לתנא תני תידון בסקילה כו' מפירוש מהר"ם שיף ז"ל ולא הוה ג' מדות ומשבשתא הוא כו' עכ"ל ואין הלשון משמע כן דמשמע דלא משבש אלא הא דתדון בחנק אבל שלש מדות כמ"ש לעיל לשיטת הר"מ ז"ל וכן הר"א ז"ל אפשר דיודה בזה ודוק: **ע"ש** גמרא ת"ר שעריך כו' גמר פתח משער כו' ופרש"י ז"ל דאסמכתא בעלמא הוא כו' עכ"ל. יש לדקדק מנא ליה לרש"י זאת ועוד כיון דלאו ג"ש גמורה הוא מנא להו לחכמים לומר זאת. ואפשר לומר דלא צריך כלל ג"ש לזה דנערה המאורסה נמי נסקלת על פתח שער העיר ההיא ולא גרע מש"ר כו' כמו שכתב בספר פני יהושע והבאתי לעיל במשנה הגיורת ואף דבעי למילף מש"ר משעריך דבעיר שרובה נכרים סוקלין על שער בית דין דבנערה המאורסה לא כתיב שעריך מ"מ פתח לא צריך למילף מפתח אלא אסמכתא בעלמא הוא ומהרש"א ז"ל לא כתב כן וק"ל:

דף מו.

גמרא תנו רבנן כיצד הוצאת שם רע כו' ראב"י אומר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה עיין בחדושינו לעיל דמכאן מוכח דגט מהני נמי אף ע"י ביאה יע"ש היטב. מה שמקשה בספר פני יהושע לרבנן דאף בלא בעל נמי א"כ מאן יימר לן דקרא בבית חמיה איירי ותירוץ דאת בתי נתתי לאיש הזה משמע חופה כו' הן אמת שרש"י כתב בשמעתין דתני שילא דקרא איירי בבית חמיה איירי מדכתיב ואקרב אליה היינו לראב"י אבל לרבנן מנא ליה ואפשר לומר דטעמא דקרא דראו גידולים שגידלתים להודיע שמבית זה יצאה הנבלה כדי שלא יהא העולם סבורין שזינתה בבית אביה כמ"ש הריטב"א והבאתיו לעיל ובבית אביה לא שייך האי טעמא אמנם לשיטת הר"מ יקשה זאת דאיהו סובר דאף בזינתה לאחר שנכנסה לחופה נסקלת על פתח בית אביה וע"כ צ"ל דראו גידולים שגידלתים היינו שהוא הרגילה בכך כמ"ש לעיל א"כ מנלן דאיירי בבית חמיה וצ"ל כמ"ש הוא לעיל דפשטא דקרא משמע בבעולה אלא דלרבנן משמע אף בלא ביאה כמ"ש הוא בעצמו לעיל בשמעתין ודוק לענ"ד:

דף מו:

משנה האב זכאי בבתו בכסף ובשטר ובביאה זכאי במציאתה כו' בפי' המשניות להר"מ כתב וז"ל אלו הענינים שהאב זוכה בהן משום שנאמר בנעוריה בית אביה ובא בקבלה כל שבח נעורים לאביה כו' עכ"ל לא ידעתי כוונתו דהא בגמרא מסיק דהאי בהפרת נדרים הוא דכתיב אלא מאין כסף ילפינן ומציאה משום איבה:

מ"ש רש"י ז"ל ומקבל את גיטה אם נתגרשה מן האירוסין עיין בתוספת בפ"ק דקדושין (דף י' ע"א) שנסתפקו בזה אי יכול האב לקבל גט קטנה מן הנשואין או לא יע"ש היטב:

גמרא מנא הני מילי יאמר בזה דקאי מנא הני מילי דמקדשה בכסף והכסף דאבוה הוא וכן ההכרח ממאי דפריך לקמן ואימא לדידה וקרא כי אתא לאשמעינן דמקדשה בכסף אלמא דלא ידע המקשן מכי יקח ורש"י ז"ל שפירש דמנה"מ דכסף דאבוה הוה דמשום דהכי במתני' לא קתני שמקדשה בכסף אלא שבכסף לאביה ועיקר במסכת קידושין ולכך לא פריך אלא מנא ליה דאבוה הוה ומיהו בקדושין אמר בכסף מנא ליה ותו הא דתנן האב זכאי מנלן דמקדשה בכסף וכסף דאבוה הוה משמע דאהך מתני' נמי תרתי קשיא ליה א"כ יש לפרש ג"כ כאן לשיטת רש"י דהמקשה לא ידע מכי יקח מדפי' אח"כ ואימא לדידה וקרא כי אתי לאשמעינן דמקדשה בכסף משמע דמהך קרא למידן דלא כשיטת התוספת. ומה שכתב בספר פני יהושע כתב על דברי התוס' תימא למה לי מכי יקח שמעינן להו כו' דיש לומר דאי מכי יקח ה"א עד דמקדש והדר בעיל משא"כ השתא דכתיב אין כסף מוכח דכסף לחוד קונה על כרחך גם ביאה לחודיה קונה והא דמצריך צריכותא אחרינא התם היינו למאן דאמר דיליף מבעולת בעל כו' עכ"ל. והנה ודאי לפום סברא דהשתא דאימא לדידה וה"ה לפי דברי המתרץ דאביה מקבל קידושין כו' אצטריך אין כסף דבכסף לחוד ניקנית ומ"מ יקשה למה ליה לר' יוחנן למילף דאשה נקנית בביאה מבעולת בעל דאי מכי יקח ובעלה ה"א דמקדש והדר בעיל כיון דכסף לחוד קונה מאין כסף ע"כ דגם ביאה לחודיה קונה וה"ה דיקשה למה לי אין כסף להך דיליף דאשה נקנית בביאה מבעולת בעל ובמקשה שפיר י"ל כמו שכתוב הוא דמקשה למ"ד דיליף מובעלה. ומה שכתב והא דבקדושין מצריך צריכותא אחרינא לא ידענא דלדבריו משמע מאין כסף לחוד מוכח דבכסף לחוד קונה אף באמת וכן כתב במס' קידושין יע"ש היטב וא"כ יקשה למה לי בעולת בעל דאי מובעלה ה"א עד דמקדש והדר בעיל כיון דכסף לחוד קונה הוא הדין ביאה לחוד נמי קונה אלא דמאין כסף לא שמעינן דאשה נקנית בכסף לחוד דקרא כי אתי לאשמעינן דכסף דאבוה הוא והכי קאמר קרא אין כסף לאדון זה ביציאתו ממנו אבל יש כסף לאדון אחר והיינו אב ולא שמעינן כלל דכסף לחוד קונה דהקנין היה בכסף

וביאה בשלמא אי אמרינן דקרא אתי דמקדשה בכסף ולא נזכר ביאה בקרא א"ש משא"כ השתא דקרא לא איירי מן הקנין כלל. ומה שתירץ דברי התוס' במקשה הוא דגם המתרץ לא היה יכול להשיב כן דתיקשי למאן דאמר דיליף מובעלה מא"ל ודוק לענ"ד:

ע"ש גמרא וכ"ת נילף מבושת ופגם היינו דבידו לביישה כשהיא קטנה היינו דאביה שייך ביה או יאמר דמבושת ופגם דקטנה יליף לה כמ"ש התוספת באלו נערות דבנערה אין הבושת שלה לפום סברא דהשתא דלא ניחא להו למימר דבידו לביישה כשהיא קטנה דא"כ תיקשי בוגרת נמי כמו שהקשו התוספת בקדושין (בדף ג' ע"ב) יע"ש אלא דמבושת ופגם דקטנה קשיא ליה ועל זה משני דאביה שייך בגוה וק"ל:

דף מז.

גמרא ואימא ה"מ קטנה כו' אלא הא דזכי רחמנא לאב לממסר לחופה היכי מצי מסר לה הא קמבטל ממלאכה כו' עכ"ל. יש להקשות א"כ למאי דסליק אדעתיה השתא למה לי היקישא דלאמה ואפשר לומר דהיקישא אתי לומר שיכול האב לכופה למעשה ידיה כמו אמה כו' וכן כתב בספר פני יהושע דהאב יכול לכופה אותה ויתבאר לקמן. אמנם לשון רב הונא לא יתישב שפיר הא דאמר מניין שמעשה הבת לאביה משמע דעיקר הילפותא דיהא לאביה וזה לא צריך השתא. ובזה יש ליישב הא דקאמר לעיל וכ"ת נילף מיניה כו' א"כ הדרא קושי' לדוכתי' דאם כן למה לי לאמה ואפשר דאדרב הונא גופא קא קשיא ליה דלמה ליה קרא נילף מהפרת נדרים וכן כתב בספר פני יהושע אמנם הוא דחה זאת דהא אצטריך לאמה למעט מציאתה ופירות ועיין במסכת קידושין שכתב שם כן ואני אומר דודאי אצטריך היקשא דלאמה שיכול האב לכופה כמו שכתב בספר פני יהושע כאן אלא דקשיא ליה אדרב הונא דמשמע דאצטריך למילף שיהא שלו כו' והדר קאמר וכ"ת נילף מיניה ואה"נ דתקשה לרב הונא כו' ותקשה נמי דמציאתה ופירות יהא לאביה מן התורה ואמר דממונא מאיסורא לא ילפינן ולפי זה אפשר דמציאתה מן התורה אלא למאי דמסיק דההיא בהפרת נדרים הוא דכתיב וממונא מאיסורא לא ילפינן מציאתה מדרבנן משום איבה כו' ודו"ק:

ובתוס' בד"ה השתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מיבעיא וא"ת למה לי ק"ו בעירכון כו' עכ"ל בש"ס חדש בת"י כתב וז"ל ובהא מתרצא נמי למה לי ויצאה חנם אין כסף חד לנערה וחד לבוגרת דאי נערה מצי מזבין למה לי לאמה אלא דהוה מוקמינן לבוגרת כו' עכ"ל יש להקשות דהא קרא אצטריך דסימני נערות מוציאין מרשות האדון וממילא אתיא בק"ו דמכורה כבר שאין האב יכול למוכרה דאל"כ תקשה אבוגרת נמי דלמה לי:

י"מ אהא דאמר למה לי כו' דהוה אמינא דאתי אין חנם דאתי בבוגרת דהשתא ליכא לאקשוי השתא מכורה כבר דהא לפום סברא דהשתא ליתא להאי ק"ו ולעיקר זבינא דאיילונית לא מצינו קרא וא"כ אתיא לאמה על זה יע"ש במסכת קידושין ואני אומר דהא בקדושין מקשה למה לי קרא השתא מכורה כו' ומשני לאיילונית ומקשה ומה סימנים שאין מוציאין מרשות האב כו' בוגרת שמוציאין מרשות האב ת"ל אלא כו' וא"כ אף דליתא להאי ק"ו לא אצטריך קרא לבוגרת מהאי ק"ו גופה ומה סימנים שאין מוציאין מרשות האב כו' אלא דבתחלה הקשה המקשן התם בפשיטות דלא מצינו לאשכוחי כלל כיון דיצאה בנערות בגרות מאי בעי גביה ואין לומר דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא יע"ש היטב דזה לאו סברא הוא ועיין בקידושין ודוק לענ"ד:

דף מז:

מאן דאמר לא זכה כו' הנה לפי' רש"י ז"ל הא דמסיק לקמן בברייתא מתה אביה יורשה היינו כרבנן דאף מן האירוסין פליג ר' נתן ולשיטת ר"ת דפירש דבנשואין פליגי א"כ אתיא ברייתא דלקמן דמתה אביה יורשה היינו כר' נתן דלרבנן אפילו מן הנשואין נמי לא ירית בעלה והתם קתני דירית אלא כר' נתן מוקמינן לה ומיהו מהאירוסין לא ירית לה כמו שהיא לא תטול תוספת כתובה דדי לנו באשה משום חיבת חופה כמ"ש התוספת ומיהו בבעל אי איכא אומדנא אחרינא אזלינן בתרי' מדידיה לדידה ודברי מהרש"א ז"ל בזה צ"ע:

שוב מצאתי במהר"ם שיף ז"ל ובספר פני יהושע שכתב כן אמנם לפי מה דהוה ס"ד וכן הילכתא לשיטת ר"ת ז"ל דפליגי בדר"א ורבנן א"כ לר' נתן דלא אזיל בתר אומדנא כמו התם א"כ אף באירוסין נמי דידיה הוה כיון שלא אזיל בתר אומדנא ואם נאמר כמה שכתבו התוספת דיבואו מבית בעלה והא לא באו ולכך לא זכה מן האירוסין גם לר' נתן לא ידעתי א"כ מן הנשואין אמאי זכה לר"נ כל זמן שהכתובה בבית אביה כדקתני ברייתא לקמן וצריך לומר דמ"מ אין יורש אשתו ארוסה דבזה עדיפא דידה מדידיה וצ"ע ודוק:

דף מח.

מאן דאמר תכשיט כ"ש צדקה ומאן דאמר צדקה אבל תכשיטיה יהבינן לה והוא הדין דהוה מצי למימר אדלעיל איפכא מאן דאמר צדקה כ"ש תכשיט בנשתטה ומאן דאמר תכשיט אבל צדקה לא אלא דההיא מי שהלך בעלה למדינת הים איפלגו בהדיא ולכך כתבו התוספת דה"ג משום דאיכא למיגרס איפכא כתבו כן וק"ל:

משנה לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין כן הוא גירסת רש"י ז"ל מדכתב כלומר כו' ולפי זה לכאורה יאמר מברייתא מקשה כמה שכתב מהרש"א ז"ל ואין צורך. והנה לרב תרתי בבי הוא במתני' דלעולם היא ברשות האב היינו לתרומה בלחוד דלשאר דברים מסירה לחוד מהני כמו שאמר מסירתה לכל חוץ מתרומה והדר אמר מסר האב כו' היינו משאר דברים חוץ מתרומה ולפי זה מה שפירש רש"י במתני' לענין אכילת תרומה וכל מה שהאב זכאי כו' היינו לרב אסי דמוקי רישא דמתני' מסירתה זה היא כניסתה לחופה אבל צריך עיון דהא איתותב רב אשי בשמעתין ואם כן על כרחך הא דנקיט במתני' עד שתכנס לרשות הבעל היינו כניסתה לחופה ומסר האב לשלוחי הבעל היינו לשאר דברים. והרע"ב בפי' המשניות כתב אם בת ישראל מאורסה לכהן כו' ולא סיים בה וזכאי בה בכל זכות האב בבתו אף שכתב אח"כ שתהא מסורה לרשות הבעל משמע כרב אמי כבר האריך שם בתי"ט בזה וכתב שט"ס הוא יע"ש. ודברי תי"ט צריכין עיון שכתב דמקודם אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב ורב אמי תלמיד חבר לרב היה עכ"ל ולא ידעתי דכל הטורח הזה למה דהא איתותב רב אסי וכולהו דאמרי כוותיה דאף לתרומה וצ"ע ודוק:

שם גמרא רב אסי אמר מסירתה לכל אף לתרומה כו' עכ"ל לפירש"י דטעמא דידיה משום שמא תשקה לאחיה אין הכרע דאין הלכה כתלמיד במקום הרב דפלוגתא דתנאי היא בקדושין ובפאע"פ פלוגתא דאמוראי כמו שיתבאר לקמן וא"כ יש להקשות על מה שכתב התי"ט דאין הלכה כתלמיד במקום הרב דהא הוה פלוגתא בלא"ה. ולשיטת רש"י דהא דקאמר עולא בפרק אע"פ דטעמא דמשנה אחרונה משום סמפון ושביק טעמא דידיה דאמר לכתחלה שמא תשקה לאחי' כו' היינו דאין נראה לו שיחזור בית דין של אחריהם ממה שאמרו לכתחלה כדפריך שם בשלמא לעולא כו' יע"ש. אבל לפי שיטת התוס' דזה סברא פשוטה היא דדוכתא מייחד לה ולא חיישינן שמא תשקה אלא על כרחך צריך לומר משום סמפון ומה שהקשו התוספת מעולא כבר תמה במגיני שלמה דעולא אמר כן ואימא דרב אסי לא סבירא ליה הכי. ומ"ש במגיני שלמה וגם לרשב"י לא קשיא לקמן בפרק אע"פ אי לא אמר טעמא משום שמא תשקה דהוה מפרשינן ליה משום סמפון עכ"ל יש להקשות דאם כן משנה אחרונה להקל נמי אתא דלב"ד הראשון דטעמא משום סמפון גם במסר שייך זה ולבית דין של אחריהם במסר לא כיון דטעמא משום שמא תשקה לשיטת רש"י שפירש דא"כ קיבל מסר והלך דלא חיישינן שמשקה שלוחי הבעל. הגם שיש לישב דבריו דלמשנה אחרונה הוה הטעם משום סמפון ומשום

שמא תשקה אבל דבריו לא כן הוא שכתב דאיכא למימר דלמשנה אחרונה לא חיישינן כ"א למזיגה ואדרבה לא חיישינן לסמפון ואינו יודע מי הכריחו לזה וצ"ע יע"ש היטב: **ע"ש** גמרא אלימא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה אלא נכנסה לחופה ולא נבעלה כו' עכ"ל בספר פני יהושע כתב דיש לתמוה דנשואה ממש תיפוק ליה דהא כתיב דינה בחנק ועוד דמאורסה אצטריך למעט פנויה יע"ש. והנה קושיא שניה יש ליישב דלדידן דפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה דר"א דאית ליה כן ולית הילכתא כוותיה א"כ ע"כ הא דכתיב לזנות במוציא שם רע בארוסה מיירי ומכ"ש שאר נערה דבסקילה ע"כ בארוסה דמיגרע גרע הוצאת שם רע ולמה לי מאורסה אלא למעוטי נכנסה לחופה ולא נבעלה ובית אביה דהוצאת ש"ר על כרחך במסר האב לשלוחי הבעל כו' וכן איתא בסנהדרין (דף נ"א ע"א) ת"ר לזנות יכול בזנות פנויה הכתוב מדבר נאמר כאן אביה כו' ופריך והא לזנות כתיב ומשני ר"א הוא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה יע"ש ודע דהרי למאן דדריש אביה למסר האב לשלוחי הבעל לא אייתר אביה א"כ מנא ליה למידרש גזירה שוה גבי בת כהן דמופנה מצד אחד הוא ולמידן ומשיבין לכ"ע והכא איכא להשיב מה לבת כהן שכן ריבה בהן הכתוב מצות יתירות אלא ע"כ דלזנות משמע ליה כן דל"ס כר"י וא"כ שפיר קאמר אלימא נשואה ממש כו' ולמה לי מאורסה וקושיא ראשונה אפשר דכן דרך התלמוד להקשות מיניה וביה אף דאיכא להקשות ממקום אחר טפי וכהנה רבות. וכן נראה דשם כתב רש"י והאי תנא לית ליה דרשא דלקמן שאם היה נוהגין בו קודש כו' אלמא דאית ליה למידין ומשיבין כיון דמופנה מצד אחד ומיהו אין זה ראייה דאיכא למימר דאין מופנה כלל וכן הוא האמת כיון דסבירא להך ברייתא כר"א א"כ האי אביה דמש"ר למעוטי נכנסה לחופה דמאורסה לגופא אצטריך דלא תימא פנויה כנ"ל ודוק היטב:

דף מט.

גמרא במזונות בתו הוא דאינו חייב הא במזונות בנו חייב בתו נמי חוב הוא דליכא הא מצוה איכא כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דהא אפשר בתו מצוה נמי ליכא והא דנקיט חובה משום בנים דאיכא נמי חוב וכהאי גוונא אמר לקמן איידי דתני סיפא כו' ומיהו לא הוה מתורץ דמתני' דלא כמאן דכל הני סבירא להו דבנים ליכא חוב והמקשה אפשר דלא אסיק מזה כמו דלא מסיק דנקיט בנות לאשמעינן דבדידהו מצוה מיהא איכא או דחובה ליכא כדמשני לקמן והיה סובר דברים כפשטן כו' וק"ל:

דף מט:

גמרא באושא התקינו כו' הילכתא כוותיה או לא ומסקינן דראוי לכופו בדברים בעלמא כו' עכ"ל יש בכאן שלש מדות לענין דינא עיין בר"מ (הל' אישות פי"ב) ובא"ע (סי' ע"א סעיף א') והוא דקטני קטנים דהיינו עד שש ושש בכלל חובה יתר מכאן מצוה אבל איש אמיד כופין אותו לצדקה ובב"ש כתב דהא דמכאן ואילך מביישין אותו בדברים היינו שאין לו ממון כו' והא דלא מוקי מתני' דהכי באין לו ממון אחר ולכך מצוה בלא אמיד וההיא דר' יוחנן בן ברוקה ביש לו ממון אחר דברייתא ע"כ באין להם ממון אחר דמדקתני בדברי ר"י משום דליתא על כרחך בשאין להם ממין אחר ומיהו בבבא בתרא כתב רשב"ם דהאי לאו מדברי ברייתא היא אלא פי' הוא כו' יע"ש ולשיטת רב האי גאון ז"ל שהובא בהל' אישות במגיד משנה ובשם הרשב"א דבאמיד כייפינן ליה היינו משום צדקה אבל לא נחתינן לנכסיה כו' וא"כ יש חילוק דבלא אמיד מביישין בדברים ובאמיד כופין אותו הרבה אבל מ"מ אין יורדין לנכסיו וא"כ קשה מאי פריך ממתני' לר"י בן ברוקה דלמא מתני' מיירי באיש אמיד וא"כ מצוה וחוב איכא אלא דהא דקתני האב אינו חייב היינו שאין בו חיוב מצד התקנה כתובת בנין דכרין ובנין נוקבין דאלו היה חוב מטעם זה היה יורדין לנכסיהן אבל מצוה וחוב איכא מטעם צדקה כו' ואין יורדין לנכסיו ואם מסרב בבית דין ועומד במורדו מנדין ליה או שאר דברים ואין יורדים לנכסיו ויש ליישב וצ"ע ודוק לפענ"ד:

דף נ.

גמרא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש בירושלמי מפרש כו' דהוה קשה ליה כמו בהידור מצוה עד שליש אי מיתרמי ליה תלתא מצוה יתן לכולהו ביתו כו' וכבר היה אפשר לפרש כעשרייתא דבי רבי בב"מ יע"ש שוב מצאתי במהר"ם שיף ז"ל שכתב כן דהוה מצי למימר כעשרייתא דבי רבי ואפשר שהיה להם בקבלה שמה שאמר כאן תקנת אושא היינו ריוח החומש כמו שאמר בירושלמי וק"ל לענ"ד:

ע"ש גמרא באושה התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות. לשיטת הסוברים דבחי' יכול הלוקח למחות בבעלה א"כ א"ש הא דקאמר הבעל מוציא מיד הלקוחות ולשיטת הרא"ש שכתב דמוציא לאו דוקא אלא דאף בחייה הבעל מוציא והא דאמר ומתה אורחא דמילתא נקיט וה"ה בחי' ונ"מ דאין הלוקח יכול למחות והוא פשוט ואפילו אם מתה או גירשה לא קנה הלוקח כלל דבחי' הוה הקרקע

ביד בעלה ומיהו אין זה ברור אם יכולה לחזור או יורשיה ועיין בבבא בתרא בפרק יש נוחלין (דף קל"ו וקנ"ט) מזה יע"ש ודוק:

דף נא.

משנה לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי בית דין עכ"ל המשנה. יש בכאן שני שיטות ריב"ן מפרש הא דדייק לקמן דתנאו בטל דאי לא אמאי הוה בעילתו זנות ודייק דבתנאה מיירי מדלא אמר ר"מ כלישנא דר"י ולא הוה ליה לסיים אלא ר"מ אומר בעילתו בעילת זנות או מדתני סתם משמע בכל העניינים אייריכמ"ש מהר"מ שיף ז"ל אבל כל היכא דלית לה לא הוה בעילתו בעילת זנות וה"ה דמותר להשהותה דהא בהא תליא ואהא הקשו מההיא דחובל ותוס' סברי דאפילו לית לה פשיטא דהויא בעילתו בעילת זנות אמנם מה שהקשו התוספת מההיא דחובל וסובר מהרש"א ז"ל דדמיא לכותבת התקבלתי ע"כ הוכיח דבהתקבלתי ר"מ נמי מודה דמחלה ור"מ כי פליג בהתנה ע"כ דתנאו בטל. ויש להקשות חדא דמאן יימר לן זאת לשיטת ריב"ן דר"מ מודה בהתקבלתי דמחלה דתיקשי לן הכי ועוד דא"כ מאי קאמר מתני' דלא כר"י כיון דאסיק דיש חילוק בין כתבה ללא כתבה לר"מ ה"ה לר"י דיש חילוק ואימא מתני' ר"י היא ועוד היאך אמר זאת דלר"מ מודה בהתקבלתי לדעת המקשן דהכא ומכ"ש לפי המסקנא ואם כן פליגי ר"מ ור"י ע"כ בלא כתבה התקבלתי דלר"י מוחלת ולר"מ אינה מוחלת והויא בעילת זנות להריב"ן ובהדיא מסיק לקמן דלר"י דוקא כותבת התקבלתי אבל על פה לא מהני דכל דבר שבממון תנאו בטל בדרבנן ואם יאמר לר"י אף דתנאו בטל מ"מ לא הוה בעילתו בעילת זנות א"כ עיקר חסר מן הספר במתני' דפליגי ר"מ ור"י דר"מ לא פליג אלא אע"פ. ומה שהקשו התוספת מההיא דהחובל ודאי דלא דמי כלל וכלל דהתם פוחתת ע"י מעשיה והוה כאילו נתן לה הדמים ושפיר הקשו שוב מצאתי בספר פני יהושע שכתב כן ויתר הדברי' שתמהתי לכאורה צריכין עיון:

אמנם כן אחר העיון ראיתי שדבריו כנים דודאי ע"כ מוכח דבכתבה התקבלתי מהני מהא דאמרינן ותזבין לכתובה לבעלה כאשה שחבלה כו' ומשני כל לגבי בעלה ודאי מחלה ור"מ הוא למאי דמוקי וכן היא שחבלה בבעלה פטורה ע"כ ר"מ הוא כדמסיק וה"ה דהיא שחבלה באחרים נמי פטורה לר"מ והיינו בכותבת התקבלתי לאחר הנשואין מכ"ש קודם הנשואין דמהני לר"מ בכתבה התקבלתי וע"כ הא דפליג ר"מ במתני' לאו אכותבת אלא בע"פ ור"י איתליה דבע"פ נמי רשאי לעשות כן ולא הוה בעילת זנות כן צריך לדחוק לפי דבריו אבל המקשה דהכא הוה ס"ד דאין חילוק בין כתבה ללא

כתבה מדפריך מתני' דלא כר"י וה"ה לר"מ דאין חילוק אבל באמת וצריך לומר אפילו לא מיבעיא על שדה שוה מנה ומהרש"א ז"ל שכתב ההיא דחובל שכתבו התוספת לאו דרוצה לומר דלא היה התוספת מקשין מידי אלא רצונו לומר מההיא סוגיא דהחובל כו' כמ"ש בעזה"י יש לראות בהא דכתב מהר"ם שיף דלשיטת ריב"ן דדייקינן מדתני סתמא כו' וכמ"ש לעיל ולית ליה זאת דודאי הכי הוא דאל"כ אלא אין לה הא בעילת זנות ואפשר בכתבה על שדה שוה מנה דודאי לא מחלה כלל אי לאו מדנקיט סתמא:

לפריב"ן יש ליישב הא דקאמר מני ר"מ הוא דיש להקשות הא לר"מ כתובה דאורייתא כדמסיק לקמן והיאך תני במתני' מפני שהוא תנאי בית דין והנה יש ליישב בג' דרכים ושוב מצאתי במהר"מ שיף ובספר פני יהושע שישבו ג"כ בג"ד ונהנתי אבל לפי שיטת ריב"ן א"ש דהמקשה לא אסיק מזה והא דקתני במתני' שם דכל הפוחת היינו בסוף ביאה או בשדה שוה מנה וע"כ דאית לה מדהויא בעילתו בעילת זנות וזה אינו שיטת ריב"ן יש ליישב כפשוטו דיש חילוק בין התנה עמה והיא כותבת התקבלתי ובין היא בעצמה מחלה וכן חילק בבית שמואל בא"ה (סימן ס') יע"ש לדברי הרמב"ם שלא תקשי מפי"ב יע"ש וא"כ ר"מ דפליג נמי אכותבת התקבלתי דהוה בעילתו בעילת זנות כיון שהתנה עמה אבל במחלה לחוד מהני וההיא דחובל א"ש לפ"ז כיון דהיא תמחול בודאי בלא תנאי כיון שהוא אחר נישואין ולכך מהני מחילתה משא"כ דאף עפ"י כו' ודוק מ"ש התוספת וא"ת דילמא כל הפוחת היינו בענין שאין לה ולקושית ריב"ן לא קשיא מדתני סתמא וזהו מ"ש מהר"ם שיף ז"ל אבל שדה שוה מנה שוה הוא למחלה כמ"ש התוספת ודוק:

דף נא:

בפי' רש"י בד"ה הכא לא כתבה התקבלתי כו' ואשמעינן אף דלא כתב כתובתה לא אמרינן דמחלה אלא סמכינן אתנאי ב"ד עכ"ל לא ידענו מי הכריחו לזה דהא מצי איירי בהתנה עמה בע"פ לפי המסקנא ואף אם נאמר דאין הכרח לפי האמת מ"מ צ"ע במה שכתב ואשמעינן דלא אמרינן מחלה הא אפילו מחלה נמי לא מהני גם לר"י כדמסיק לקמן בהדיא דע"כ לא קאמר ר"י אלא בכותבת כו' יע"ש וצ"ע בספר פני יהושע מביא שיטת הרא"ה בשמעתין ז"ל והוא פי' מחודש עד מאד וז"ל דאי ר"י לימא כתבה לי' התקבלתי כו' ותמה עליו דשטר בעדים אינו נאמן עד שיבוא עדים עכ"ל והנה נראה ליישב זאת דודאי משנה שאינה צריכה היא דמאי איכא לומר בזה דבתולה כתובתה מאתים כו' וכמ"ש בספר פני יהושע אלא דבא לומר דלא מהימן לומר מחלת לי במיגו

דפרעתי למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד יכול לטעון פרעתי במקום שכותבין כתובה דממתני' דלא כתב לה כתובה משמע דאחרים כותבין וקמ"ל דגובה כתובתה ואמאי נהימנא לדידיה דמחלה לו ושטר היה לו ואבד במיגו דפרעתי אלא ש"מ ר"י הוא דלא מהני כותבת התקבלתי ומתני' אתא לאשמעינן דגובה הכל ודוק:

ע"ש בגמרא אשת ישראל שנאנסה אסורה דחיישינן שמא תחילתה באונס וסופה ברצון. בספר פני יהושע הקשה קושיא עצומה דאמאי לא נעמידה בחזקת היתר דלא שייך כאן תי' התוס' כו' עכ"ל ורצה לומר מ"ש בסוגיא דפתח פתוח דאונס הוה רצון רובא דאונסא קלא איתי ליה והכא לא שייך זה דודאי יש לה קול דכיון דמתחלה היה באונס ואין לומר דמיירי ביחוד לא הוה מקשה משבויה וה"ה דלא הוה מצי להקשות אונס דשריא רחמנא היכא משכחת ליה דלמא בלא נתיחדה כו' ועל קושיא הראשונה היה אפשר ליישב דודאי ענין כתובה אמאי נותן לה כתובה דלמא בסוף היה ברצון ולא שייך לאוקמיה אחזקה דאוקמיה ממונא בחזקת מריה לא מיבעיא לשינויא דלעיל בפ"ב דע"כ לא אמר ר"ג אלא היכא דאיכא מיגו והכא ליכא מיגו כיון דרוב נכרים פרוצים בעריות והוה כיש עדים אלא אפילו לשינויא בתרא מטעם חזקה וברי ושמא מ"מ מקשה שפיר דליכא מאן דפליג אהך מתני' ולר"י ודאי דאית לה כתובה דאוקמיה בחזקת מריה קמא ועיין בתוספת בסוגיא דפתח פתוח ע"ב בד"ה אי למיתב לה כתובה ניתב לה יע"ש היטב וגם קושיא השניה יש ליישב כמ"ש בספר פני יהושע דבר תימא בא הדבר ע"י שנתיחדה עמו בשדה ואפשר לישנא דקרא דייק לה ואם בשדה מצאה דמה לי בשדה או בעיר אלא קרא אתי לאשמעינן דאפילו דע"י יחוד בשדה באתה לה זאת אפ"ה מותרת ופריך שפיר כיון דהלכה למקום פרוצות ולית לה חזקת כשרות אמאי מותרת כו' ועיין בר"מ הל' נערה ובתולה מה שכתב שם המשנה למלך עלה דאם בשדה מצאה יע"ש היטב דמשמע שם דבשדה כל זמן דלא ידעינן ברצון מסתמא הוה באונס ובעיר הוה איפכא (אשאין) [א"כ אין] ראיה ודוק לפענ"ד:

דף נב.

גמרא רבא אמר כל שאיסור שבויה גורם חייב לפדותה איסור דבר אחר אינו חייב לפדותה ופירש"י דבממזרת כאביי ס"ל אלא בכהנת כו' עכ"ל משום דלכאורה יש לומר דפליגי נמי בישראל דרבא כייל ליה כל שאיסור כו' והיינו אפילו ע"י נדר ואביי ס"ל דוקא דבתחלה לא היתה ראויה לקיים התנאי ולא לבסוף ורבא סובר דבתר בסוף אזלינן אבל זה אינו דהא מסיק לקמן דאביי ורבא אליבא דכ"ע אמרי וע"כ סבירא להו דבמדיר

אשת ישראל לא פליגי וכל דאמר רבא לאו דוקא דבאיסור ע"י נדר פליגי אף באשת כהן לדידיה כדמסיק אליבא דרבא דפליגי בין באשת כהן ובין באשת ישראל דלדידיה אין חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל:

אמנם יאמר דלמאי דסלקא דעתיה מעיקרא דנדרה היא וקיים לה איהו וקמפלגי אי הוא נותן אצבע כו' מצינו למימר דרבא נקיט כל בדיוקא אכהנת וה"ה לישראלית כגון שנדרה איהי ולא שמע הבעל או שלא היה שהות ביום להפר כגון שנדרה סמוך לשקיעת החמה דודאי היא נתנה אצבע בין שיניה פליגי אביי ורבא לאביי פודה כיון דמעיקרא היה ראוי לקיים התנאי ורבא אמר כל שאיסור שבויה גורם לה חייב לפדותה איסור ד"א גורם לה אינו חייב לפדותה והתם במדיר אשת ישראל קמיפלגי אי היא נותן או הוא נותן אצבע בין שיניה ומיהו באשת ישראל ע"כ לא פליגי אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר בסוף דהא למ"ד אינו פודה דהיא נתנה אצבע בין שיניה א"כ כ"ש בהדירה ולא שמע הבעל כו' אלא דמצינו למימר דהא דנקיט רבא כל אאשת כהן קאי ורבותא נקיט ואביי נמי נקיט רבותא אע"ג דמעיקרא הוא אפ"ה חייב לפדותה ורבא נקיט רבותא אע"ג דהדירה לבסוף אפ"ה אינה חייב לפדותה אבל באשת ישראל כ"ע לא פליגי דבמדיר דאינו חייב לפדותה ואביי דנקיט ממזרת ונתינה לישראל משום סיפא נקיט לה דבאשת כהן חייב לפדותה אפילו בכה"ג וזה שכתב רש"י ז"ל לקמן אי נמי בכהנת ע"י נדר כ"ע או כאביי או כרבא סבירא להו כו' והיינו ע"י נדר שלא שמע הבעל או שלא היה שהות ביום דלמאי דס"ד השתא כל דאמר רבא אפילו במדיר ופליגי נמי במדיר אשת כהן כו' ועיין במהרש"א ובמהר"ם שיף ז"ל ובספר פני יהושע יע"ש ומ"ש רש"י בישראל שלא ע"י נדר כו' לא דפליגי ביה אביי ורבא אלא אכהנת כתב דפליגי רבה אביי ורבא משא"כ לפי האמת דפליגי אי אזיל בתר מעיקרא או בתר בסוף אם כן ע"כ לא איירי אביי ורבא במדיר דהא פליגי ביה תנאי כו' כמ"ש לעיל בסמוך אמנם כל זאת אם נאמר כפשטיה אבל אם נאמר כמ"ש מהרש"א ז"ל דהא דמסיק לקמן דמר אזיל בתר מעיקרא ומר אזיל בתר בסוף כו' היינו דהוא נותן אצבע בין שיניה ומר סבר אינו פודה כיון דאיסור ד"א גרם לה כו' א"כ אכתי איכא למימר דפליגי נמי באשת ישראל אביי ורבא ומיהו לא מצינו לאוקמיה באשת ישראל דא"כ תיקשי למ"ד אינו פודה תיקשי לאביי אלא רבא דאמר כל מצינו לפרושי כן כמ"ש לעיל ודוק היטב:

שם מת בעלה או שנישבית ואח"כ מת בעלה אינו חייב לפדותה דלא קרינא ביה ואותביני' ליה לאינתו אף באשת כהן הדין כן דכיון דתנאי אין מקיים מחמת שבויה

אלא מחמת ד"א כרבא דהילכתא כוותי' ועיין במהר"ם שיף ומסברא דנפשיה קאמר או מדקאמר סתמא ויש הכרע ודוק לפע"ד:

דף נב:

ואימא היכי דכתב אב ליכתוב בעל פרש"י כתובת בנין דיכרין כו' אבל תנאי כתובה אף דכתב אב אין חוב על הבעל לכתוב תוספת כתובה וכן כתב הריטב"א:

דף נג.

גמרא ותיבעי לך מוחלת כו' עכ"ל יש להקשות אם נאמר דמקשה ותיבעי לך מוחלת לחוד דהוא דבר המצוי א"כ היה לו לומר דתיבעי לך מוחלת לחוד דהוה רבותא טפי דלא מטיא הנאה לידה ואפ"ה הוה לך למיבעי אי מחלה כתובת בנין דיכרין אלא דאדרבה משום הכי בעי מוכרת דאפ"ה לא מחלה כתובת בנין דכרין אלא דבעי ליה דמוחלת ג"כ הוה ליה למיבעי דכל חדא לא מיפשטא מחברתה אלא של"ת דמוחלת לא הוה דבר המצוי הוא ולכך לא מיבעיא ליה במוחלת לכך כתב רש"י דהוא דבר המצוי יותר ממכר הוא ובזה א"ש דאף דגם מוחלת אינה מצוי ביותר דאסור להשהותה בלא כתובה כמ"ש הר"ן והרא"ה ז"ל יע"ש בספר פני יהושע מ"מ הקושיא דהיה למיבעי בתרווייהו דודאי מצוי יותר ממכר ומשני דמוחלת כו' אבל יש להקשות דא"כ אכתי הוה למיבעי במוחלת דכיון דחדא מאידך לא מצי למיפשט דהשתא הסברא להיפך ופי' התוספת א"ש דבמוחלת פשיטא דלית לה כתובת בנין דכרין ואולי מזה מיאנו בסברת רש"י ז"ל ועיין במהר"ם שיף ז"ל מה שכתב מזה ודוק לפענ"ד:

דף נד.

גמרא בת אנוסה, יש לה מזונת או אין לה מזונת בתוספת תימה אנוסה גופא הוה למיבעיא ובריטב"א מיישב דאיידי דתני לעיל בת ארוסה תני נמי הכא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות יע"ש ועיין שם דפשיטא דכתובת בנין דכרין פשיטא שירשו הבנים כל דיהב האב דלא כייפינן להאב לתת לבתו כו' יע"ש:

סליק פרק רביעי נערה שנתפתתה

כתובות פרק שביעי המדיר

דף עג.

איתמר קידשה ע"ת וכנסה סתם רב אמר צריכה גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט כו'. הנה רבו בכאן הספיקות הספק הא' במאי דתני במתניתין כנסה סתם אפילו על תנאי נמי צריכה גט והוא קושית מהרש"א ז"ל. וגם אריכא יש לדקדק לפי תירץ ראשון דנקיט ברישא קידשה על תנאי לרבותא דסיפא דאפ"ה צריכה גט א"כ ע"כ עיקר מתניתין אתי לאשמעינן דגט מיהא בעי. הספק הב' לפי דעת המקשה סיפא אריכא קאי א"כ מאי אתא רב לאשמעינן הא מתניתין הוא. הספק הג' במאי דפירש רש"י לא תימא טעמיה דרב כו' ולא פי' דנ"מ כמה שכתבו התוס' דאי לטעם דאחולי אחיל לתנאי אפילו בלא בעיל נמי כמו דמסיק לר"א דפליגי בלא בעיל ומשום אחולי אחיל לתנאה כמ"ש התוס' וכן הקשה בספר פני יהושע. הספק הד' אמאי לא פי' רש"י ותוס' דנ"מ אי אחוליה אחיל לתנאה ממילא אי עביד תנאי בנשואין ודאי דלא צריכה הימנו גט דלא שייך אחולי אחיל כמ"ש בגמרא דכיון דכנסה סתם כו' משא"כ אי טעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אפילו אי עביד תנאי בנשואין כמו הריני בועליך שכתבו התוספת יע"ש. הספק הה' במאי דכתבו התוספת דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומקדש בביאה זאת דאי לאו לא פריך מידי והא איפלגו בה חדא זימנא כו' ומנא ליה לתלמודא להקשות אימא דכן הוא האמת דהא דאין אדם כו' היינו דהקדושין הראשונים חלין ואיצטרכא תרווייהו ההיא דהתם משום רב וההיא דהכא משום דשמואל דהא אי טעמיה דאחולי אחיל ע"כ שהכסף קידושין חלין למפרע ה"נ נימא הכי ועיין בספר פני יהושע מ"ש שם מזה. הספק הו' במאי דכתבו התוס' דלרש"י מתני' בלא בעיל א"כ למה גט וצריך לדחוקי דמדבריהם הוא דבעי גט אם מילתא באנפי נפשיה ואי קאי אריכא ספוקי מספקא ליה וכ"ז איננו שוה לי. הספק הז' דמשמע בבעיל אית לה כתובה ואמאי לימא אי איפשי באשה נדרנית כמו באשה שנדרה בנזירה דמייתי התוספת במתניתין דעד כאן לא פליגי אלא אי הוא נותן אצבע בין שיניה כו' יע"ש במהרש"א ז"ל. הספק הח' במאי דקאמר לקמן ושמואל מאי שנא כתובה דלא בעי דאי איפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי ופירוש רש"י ז"ל מההיא דקטנה יע"ש במהרש"א ז"ל דרוצה לומר דילמא בסתם ודאי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולכך כתב הא בקטנה כו' ולפי הצריכותא ביבמות שהביאו התוספת (דף ק"י ע"א) דמצריך איפכא א"כ ליכא ראיה מקטנה דהתם עכ"פ איכא קידושין דרבנן וא"כ אימא דבקידשה סתם וכנסה סתם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ורש"י ז"ל מחק שם הצריכותא ביבמות ואולי דמקשה כאן לפי הצריכותא דכאן:

והנה ראיתי לבאר מה דמחולקין רש"י ותוס' רש"י נמי סובר דאי טעמיה דרב משום דאחולי אחיל לתנאי קמא אפילו בלא בעיל נמי ומההיא דמתני' לאו קשיא דאית לה כתובה דאפשר דגרע טפי קידשה סתם וכנסה סתם מאלו קידשה על תנאי וכנסה סתם דכיון דבשעת קידושין הזכיר התנאי וכנסה סתם אמרינן דמדלא הזכיר ש"מ דאחולי אחיל וסברא זו מצאתי בר"ן מביאו בספר פני יהושע וא"כ אין כאן תפיסה על רש"י ז"ל ממתני'. ועוד יאמר דלשיטת רש"י אין הכרע מההיא דאי איפשי באשה נדרנית דאפשר לומר כמ"ש הרא"ש ז"ל דשאני התם דנדרה תחתיו וקפיד טפי מאילו נדרה קודם לכן וכן כשקידשה על תנאי איכא למימר מדלא פי' גם בשעת הנשואין ש"מ דאחולי אחיל משא"כ בקידשה סתם אמרינן דדעתו דאי איפשי במומין ובנדרים דמסתמא כל אדם מקפיד כמ"ש התוספת וכמ"ש לעיל בשם הר"ן ז"ל. אמנם יאמר במאי דקאמר לקמן ושמואל מאי שנא כתובה דלא דאי איפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי דאי איפשי באשה נדרנית יש להקשות מנא לך דילמא בכנסה סתם דאחולי אחיל משא"כ בקידשה על תנאי אימא דאתנאי קמא קא סמיך ואף שכתבתי דלשיטת רש"י עדיף טפי קידשה ע"ת וכנסה סתם מאילו קידשה וכנסה סתם לאו בהכרח הוא אלא דאיכא למימר כך לפי ה"א משא"כ לפי האמת אית לן למימר כפי הסברא הפשוטה דאחוליה אחיל ואין לומר גט נמי לא תיבעי ואי דקשיא אמאי תצא שלא בכתובה יש לומר ודאי בקידשה סתם לית לה לא כתובה ולא גט כמ"ש התוספת בתירוץ ראשון במתניתין מההיא דסמפון וא"כ כשנכנסה ואחיל התנאי והיה בדעתו דאף אם נדרנית הוא ומקדשה בביאה דחופה לא קניא במחילת הקנין אלא גומר אחר כסף כו' כמו שיתבאר בסמוך וביאה אירוסין עושה כמ"ש אביי בקדושין (דף י' ע"א) וכן פסק הר"מ ז"ל (בהלכות אישות פרק י') יע"ש וא"כ שפיר לית לה כתובה דארוסה לית לה כתובה ומתני' מיירי בדלא כתב לה ובנשואין תנאי ב"ד הוא משא"כ בארוסה דלית לה כתובה וגיטא בעי כדין אשת איש גמורה בשלמא לשיטת התוספת ז"ל מההיא דאי איפשי באשה נדרנית פריך שפיר מאי שנא כתובה ומאי שנא גט משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דהתם אין ראיה כמ"ש לעיל א"כ מאי פריך מאי שנא כתובה ומאי שנא גט כו' דהא איכא למימר דלכך תצא שלא בכתובה:

אבל הנראה לי דרש"י לשיטתיה ביבמות (דף נ"ז ע"ב) בהא דיש חופה לפסולות דפירש שם דמיירי בלא קנין כסף ורב ושמואל סבירא להו דחופה קונה בתחלת הקנין כרב הונא דאמר כן בקדושין יע"ש היטב ויתבאר בזה בסמוך בעזה"י וא"כ פריך שפיר אמאי לית לה כתובה דאין לומר דקדושין לאו כלום הוא מ"מ כשכנסה ואחולי' אחיל וחופה קונה לשיטת רש"י ז"ל דרש"י נמי סובר דאי אמרינן טעמיה דרב דאחולי' אחיל היינו

משעה שכנסה אפילו בלא בעיל כמ"ש התוספת ואין לומר דמיירי בלא ביאה דכנסה משמע בלא ביאה כמ"ש התוספת דכן צריך לומר לד"א מדמקשה מיניה תיובתא יע"ש במהרש"א ז"ל יש לומר דמהר"י בן לב כתב עלה דהך מילתא דרב הונא בקדושין דאמר חופה קונה פירש שם דאי אמרינן דקונה בתחלת הקנין היינו שגומר בתחלת הקנין יע"ש במהרש"א ז"ל וא"כ פריך שפיר אמאי לית לה כתובה כיון דחופה גומר והוה אשת איש ויש לה כתובה בתנאי ב"ד אלא דלא אחיל לתנאי א"כ גיטא נמי לא בעי:

אמנם הר"י ז"ל דמחולק עם רש"י ביבמות (דף כ"ט) ופי' רש"י שם דלכ"ע חופה אינה קונה והתם בחופה שלאחר כסף יע"ש היטב א"כ על כרחך מההיא דאי אפשי באשה נדרנית קמיבעיא ליה דכתובה דלא גיטא נמי לא תיבעי א"כ פריך שפיר גיטא נמי לא תיבעי ועל כרחך בהכרח דסברא חזקה הוא מההיא דאי אפשי באשה נדרנית כנ"ל טעם פלוגתתן כל אחד לפי שיטתי':

אמנם לבוא אל הענין במאי דקשיא ליתני במתני' כנסה סתם לשיטת רש"י סרה מהר זאת הקושיא דאיכא למימר דלרבותא נקיט דכתובה דלשיטת רש"י איכא למימר דקידשה וכנסה סתם כתובה נמי אית לה כמ"ש הרא"ש דלית ראיה מההיא דאי איפשי באשה נדרנית ועיין בספר פני יהושע ומהא נמי לא תיקשי אלא לפום סברא דהשתא כו' דלא תני ברישא קידשה סתם דלא מצי למתני הכי דא"כ בסיפא אמאי תצא שלא בכתובה לפום סברא דהשתא כנ"ל:

ועם זה יתיישב הא דפריך והא איפליגו בה חדא זימנא דעל כרחך הא דלמפרע דהא יש להקשות אכתי הויא בעילתו בעילת זנות דכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הויא בעילתו בעילת זנות אבל י"ל דהא קידשה בביאה אין שום איסור אף דלית לארוסה כתובה דלא תיקנו חכמים כתובה לארוסה וא"כ אם נאמר דלא חלין למפרע שפיר דהוה ארוסה ולא הוה בעילתו בעילת זנות דלא הוה בעילתו בעילת זנות אלא היכא שיש לה מדינא והוא אינו נותן כו' משא"כ אי אמרינן דחלין הקדושין למפרע ודאי דהוה בעילתו בעילת זנות דכיון דחלין הקדושין למפרע וחופה גומרת ונשואה גמורה היא וכיון דיש לה מדינא כתובה והוא אינו נותן ודאי דבעילתו בעילת זנות כמו הפוחת בתנאי דאפילו אי תנאי קיים אפ"ה הוה בעילתו בעילת זנות דלא כפריב"ן בהא דכל הפוחת כו' פי' דהיכא דתנאו קיים ולית לה לא הוה בעילת זנות אלא דר"ש דהיכא דלית לה דפשיטא דהוה בעילת זנות ועיין בחדושי הרא"ה שג"כ העיר בזה יע"ש אלא ודאי דקידשה בביאה פריך שפיר והא איפלגו בה חדא זימנא והא דקאמר ואי איתמר בהא כו' ולא קאמר אצטריך לשמואל דיש לומר דלרב אצטריך למימר כן נקיט לשמואל בחדא

גוונא והשתא על כרחך הא דאמר אביי לא תימא כו' ע"כ לענין כתובה דאי לענין דנ"מ בלא בעיל אכתי מאי פריך והא איפלגו דאין הכרע לומר דלא חלין הקדושין למפרע דאיכא למימר דחלין הקדושין למפרע ואה"נ דאית לה כתובה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דכל הפוחת כו' דלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלא דהכא לענין בעיל כו' אלא ע"כ דאביי אמר לענין כתובה ופריך שפיר ולפ"ז רש"י לשיטתיה ואין קושיא מההיא דאי איפשי באשה נדרנית כמ"ש לעיל דשאני התם דנדרה כשהיא תחתיו דא"א באשה נדרנית דאל"כ לא פריך מההיא דשמואל כיון דחופה אינה קונה כמ"ש לעיל:

והנני יוצא לדון בדבר החדש. המשנה למלך נסתפק (בהלכות אישות פרק י' הלכה כ') אי חופה דקודם הקנין אי גומר או לאו דבעינן דוקא קנין ואח"כ חופה יע"ש שהביא דיעות בזה ומכאן מוכח דחופה אחר הקנין הוא דמהני ולא קודם לכן דאל"כ אין הוכחה לשיטת התוספת ז"ל דאי משום הכי לית לה כתובה דארוסה היא זאת כיון דאחולי אחיל משעת החופה א"כ היה חופה וקנין ואמאי לית לה כתובה אלא ודאי דוקא חופה שאחר הקנין הוא דמהני ולא חופה שקודם הקנין. אמנם כל זה לשיטת התוספת ז"ל אבל לשיטת רש"י נפשוט איפכא דאף חופה שקודם הקנין מהני למיהוי נשואה גמורה והוא מהיסוד שאמרנו למעלה דלשיטת רש"י ז"ל הא דלא פי' הנ"מ לענין אי בלא בעיל או דוקא בבעיל כו' דהא לאוקימתא דר"א נמי ע"כ טעמיה דרב בלא בעיל דאחולי' אחיל לתנאו היינו כמ"ש בספר פני יהושע דחזקה דאין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו והאי כיון דכנסה סתם ולא בדקה מסתמא אחולי' אחיל לתנאי קמא ומכ"ש בקידשה סתם וכנסה סתם דאחולי' אחיל לתנאי' ע"ש אלא דאל"כ לא הוה מקשה הגמרא מידי והא איפלגו בה חדא זימנא והיא גופא צריך למיבעי מנלן הא אימא דאביי אתי לאשמעינן דוקא בבעיל ומנא ליה להקשות אבל זה אינו דאביי ודאי דינא אתי לאשמעינן לדידן ולדידן אין נ"מ בהך נפקותא דהא אין סברא לן דחופה אינה קונה וא"כ איך שיהיה צריך דוקא בעיל דאל"כ אמאי צריכה הימנו גט לדידן דלשיטת רש"י אין סברא כלל שיחולו הקדושין למפרע וע"כ הך נמי לענין בעיל כו':

אמנם כל זה אי נאמר דחופה קודם הקנין נמי גומר אתי שפיר דאי נאמר דטעמיה דרב דאחולי' אחיל לתנאה יש לה כתובה בבעיל אי חופה שקודם הנשואין גומרת מה שאין כן אי חופה שקודם הנשואין אינה גומרת אמאי אית לה כתובה לדידן דחופה אינה קונה בתחלת הקנין והוה ארוסה ודע דלא תיקשו מ"מ אמאי צריכה הימנו גט דכיון דטעמיה דרב דאחולי' אחיל לתנאה קמא ואמאי נימא לשם זנות הוא בועל ולא לשם קידושין לאו פירכא הוא דמצינן למימר דרב ודאי דאית ליה נמי הך סברא דאין אדם עושה בעילתו

בעילת זנות כמו שמצינו בקדושי קטנה כו' אלא דלא תימא טעמיה דרב דאחולי' אחיל לתנאי בשעת חופה דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו כו' והאי דלא בדקה מחיל לתנאי ומסתמא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אח"כ כשבעל מקדשה והוה חופה ואח"כ קנין דמהני לשיטת רש"י ז"ל כמו שכתבתי לעיל כנ"ל ודוק בעזה"י:

זאת תורת העולה מדברינו דלשיטת התוספת מוכח דחופה ואח"כ קנין לא מהני ולשיטת רש"י חופה ואח"כ קנין מהני שפיר כמ"ש לעיל בסמוך וכן יראה מלשון התוספת ז"ל דהקשו וא"ת והיאך ס"ד דבלא בעיל צריכה הימנו גט כו' ולא הקשו והיאך ס"ד דטעמיה דרב משום דאחולי' אחיל לתנאי משמע דוקא א"ש אבל אי נימא דבעיל לא קשיא אף אי חופה אינה קונה כמ"ש לעיל ומזה תראה ותבין מה שכתב בספר פני יהושע צריך להיות לפי המסקנא אין סברא כלל דחלין קידושין כסף למפרע דאל"כ לא הוה פריך מידי והיינו דלאביי דלא מסתבר בלא בעיל דא"כ אמאי צריכה הימנו גט כו' עכ"ל ירצה בזה דאין להקשות היא גופא מנא ליה ולהקשות והא איפלגו בה חדא זימנא כו' אלא דע"כ לא אמרינן כן דאל"כ אמאי חזר אביי מטעמיה דאחולי' אחיל כמו שאמר מעיקרא אלא על כרחך דלית להאי סברא והשתא אין נ"מ אי טעמיה דאחוליה אחיל או מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דלשיטתייהו כתובה לית לה בין כך ובין כך ועוד דארוסה היא כיון דביאה אירוסין עושה לשיטתייהו דחופה שקודם הקנין לא מהני למיהוי כנשואה גמורה כמ"ש לעיל ודע דאף דארוסה לית לה כתובה היינו היכא דלא כתב לה אבל היכא דכתב לה בודאי אית לה כתובה ועיין בחדושינו בהא דאלמנה מן הנשואין ודוק היטב בכל מה שכתבתי:

ובזה יש ליישב מה שהקשה בספר פני יהושע מה מקשין התוספת תיפוק ליה דרישא מיותר דפשיטא קדשה על תנאי דאינה מקודשת לרב דונמצאו מיד כו' יע"ש היטב והיה אפשר ליישב דדוקא אתי לאשמעינן הא קדשה סתם אלא מההיא דסמפון קשה כו' אמנם זה אינו דא"כ בתירוצם כו' הוה להם להקשות ל"ל כלל אבל יש לומר דאתי לאשמעינן דאפילו אם קידשה בביאה אפ"ה אינה צריכה גט דהוה אמינא לרב דאמר דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כו' אפילו התנה בשעת קידושין נמי קמ"ל דלא צריכה הימנו גט דאל"כ תנאה ל"ל דבשלמא לקמן הריני בועליך כו' קאמר זאת לסתור הכתובה משא"כ כאן ודאי דליכא למימר הכי דהא ארוסה בלא"ה לית לה כתובה וא"כ למה ליה תנאה והריני בועליך מיירי בדכתב לה כתובה כו' וכאן במתני' מיירי בדלא כתב לה כתובה כו' ואין לומר דעביד תנאי שיהנה אח"כ דהא אח"כ כותב לה כתובה ובזה יש ליישב דברי מהרש"א ז"ל דאמאי לא תני במתני' נמי כנסה על תנאי אפ"ה

צריכה הימנו גט לרב דאמר דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כמו הריני בועליך יש לומר דאם עביד תנאי בודאי אינה צריכה הימנו גט כיון דאין קידושין הראשונים חלין כלל והוה ארוסה ואין כתובה לארוסה דמיירי בדלא כתב לה כתובה אמנם לשיטת רש"י יקשה זאת דאית ליה לרב דחופה קונה ביבמות (דף נ"ט ע"ב):

והנה מה שכתבתי לעיל דאי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דאכתי הוה בעילתו בעילת זנות דכל הפוחת לבתולה ממאתים כו' דאי חלין הקדושין למפרע ע"כ דחופה גומר כו' ועוד יאמר דע"כ חופה גומרת דאם לא כן אכתי הוה בעילתו בעילת זנות דאסור לבוא על ארוסה ביאה שנייה מד"ס ומה לי איסור זה או איסור זה דאף איסורא דרבנן אמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובש"ע דלשיטת כה"ג שהביאו החלקת מחוקק באבן העזר דאיסור פנויה אינו מדברי תורה אלא מדרבנן וע"כ דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אפילו מדרבנן וא"כ אכתי הוה איסורא דרבנן אלא ודאי דחופה גומרת או לשיטת הרמב"ם דביאה גומר כו' וכיון דמדינא אית לה כתובה והוא אינו נותן לה ודאי דהוה בעילתו בעילת זנות דכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הוה בעילתו בעילת זנות אלא ודאי דמקדשה עתה בביאה זו ומיהו אף דמנגיד רב אמאן דמקדש בביאה והוה איסורא דרבנן מ"מ אין זה איסורא דרבנן דמאי טעמא מנגיד רב כתב הכ"מ בהלכות אישות דדבר חציפות הוא זה שעושה תחלת קנינו בביאה משא"כ כאן ודוק:

והנה לפרש"י בהא דלא תימא טעמיה דרב דאחולי' אחיל לתנאי כו' אפילו אם נימא דאחולי' אחיל שלא ע"י ביאה א"ש דיש נ"מ כו' ואם נאמר בבעיל דוקא אפ"ה יש נ"מ אם נאמר דאחולי אחיל או דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות היכא דבעל נדה דאי אמרינן דאחולי' אחיל צריכה הימנו גט ואי נימא דטעמא דרב דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ודאי דלא צריכה הימנו גט כיון דעבר באיסור נדה וסברא זו כתובה במשנה למלך (בהלכות גירושין פרק י' הלכה י"ח) מביאו בשם הרדב"ז ודבריו נכונים שם וא"כ יש נפקא מיניה בבעל נדה:

ודע דאם קידש חייבי לאוין לא אמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כיון דעובר על לאו כו' ובאיסור דרבנן אני מסתפק בזה אי אמרינן כן או לאו והנה כתבתי למעלה דלדעת בה"ג מוכח דאף באיסורא דרבנן אמרינן כן מ"מ יש לחלק ועוד דהת"מ כתב שם דבדרבנן לא מיזהר זהירי אינשי יע"ש ואי"ה במקום אחר נאריך בזה בעזה"י:

דף עד.

גמרא מכדי כל תנאי מתנאי בני גד ובני ראובן ילפינן ליה כו' עכ"ל ראיתי לבאר בכאן סוגיא אחת בקדושין יע"ש היטב הנה התנאי צריך שיתייחס אצלו ארבעה דברים תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי שאפשר לקיימו כך מונה אותם הר"מ ז"ל ובהלכות אישות פרק ו' הלכה א"ב) יע"ש והנני מבאר אותם אחד לאחד. הנה הר"מ ז"ל לא מנה החלוקה החמישית דדוקא במעשה שאפשר לעשות ע"י שליח הוא דמהני תנאי ולא במעשה שאי אפשר לעשות ע"י שליח כמו דלמדו מההיא דחליצה שאמרו כאן ולכך חליצה מוטעת ע"מ שתתן לי מאתים זוז אע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיים המעשה כיון שאי אפשר לעשות ע"י שליח ודעת המגיד משנה מה שלא הביא הר"מ ז"ל הך חלוק שסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות יבום וחליצה. ודעת הכ"מ אבאר בסמוך. עוד סובר הר"מ דהא דאמרינן דמעשה קודם לתנאי לאו כלום הוא היינו בעשה המעשה אבל באמירה בעלמא לא יועיל ולא יזיק והכריח שיטתו מכמה משניות דקתני בהן מעשה קודם אף דע"מ לדידן כאומר מעכשיו דמי ולא שייך ביה כלל תנאי לשיטת הר"מ ז"ל כמו שביאר הר"מ בפרק הנ"ל מ"מ תיקשי למ"ד דע"מ לאו כמעכשיו דמי כן כתב המגיד משנה ואינו יודע היאך יאמר בההיא דמעכשיו אין צריך לזה דלא שייך דין תנאי דאל"כ הא קתני כמה משניות דע"מ ואין כופל התנאי כו' א"כ תיקשי למ"ד בגיטין (דף ע"ד) דע"מ לאו כמעכשיו דמי וקתני במתני' דאין צריך לכפול התנאי כו' הן אמת שפלוגתא דתנאי הוא רבי ורבנן בגיטין (דף ע"ד ע"א) ובקדושין (דף ח' ע"א ודף ס' ע"א) יע"ש אי ע"מ כמעכשיו דמי דלרבי ע"מ כמעכשיו דמי ואין הכרע מכל הנך משניות דסתמי' כרבי אבל א"כ היאך יאמר במ"ש רבינו דבאמירה בעלמא לא איכפת לן אם מעשה קודם מכמה משניות למ"ד דעל מנת לאו כמעכשיו דמי ומאי קושיא אימא דמתני' רבי היא דס"ל ע"מ כמעכשיו דמי ואין לומר דהוכיח שיטתו מכמה משניות דקתני הרי זה גיטך אם לא באתי כו' דודאי אם לאו כמעכשיו הוא וא"כ הן שלא בדקדוק דלא בעינן תנאי קודם אלא דבאמירה לא צריך כו' דאכתי צ"ע דאיך שיהיה הן שלא בדקדוק דהא לא קתני דצריך לכפול התנאי והא ודאי אם לאו מעכשיו הוא וצריך לכל דיני תנאי וא"כ מה לי שלא בדקדוק זה או שלא בדקדוק אחר ע"כ תרוצי מיתרצת לה ואין הכרע לשיטת הר"מ ז"ל דבאמירה בעלמא לא יועיל ולא יזיק. ומיהו במה שכתב המגיד משנה דלמ"ד על מנת לאו כמעכשיו דמי יקשה מתני' כו' הרצון דליכא למימר דמתני' רבי הוא דעל מתני' דגיטין (דף ע"ד ע"א) ע"מ שתתני לי מאתים זוז פליגי רב הונא ורב יהודה דרב יהודה סובר דעל מנת לאו כמעכשיו דמי והיאך יאמר זאת דמתני' דהכי מדלא הזכיר

הכפל והתנאי קודם למעשה ש"מ דבאמירה לא איכפת לן ומיהו יקשה מ"ש דלמה לא הזכיר הכפל וצ"ע:

הן אמת שיש לתמוה בהא אמרינן דמעשה שאינו יכול לקיים ע"י שליח אינו מועיל תנאי ופריך והרי המקדש בביאה ומשני הוקשו הוויית זה לזה עכ"ל. והנה יש להקשות אימא דנקיש כסף ושטר לביאה דאינו מועיל תנאי כיון שזה סברא וזה סברא ואף דלשון מושאל מעדיף מהיקשא כמו שכתב בספר פני יהושע מ"מ נימא דלא נחלק בניהם ובכסף ושטר אינו מועיל תנאי כמו בביאה דאינו מועיל תנאי כאן שאי אפשר לקיים ע"י שליח אבל נראה לומר דלתנא דבי ר' ישמעאל דאית ליה (בדף כ"א) גבי אשת ישראל שנאנסה וביבמות (דף נ"ו ודף ק') ובנדה (דף כ"ד) דהיא לא נתפשה הא יש לך אחרת אע"פ שנתפשה מותרת ואי זו זו קידושי טעות שהיה תנאי כו' מוכח מכאן דמהני תנאי והוקשו הוויית זה לזה אף ביאה דאין יכול לעשות ע"י שליח אפ"ה תנאי קיים אם אמנם שהתוספת ז"ל כתבו דהך דרשא דתנא דבי ר' ישמעאל אסמכתא בעלמא הוא דהא אצטריך והיא לא נתפשה לאשת כהן שנאנסה כו' יע"ש היטב אפשר באמת דמסקינן דקידשה ע"ת ובעיל סתם דאחולי אחיל ולא קשיא מחליצה ואף באין יכול לקיימה מועיל התנאי ובחליצה היינו טעמא שעשה מעשה בסתם וכמו שכתב כל זה הכ"מ (בהלכות אישות פרק ו') יע"ש דהר"מ ז"ל לא הזכיר שאפשר לעשות ע"י שליח כתבו שפיר דהך דר' ישמעאל אסמכתא בעלמא הוא דלא אצטריך קרא לקידושי טעות דודאי לאו קידושין הן דכיון דתנאי שאי אפשר לקיים ע"י שליח נמי הוה תנאי וע"כ קרא אתי לכדרבה לאשת כהן שנאנסה כו' משא"כ לפי ה"א כאן דבעינן דוקא שאפשר לעשות ע"י שליח שפיר אמר הוקשו הוויית זה לזה והיינו כתנא דבי ר' ישמעאל דדריש והיא לא נתפשה ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה מותרת ואיזו זו קידושי טעות דאצטריך דבקדושין אף שאי אפשר לקיים ע"י שליח כו' דלא נימא דהוקשו כסף ושטר לביאה כו' ופליג אדרבה דאשת כהן שנאנסה שבעלה לוקה עליה כו' וס"ל דבאונס עשאה אותה זונה כדין כל ביאות הפסולת ולא חילק בין ביאה לביאה כמו שיתבאר בסמוך בעז"ה ובריייתא דקתני והיא כו' אשת כהן אסמכתא בעלמא הוא ועיקר קרא לדר' ישמעאל ובאמת אין זה נוח ואף שאינו יכול לקיים ע"י שליח וחליצה שאני דעשה מעשה בסתם וא"כ לא צריך קרא דהיא לא נתפשה אלא לכדרבה דאשת כהן שנאנסה כו' ושפיר כתב הר"מ ז"ל אלא ד' חלוקת צריך שיהיה בתנאי ולא זכר החלוקה החמישית דבעינן דוקא תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח והעד מגמרא דיבמות דוהיא לא נתפשה דפריך מיניה לרב"ח ש"מ דלאו אסמכתא בעלמא ודוק היטב לפענ"ד:

ובעיקר דברי הגמרא דיבמות (דף כ"ו ע"ב) דאמרינן ללישנא קמא דלוקה משום זונה והיא לא נתפשה ואי לא הוה כתיב והיא לא נתפשה ה"א דלא לקי עליה משום כיון דמותרת היא לבעלה ישראל כמ"ש המשנה למלך (בהלכות איסורי ביאה פי"א) או כמ"ש שם בשם הרשב"א דבאונס לא הוה זונה בשאר ביאות פסולות ולישנא קמא דרבא אצטריך היא דבאונס הוה זונה א"כ מנא ליה זאת אימא דהא אתי לטומאה דבאשת כהן אסורה משום טומאה ולא משום זונה ואפשר דודאי חשיבא זונה אף באונס אלא מדכתיב קרא סתמא והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת וכיון דקרא סתמא כתיב ה"א אף באשת כהן לכך כתיב היא לומר דוקא באשת ישראל ולא באשת כהן וכיון דע"כ קרא מיירי באשת ישראל הדרן לכללא קמא דאף באונס הוה זונה ולישנא בתרא ס"ל דבאונס לא הוה זונה הן בשאר ביאות פסולות הן באשת איש אלא דקרא דהיא לא נתפשה כו' הא מאשת כהן לוקה משום טומאה וזה סעד לדברי המשנה למלך דאי כדברי הרשב"א ז"ל א"כ ללישנא קמא אצטריך לומר דאף באונס הוה זונה ומהכא למידין בכל מקום ומנא לך הא דילמא היא אתי לטומאה או יאמר דלישנא קמא ולישנא בתרא בהך סברא פליגי דללישנא קמא ס"ל דבכל מקום אף באונס הוה זונה אלא דלא נימא קרא סתמא כתיב כו' אף באשת כהן כו' והך לישנא דכתובת ס"ל דזונה לא אצטריך דודאי הוה זונה באונס ואף באשת איש וכיון דהיא לא נתפשה לא קאי אאשת כהן אלא אאשת ישראל הדרן לכללא קמא דאחרי אשר הוטמאה ולכך כתב הר"ב ז"ל דבתנאי בעינן ד' דברים ולא הזכיר החלוק החמישית כמ"ש לעיל ודוק לענ"ד:

והנה בהך דבעינן ד' דברים בתנאי הוא מחלוקת גדולה וישנה והנני מבאר אותם אחד אל אחד בעזה"י:

הנה הר"מ ז"ל (מהלכות אישות בפרק ששי הלכה י"ד) כתב וזה לשונו יש מקצת גאונים שהורו שאין צריך לכפילת התנאי אלא בגיטין וקדושין דוקא ולא בממון ואין ראוי לסמוך על דבר זה כי עיקר התנאי ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן והתם בממון הוה עכ"ל. ובספר פני יהושע כתב וז"ל דמסיק בשבועות (דף ל"ו ע"ב) במשנה אל יכך ויברכוך וייטיב לך ר"מ כו' כי קאמר ר"מ בממונא ולא באיסורא וא"כ קידושין דאית ג"כ איסורא מנא לך למיזל בתר ממונא ליזיל בתר איסורא ותירץ דהתם בתנאי בני גד ובני ראובן הוה נמי איסורא דאית ביה ממונא שהתרומה ומעשרות אינן נוהגת אלא לאחר ירושה וישיבה וילפינן מיניה עכ"ל וא"כ יש להקשות מאי הוקשה להם מתנאי בני גד ובני ראובן דאפשר דהא דבעינן תנאי כפול דוקא באיסורא משום צד איסור שבו ולא משום ממון וא"כ בממון לחוד א"צ לכפילת התנאי דבאיסורא דוקא ולא בממון ומאי הוקשה

להם מתנאי בני גד ובני ראובן הן אמת שיש להקשות בלא זה מהך סוגיא דשבועת דמסיק דוקא בממונא ולא באיסורא יע"ש רש"י וא"כ עיקר כפילת התנאי משום ממון הן אמת שיש להקשות כן אבל מה אעשה שהר"מ ז"ל הקשה מתנאי בני גד ובני ראובן אבל הנראה דהר"מ לשיטתיה אזיל דאיהו סבירא דאף באיסורא לחוד צריך לתנאי כפול כמו שיתבאר בסמוך ודע דהרמב"ם בהלכות סנהדרין פרק כ"ו) כתב דאינו לוקה כו' כתב דאף דאיסורא דלית ביה ממונא בעינן תנאי כפול וזהו הפך סוגיא הנאמרת בשבועות וכבר העיר בזה הלחם משנה בהלכות זכייה ומתנה (פרק שלישי הלכה ח') העיר בזה הערה חזקה וכתב שם דגירסת הר"מ ז"ל יע"ש היטב וכבר היה אפשר לומר דשיטת רבותיו דבאיסורא הוא דאמרינן ולא בממון ותנאי דבני גד ובני ראובן באיסורא היה כמ"ש בספר פני יהושע וכמה שכתבתי לעיל ובשבועת גרסינן לא תיפוק כו' ופסקינן כחכמים דבאיסורא דוקא הוא דבעינן תנאי כפול ולא בממון אלא דא"כ קשיא משתוי יין ופרועי ראש וכי לא סברי חכמים דבמיתה וליכא לחלק כסברת הר' י"ט בשבועת דבאיסור קל הוא דבעינן דוקא תנאי כפול ולא באיסור חמור דא"כ בקדושין דאיסור חמור הוא אמאי בעינן דוקא תנאי כפול לשיטת רבותיו. ובעיקר דברי התוס' בשבועת יש לתמוה מהיכן למדו דבר זה אי מתנאי בני גד ובני ראובן א"כ מנא להו דבאיסור קל לא מהני אם לא בכפילת התנאי ובאיסור חמור לא בעינן כפילת התנאי אם לא שסוברין דבני גד ובני ראובן היה ג"כ איסורא והיה התנאי ג"כ בכפילת באיסורא או יאמר דאם לא תיטיב כו' ואם כו' דפריך מיניה בקדושין לא הוה רק איסורא והוה איסור קל וצריך תנאי כפול ומ"מ דא"כ מנלן דבממון בעינן תנאי כפול וצ"ע ודוק לעפנ"ד:

והנה בהא דפריך התם בשבועת פרועי ראש ושתויי יין דבמיתה מנלן דלא כפליה לתנאי כו'. יש להקשות אמאי לא נילף דפרועי ראש ושתוי יין דבמיתה מג"ש דחוקה חוקה ממחוסר בגדים שהוא במיתה כמו שהתבאר בזבחים (בפרק שני) דלמד שם דשתוי יין מחלל עבודה אף בשאר עבודת ממחוסר בגדים בג"ש א"כ אמאי לא נילף ג"כ שיהא במיתה ממחוסר בגדים ומחוסר בגדים דבמיתה ילפינן ואין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוה זר וזר כתיב בהדיא והזר הקרב יומת וקריבה זו לעבודה ועיין ברמב"ם הלכות ביאת מקדש ויש לנו אריכות דברים בזה ובמקום אחר אנופף ידי בזה וא"כ אפשר לחכמים דפליגי על ר"מ בהך מתני' אפשר דילפי פרועי ראש ושתוי יין דבמיתה ממחוסר בגדים ואתי שפיר שיטת רבותיו דפוסקין דוקא בגיטין וקדושין אמרינן דצריך כפילת התנאי כו' ופרועי ראש ושתוי יין ילפינן מג"ש דמחוסר בגדים שהוא במיתה אבל במיתה לא בעינן תנאי כפול יע"ש היטב:

וראיתי באבן העזר (סי' ל"ח) דכתב יש אומרים דאם הקדים הן ללאו אע"פ שקודם לכן הזכיר הלאו קודם כגון שאמר לאו והן ולאו כו' עכ"ל והקשה החלקת מחוקק והבית שמואל דהא גמרא ערוכה הוא בגיטין (דף ע"ג ע"א) איתקין שמואל כו' ולמה הוצרך ללמוד דין זה מדברי הר"ן ז"ל יע"ש היטב ועיין במשנה למלך (פרק ו' מהלכות אישות) מה שכתב שם בזה והנה הקשו כל האחרונים להר"מ ז"ל וגם הרא"ש והר"ן ומ"מ וב"ש בפ"ט מהלכות גירושין ובא"ה (סימן קמ"ד) דמכאן משמע אף דבמעכשיו או בעל מנת צריך לכל דיני תנאי והר"מ ז"ל פסק דבמעכשיו או בע"מ דהוה כמו מעכשיו דלא צריך כו' יע"ש ואינו יודע אלמה לא דמשכחת ליה שאמר שעה אחת קודם מותו יחול הגט דלא הוה גט לאחר מיתה וסיבה זאת כדי שלא תטרוף דעתו עליו לא רצה לתקן מעכשיו וצריך לכל דיני תנאי כיון דלא מעכשיו הוה הגט וצ"ע והלחם משנה כתב כיון דכופל התנאי הוה תנאי ומיתה באין כאחד כתב זאת ליישב דברי המ"מ ואינו יודע אמאי לא כמו שכתבתי. והנה בהא דפריך רבא והא בעינן הן קודם ללאו והכא לאו קודם להן ולא הקשה דאימא דאם מתי היינו לאחר מיתה ולא תנאי והוה המגרש על תנאי לשיטת הלחם משנה ואי דכפלי' לא ש"מ לתנאי' אימא דלא מתחיל אינש בפורענות ברישא ולכך התחיל אם לא מתי במה שאמר שמואל לעיל דכיון דאם לאחר הוא ולא תנאי הוא אלא כמגרש לאחר זמן והא דהיה כופל לאו משום כפילת התנאי אלא משום דלא מקדים אינש פורענות לנפשיה ואפשר דפריך ליה שפיר והא בעינן הן קודם ללאו והכא לאו קודם להן כו'. ולפי מה דמסיק דאם לא מתי ואם מתי ואם לא מתי א"ש:

ודע עוד דלפי התי' במגיד משנה דכפילת התנאי מהני למיהוי כמעכשיו כמו שרצה הלחם משנה ללמוד כן בדבריו לכאורה א"כ יקשה ל"ל דלימא אם לא מתי לא יהא גט כו' דבעינן תנאי קודם למעשה כו' דבמעכשיו א"צ לדיני התנאים ומיהו אין זה קושיא דבעינן שיאמר כל דיני התנאים דאם לא כן אין משמע שתנאי הוא אומר אלא לאחר מיתה ואף דכופל התנאי אלא דבתנאי הוא אומר ולכך הוא כופל כדין תנאי בני גד ובני ראובן כו' א"כ הא לא אמר משפטי התנאים בתנאי קודם למעשה כנ"ל. המשנה למלך נסתפק (בהלכות אישות פרק ו' הלכה ב') בחלוקה השנית אי צריך לומר תנאי קודם למעשה כו' והביא הא דשמואל אתקין בגיטא אם לא מתי כו' ותוכן דבריו וכוונתו נראה לי לומר דמסיק דלימא אם לא מתי לא יהא גט ומשני בעינן תנאי קודם למעשה אלמא גם בעינן בזאת החלוקה התנאי קודם דשאני הכי כיון דהמקשה היה סבור דלא בעינן הן קודם ללאו וא"כ החלוקה הראשונה צריך להיות התנאי קודם למעשה משא"כ לדידן והא דלא הקשה לשמואל דלימא בחולקה השני' יהא גט אם מתי דכיון דחלוקה הראשונה תנאי

קודם מהיכי תיתי שנתקן לחלק עכ"ל הרצון לפי דעת המקשן הוה חלוקה שניה דלא נחלוק ואין לומר דהמקשה הוי סבור דזה הוי הן קודם ללאו דמה שאנו רוצים הוה כן כקושית הטורי זהב יע"ש במשנה למלך ורבא סובר דקיום המעשה והעדרו הוה הן ולאו דא"כ מאי מקשה ולימא אם מתי כו' הא בעינן הן קודם ללאו לפי מה דס"ד דמה שאנו רוצין כו' אלא דהיה סבור המקשה דלא בעינן כו' אבל הא אפשר לומר דודאי אף לפי מה דהוה ס"ד דלא בעינן כו' אינו צריך להקדים התנאי למעשה אלא בהן ולא בלאו אף אם אומר בחלוקה הראשונה הלאו דבשלמא בהן אמרינן כיון דהקדים המעשה לא אתי תנאי ומבטל כו' אלא דפריך אלאו וה"ה אהן ומשני אהן כו' דבעינן תנאי קודם למעשה וכיון דבחלוקה השניה צריך לתקן כך אף בחלוקה ראשונה נמי ודוק לפענ"ד:

בשם הרבני המופלא ומופלג החריף והבקי כבוד מוהר"ר יעקב נר"ו מלבוב:

רמב"ם (פ"ג מהלכות מאכלות אסורות דין ו') ז"ל אע"פ שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה אין לוקין עליהם כו' והרי האוכל אותן כאוכל חצי שיעור שאסור מן התורה ואינו לוקה יעו"ש יש לדקדק בלשונו הצח דלאיזה צורך מדמהו דוקא לחצי שיעור ולא ללאו שבכללות ולאיסור עשה ויותר היה ראוי אליו לפסוק הדין כדרכו בדרך קצרה והנלע"ד בהקדים ליישב רמב"ם תמוה (בהלכות מלכים פ"ט דין י"א) וז"ל אחד האבר או הבשר הפורש מן הבהמה או מן החיה אבל העוף יראה לי שאין בן נח נהרג על אמ"ה ממנו והוא תמוה וכבר שלח בו יד הראב"ד ז"ל לתלותו בט"ס ולהגי' אבל השרץ יעו"ש ועוד קשה לי דאי נימא דב"נ לא היו מוזהרין על אמ"ה מן העוף וכיון שנתנה תורה נתחדשה הלכה זו לישראל מעתה לא ליענשו גוים על אמ"ה כלל כיון שהוצרך לשנותו בסיני בשביל דבר שנתחדש לא הוי בכלל נאמרה ונישנית עיין בסנהדרין (דף נ"ט ע"ב) ועוד קשה דלכאורה יש להוכיח דע"כ ב"נ מוזהרין על אמ"ה של עוף מהא דאיתא בחולין (דף ק"א ע"א) ת"ר אמ"ה נוהג בבהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין דברי ר"י ור"א וחכ"א אינו נוהג אלא במהורין אר"י ושניהם מקרא א' דרשו רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש עם הבשר ר"י ור"א סברי כל שאתה מצוה על דמן כו' והני טמאין נמי הואיל ואתה מצווה על דמן אתה מצווה על איברין ורבנן סברי לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודי' ופריך מר"י למה ליה קרא ליתי איסור אבר ליחול על איסור טומאה שכן אסורו נוהג בב"נ (פי' כדאשמעינן ליה גבי גיד) אה"נ וכי אצטריך קרא לר"א עי"ש והנה אם נימא דב"נ אינם מוזהרין על העוף מאי פריך ור"י ל"ל קרא דהא אצטריך משום עוף טמא דליכא למימר ביה שכן איסורו נוהג בבני נח ונ"ל ליישב חדא מגו חדא עפ"י מה דאיתא בספרא הביאו הילקוט פ' צו בני ישראל דכתיב

גבי חלב למעוטי ב"נ שיכול והלא דין הוא מה אבר מן החי שאין ענוש כרת ב"נ מוזהרין עליו חלב שענוש כרת לא כ"ש תלמוד לומר בני ישראל מוזהרין על החלב ולא בני נח והנה לפי"ז מצינן למימר דאמ"ה לא היה צריך לשנותו בסיני שיהיה איסורו נוהג בבני נח דזה על כרחין ידעי' מדאצטריך בני ישראל דע"כ הכתוב בא למעט לאחר מ"ת ומזה היה הוכחה להרמב"ם דע"כ יש איזה מין שלא היו הב"נ מוזהרין עליו ולמילתי' הוא דנשנה בסיני שיהא נוהג בישראל וע"כ ליכא למימר דמין אחר הוא דהיינו או בהמה או חיה דא"כ קשה מאי פריך ור"י ל"ל קרא הא אצטריך בשביל אותו המין שלא נהג איסורו בב"נ כמו שהקשינו לעיל אבל אי נימא דעוף הוא פריך תלמודא שפיר ור"י ל"ל קרא דס"ל משום עוף טמא דליכא למימר בי' שכן איסורו נוהג בב"נ דז"א דלעוף בלאו האי טעמא דשכן איסורו כו' לא צריך קרא לשיטת הרמב"ם דביצי עוף טמא אסורין כחצי שיעור והתוספת בשבועות (דף כ"ג ע"ב) ד"ה דמוקי לה הוכיחו דאף לר' יוחנן דס"ל חצי שיעור אסור מן התורה אפ"ה איסור אחר חל עליו ולפ"ז לעוף טמא בלא"ה ל"צ קרא דכשנעשה אפרוח שני האסורין באים בבת א' ודוק היטב:

ועפ"ז אמר הנ"ל דקושי' העולם על הרמב"ם בהא דפסק דמפרכסת אסורה לבני נח במקומה עומדת העולם מקשין על הרמב"ם מהא דפריך בפסחים (דף כ"ב) והרי אמ"ה דרחמנא אמר לא תאכל הנפש עם הבשר ותני' ר"נ אומר מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואמ"ה לב"נ שנאמר לפני עיור וגו' ולפי דעת הרמב"ם מאי קושיא דלמא מיירי במפרכסת דלא אסור לישראל דבל"ז הייתי יכול לתרץ דקושית הגמרא כך היא דמזה דאסור אמ"ה לב"נ נשמע דאמ"ה מותר בהנאה דאל"כ איכא למימר דלמילתיה הוא דנשנית דבודאי אין סברא לומר שהיה אמ"ה אסור בהנאה לב"נ דהא ילפינן מדפרט לך בנבילה ובכמה מקומות בכגון זה כתבו תוס' דלא ילפינן לפני דיבור מלאחר הדיבור ובזה היה מתורץ קושית התוס' ד"ה ואמ"ה ע"ש אבל לפי מ"ש קושית העולם במ"ע ודוק:

באותו ענין אמר הנ"ל ליישב דברי הטור י"ד (סי' ס"ב) שכתב ואמ"ה אסור לאוכלו בין בכזית בין פחות מכזית וכ' עליו הב"י איני יודע מי הכניסו לרבינו לכתוב כן והוי סגי למיכתב אסור לאכלו סתם ואנא ידענא דאפילו חצי שיעור אסור דמהיכ"א תיתי למשרי ועוד דהא כ' בה' יוה"כ דחצי שיעור אסור ומהתם הוי ילפינן כולהי איסורי עכ"ל וי"ל דבכוונה מכונת אשמעינן רבינו דין זה דאיתא בשלהי פ' גיד הנשה בעי מיניה רשב"ל מר"י חלקו מבחוץ מהו א"ל פטור (פי' חלקו מבחוץ כזית אבר שנחלק קודם שיתננו לתוך פיו ואכלם זא"ז פטור ע"ש ברש"י) ור"א אמר אפילו חלקו מבחוץ חייב ע"ש. והנה אם נפסוק כר"י דפטור י"ל דחצי שיעור מותר דאמרי' ביומא דהא דחצי שיעור אסור מן

התורה היינו משום דחזיא לאצטרופי ואי חלקו מחוץ פטור איכא למימר דחצי שיעור מותר משום דלא חזיא לאצטרופי והיא גופא קמ"ל רבינו הטור לפסוק כר"א וממילא הדרין לכללין דחצי שיעור ואין לגמגם בזה מלשון התוס' ביומא (דף ע"ד) ד"ה כיון דחזיא כו' דע"כ האי סברא דחזיא לאצטרופי קאי לפי המסקנא דאל"כ לא הוי ילפינן שאר איסורין מחלב דענוש כרת וכה"ג כ' המשנה למלך בפ"ד מהלכות שבועות ודוק היטב ע"כ דפח"ח:

תם ונשלם וברכות יחולו על ראש משביר ה"ה הראש והקציו כבוד מוה' צבי הירש בהנגיד המפורסם מוה' יונה נר"ו נכד הגאון בעל עלה דיונה שעשה טובה עמי יראה בנים ובני בנים עוסקים בתורה אמן: